

D. GEORGII BEYERI, 3

CVM VIVERET,

PANDECTARVM IN ACADEMIA VITEMBERGENSI P.P.
ET DICASTERIORVM, QVAE IBI FLORENT,
ASSESSORIS

SPECIMEN

IVRIS

GERMANICI

POST FATA AVCTORIS

EDITVM

CVRANTE

MICH. HENRICO GRIBNERO

IN EADEM ACADEMIA PAND. P. P.

ET H. T. PRO-RECTORE

ADIECTI SVNT INDICES LOCVPLETISSIMI.

CVM PRIVILEGIO SACR. REG. MAIEST. PRVSS.

HALAE MAGDEBVRGICAE MDCCXVIII.

TYPIS GRVNERIANIS

SVMTIBVS BIBLIOPOLII NOVI,

in quo & per nundinas Francofurti sub Mehlianis, & Lipsiae
sub Schambergianis aedibus prostat.

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

MICH. HEINR. GRIBNER.

Accipe tandem diu desideratum B. Beyeri Jus Germanicum, quo usque illud ab ipso elaboratum fuisse docuit codex manu exaratus, quo ipse usus fuerat, quemque notis autographis ad oram

ram libri adscriptis, quas hic calci
paginarum subjectas reperies, illu-
straverat. Cetera quo minus auctor
adjiceret, praematura mors impedi-
vit, nisi quod de contractibus pauca,
sed nec ad finem perducta & pluri-
mis hiatibus interrupta neque adeo
publicam lucem ferentia reliquerit.
Quare nunc quidem hoc Catone
contenti esse cogimur, dabitur ta-
men opera, ut quae desunt alterius
industria quam primum supplean-
tur. Plura non addo. Quamquam
enim de causis praecipuis, propter
quas

quas Juris Germanici studium pas-
sim negligatur, praefari animus fuit;
alia tamen negotia, quae moram
non patiebantur, omne, quod huic
meditationi destinaveram, otium
occupaverunt. Itaque cum Beye-
riani operis publicationem ulterius
differri nundinae aliaeque rationes
non paterentur, nolui eam diutius
remorari; sed illam, quae huic lo-
co destinata erat, dissertationem in
aliud tempus rejeci. Quod Te
ignorare nolui. Vale & hoc Beyeri
opus posthumum, eo, quem mere-
tur,

tur, & quo cetera Viri doctissimi
scripta, favore excipe. Dabam
Lipsiae nundinis autumnalibus
MDCCLXXVII.

SVMMA CONTENTORVM

LIBER I.

DE IVRE PERSONARVM.

- Cap. I. de origine status, nobilium, municipum seu burgenſium & ruſtico-
rum. pagin. 1.
- Cap. II. de iuribus nobilium in genere. 6.
- Cap. III. de nobilium officiis & miniſteriis, atque inde enata diſtinctione des
höhen und niedern Adels. p. 16
- Cap. IV. de iure nobilium in ſubditos ſuos & ſigillatim de iurisdictione patri-
moniali. p. 19
- Cap. V. de iure exigendi operas, von Frohn-Dienſten. p. 24
- Cap. VI. de iure nobilium exigendi præſtationes patrimoniales. p. 28
- Cap. VII. de Schriftlaſſis, eaque occasione de metrocomiis ſeu præfecturis, von
Aemtern. p. 36
- Cap. VIII. de diactis ſeu conventibus provincialibus, von Land-Tagen. p. 45
- Cap. IX. de iure natalium ingenuorum, von denen Ahnen. p. 47
- Cap. X. de iure clypeorum, galearum, vexillorum & inſignium. p. 50
- Cap. XI. de iure urbium & burgariorum in genere. p. 57
- Cap. XII. de variis burgenſium ſpeciebus, patriciis, municipibus, incolis &c. p. 63
- Cap. XIII. de muneribus civium. p. 69
- Cap. XIV. de iuribus mercatorum. p. 71
- Cap. XV. de iuribus opificum. p. 77
- Cap. XVI. de iure braxandi. p. 90
- Cap. XVII. de iure hoſpitiarum publicorum & cauponarum, von Gaſthöſen
und Schenckſtätten. p. 97
- Cap. XVIII. de iure geranii & ſtapulæ, von Krahn- und Straffel-Recht. p. 100
- Cap. XIX. de inveſtitura allodialium. p. 103
Cap.

Cap. XX. de censu emigrationis & iure detractionis.	p. 108
Cap. XXI. de pace burgenfium, vom Burg-Frieden.	pag. 113
Cap. XXII. de hominibus propriis eorumque variis speciebus.	p. 117
Cap. XXIII. de laudemio.	p. 121
Cap. XXIV. de matrimonio ad morganaticam.	p. 124
Cap. XXV. de unione prolium.	p. 117
Cap. XXVI. de patrio iure & quasi-emancipatione Germanorum.	p. 130
Cap. XXVII. de cura focminarum & absentia.	p. 143

LIBER II.

DE IVRIBVS REALIBVS.

Cap. I. de iure postarum.	pag. 151
Cap. II. de iure venandi.	p. 158
Cap. III. de iure foresti.	p. 169
Cap. IV. de iure metallifodinarum.	p. 172
Cap. V. de iure salinarum.	p. 178
Cap. VI. de acquisitione ex naufragiis, vom Strand-Reche.	p. 186
Cap. VII. de iure molendinorum.	p. 189
Cap. VIII. de iure viarum.	p. 195
Cap. IX. de restricta vindicatione rei nostra.	p. 199
Cap. X. de usufructu gentium germanicarum cum dominio utili plane conueniente.	p. 201
Cap. XI. de restricta alienandi mortisque causa relinquendi libertate, & pactis successoriis.	p. 207
Cap. XII. de iure Albinagii.	p. 217
Cap. XIII. de iure optandi, fratri iuniori competente, vom Rühr-Reche.	p. 224

LECTIO-

LECTIONES PUBLICAS
AD
CAPITA JURIS
HODIERNI
PRIVATI

*In explicatione Juris Romani
prætermitti solita*

Cras D. V. inchoandas

intimat

GEORGIUS BEYER, D.
Pandectarum in Academia Vitem-
bergenſi Prof. Publ. Curia Provincialis, Scabinatus
Electoralis Saxonici, & Facultatis Juridicæ
Aſſeſſor.

Cap. XXXI. De iurisdictione
Cap. XXXII. De iurisdictione
Cap. XXXIII. De iurisdictione
Cap. XXXIV. De iurisdictione
Cap. XXXV. De iurisdictione
Cap. XXXVI. De iurisdictione
Cap. XXXVII. De iurisdictione
Cap. XXXVIII. De iurisdictione
Cap. XXXIX. De iurisdictione
Cap. XL. De iurisdictione

CAPITULUM HODIERNUM

PRIVATI
In explicatione Juris Romani
Classis D. V. inchoanda

GEORGIVS BEYER, D.
Parcheatum in Acaemia Viena
Magistri Publici Curie Provinciae, & Capituli
Magistri Scholae & Pastoris Juridici
Austriae

Postquam SERENISSI-
MI Potentissimique
Regis atque Electoris
nostri, Almæ hujus
Nutritoris perquam Clementis-
simi, jussu Pandectarum partis mediæ & ultimæ
professio publica ordinaria mihi demandata fuit, &
Collega meus summo opere honorandus, Academix
nostræ jam PRO-RECTOR MAGNIFICUS
in explicandis Pandectis publice privatimque occu-
patur, religioni mihi duco, in messem alienam in-
volare; contra non minus operæ pretium factu-
rus mihi videor, si tantisper Spicilegium instituam,
& materias juris, usu fori frequentes, quæ in ex-
plicatione Pandectarum ut plurimum prætermittuntur,
ex principiis suis derivatas vobis exhibeam,
atque quomodo negotiis quotidianis informandis
causisque forensibus dextre dijudicandis applican-
dæ sint, ostendam. Enimvero & vestra & mea

interest promulsi dem futuri laboris præmittere ,
ne vel plus vel minus , quam par est , instituto meo
tribuatis , eaque quæ in tractatione juris naturæ , ca-
nonici , feudalis , publici , quotidie occurrunt , expe-
ctetis , vel antiquatis & otiosis speculationibus
frustraneos me dedicasse labores vobis persuaderi
patiamini. Nimirum tentabo , num ea
Juris Germanici capita , quæ , quod non
adeo Juri Romano affinia sint , in Academiis vix
docentur , in foro tamen quotidie vertuntur , aut
certe aliis juris materiis inde propullulantibus re-
cte cognoscendis lucem foenerantur , ad funda-
menta genuina revocare , novas inde conclusio-
nes elicere , dissensionesque & dubia , quibus In-
terpretes nonnunquam involvuntur , expedire li-
ceat. Ex quo quidem instituto ut tantum Vobis
accedat emolumentum , quanta mihi cura & indu-
stria adhibenda erit , serio exopto. Etenim rem
non novam quidem , paucorum tamen manibus
tractatam , ipsaque vetustate sua & monumentorum
literariorum defectu obscuram aggredior , cu-
jus lineas primas nondum duxi penitus , partem ta-
men earum , prout calamo offeruntur , exhibebo :
Agam ab initio de statu Nobilium , Civium (vel
potius Burgensium) & rusticorum. Quantum ad
illos : investiganda erit divisio in Schriftflassios &
Ambtsflassios , (eaque occasione natura præfectura-
rum , *Der Plembter*) indoles jurisdictionis patri-
monialis , quæ priscais temporibus non nisi dome-
stica , sed latissime extensa in servos potestas erat ;
Jura natalium , *Die Ahnen* , jura clypeorum & ve-

xillorum. Differentia equitum religioforum & secularium, ministeria & officia Nobilium propria, etſi. Circa iſtos diſquirendum erit de armorum uſu iſtis permiſſo, ſed valde reſtriſto, de ſtatu & jure opificum, de inveſtitura allodialium, de jure geranii, ſtapulæ, braxandi, de hoſpitiis publicis, Weichbildis, pace burgenſi, cenſu emigrationis, jure detractiois, & id genus aliis. Quoad hos obſervanda erunt jus prædiorum cenſiticorum varii generis à bonis emphyteuticis & cenſu Romano toto coelo diſcrepantium, de operis ruſticorum definitis & indefinitis, de laudemio, de domino ad ſucceſſionem ruſticorum concurrente aliisque pluribus. Cæterum & aliæ juris perſonarum partes exponentur, de neceſſaria & tacita Germanorum emancipatione, de uſufructu matri & tutoribus competente, de tutela maritali, de cura abſentis, &c. Tractatio de jure rerum ſiſtet jura venandi, foreſti, metallifodinarum, ſalinarum, jus acquirendi ex naufragio, *Stand-Recht*, regulam juris Germanici: *Hand muß Hand wahren*. etſi. Scotationem, eſtucationem, reſignationem domini judiciale, *Lehns-Auflaffung*, uſumfructum gentium Germanicarum ſeu dominium utile, pacta ſucceſſoria & reſtriſtionem facultatis teſtandi, Res expeditorias, uſenſilia, Morgengabam, Cibaria, Dotalitium, Cambium, obſtagium, guarentigium, aſſecurationem, &c. atque ex materia delictorum pignorationes, palinodiam, violationem pacis publicæ, municipalis & domeſticæ, reſſalias, diſſidationes, ganerbinatus, bannum, *Acht und Ober-Acht*, reſtriſtionem promiſcux accuſandi facultatis eamque ob cauſam in-

stitutos procuratores fisci & delatores; Inquisitionem ejusque singularia. Effectum deprehensionis in facinore, nec non procrastinationis judicii criminalis, von Handhaffer und übernächtiger That; clamorem violentiæ, Zetergeschrey & reliqua solennia judicii criminalis capitalis, Hegung des Hochnothpeinlichen Halsgerichts; mercedem executionis criminalis, vom Henker-Gelde, mitigationem & remissionem poenarum magistratui inferiori competentem, Jus Centæ, ergasteriorum, &c. Denique occasione judiciorum differam de hodierna Jurisdictionis superioris & inferioris differentia, de jure fisci, quod Magistratibus jurisdictione superiore gaudentibus tribuitur, de inhibitionibus poenalibus, de arrestis, de judicio summano pro extraneis, vulgo vom Gast-Recht, de guaranda, de die Saxonico, Suevico & Longobardico, atque si quæ reperiantur alia. Nempe non integrum jus Germanicum, verum eas partes, quæ in foro nostro frequentantur, neque has universas, sed imprimis, quarum in Lectionibus Juridicis nulla fit mentio, excutiam. Enim vero res mirra est, quæque fidem apud exteros vix invenerit, nisi experientia quotidie fidem faceret, in Academiis negligi Jus, quo Patria magna ex parte utitur. Interim gratulamur Jurisprudentiæ Germanicæ culturam nostro seculo à Jctis famigeratissimis, SCHILTERO, HERTIO, THOMASIO, impensam. Neque plane ingratum fore auguror, si & ego qualem qualem Symbolam afferam. Quod institutum meum ita exequar, ne antiquitatibus, quæ quidem omnino negligi non possunt, nimis

immergar, sed neque leges Romanas in his
quidem materiis ex jure Patrio dignoscendis
temere jactem, memor judicii gravissimi, quo
B. Zieglerus, Antecessor & ordinis no-
stri in hac Alma quondam Præses, immortalis No-
minis Jctus & longe supra invidiam positus *in dis-*
de bonis Censiticis ruralibus utitur: „Quoad origi-
nem sunt quidam, qui eam institutis Romanorum
deberi asserunt; nihil enim iis placet, nisi quod
Romanam antiquitatem refert; sed videtur puti-
dum a Romanis quasvis petere origines, cum ta-
men Germani eorum victores extiterint, nec mi-
nus Romani ipsi nos secus informant, nedum
quod Annales quoque Germanici aliud urgeant.
Hucusque Vir Summus, cujus effata multo majoris
mihi habentur, quam multorum Pseudo-Germano-
rum Romanizantium in leges Germanicas inve-
ctivæ & obtrecciones. Interim ne palata Romana
dapibus suis defraudentur, capita Juris Civilis huc
applicari vel detorqueri solita allegabo simul &
examinabo. Porro cogitabo, mihi cum Studiosis
Juris, non cum Jctis rem esse, atque adeo, qua pos-
sum perspicuitate & brevitate, fundamenta & prin-
cipia cujusque materiæ exponam, extensiones &
restrictiones ostendam, atque usum ex rerum judi-
catarum monumentis subjiciam. Quoque facili-
or sit dictorum reminiscencia, positionibus succin-
ctis, quales secundum Institutiones, Pandectas &
Jus feudale jam pridem typis publicis mandavi,
momenta potissima comprehendam, quas calamo
excipere Vos tanto minus pigebit, quanto minus
obvia

obvia & protrita nobis occurrent. Ordinem servabo Institutionum Iustinianearum Architectis usurpatum, utpote Vobis notissimum; tametsi forte commodiorem invenire licuisset. Tot vero habebimus capita, quot materias enumeravi, quin & multo plura fortasse, quæ in progressu emergent. Specialem enim digestionem futuris meditationibus reservo, neque ad tumultuariam materiarum congeriem hic exhibitam me adstringi patiar. Allegabo simul textus & Autores congruos, quoties, qui ex instituto aliquid evolverunt, vel singulare dicendorum illustrationi aut confirmationi momentum afferunt, reperero. Atque hæc quidem pro ratione instituti sine phaleris sine ambagibus Vobis exponendi sufficiant. Initium faciam cras Deo dante, hora tertia pomeridiana, & diebus Lunæ, Martis & Mercurii sedulo pergam, neque, nisi publica negotia me abstrahant, temere ferias mihi permittam, sed neque minus Vestram assiduitatem & industriam mihi pollicebor. Quod superest, diebus & horis hucusque consuetis lectiones privatas gratuitas ad Illustris Stryckii de investigandis & eligendis actionibus Commentationem redintegrabo, crastina die Lunæ initium facturus. Valete, & studium commodi Vestri, quod nunquam me destituet, boni consulite. Per scriptum
ex Museo, Dominica à Festo SS. Triados IV,
A. R. S. cIo Io CCVII.

I. N. I.

IVRIS GERMANICI

LIBER I.

DE

IVRE PERSONARVM.

C A P. I.

De

Origine Status, Nobilium, Municipum seu Burgen-
sium & Rusticorum.

I.

P

Riscis Germanorum temporibus & Taciti aetate omnes
Germani vel liberi erant, vel servi. *a)*

A

II. Ser-

a) Paulo aliter apud Gallos referente IVL. CAESARE *de bello Gall.*

Lib. VI. cap. 4. § 5. ubi quatuor genera: Druides, Equites, Plebs

& Servi. Plebem pene servorum loco habitam, per se nihil au-

sam, nec ulli concilio adhibitam fuisse; Plerosque aut aere alie-

no, aut magnitudine tributorum aut injuria potentiorum pressos

se in servitutem dicasse nobilibus. Druydes rebus divinis inter-

fuisse

II. Servorum descriptio, quam TACITVS *de Moribus Germanorum. c. 25.* exhibet, liquido ostendit, servos olim eosdem fuisse cum rusticis hodiernis.

III. Cumque ante tempora Caroli M. nullæ in Germania magna, urbes conspicerentur, dummodo unam vel alteram, quas in Venedorum ditione fuisse, monumenta subobscura referunt, excipias, nullos quoque Burgenses esse potuisse, sponte sequitur.

IV. Neque ante ista tempora adeo frequentatas fuisse manumissiones, aut servos, utpote forte sua contentos, ad libertatem valde adspirasse verisimile est.

V. Et

fuisse, jusque singulari cogendi genere, quod ab excommunicatione pontificia hodierna parum abest, de controversiis publicis privatisque dixisse, a bello abfuisse, militiæque vacationem, tributorum omniumque rerum immunitatem habuisse &c. Equites omnes in bello versatos. Germanis vero nullos Druydes fuisse. Hodiernus Germaniæ status fere eodem redit: Nobilibus enim & rusticis superadditi Burgenses, plebi Gallicæ fere similes, nisi quod eruditione & commerciis sibi honores & opes parent; & eruditi, qui cum Druydibus coincidebant, maxime cum literis in Germania efflorescentibus omnis fere doctrinæ cultura penes clerum fuisset. Nullius itaque hodie utilitatis est definitio status civilis ex conceptu juris Romani, quod sit conditio, secundum quam quis jure communi nuptiarum, testamentorum & contractuum diversimode utitur: nam Princeps, Comites, Barones, nobiles, doctores, burgarii, rustici his juribus eodem modo utuntur, at quis in eodem statu eos esse dixerit? quin potius jure Germanico differentia status dependet ex diversitate circa jus armorum, quod indefinite penes nobiles, restricte (scilicet ut pedites tantum urbem, quam inhabitant, intra vel circa moenia defendant, unde & hodie, quando in numerum civium recipiuntur, armis instructi comparere, ac deinde exercitiis jaculatoriis interesse tenentur) penes burgenses, nullo vero modo penes rusticos est. Eruditis vero facile fuit togatam, militiam, effingere sibi que vindicare.

V. Etenim libertas, quam Romani pro re inestimabili habebant, servis Germanorum, agriculturæ, reique pecuariæ assuetis, alicujus pretii esse vix poterat, præsertim, quod nec sævitia dominorum & immensi labores eos defatigarent, nec dominorum luxus ad libertatis delicias consequendas ipsos invitaret, nec quicquam omnino in republica momenti liberti facerent, de quo TACITVS de morib. German. c. 25. in fin.

VI. Vnde illis temporibus plerisque in locis, liberos plane defecisse, alibi rarissimos fuisse, nec, nisi morte dominorum, sine heredibus decedentium, ad libertatem pervenisse verisimile est.

VII. Neque enim testamento manumissio fieri poterat, cum nulla Germanis essent testamenta, nec ulla orbitatis prætia, quod probatum dedi in *Posit. ad ff. tit. de testam.*

IIIX. Cumque isto ævo liberti ingenuis se immiscere non audent, requisitum probandi natales *die Ahnen* / tum temporis ignotum, & sequiorum seculorum inventum fuisse videtur.

IX. Ingenuis officium judicandi exercitumque & centurias militares ducendi, ministerium militiæ, & privatum venandi studium, proprium erat. *b)*

X. Reges vel Principes ex nobilitate, Duces ex virtute sumebantur, neque Regibus infinita aut libera potestas; & Duces exemplo potius quam imperio, si prompti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præerant: ita TACIT. de mor. Germ. c. 7.

XI. Etenim iis temporibus statum Regum, Ducum, Principum a nobilium statu specie non fuisse diversum, ostendit superstes hodieque distinctio des *hohen und niedern Adels* / nec non prisca, inter eos quibus clypeum gerere licebat, vel non licebat, distinctio, atque illorum in septem ordines sub initium spe-

A 2

culi

b) ita de Germanis IVLIVS CAESAR de bello Gall. Lib. VI. cap. 5.

Vita omnis in venationibus atque in studiis rei militaris consistit, ab parvulis labori ac duritiei student.

culi Svevici & Saxonici facta descriptio, de quibus infra pluribus.

XII. Jam ad statum Burgensium, vel ut abusive vocantur, civium: causa urbium per orbem universum nusquam alia fuit, quam metus & luxus e), neque adeo mirum, quod Germania magna sive inferior urbibus tamdiu caruerit, quæ postea ex iisdem rationibus extrui cœperunt, add. CONRING. *de urbibus German. tb. 78. seq.*

XIII. Specialissima vero & jam dictis superveniens urbium Germanicarum causa erat instinctus Episcoporum, fidem Christianam, abjecto idolorum cultu in provinciis germanicis tum propagantium.

XIV. Equidem non nego, in partibus trans-Rhenanis, respectu scilicet ad patriam nostram habito, Romanorum olim imperio subiectis multo ante urbes extrui cœptas, quarum nonnullæ hodieque Romanis nominibus insigniuntur, v. g. Augusta Trevirorum, Colonia Agrippinensis, Moguntia, Wormatia, Argentoratum, Spira Nemetum.

XV. Idem quoque de urbibus quibusdam inter Danubium & Alpes interjectis annales prisca referunt, quas inter Augusta Vindelicorum imprimis eminent.

XVI. At in Germania magna, quæ Rheno Danubioque continetur, ante tempora Carolina vix certi quid de urbibus afferri potest. Qua vero occasione iisdem postea tota Germania repleta & quasi confita fuit, exponit CONRING. *de Urbib. Germ. c. 79. & 80.*

XVII. Scilicet suasi Episcoporum urbes conditas esse, omnes circumstantiæ ostendunt; Supererant tum temporis multi in Germania servi ex Italia oriundi, hos pietatis prætextu a servitute

e) Scilicet luxuria est causa primaria, metus secundaria & quasi illius progenies.

vitute liberare nitebantur clerici conterranei, iisque primum urbes quodammodo frequentes reddebant.

XIIX. Hinc cauponaria urbana & mercatura, atque libertis germanis relicta varia opificia.

XIX. Et in majores quidem urbes cum Episcopis Principes, Duces atque cum his etiam nobiles concedebant, ubi proinde libertis jus incolatus saltem, non civitatis tribuebatur.

XX. At in minoribus secus; unde in his vix ullibi deprehendimus Patricios, *Geschlechte* / quales in majoribus florent. *d*)

XXI. Nempe nobiles in urbes concedentes, siquidem Principem comitarentur, & officia aulica obirent, civibus nunquam permiscebantur; at qui propriae commoditatis ratione permoti in urbem commigrabant, magistratuum munera facile occupabant, exclusis plebejis & ipsis nobilibus, qui plebejorum matrimoniis lucri causa innectebantur. *e*)

XXII. Usus vicorum naturalis est, adeoque uniformis: agricultura & pecuaria.

XXIII. At usus urbium arbitrarius & multiplex pro varietate cupiditatum humanarum, potissimus tamen vertitur in cauponaria eminente *f*), opificiis elegantioribus, *g*) mercatura, studiis liberalibus & muneribus, quæ ad elegantiam & commoditatem vivendi i. e. ad voluptatem & lucrum faciunt.

XXIV. Valde itaque immutatos fuisse & a fortitudine prisca declinasse Germanorum animos sequitur, quemadmodum & facile

A 3

le

d) *Vid. infr. c. 12.*

e) Nonnulli quidem ex perpetua inter nobiles & Patricios similitudine diversum plane genus arguunt, sed frustra: Ea enim contentio non aliunde quam ex mutato vitæ genere, quo neglectis armis & arrepta mercatura ad magnam opum vim perveniebant patricii, eoque contemptui & invidia reliquorum nobilium exponebantur.

f) nam cauponæ vulgares etiam in pagis deprehenduntur.

g) nam *Schmiede* / *Schuhsticker* / *Dorff* / *Schneider* etiam in pagis reperiuntur.

le prævaluisse maximique haberi cœpisse urbes propter opulentiam, postquam magno sumtu conduci & alii milites inciperent, denique & partem urbium quasi essentialia munimenta vel saltem mœnia esse. *h)*

h) Superest quartus status eruditorum, Professorum, Doctorum, Studiosorum, singulis capitibus explicandus.

C A P. II.

De

Juribus Nobilium in genere. *a)*

I.

IVra nobilium variis opinionibus scriptorum magis magisque obscura & incerta reddita, cæterum manibus prope palpan- da, commodissime ita explicari posse videntur, si prius ea, quæ hodiernis diplomatibus Imperatoriis inserta atque adeo totius Germaniæ sententia extra dubium posita sunt, perlustremus.

II. Consistunt ea 1) in jure armorum & torneamentorum, unde ut plurimum *Thurniers-Genossen und Rittermäßige Edelleute* vocari solent, atque potestatem accipiunt mit andern *Thurniers-Genossen und Rittermäßigen Edelleuten in alle und jegliche Thurnier zu reuten / zu thurnieren*. Qua in re diligentem se præstitit *VISCHERVS de Duello præviso & impro- viso*.

III. Aratissimam cum hoc jure cognationem habent jura insignium, quæ ipsa nihil aliud erant, quam clypeus & galea certis signis exornata, (*Waffen sive Wapen*) idque ostendunt ipsa diplomatum verba: *Des Adelichen Wapens und Kleynods*

a) Conf. *Reichards / Grafens zu Solms vom Ursprung und Unterhaltung des Adels*, Frankfurt. 1564. fol.

nods sich in allen ehrlichen / vedlichen / Adelichen und Ritterlichen Sachen zu Schimpff und Ernst / in Stürmen / Streiten / Kämpffen / Tourniren / Gestecken / Gefechten / Ritter = Spielen / Feldzügen / Panieren / Gezelten auffschlagen / Innsiegeln / Peteschafften / Begräbnissen / Gemähliden / und sonst an allen Orten und Enden zu gebrauchen.

IV. 2) In jure adspirandi ad Canonicatus & beneficia ecclesiastica, auf Thum = Stifften / nec non acquirendi feuda & officia nobilibus propria, de quibus infra sigillatim.

V. 3) Potestate judicandi, tum simpliciter in subditos proprios, tum sub conditione, si eligantur in negotiis forensibus certi pagi vel circuli. Etenim ita cantant diplomata: Daß mit ihnen Rehn = und andere Gerichte und Recht zu besetzen / sie auch Urthel zu schöpfen und Recht zu sprechen / sowohl deyer und aller andern Adelichen und Ritterlichen Sachen und Geschäften in und aufferhalb Gerichts theilhaftig / würdig / empfanglich und darzu tauglich / schicklich und gut seyn.

VI. 4) In jure arcem sive castrum extruendi vel emendi atque nomen exinde sibi sumendi, einen Sitz und Schloß zu bauen oder zu erkauffen / daß sie denselben bey tezigigen ihren Namen bleiben / oder denselben fallen lassen / verändern oder abthun / und solchen Sitz oder Schloß ihren Gefallen nach einen andern neuen Adelichen Zunahmen schöpfen und geben / sich darvon nennen / schreiben / und solchen neuen Zunahmen in allen und ieden ihren Reden / Schriften / Titulen und Innsiegeln / Handlungen und Geschäften / entweder allein / oder mit ihren tezigigen Zunahmen gegen männiglich gebrauchen mögen.

VII. 5) In jure extruendi molas quascunque & aquam abducendi vel adducendi, auf ihren erkaufften Sizen / Schloßern / Land = Güthern / Gründen und Böden / Mühlen mit allen Zügen

Zugehörungen / auch Leitung des Wassers auf die Mühle
Berck / Wegen und Stegen darzu und davon aufzurichten
und zu bauen / und auf solchen Mühlen mahlen / Holz schne-
den / schleiffen / poliren / stampffen / pfehen / Oehl und Pul-
ver machen lassen / und sie sonst nach ihren Gefallen zu brau-
chen und zu genießen.

II X. 6) In iure in castris vel vicis suis exstruendi publica di-
versoria, tabernae, cauponae &c. offene neue Wirths- und
Gast-Häuser / Tabernen / Schenckstädte / Back-Häuser /
Bad-Stuben / Schmieden / Gram-Läden / und sonst alle
andere Ehehastinnen / darzu auf ihren Gründen und Bö-
den / neue Schweigen / Schäffereyen / Weiber- und Fisch-
Gruben und dergleichen an- und aufzurichten / und solche
Tabernen und Schenckstädte / zu ewigen Zeiten / mit Ga-
stungen / Weinschanck und allen andern Geträncke Brod
und andern belegen / auch mit redlichen Ordnungen / Ge-
wohnheiten und nothdürfftigen Sachen / versehen / solche sel-
ber haben nutzen und brauchen / oder um ziemlichen Zins
verleihen &c.

IX. 7) Jus utendi cera rubra, quod tamen non omnibus con-
cessum reperitur, sed regulariter pro regali habetur; unde etiam
in diplomatibus vocatur: eine besondere Gnade und Freyheit/
daß sie hinführo gegen uns und jedermänniglich in allen und
jeglichen Bestegelungen und Schrifften offenen und geschlos-
senen / so von ihnen mit ihren anhangenden oder aufgedruck-
ten Insiegeln und Perschafften bekräftiget würden / ein roth
Wachs gebrauchen mögen.

X. Altera classis horum jurium absolvitur certis immunitati-
bus, puta a muneribus municipalibus, tam personalibus, v. g.
Bürgermeister Recht Gerichts und insgemein aller und jeg-
licher Aeinter / item Vormund / Pfleg- oder Geradschafft /
Wacht / Reiß &c. quam realibus: aller Auflagen / als jährliche
Wär

Bürger-Steuer / Ungelds / Gewerb / Einquartierung / Losung & similibus, nisi, quatenus immobilia ejusmodi oneribus subiecta possident, in quibus tamen a metatis, von Einquartierung / eximuntur.

XI. In exemptione ab obligatione & iurejurando civium: Sie sollen von wegen ihrer bürgerlichen Güther wieder ihren Willen Bürger zu werden / oder bürgerliche Pflicht zu thun nicht schuldig / sondern samt ihren Dienern von solcher bürgerlichen Obrigkeit und jurisdiction gänzlich exempt und befreyet seyn / ohnerachtet dieselben Städte / Märkte oder Flecken / worinnen sie sich aufhalten / darwieder / und daß niemand / der ihnen mit Pflichten nicht verwand / daselbst wohnen dürffe / befreyet wären.

XII. In immunitate a censu emigrationis & iure detractiois, quoties ex loco five prima five secunda vice discedunt, vel diem suum obeuntes heredes alibi degentes relinquunt.

XIII. In libertate tribum vel aliud collegium societatemve municipalem suscipiendi, eidemque gratis iterum pro lubitu renunciandi &c. einige Stuben-Zunft und andere dergleichen Gesellschaft anzunehmen / und wiederum / so ihnen das Gelegenheit ist / ohne alle Entgeltnis aufzusagen.

XIV. Si urbs vel locus, in quo domicilium sibi constituerunt, hannum imperii vel repressalias patiat, vel ob debita pecuniaria conveniatur, id ipsis fraudi esse non debere, nisi facinoris participes reperiantur. Wo Städte und Flecken / darinnen Sie / ihre Ehe-Wirthin / Kinder und Nachkommen wohnen würden / durch uns (Imperatorem nempe Rom.) oder unsere Nachkommen am Reiche etc. in die Acht oder Ober-Acht erkläret / oder sonsten mit Schulden / Repressalien / Feinden / Feindschaften beladen / und deshalb angefochten würden / soll doch solches ihnen (Nobilibus scil. ibi degentibus) für und für nicht bindlich seyn / noch ihr Leib / Haabe und Güther / von je-

mand deshalb aufgehalten/ gekümmert/ angefochten/ oder beschweret werden/ es wäre denn Sache, daß Sie sich der Vorhandlung und Verbrechens/ derhalben erwehnte Städte oder Flecken in die Acht und Ober-Acht erkläret/ oder Repressalien wieder sie erkannt/ mit der That/ wissentlich theilhaftig gemacht hätten.

XV. Jus friendi protectione imperatoria speciali, tempore belli & seditionum vel tumultuum, eamque in rem castris vel habitationibus suis, signum Aquilæ imperialis, nec non insignia Austriaca & Burgundica affigendi.

XVI. Jus transmittendi dignitatem ad descendentes suos, & aliquando ex speciali concessione, ad agnatos primi acquirentis eorumque descendentes in infinitum.

XVII. Male ut plurimum habet hoc principium Doctores Politices haud paucos, qui meritum naturaliter personam excedere, atque ad heredes transire minime posse contendunt. Sua enim quemvis virtute æstimari, eamque æstimationem veram dignitatem & nobilitatem esse, non sine ratione autumant.

XVIII. Verum salva res est, etenim gratitudo meritis & factis egregiis decernenda tanto plenior est, si posteris Heroum quoque tribuatur, eosque ad gloriam majorum suorum imitandam tanto magis alliciat.

XIX. Haftenus jura ex diplomatibus imperatoriis statui Nobilium tribui solita. Hisce ab interpretibus varia adduntur, quorum potissimum & certissimum est, jus prædrias seu præcedentiæ præ ordine civium.

XX. Qua in re Nobilibus quæstionem movent tum juris Doctores (quamvis vilesciente hac dignitate, hodie non raro Doctores ministros Nobilium videamus) tum præsertim ii, qui sigillatim administrandæ & tuendæ reipublicæ & justitiæ destinati sunt, idque præeunte illustri JCRO HENRICO COCCEJO in *diff. de Potestate statuum imperii circa dignitates.*

XXI. Summa totius disceptationis eo redit: Dignitatum in Germania præstantiam ac nobilitatem a muneris rationibus dependere.

XXII. Itajam olim emiuisse dignitatem Cancellarii, eamque secutas esse functiones aulae primarias, die weltlichen Erz-
Kämter. Porro die Fürsten-Kämter. Denique officia Nobilium, quo imprimis omnia Baronum genera aut nomina potius referuntur, Frey-Stab-Banner-Edle-Herren / & simpliciter Herren.

XXIII. Harum dignitatum omnium vim & rationem in regenda republica & justitia, ejusve parte aliqua constitisse, & etiamnum, postquam nomina propriae potestatis facta sunt, consistere.

XXIV. Reliquis dignitatem seu nobilitatem singulari Principis beneficio ac privilegio absque officio concessam esse, maxime iis, qui ministeria in bellis & aulis præstabant, in præmium operæ gnawiter præstita. Hos vero indubie infra dignitates publicorum officiorum subsistere.

XXV. Atque his consequens esse, dignitates ac functiones in administranda parte reipublicæ aut justitiæ occupatas proximam superiori Nobilium ordini nobilitatem, ipsa officii sui dignitate, sine alia collatione consequi, eoque omnes nobiles ministeriales iisdem loco cedere.

XXVI. Hactenus vir illustris, cujus asserta non unus scrupulus premit: Etenim præsuppositum ejus *Posit. 21.* recitatum sæculo nostro & experientia non satis congruit.

XXVII. Nempe primo videmus in aulis officia domestica, die Ober-Küchen-Jäger-Stall-Falken-Meister / multis in republica & justitia administranda versantibus præferri.

XXVIII. Secundo ista forte procederent, si nobilitatis inferioris ratio in solis ministeriis quærenda foret; at, postquam status eorum citra officiorum vel ministeriorum respectum perpetua

Germaniæ consuetudine statui Burgensium contra distinctus eique prælatus fuit, non temere soli officio dignitas talis, nisi ubi evidentior Principis voluntas apparet, tribuenda est.

XXIX. Et ne alia attingam, decori externi, atque adeo præferentiæ determinatio non ex antiquitate neque ex scholis vel academiis, sed ex aula quærenda est.

XXX. Ita videmus Principes quosdam Burgenses officiis eruditionem supponentibus vacantes nobilibus, quin & Baronibus, Comitibusque promiscue æquiparare; alios contra eosdem omnibus nobilibus simili vel minori functioni addictis postponere.

XXXI. Jura Nobilium, quæ in præsumtionibus consistunt, ad hanc redeunt regulam: Pro nobili major quam pro plebejo stat integritatis, innocentia & virtutis præsumtio.

XXXII. Verum hæc regula non ad solos Nobiles, sed & ad honoratiores ex reliquorum civium ordine pertinet. Subsumptiones vero, quas format JOSIAS NOLDEN. *de statu Nobilium civili* c. 12. promiscue recipi non possunt. v. g. *Num. 8. 26. 39. 81. 120.* partim etiam limitationibus absorbentur, vid. *Num. 17. & passim.*

XXXIII. Reverentia & honor Nobilibus deferendus, iisque splendidior vestitus cultus domesticus & pompa in actibus solenni-
oribus, nuptiis, baptisate, funeribus &c. non invidenda, NOLDEN. *cap. 13. n. 60. seqq.*

XXXIV. Verum & hæc partim juris imperfecti (NOLDEN. *c. 13. n. 1. seqq. & n. 33.*) partim nobilibus cum aliis viris gravibus communia, NOLDEN. *d. l. n. 12. 15. 84. 93. 117.* partim non perpetua nec universalia NOLDEN. *d. l. n. 10. 11. 19. 52. 68. 97.* partim plane falsa sunt. IDEM. *n. 107. seqq. 115. 121.*

XXXV. Ita neque universalis & perpetua est immunitas a vestigalibus, de qua NOLDEN. *dict. Tract. c. 14. n. 37. seqq.*

XXXVI. Poenarum quoque genera, quæ acerbiorum ignominiam inferunt, quantum ad nobiles, ut plurimum temperantur,

XXXVII. Ita loco fustigationis in plebejis statui solitæ, si quidem delictum tale sit, quod publicam tranquillitatem maxime turbat, manus amputatio dicitur. Quale quid in Baronem, qui in duellum provocatus adversarium ita vulneraverat, ut paulo post ex vulnere moreretur, postquam illud a Collegio Medico pro lethali non agnosceretur, statutum fuisse memini.

XXXVIII. Quod si vero delictum quietis publicæ rationem non adeo respiciat, loco corporis afflictivæ vel carcer diuturnior vel publicatio certæ partis honorum decernitur.

XXXIX. Alii ita rem efferunt. Nobiles ut plurimum mitius puniri, vid. NOLDEN. *c. 15. n. 5. usque ad n. 9.* ibique allegatus COLERVS *P. 1. decis. 174. 176. 178.* & BERLICH. *P. 4. Concl. 33.*

XL. At rei veritate inspecta, non adeo mitigatio, quam commutatio poenarum subest, indeque fateri cogitur NOLDEN. *d. l. n. 24.* mulctam in nobilibus ut plurimum graviolem esse solere, quam in aliis.

XLI. Equidem apud Germanos priscos peculiarem & ignominiosam poenam ordini nobilium irrogatam legimus, ut nempe canem scabiosum prioribus pedibus utraque manu apprehensis vicatim gestarent. Verum hoc non nisi ob atrociora delicta statutum est. add. LEHMANN. *Chron. Spir. Lib. V. c. 4.*

XLII. Nobiles, inconsulto Principe, torqueri non possunt, id quod ad Doctores quoque extenditur, atque ita hodieque pronunciarum solet: *So ist er / jedoch mit Vorwissen und Einwilligung der hohen Landes- Fürstlichen Obrigkeit dem Scharfs Richter dergestalt zu untergeben / das ic.*

XLIII. Plebejus in mulctam condemnatus, si eam solvere non possit, tergum subsidiarium tenetur præbere, add. HERT. *Opusc. Tom. III. pag. 544. seqq.* STAMM. *de servit. person. Lib. I. Tit. I. §. 20.* quod quidem in Nobili non omnino cessat, interim provide

temperandum est. *Dissentit* NOLDEN. c. 15. n. 58. seqq. sed prævalent rationes, quas in medium affert MENKEN. in *dissert. de Tergo subsidiario*, quæ in Volum. ab ipso edito, est in ordine tertiâ c. 2. rb. 15.

XLIV. Privilegium, quod Nobiles ob æs alienum in carcerem conjici non possint, cessat tum in cambiis, tum fatentibus ipsis ejus assertoribus, si Nobiles bona sua decoxerint. Interim conclavibus commodioribus includuntur, vel manu militari custodiuntur, es wird ihnen eine Wache gesetzt / vel etiam suæ promissioni relinquuntur, man lasset sie auf Parole bey den Jh-rigen.

XLV. At priora commoda aliis personis dignioribus cum ordine equestri communia sunt; posterius vero vix obtinet, nisi in causis militum, studiosorum, officialium militarium captivorum, nec non in controversiis civilibus, ubi pacto ita convenit, quo pertinent obstagia, infra in materia contractuum explicanda.

XLVI. Reliqua privilegia a NOLDENIO *cap. 16.* enumerata, vel specialibus capitibus a nobis tractanda, vel usi non recepta, ex parte etiam ridicula sunt.

XLVII. Insigne olim Nobilitatis privilegium erat, quod non nisi equestris ordinis viri feudorum qua talium & juris feudalis. capaces essent.

XLVIII. Ita Jus Feudale Alemannicum c. 1. §. 2. *in fin.* Wer nicht von ritterlicher Art ist / dem soll auch Lehns-Recht mangeln. & *ibid.* §. 4. *in pr.* Pfaffen / Weib / und Bauern / und alle die nicht Semper sind / und nicht von ritterlicher Art gehören / die sollen alle Lehns-Recht mangeln.

XLIX. Conspirat cum Alemannico Jus Saxonicum (quorum utroque universa olim Germania regebatur) Lehn-Recht c. 2. Pfaffen und Frauen / Bauern und Kausleute / und alle

alle die nicht von Ritters- Art/ vom Vater und vom Aelter- Vater sind / die sollen Lehn- Rechts darben.

L. Non tamen omnino prohibitum, ne feuda ipsis concedantur: ita enim *Jus Feudale Saxon. d. l.* Welcher Herr doch dieser einem ein Guth leihet / von dem haben sie wohl Lehn- Recht an dem Guth / sie erben es aber nicht an ihre Kinder / denn sie darben selber der Folge an dem andern Herrn.

LI. *Pinguis adhuc ordinibus inferioribus prospicere videtur Jus Feudale Alemannicum d. S. 4. in fin.* Leihet der Herr aber dieser einem ein Guth / der hat so gut Recht daran / als der den sechsten Heerschild führet / und erbet die Lehn an seine Kinder. Verum hoc procul dubio juris novi assumentum est.

LII. Interim cum hodie cuilibet libera sit feudorum acquisitio, id tamen ex jure prisco remansit, quod tales vasalli neque congregationi Nobilium in Comitibus Provincialibus interesse, neque parium Curiae (sicubi iudicium parium adhuc receptum sit,) vicem gerere, neque testimonium dicere in causis equestribus possint.

LIII. Cum vero nimis quantum ordinem equestrem affligeret tantus feudorum in mercatores aliosque Burgenses quin & rusticos translatorum numerus; aliquoties Nobiles in Comitibus Provincialibus Saxonice huic gravamini magna animorum contentione institerunt, saltem in posterum ejusmodi alienationes impedituri, verum hucusque in cassum laborarunt.

LIV. Feliciores hac parte fuerunt equites Marchionatus superioris Lusatiae, qui, postquam pactum de non alienandis feudis nobilibus in ordines inferiores anno 1619. iniissent, eius confirmationem, postquam id omnibus & singulis anno 1654. denuo probatum esset, demum a Serenissimo Electore Joh. Georgio II. gloriosissimae memoriae anno 1666. impetrarunt, per quod, prout habent verba germanica: Die Land- Lehn- und Erb- Güther in Verkaufung und Vererbung derselben / allewege dem
nech

nechsten Mitbelehnten und andern Geschlechts- und Wapens-
Genossen / oder do derselben nicht vorhanden / oder sich des
Vorkauffß begeben/ andern ehrl. Leuten Herren Standes/ oder
vom Adel / auf ordentliche vorgehende Annnehmung ins Land
angetragen / und kein Landsaß bey Verlust des halben Theils
der Kauf- Summe (quæ fisco Principis applicanda est) ieman-
den anders als einem Bier- Schildigen Herren Standes oder
von Adel Ubralten Geschlechts und Herkommens zu überlas-
sen / zu versehen / oder quocunque titulo auf ihn zu transferi-
ren befugt seyn soll.

C A P. III.

De

Nobilium officiis & ministeriis, atque inde enata
distinctione des hohen und niedern
Adels.

I.

Ingenuorum & servorum differentiam apud priscos Germanos
in eo potissimum conspicuam fuisse, quod illi partem in ne-
gotiis reipublicæ fecerint, hi contra non nisi familiae instru-
menta fuerint, tum ex dictis *Cap. I.* tum ex iis, quæ *TACITVS*
de Moribus Germanor. reliquit, satis certum est.

II. Ingenuos vero eosdem fuisse cum Nobilibus hodiernis,
res ipsa docet, si, quæ supra dicto loco allata sunt, perpendantur.

III. Atque inde judicium ferri poterit de hypothesi illustris
COCCEJI, qua passim in *Jure Publico* aliisque scriptis utitur, of-
ficia duntaxat nobilitatem contulisse, ministeria reipublicæ quem-
admodum dignitatem haud præbent, ita iis annexam nobilita-
tem non fuisse, sed ex singulari imperatorum gratia indulgeri
consvessisse.

IV. Inde

IV. Inde quoque dijudicanda est sententia THOMASII, generis nobilitatem dudum post tempora Carolina in Germania innotuisse.

V. Nempe officia reipublicæ non erant, nisi penes Nobiles; at nobilitatem non conferebant. Interim & ministeria publica non nisi nobilibus propria esse poterant, cum servi & liberti partem reipublicæ non facerent, neque armorum usu gauderent.

VI. Interim prisca temporibus officia reipublicæ nobilitatem superiorem ab inferiori separarunt. Illa duplicis ordinis erat, & distinguebat officiales in Fürsten und Herren. Add. COCCEJ. *Jus Publ. c. 15. Sect. 1. p. 13.*

VII. Principes vel totius provinciae præerant, vel parti ejusdem; illius generis erant Duces & Comites Palatini; hujus, Landgravii, Marchiones, Principes, Burggravii atque Comites Principalis dignitatis.

VIII. Domini erant vel Grafiones, iique varii generis, quatenus principalem dignitatem adepti non erant; vel Barones, quorum & hi nominibus multum, re ipsa parum discrepabant. Ita invenimus Frey-Herren / Stab-Herren / Panner-Herren / Edele-Herren / Freye / Edele & simpliciter Herren.

IX. Atque hæcenus enumerati simpliciter dicebantur Edeles vocabulo, si etymologiam spectes, antiquitatem denotante. Videantur HERTII *Opuscula Tom. II. p. 475. §. 3. Scil.*

X. Quod ipsum simul documento esse potest, nobilitatem gentilicam multo antiquiorem esse, quam vulgo creditur, & forte erroris occasio hæc est, quod cognomina gentilicia hæc ita antiqua sint, cum olim nomina castrorum familias distinguerent, nisi quod paucissima cognomina, sed ut plurimum ludicra & per jocos usurpata, ex prisca temporibus observare liceat.

XI. Nobilitas inferior olim generali vocabulo Manne denotabatur, cumque ministerium prædiis feudalibus annexum vel equites præstarent vel pedites: inde videtur divisio in actis imperii

perii publicis & recessibus ipsis frequentissima originem duxisse in
Ritter und Knechte.

XII. Interim cum nobilitate ministerium militare ratione
feudorum præstante non confundendi sunt ministeriales, de qui-
bus HERTIVS *diff. de subject. territor. T. II. opusculor. p. 386. n.*
II. & dissert. de homin. propriis Sect. 4. d. Tom. II. p. 176. sqq.

XIII. Quemadmodum vero officia Principum, exceptis Ar-
chiofficiis Electorum Imperialibus, jam dudum cessarunt, atque in
nomina dignitatum transferunt, quædam etiam noviter concedi
desierunt, (puta Landgraviorum, Marchionum, Burggraviorum
& similia) ita etiam ministeria varias mutationes experta sunt.

XIV. Nimirum nullos hodie superesse puto Nobiles, qui ser-
vitia militaria pedites præstant, secus ac olim, ubi in exercitiis
Germanis plurimum roboris penes peditem erat. *vid. TACIT.*
de Mor. German. c. 6. Quemadmodum & ministeriales strictè dicti
circa medium seculi XIV. desierunt, teste HERTIO *d. I. T. 2.*
p. 181. n. 11.

XV. Superest vero ex moribus Germaniæ antiquissimis,
quod Nobiles juvenes ad arma gerenda & servitia militaria pedestria
ineunda, impacta alapa, ad equestria vero, dorso vel humeris gla-
dio leviter verberatis, habiles declarati & quasi inaugurati fuerint.

XVI. Posterior ceremonia appellatur zum Ritter schlagen/
de qua STRYK. *de jure sensuum diff. 7. c. I. n. 53. seqq.* Prior ve-
ro appellari consuevit *Wehrhafft machen* / quæ male ad manu-
missionem per vindictam refertur, STAMM. *de servit. person. L.*
2. c. 4. § 11. cum potius admonitio esset permittæ ex more gentis
defensionis privata, quam in rem adhibita fuit formula: *Leide die-
se und keine mehr* / vel ut alibi moris est: *Diese leide von mir
und keine von keinem mehr*: quo ipso ex patria potestate di-
missi censebantur. *conf. TACIT. de Mor. Germ. c. 13. STRYK.*
de jur. sens. d. I. n. 50. idemque Vol. 3. disp. 6. de alapa c. 3. n. 3. conf.
STAMM. de servitut. person. L. 2. c. 4. § 10. TABOR. in arma-
men-

mentar. Justin. Vol. I. tractatum pag. 460. seqq. BEJER. in Boëtio cap. 3. n. 124. & multis seqq. Rem totam egregie illustrat ordinatio provincialis Gothana P. II. Cap. 3. tit. 2. Wir wollen/ daß die unter uns gefessenen von Adel/ wenn sie her an wachsen/ und des Degens würdig werden/ sich dessen nicht eigenmächtig anmassen/ sondern alten/ redlichen teutschen Sitten nach sich ordentlich wehrhaft erklären lassen/ worbey ihnen denn jedesmahl lehrhafte Ermahnungen/ zu Übung Christlicher und Ritterlicher Tugenden/ gethan werden sollen. vid. quæ infra dicentur cap. 26. th. 56. ibique in annotat.

XVII. Sequiora vero tempora ordines equitum religiosos paulo pluribus ceremoniis inaugurandos pepererunt, ad quorum exemplum Reges tantum non omnes ordines seculares quoque invenerunt, de quibus alibi, eoque ipso ritus reliquos equites inaugurandi fere desit.

XVIII. Nihilominus Nobiles vasalli equites jure vocantur, quia servitia equestria præstant, utut neque nominato ordini adscripti, neque ejusmodi ceremoniis inaugurati sint. Quin & nomen hic illic retinuerunt. Nam collegia Nobilium ubique audiunt die Ritterschaft/ & Nobiles Silesii singuli semper appellantur Ritter.

C A P. IV.

De

Jure Nobilium in subditos suos & sigillatim de jurisdictione patrimoniali.

I.

Fundamentum huic capiti præbent, quæ supra diximus cap. I. quæque habet TACITVS. de mor. germ. c. 25.

II. Nempe rusticis suis imperabant Nobiles non secus, ac patres fam. servis.

III. Hinc 1) eorum jurisdictio non aliud erat, nisi potestas domestica liticulas familiae componendi, atque delicta domesticorum coercendi.

IV. Hinc 2) enatae difficultates in jurisditione patrimoniali, cum ea, quae jure officii competit, conciliandae.

V. Hinc 3) genuina origo denunciationum, *der Rügen*. Rustici enim, sive quis deliquisset, sive quod debebat, non praestaret, id stata die & solenni domino denunciabant, ut ipse pro arbitrio ex bono & aequo decideret.

VI. Postquam vero rustici ad libertatem adspirarent, & domini multas nimium in modum extenderent, (qua de re peculiari scripto egit AHASV. FRITSCHIVS) obtinuit, ut harum rerum decisio ex collegio Jctorum expeteretur.

VII. Hinc forte etiam 4) dijudicanda erit controversia, utrum sub nomine *der Gerichte* absolute posito, jurisdictio etiam criminalis veniat, de qua rationibus ejusdem fere ponderis in utramque sententiam deprehensis judicium meum suspendere malui *posit. feudal. 26. usque ad 32. c. 5.* Postea quaestionem affirmavi *posit. 49. ad ff. de jurisdict.* & denuo contra KNICHEN, defendi in *Cent. Them. Ex. 3. th. 2.* Sed quantum ad principia decidendi mihi nondum satisfeci.

VIII. Dissidentium nonnulli urgent *l. 1. ff. de off. ejus, cui mand. est jurisd.* Verum nemo nescit, aliam esse interpretationem legis a superiore qua tali dictae, aliam pacti inter dominum & vasallum initi; Jurisdictionem quoque, quae apud Romanos extraordinaria erat, hodie esse ordinariam, & criminalem, perinde ac civilem, jure feudi concedi posse.

IX. Id extra controversiam est, si quis emat feudum, cui hucusque jurisdictio non adhaesit, eam in literis investiturae, sub verbis: *mit denen Gerichten* non intelligi.

X. Ve-

X. Verum magis dubium est: utrum vasallus in quasi possessione jurisdictionis criminalis defendendus sit, si titulo careat? in quo expendendo sollicitus est HERTIVS in *dissert. de quasi possidente probante* tb. 8. § 9. *opusc. T. III. p. 217. seqq.* Sed non omnia perfecit; alia enim est servitutum, alia jurisdictionis ratio; & jurisdictionem criminalem regalibus annumerari luculentius probandum erat.

XI. Hinc quinto dicendum foret illustribus & nobilibus etiam in filios suos, quamdiu pars familiae paternae sunt, jurisdictionem competere. Verum contrarium usu invaluit, quia liberi illustrium aequalis cum parentibus dignitatis esse videntur, NOLDEN. *de Statu Nobil. c. 16. tb. 6.* quae quidem ratio cum moribus majorum nostrorum non satis convenit. TAC. c. 13.

XII. Hinc sexto jurisdictio patrimonialis etiam personis alias inhabilibus, literarum & doctrinae juris expertibus, foeminis, infantibus & similibus competit, ac eodem modo; quo alia privatorum jura in commercium & patrimonium veniunt, praescribitur, venditur, locatur, oppignoratur, aliisque modis transfertur.

XIII. Hinc septimo omni praedio nobili regulariter cohaeret & in dubio cohaerere praesumitur jurisdictio, nisi forte praedium nobile ex fundis noviter cultis vel conquistis coaluerit, vel divisione aliisque modis jurisdictio in alium translata, aut in fundos alienatos retenta, aut quis eadem propter abusum a Principe privatus sit.

XIV. Hisce modis irregularibus evenit, ut aliquando alius sit der *Gerichts-Herr* / alius der *Lehn- oder Erb-Zins-Herr*. Quo casu ad hypothecam, in immobilibus subditorum constituendam, utriusque consensus requiritur *Ord. Proc. Sax. Tit. 26. §. Würde sichs auch.*

XV. Ista patrimonialis jurisdictio, postquam rustici ex servitute maximam partem se explicuerunt, ad imitationem aliorum

judicio-

judiciorum exerceri consuevit mit befeßter Gerichts-Banc / constitutis videlicet Scultero & Scabinis duobus aut tribus, *Ord. Proc. Sax. Tit. 2. §. Also versehen wir.*

XVI. Cumque olim uno termino lites inchoarentur & discuterebantur, atque omnia viva voce sine scriptis ex bono & æquo moribusque patris, tum nemini ignotis, agerentur atque deciderentur; actuarii sive administratoris judicialis nemo indigebat.

XVII. At postquam Jus Romanum & Pontificium in vicos quoque penetraret, ex jurisperitis constituendus erat, qui administraret judicium, & actis conscribendis præset, ein Gerichts-Verwalter oder Actuarius.

XVIII. Hic juramento obstringitur de officio rite justeque faciendo, idque præsentibus subditis, alias quæ inter dominum jurisdictionis & subditos a) aguntur, nullius momenti sunt, quatenus in subditorum præjudicium vergunt, *conf. Ord. Proc. Sax. d. t. 2. §. ult.*

XIX. Atque is duplicem regulariter personam sustinet, primo directoris sive præfecti judicii, quatenus jus reddit, & actus jurisdictionis exercet. Secundo actuarii, quatenus gesta conscribit, sive acta conscribit. Prior functio modo plenius modo restrictius ipsi committitur.

XX. Præter eum vero ad actus judiciales hodieque Scultetus, ein Heimbürge / Schutze oder Dorff-Richter / requiritur, *Ord. Proc. Sax. tit. 2. §. Also versehen /* qui ratione officii jurejurando obstringuntur, non vero præcise præsentibus subditis, *CARPZ. Lib. I. Resp. 99.*

XXI. Eruditionem in administratore jurisdictionis patrimonialis

a) Quin & ea, quæ subditi inter se agunt, oppugnari posse, nisi iis præsentibus actuarius juramentum officii præstiterit, putat BERGER, in *Oeconom. Jur. Lib. IV. Tit. VI. Not. 5. pag. 950.*

monialis requiri, res ipsa docet. At specimina advocatis necessaria hic non exiguntur.

XXII. Nec necesse est, ut ipse præcise Notarius sit, quod quidem existimavit CARPZ, in Proc. tit. 2. art. 4. n. 53. per Ord. Proc. Sax. d. tit. 2. §. ult. Nimirum Notarii vocabulum generale est, neque solos ab Imperatore creatos denotat, verum & actuarios, quo nomine etiam *decisio nov. Sax. 38.* utitur. At in criminalibus præsentia Notarii Publ. Cæs. absolute requiritur.

XXIII. Atque hæc actuarii præsentia simpliciter necessaria est, nec Nobilem cum Sculteto & Scabinis adesse sufficit in actibus jurisdictionis contentiosæ, ne quidem in mandato judiciali conficiendo. Sufficit vero in actibus jurisdictionis voluntariæ, excepta insinuatione testamentorum & donationum, *Decis. 39. noviss.*

XXIV. Officium præfecti horum judiciorum idem est, quod cujuscunque alius judicis, figillatim vero 1) terminos dierum judicialium solennes diligenter observet, qui alibi annui, alibi semestres, alibi trimestres sunt, *das gewöhnliche Jahr, oder Quartal-Gerichte.*

XXV. Eo die, quo quisque subditorum tenetur denunciare delicta aliaque, quibus universitati vel domino noceri potest, quod tamen plerisque in locis ad scultetum pertinet, alibi certi delatores, *Rügen-Meister* / constituuntur.

XXVI. Tum libri censuales & jurisdictionales, *die Erb-Register* / quantum ad operas aliaque onera publica, nec non consuetudines vici, *den Dorffs-Gebrauch* / subditis præleguntur.

XXVII. Hoc judicium solenne sumtibus subditorum instruitur, qui dominum & judicii administratorem in locum judicii transvehunt, & modicum convivium præbent, *das Gerichts-Essen.*

XXVIII. 2) Ad limites districtus sui attendat, eosque sæpius, (quod alicubi quotannis fieri solet) cum Sculteto, Scabinis

nis & subditorum liberis circumeant, id quod vocant die Gränzen-Beziehung: quod tamen de solis limitibus pagos ab invicem discernentibus *b)* intelligo. *Vid. WEHNER. obs. pract. voc. Gränge.*

XXIX. Denique dimitti ejusmodi iudicii præfectum pro arbitrio domini posse, nemo dubitat.

C A P V T. V.

De

Jure exigendi operas, von Frohn = Diensten.

I.

Opera rusticorum dominis sunt debita in Archiducatu Austria & contemnis regionibus *Robwald* / etymo forte ex Polonia petito; in Bavaria & Palatinatu superiore *Scheerwerk* / (conf. *Jus Bavar. per tot. tit. 23.*) in Suevia, Hassia & Saxonia & adjacentibus ditionibus, *Frohn = Dienste* appellantur.

II. Nempe *Frohn* idem denotat, quod sanctum, prout vocabula *Frohnleichnam* / *Frohn = Faste* / i. e. jejunium sacrum temporum, *Frohn = Feste* i. e. custodia reorum publica peculiari sanctimonia munita, nec non *Frohn = Boche* atque hodie *Gerichte = Frohn* & similia ostendunt.

III. Id etiam observandum, verbum *frohnen* in Alsatia idem esse, quod in bona immittere, vel missionem impetrare, & *gefrohnet*

b) Neque enim huc pertinent limites prædia subditorum vel diversa territoria discernentes. *Vide Schied = Steine* zwischen denen Unterthanen selbst unter einander / *Feld = Marken* / dadurch die Dörffer unterschieden werden / *Land = Steine* / da die Grängen eines Territorii bemercket werden. &c.

werden idem ac possessionibus a iudice dejici, vel bonis cedere
WEHN. *obs. pract. voc. fröhnen.*

IV. Præstantur operæ vel manu solum, **Hand = Frohnen /**
vel jumentis, **Pferde = oder Zug = Frohnen.**

V. Quippe agricolæ, quibus tantum ^a) agri a dominis concessum est, ut equos vel boves aratores alere possint, iisdem servire solent, & vocantur **Pförtner / Hüffner / Anspanner.**

VI. At, qui saltem hortum & casam possident, manuaris operas præstant, & vocantur **Hintersassen / Hintersiedler, Hintersattler / it. Häußler / Gärtner / Soldner / Cossäten / vel Cossaten / & inde corrupte Coth (forte a casa dicti) sassen. b)**

VII. Vtraque operarum species regulariter rem rusticam respicit, v. g. respectu der **Anspanner / pflügen / egen oder eichten / Geträidig und Heu einführen / Dinger auf den Acker bringen & similia; respectu der Häußler / Geträidig schneiden / treschen / Heu und Grummet machen / Mist breiten / Kraut hacken / Holz schlagen / Wild treiben &c.**

IX. Excipitur casus reparandi vel extruendi castri dominici, **Bau = Dienste zum Ritter = Sitze /** quæ servitia salvis reliquis præstanda sunt, sive ita convenerit, sive non, modo contrarium expresse non placuerit.

IX. Hoc de sola habitatione domini, **von Gebäude des Herren = Hauses /** exclusis stabulis, horreis & similibus, licet castro vicinis, olim intellexit **CARPL. Lib. 1. Resp. 51.**

X. Verum extensionem ad alia ædificia auf die **Hof = und Forwergs = Gebäude /** sie mögen mit dem **Ritter = Sitze** unter einem Dache begriffen seyn oder nicht / expresse sancivit **SERENISS. Decis. Sax. noviss. 33.**

XI. Sub hisce vero servitiis, **unter denen Bau = Diensten /** non comprehenduntur suffossio fundamenti struendi causa, das

D **Grund =**

^a) In Saxoniam sufficit eine Hufe / in Halia eine und eine halbe ad operas jumentorum.

^b) vocantur **Halbbauren /** die mit einem Pferde zusammen spannen.

Grund=Graben/ expurgatio cellarum, Keller raumen/ avectio ruderum, Schutt aufladen und wegführen/ avectio lignorum infectorum unausgewipffelter Stämme/ it. Schwel len/ Seulen/ Balken/ Ziegel=Sparr=Stämme/ wenn sie noch nicht beschlagen &c.

XII. Deinde requiritur, ne ex locis longe dissitis advectio lignorum impetretur, verum ut quævis vectura uno die absolva tur. *Dn. BERGER. in Resol. Lauterb. ad tit. de oper. libert. p. 688. seqq.*

XIII. Operæ rusticæ vel determinatæ sunt, vel indeterminatæ, quam divisionem interpretes implicant magis, quam ut explicent.

XIV. Scilicet hæc hominibus hodièque propriis, denen *Leibeten* / tribuendæ forent, quorum prædia & jumenta ad dominos spectant, unde dominum a nimia cumulatione propriæ jacturæ metus absterrebat, nisi enim rusticis tempus agros ipsis concessos colendi & facultas aliquem saltem quæstum faciendi permittatur, necessario futurum est, ut jumenta pereant, prædia inculta deteriora reddantur, nec ipsi homines proprii habeant, unde victi tent, itaque miseris alimenta, jumenta & frumentum agro conferendo necessarium præstanda forent, nisi eos diffugere & præ dia inculta relinqui domini malint, idque hodie in Provinciis Mek lenburgicis, Westphalicis aliisque usu venire videmus.

XV. At ubi rusticis prædia & jumenta propria sunt, neque dominus ad aliquid præstandum in subsidium tenetur, ibi servitia indeterminata locum habere vix possunt.

XVI. Vnde est, quod alii operas indeterminatas, non a qualitate & licentia augendi sic dictas velint, sed ab objecto & modo, quod ad certum operarum genus certosve dies, fundos, ac personas non sint adstrictæ. *D. BEYER, ad Schulz. Synops. Inst. de his qui sui vel. al. jur. p. 60.*

XVII. Alii eas officio judicis & boni viri arbitrato determinari atque ad certum modum redigi debere contendunt SCHVLZ. d. l. p. 59. CARPZ. Lib. 1. Resp. 54. Verum ita non manent operæ indeterminatæ.

XVIII. Eamque determinationem saltem ratione **der Bau Frohnen** in terris Electoratus Saxonici sibi reservavit SERENIS-SIMVS *Constit. Sax. P. 2. C. 52.* ibi CARPZOV. d. 4.

XIX. Inde etiam est, quod ex usu recepto domini prædia sua fundis noviter coemtis amplificantes servitia indeterminata ad istos extendere nequeant CARPZ. Lib. 1. Resp. 55. c)

XX. Operæ determinatæ neque in alias, quantumvis similes, converti, ERHARDVS *de oper. rust. concl. 7. lit. b.* neque de loco ad locum extendi possunt, STAMM. *de servit. personal. Lib. 2. c. 6. §. 4.*

XXI. Operæ quoque anno, quo debebantur, non exactæ, neque in annum sequentem rejici, neque in præstationes pecuniarias commutari possunt CARPZ. Lib. 1. Resp. 56. & 57.

XXII. Vtrum durantibus operis victum dominus præstare teneatur, negat ERHARDVS *de oper. rust. concl. 26.* Distinguit SICHARD. quem allegavi *posit. ult. ff. de oper. libertor.* cumque sequitur STAMMIVS *de servit. personal. Lib. 3. c. 21.* verum res ex pactis & varia variorum locorum consuetudine dependet.

XXIII. Atque his notatis tuto caremus variis spinosis & ab usu fori alienis speculationibus atque decisionibus, quæ plerumque argumento ab operis libertorum Romanorum ducto originem debent. *vid. STAMM. de servit. pers. Lib. 3. c. 21. HVSANVS de hominibus propriis c. 6. n. 52. seqq.*

XXIV. Ad excubias agendas regulariter rustici adstringendi non sunt, nisi periculum aliquod immineat *Const. Sax. 51. P. 2.*

D 2 ubi
c) Ungemeffene/ in Saxonia inferiori dicuntur unendsliche Dienste / quod scilicet in arbitrio domini positæ sint hæ operæ.

ubi prolixè CARPZ, HVSANVS d. l. n. 96. seqq. ERHARD. de oper. rust. concl. 6. lit. b. & concl. 25. seqq.

XXV. Operas non præsumi, sed probandas esse, usu invaluit, de qua probatione agit ERHARD. d. Tract. conclus. 12 - - - 17.

C A P. VI.

De

Jure Nobilium exigendi præstationes patrimoniales.

I.

Præstationes rusticorum vel quotannis uniformes sunt, vel certis tantum casibus exigì possunt.

II. Penfitationes annuas, priscis Germanis consuetas, exprimit TACITVS: *Frumenti modum dominus aut pecoris aut vestis ut colono* (scilicet fere ad modum colonorum Romanorum) *injungit.*

III. Hodie præstatur vel certa pecuniæ quantitas, **Geld-Pacht** oder **Gülde.**

IV. Vel aliquot modii frumenti, **Korn-Pächte / Zins-Hafer** &c.

V. Vel aliquot galli, gallinæve, **Rauch-Hüner** / ex quarum præstatione in dubio jurisdictionem criminalem præsumi volunt: quia enim gallinæ in altum evolant, ibique nidificant, vel noctu requiescunt, altitudinem juris per eas denotari plerisque videtur.

VI. Deinde gallinæ, ratione prædiorum præstitæ, inferunt præsumtionem laudemii, de eodem prædio præstandi, unde proverbium Germanorum: **Die Henne trägt das Angeloben auf**

auf den Schwanz / de quo HERTIVS in paræm. Jur. German.
 Lib. 1. paræm. 19. tom. 3. Opusc. p. 427.

VII. At gallinæ non respectu prædii sed personæ debitæ,
 Leib. Hünen / certum indicium præbent, præstantem esse homi-
 nem proprium, atque de his exaudiendum est proverbium ger-
 manicum: Keine Henne flucht über die Mauren / qua de
 re infra.

VIII. Præstationes pecuniariæ, stato die non solutæ, olim
 per singulos dies duplicabantur, dummodo dominus solutionem
 in domo rustici exegisset Sächsisches Land-Recht Lib. 1. art. 54.
 Wer seinen Zins zu rechter Zeit nicht giebet / zwiefach soll
 er ihn geben des andern Tages / und also alle Tage zwie-
 fach / dieweil er den Zins inne behält. Also doch / daß ihn
 der Herr mit Recht erfolge / und den Zins zu seines Man-
 nes Haus heische / denn der Mann ist nicht pflichtig / seinen
 Zins auffer seinem Hause zu geben.

IX. Vnde satis constare puto vocabulum Rutscher-Zins a)
 non peculiarem census speciem, sed casum censuum cuiuscunque
 generis ob neglectam solutionem auctorum denotasse.

X. At postquam non sine dedecore l. 2. §. 43. de O. J. jus, in
 quo versabantur, ignorare cœperunt majores nostri, censum pro-
 mobilem, Rutscher-Zins / pro specie peculiari & irregulari pen-
 sionum rusticarum habere cœperunt.

XI. Hinc opinio communis: rarum hodie esse pensionum
 promobilium genus, hic illic tamen adhuc observari, vid. CARPZ.
 P. 2. C. 38. def. 25. ibique subjuncta præjudicia.

XII. In Ducatu Brunsvicensi Juris Saxonici Provincia idem
 observatum, sed desuetudine magnam partem oblitteratum fuisse
 ostendunt, quæ habet SCHOTTEL, de singular. & antiquis in
 Germ. Juribus c. 19. tb. 6.

D 3

XIII.

a) i. e. der täglich forttruetet.

XIII. Vocatur ibi *Meygassen* *b)* *Zins* / neque à censu promobili differt, nisi, quod in casu ibidem allegato ad aedes domini perferendus ibique exsolvendus fuerit.

XIV. Quam in rem rustici à Jctis consulendi fuerunt, qui hanc præstationem, *den Meyborgischen Zins* *c)* vocarunt, utroque nomine peritissimo linguæ germanicæ critico SCHOTTELIO haud satis perspecto,

XV. Quod si solvendo censui crescenti non sufficeret rusticus, e vestigio ex fundo expellebatur, restituto pretio, quantum ipse pro fundo dederat, ex quo tamen ante omnia domino satisfieri debebat.

XVI. Hinc descendit Jus solidorum, *das Schillings-Recht* / in Luneburgicis & adjacentibus Provinciis usitatissimum, ubi rusticus prædium soluto unico solido acquirit. At ubi pravis moribus indulget, vel in exsolvendis præstationibus moras nectit, solido ad focum affixo statim migrare cogitur. Cujusmodi prædia *Schilling-Güthe* / vel *Schilling-Hauer* *d)* vocantur.

XVII. Ad pensiones annuas etiam referendæ sunt decimæ, non qua ex jure canonico descendunt, sed quatenus ad mores Germanorum pertinent.

XVIII. Vtut enim decimæ ordinis ecclesiastici inventum videantur, eas tamen in manus laicorum hic illic pervenisse certum est.

XIX. Quin & decimas dari, quæ instituto cleri aut imitationi legis Mosaicæ originem non debent, valde probabile est.

XX. Etenim in *jure Provinciali Saxonico Lib. 1. art. 2.* inter præstationes clero debitas nulla decimarum fit mentio.

XXI. *b)* a vocabulo Saxonie inferioris *Gathen* / i. e. *geben* / & *Mey* / h. e. *mehr* / ita inverso *Meygathen*. vel *Meygassen*. *Zins*. *Mehr* *gebe* *Zins*.

c) item a vocabulo antiquo German. *Borge* *men*. i. e. *mehr*. inverso *Meyborge* vel *Mehrborge*.

d) *Hauer* i. e. *Miethe*.

XXI. Et decimæ, de quibus sollicitè & prolixè agit *Jus Provinciale Saxon. Lib. 2. art. 48.* pure seculares sunt, unde etiam *di-eto Lib. 2. art. 58.* indifferenter *Zehend / Zins und Pacht* conjunguntur.

XXII. Hinc forte non incongrue dici possit, omnes decimas in Saxonia, quousque olim ambitus ejus extensus fuit, in dubio pro secularibus haberi, quod in Ducatu Brunsvicensi comprobant duæ constitutiones Anno 1564. & 1651. latæ, a SCHOTTELIO *de Germaniæ juribus cap. 8.* ad verbum descriptæ.

XXIII. Ceterum in aliis Germaniæ locis decimas ecclesiasticas in manus laicorum pervenisse non nego, & valde verosimilis est conjectura a CRANZIO allata, cum pontifices non satis considerent Principes laicos illorum jura defensuros, partem decimarum Principibus reliquisse malentes dimidio carere, quam toto, atque hinc porro decimas in ministeriales seu nobiles hodie nos jure investituræ transisse.

XXIV. Dividuntur decimæ 1) in personales, prædiales & mixtas: Personales quæstui mercatorio & prædæ ab hostibus captæ imponebantur, sed has nostra ætas ignorat.

XXV. Prædiales dantur ex fructibus agrorum, pratorum, hortorum atque sylvarum. e)

XXVI. Mixtæ penduntur ex pecore, pecude, volatilibus & apibus. f)

XXVII. 2) In majores & minores, *grossen und kleinen Zehenden.*

XXVIII. Majores ex frumento ejusque omni genere in substantia, minores ex glandibus, fructibus arborum in pecunia præstantur.

XXIX. Decimas animalium alii majoribus, alii minoribus annumerant, pro diversa locorum consuetudine.

XXX.

e) *Beträidig / Heu / Garten und Holz-Zehende.*

f) *Fleisch- und Bienen-Zehende.*

XXX. Decimæ ex novalibus g) in dubio non parochis, sed domino seculari, dem universal Zehend = Herrn / cedere puto; quicquid contra disputet WEHNER in obs. pract. voc. Noval-Zehenden.

XXXI. Decimæ ex frumento in agris, ubi nascitur; ex animalibus vero in loco, ubi pernoctare solent, offerendæ sunt. Sächs. Land-R. Lib. 2. art. 48.

XXXII. Quæ vero ibidem de supplemento numeri denario inferioris afferuntur, hodie non obtinent, sed quod superest, vel deficit, ad calculum sequentium annorum rejicitur.

XXXIII. Sequuntur præstationes certis tantummodo casibus debitæ, quarum potissima est, Jus succedendi domino competens, etiamsi rusticus liberos aliosve cognatos proximòs reliquerit.

XXXIV. Quod jus alibi a domino exercetur, qui rustico ut plurimum in triente bonorum mobilium succedit, vid. STYMPFII Helvet. Chron. Lib. 4. c. 27. itemque in Sabaudia, Montisferato & Pedemontibus obtinere notat STAMM. de servit. person. Lib. 3. c. 22. n. 3.

XXXV. Alibi aut certa pecuniæ summa, ut in Suevia, teste CRVSIO Annal. Suevic. P. 3. Lib. 10. p. 575. vel aliquo animali aut exuviis redimitur.

XXXVI. Ejusmodi exactio variis notatur nominibus, puta; mortuorum, Tod = Fülle / Juris Caduci, Juris optimi Caballi, Haupt = Recht / Weidmahl / Budtheil (plerisque quasi Bendtheil) Tode Hand / (quia si nihil relinqueret subditus, in quo dominus succederet, dextra, aut ex mente HERTII, utraque manus mortuo amputata domino cedebat,) Et in Ducatu Brunsvicensi vicinisque provinciis Baulebungs = Baulehnungs sive Battelings = Recht (cujus etymologiam excutit SCHOTTELIVS de

Germa-

g) quæ ex agris novalibus solvuntur, aus neuen zugerichteten Aekern / das zu Selde erst gemacht worden / entrichtet werden.

Germania juribus c. 2. §. 19. & 20.) Denique Köhr-Recht / jus optionis, quia domino optimum eligere licet, Glas / quasi Glas five Verlassenschaft / conf. HERTIVS de homin. propr. sect. 3. §. 13. opuscul. Tom. II. p. 172. & seqq.

XXXVII. Neque ad solos homines proprios hoc onus restringendum est. Id enim in Hassia, Franconia & multis Saxoniae locis, ubi liberiores sunt rustici, periade obtinet.

XXXIIX. Nimirum mortuo possessore, optimum equum, eove deficiente, bovem aut vaccam aut vestem optimam: mortua vero possessoris uxore alicubi optimam vaccam, alibi ex lectis, linteaminibus, vestibus aut generaliter ex mobilibus ipsius optimum dominus præcipuum habet.

XXXIX. Apud Saxones olim præstabantur des verstorbenen Mannes bestes Pferd und seine tägliche Kleider / ob sie der Herr nehmen will. Wetzbild art. 50. De foeminis vero defunctis certum quid ad dominum transmittentibus eo jure nihil, quod sciam, disponitur, unde in provinciis Saxoniae inferioris hereditatem foeminarum ab his præstationibus immunem esse, testatur SCHOTTEL d. c. 2. §. 12. & 13.

XL. Quin & hodie multis in locis hoc præcipuum modica pecunia semisse nimirum vel triente pretii redimitur, quod idiomate suo vocant, das Haupt-Recht Obedingen.

XLI. Quod si egestate laboret defunctus, locum equi galus gallinaceus, vacca vero gallina subintrat.

XLII. Huic affine jus est, quod in Ducatu Brunsvicensi ex certis prædiis magistratus defuncti bovem, pastor loci gallum gallinaceum, aditus vero sive ludi magister botulum, eine Bratwurst / accipiunt.

XLIII. Neque affine solum, sed unum idemque cum jure mortua

tuariorum videtur die *Chur-Meyde* *h)* in Ducatu Juliacensi & Bergensi, nec non Archi-Episcopatu Coloniae, nisi quod alicubi dominus non optimum animal, sed proximum ab optimo accipiat.

XLIV. Quod vero nonnulli bona curmædialia ad classem feudorum referre malint, inde est, quia vident investituram mortuo possessore renovari, quod si recte concluderet, omnia prædia rustica feudalìa forent, *conf.* WEHNER, *Obs. Pract. voc. Curmeede.*

XLV. Juri mortuariorum opponitur *das freye Recht* / sive immunitas a præstationibus hæctenus dictis, cui ut plurimum onus decimæ partis ex bonis alienandis domino relinquendæ annexum est.

XLVI. Sequitur onus dotandi filias domini, *die Fräuleins Steuer* / quam non vasalli solum aut alii subditi domino territoriali, sed & rustici alicubi domino nobili aut illustri mediato præstant, quale quid inter complures familias in Germania, Italia atque alibi observari testes sunt BOERIVS *Dec. 126. n. 2.* COEPPEN. *P. 2. dec. 32. n. 18.* idemque de se ipso refert GUIDO PAPA *qu. 57. n. 3. conf.* ERBERH. a WEYHE *de Reg. subsidiis & oneribus subditor. c. 4. n. 13.*

XLVII. Quod vero hoc subsidium in Marchia *Orbede* vocari putet COEPPEN. *d. 1.* in eo cum ipso non sentio, nisi vox *Orbede* / vel *Orwahr* latius sumpta præstationem istam tanquam speciem sub se comprehendat, *conf.* RHET. *disp. de statu German. circa subditos c. 4. §. 10. in Vol. Disp. Jur. Publ. p. 255.* & IDEM. *pec. disput. de Orbeda*, ubi eam dictam autumat, quasi *erbitten* vel *erbethen* / quo significatu omnes collectas voluntarias sive subsidia charitativa *i)* comprehendere possumus, licet

diffiteri

h) *Chur Meyde* duplex est, lebendige vel simplex

1. Wenn der Herr das beste Vieh krieget.

2. Wenn der Herr das beste Gewand nimmt ex supellectile.

i) Don gratuit, Courtesie-Gelder.

diffiteri non liceat, Orbedam in Marchia & Pomerania superstitem tributi ordinarii speciem esse.

XLIX. Neque obstat, quod, qui jure territoriali non gaudet, collectas imponere non possit.

XLIX. Semper enim excipiuntur a regula exceptiones, quæ ex consuetudine vel pacto oriuntur, quæque aliquid spontanei sapiunt, *conf. STAMM. de servitut. pers. L. 3. c. 23. n. 8.*

L. Præstandum est hoc subsidium pro omnibus legitimis filiabus elocandis, sed pro quavis, non nisi semel; ad secundas enim nuptias transeunti dos semel constituta sufficere debet. Atque adeo carere possumus *argumento l. 89. §. 1. de V. S.*

LI. Idque exigere potest etiam frater nubentis defuncto patre, dummodo pater hunc eundem districtum possederit, *conf. PETR. FRIDERVS de Mandat. Lib. 2. c. 45.*

LII. Ad filii vero nuptias hæc præstatio extendenda non est, quia filius dotem non expendit, sed accipit.

LIII. Huic themati affine est, quod ex mente quorundam Nobiles subditis suis pro impetrata *k)* dignitate equestri collectam imponere possint, *vid. NOLDEN. de stat. Nobilit. c. 16. th. 12.*

LIV. Veram hanc præstationem, quantum constat, Germania nostra ignorat, neque ea temere afferenda est, nisi forte dominis absoluta in bona hominum propriorum potestas competat.

LV. Equidem non nescio dominum, cui jus territoriale competit, si dignitatis & titulorum splendorem augere velit, recte a subditis aliquid accipere & pro re nata exigere posse, quo vulgo refertur tributum Romanis jam tum frequentatum, quod aurum coronarium appellabant, nostroque idiomate *Eronen-Steuer* vocatur.

LVI. Verum hoc subsidium spontaneæ collectæ speciem refert, eundemque in modum cum Potentiss. Borussorum Rex co-

E 2

ronam

k) imo pro impetranda.

ronam Augusto capiti imponeret, a provinciis benigne efflagitatum fuit. Formam rescripti ad regimina provinciarum Brandenburg. exhibet Dn. JOH. SAM. STRYCK. in *diff. de Auro Coronario* c. 3. n. 71. At, quid hæc ad ordinem Nobilium inferiorem?

LVII. Denique dominum opibus lapsum alere rusticos non teneri, contra quosdam evincit HVSANVS *de Hominihus propr.* c. 6. n. 40. usque ad 46.

C A P. VII.

De

Schriftfassen & Amtfassen

Eaque occasione de Metrocomis seu Præfecturis
von Nembtern.

I.

Hæc divisio potissimum ordinem Nobilium respicit, & fere solis Electoris ac Ducum Saxoniae provinciis frequentatur.

II. *Schrift-oder Cansley-Sassen* // vel *die auf Cansley Schriftsizen* / sunt, quibus Princeps immediate imperat, quique forum in cancellaria sortiuntur, *Amtfassen* vero, qui præfectis sive toparchis subiciuntur.

III. Nempe hæc subdivisio est *derer Landsassen* / de quibus HERTIVS *diff. de Subj. territor.* §. 4. *Opuscul. T. 2. p. 367. & seqq.*

IV. Neque ad castra solum & prædia hæc distinctio refertur, sed etiam ad personarum, qua talium, exemptionem extenditur. Ita urbes pleræque & collegia Senatuum municipalium, ministri Principis, toparchæ seu quæstores, præfecti militares su-

perio-

teriorum ordinum (de quibus Dn. BERGER. *Resol. p. 122.*) nec non Professores juris in Alma nostra, quia curiæ provincialis Assessores sunt, *Schrieffassii* annumerantur.

V. Usu valuisse hanc divisionem omnes asserunt, *vid. CASP. ZIEGLER ad Calvoli praxin. §. Schrieffassii p. m. 206. sqq.* Sed quantum ad occasionem hujus originis variæ sunt sententiæ. Alii putant Nobiles quosdam prædia rustica sub præfecturis sita acquisivisse, & postmodum qualitati feudali subjecisse, ubi nulla jurisdictionis mutatione intercedente possessores isti sub præfectorum jurisdictione remanserint, quæ conjectura novissime placet SCHILTERO *T. 1. Ex. ad ff. inf. de Schrieffass.* Verum tale quid de omnibus prædiis nobilitate velut ab ævo donatis dicendum foret.

VI. Alii; pristino ævo, quoties bellum ingrebat, Principes præfectorum opera nobiles suos ad servitia militaria evocasse, prout videtur KNICHEN. *de Vestiturar. pactioibus Lib. 2. c. 5. n. 6.* Verum hoc modo nihil obstat, quo minus omnes nobiles *Ambtassii* forent, præsertim, cum etiam *Schrieffassii* certis metrocomiis supersint additi.

VII. Itaque hæc neutra harum opinionum probatur B. LEYSERO *in diff. de Landsassii, Schrieffassii & Ambtassii* anno 1664. habita & postmodum *T. III. Herc. Juris Publ. ab Absv. Friisbio collectarum inserta.*

VIII. Non prior, quia dum prædia rustica in feudum reciperet Princeps, æque facile jurisdictionem immediatam iis concedere poterat, neque enim interest Principis per cancellariam suam an per præfectos imperium summum in novos istos vasallos exequatur, cum & præfecti illud non suo sed Principis nomine exercent.

IX. Non posterior, quoniam a necessitate belli ea ad universam regiminis explicationem ac imprimis jurisdictionis civilis administrationem minus recte infertur.

X. Atque adeo neutra, utraque enim in Nobilibus aut vasallis æque locum habet, neque ad civitates congrue applicatur,

quas tamen perinde in *Schriftfaffios* & *Amtfaffios* dividi certum est, *conf. CARPL. Proc. tit. 2. art. 2. n. 164.*

XI. Aliam itaque conjecturam ipse supra laudatus LEYSE-RVS exponit, nimirum præsupponit (quod quidem hodie certum est, at olim aliter se habebat) *Schriftfaffiorum* notam esse, si primam instantiam coram curiis provincialibus fortiantur, *Ord. Cur. Jud. Vitemb. de 1550. Tit. Wer vor das Hoff-Gericht möge geladen werden. & Ord. Cur. suprema Lips. de 1549. eod. tit. nec non Ord. Saxo-Coburg. P. 2. tit. 3. S. Wenn wir denn & S. Es sollen.*

XII. Id ipsum vero inde fieri iudicat, quia curiæ concurrentem cum cancellaria Principis habeant jurisdictionem, monente *CARPL. Proc. tit. 2. art. 2. n. 98. & 163.* Id quod verissimum est, & *Ord. Appellat. CRISTIANI II. Elect. Sax. tit. Wer vor unser Appellation-Gericht geladen. S. Desgleichen, weil ohne das ic. luculenter dispositum, salva tamen a curiis ad cancellariam appellatione, prout usus quotidianus ostendit.*

XIII. Inde infert: *Schriftfaffios* esse vasallos domus Saxonicae, (i. e. ut ego intelligo, qui investituram ex cancellaria Principis accipiunt) at vasallos præfecturarum & qui feudi renovationem a præfectis & præfecturarum capitaneis obtinent, *Amtfaffios* vocari debere.

XIV. Neque obstare, quod in matricula curiæ Vitemberg, complures vasalli domus Saxon. inter *Amtfaffios* reperiantur, paulatim enim anomaliam observantia introductam fuisse. At *Schriftfaffii* quidam (præsertim civitates) bellicis aliisque calamitatibus attriti, a vicinis præfectis aliquandiu imperari sibi passi sint, quos tamen *Schriftfaffios* esse liquido constat.

XV. Atque hinc esse videtur, quod consensus in oppignorationem feudorum, quorum investitura ex cancellaria Principis requiri solet, a toparchis impertitus sæpe pro insufficienti habitus fuerit, licet vasalli oppignorantes ratione jurisdictionis in-

ter Ambtfaffios referantur, *conf.* CARPZ. *Lib. IV. Refp. 30. n. 7.*

XVI. Quemadmodum & contra factum est, ut non multi nobiles Ambtfaffiatu exempti sint & Schriffiffaffiis additi, quorum exempla affert SCHILTER. *diss. de Schriffiffaff. c. 3. quæ in noviffima Exercitat. adff. Editione invenitur Tom. I. p. 475.*

XVII. Atque ob hanc anomalam aliud criterium quibusdam placuit, ut Nobiles utraque, alta nimirum & bassa jurisdictione gaudentes in dubio pro Schriffiffaffiis habendi sint. *add. SCHILT. d. l. p. 478.*

XIX. Scilicet Schriffiffaffios antiquos tales esse reperimus & ratione investituræ & jurisdictionis & comitorum provincialium. Novi contra harum qualitatum una vel altera fruuntur.

XIX. Atque ex his etiam judicandum de quæstione; utrum quis in dubio pro Schriffiffaffio, an Ambtfaffio habendus sit? quorum posterius pluribus placuit, quod exemptio ab Ambtfaffiatu & prærogativa Schriffiffaffiatus facti sint, atque adeo probanda.

XX. Diversam sententiam sequuntur alii, quia Nobiles & civitates subditi Principis sint; Quod vero certæ præfecturæ fuerint addicti, id potius facti esse & probari debere.

XXI. Posterior hæc opinio ratione civitatum & collegiorum, quæ neque investituram petere solent, neque ad servitia equestria evocantur, merito retinetur, nec non ratione personarum supra *posit. 4.* enumeratarum.

XXII. Ratione vasallorum Nobilium vero criterium *pos. 13.* suppeditatum remque multo solidius decidens facit, ut utraque opinione paulo superius commemorata carere possimus.

XXIII. Quando vero LEYSERVS *loco supra alleg. §. 46.* asserit, semper pro eo præsumendum esse, qui fundatam in jure (scilicet in ordinationibus & matriculis curiarum) intentionem habet, me nondum cum ipso sentire fateor.

XXIV. Utenim taceam matriculis istis navum, qui vulgo aliis omnibus inhæret, etiam tribuendum esse, quod nimirum, quæ successu temporis mutantur, ibi diligenter annotata non sint: quamobrem etiam jam olim Serenissimus matriculae curiæ Lipsiensis emendandæ spem fecit: id quoque imprimis urgeri potest, dudum ante fuisse Schriftfassios, quam curiæ Electorales Lipsiensis & Wittebergensis instituerentur.

XXV. Nimirum prima curiæ Wittebergiæ fundatio in tempora JOHANNIS Electoris gloriosiss. memoriæ & finem anni 1529. incidit. Curiam vero Lipsiensem ALBERTVS Dux Saxonie anno 1488. ex judiciis provincialibus Thuringorum, quod Eckartsburgi & Misnensium, quod Dresdæ fuerat, conflavit, vid. PEIFERI *Origin. Lipsiens.* Lib. II. §. 12. p. m. 156. ubi prima ordinatio celebris hujus tribunalis per epitomen exhibetur.

XXVI. Licet vero hodie Ambtsassii non minus ac Schriftfassii immediate Principi subsint, Princeps tamen diversimode jussa sua exponit, Schriftfassus nimirum, ut territorii Princeps per cancellariam suam, Ambtsassii, ut præfecturæ dominus, per quæstores sive præfectos.

XXVII. Unde, qui hodie eleganter exprimuntur, *Die auf sonderbare Schrift der Churf. Cansley sitzen* / antiquitus ii fuisse videntur, quibus tanquam honestioribus mandata Principis literis ex cancellaria datis, significabantur, cum eadem Ambtsassii per præfectos exponerentur. Hinc in *Ordinat. Provinc. El. Saxon. de anno 1482.* ita circumscribuntur: *Allen Prælaten / Grafen / Herrn / der Ritterschafft / den Städten und unsern Ambtleuten / als das Herkommen / und denen wir in andern Sachen zu schreiben pflegen.*

XXVIII. Mandata ista primitus servitia militaria aliaque fidelitatis & reverentiæ concernebant, unde majores hosti Ambtsassios definiebant: *Die in das Ambt dienen / Ritterdienste leisten / eine gewisse Anzahl Pferde unter des Amtes Führung ins Heerlager stellen.*

XXIX. Schrifftfaffiorum commodo curias Electorales duas institutas fuisse ex dictis constat, quarum altera Wittbergenfis in solos circuli Electoralis; altera Lipsiensis in omnes reliquorum circulorum Schrifftfaffios jurisdictionem exercet.

XXX. Quin & omnium reliquorum subditorum, qui ratione jurisdictionis vel præfectis vel Senatibus oppidanis vel vasallis Nobilibus subsunt, disceptationes judiciales per modum appellationis aut querelæ denegatæ vel protractæ iustitiæ ad curias devolvuntur, vel etiam ob causæ continentiam, aut in reconventionem ibidem inchoantur.

XXXI. Nisi si quis privilegio, ne in curia comparere teneatur, munitus sit, quale quid de Senatu Schneebergenfi refert ZIEGLER, *ad Calvoli Praxin* §. *Schrifftfaffii Concl. 2. n. 9.* Simile privilegium Academia Lipsiensis ejusque Professores respectu curiæ Lipsiensis nostra ætate obtinuerunt.

XXXII. Ex jam dictis recte inferunt ZIEGLER, atque alii, in possessorio summarissimo inhibitiones pœnales contra eos, qui curiæ immediate non subsunt, decerni non posse.

XXXIII. Etenim processus inhibitionum in solis curiis obtinet, *conf. CARPL. de Inhib. in Vol. diff. fol. 170. sqq.* cumque in præfecturis permittendum non esse judicavit *Facultas Wittebergenfis M. August. 1679. an Dietrich Schicken zu Ques* adversus præfectum Bitterfeldensem, qui processum inhibitionis in præfectura sua per observantiam invaluisse contendebat, huic enim sequentes opponebant rationes: *Dennoch aber und dieweil solche Inhibitions-Processse eigentlich vor die Hoff-Gerichte gehören / und daselbst vermöge kundiger Rechte / anders nicht / als Collegialiter und mit grosser Bescheidenheit decretiret werden sollen / hingegen denen Ambt-Schöffern dergleichen nitrgend zugelassen / auch weil sie einzeln Richter seyn / nicht füglich zugelassen werden kan / vielmehr ihnen in wichtigen Sachen selbst zu erkennen verbotzen. So erscheinet hieraus*

aus so viel / daß der von ermelteten Ambt-Schöffer vorge-
nommene Inhibitions-Process zu Recht nicht beständig.

XXXIV. Ceterum quæ singularia ratione curiarum occur-
runt, hujus loci non sunt, nisi forte huc referas, quod Senatus
Liptiensis per privilegium obrinuerit, ne cives ejus urbis, Senatu
haud requisito, a curia citari possint.

XXXV. Olim & hoc obtinebat singulare, quod actor Ambt-
fassus, licet immobilia quam plurima possideret, in curiis tamen
cautionem pro reconventionem & expensis præstare coactus fuerit,
secus ac Schriftfasser, quam differentiam ex *Const. Sax. s. P. 1.*
eliciebant, ubi *vid. MOLLERVS n. 14. sqq. SCHVLTES. P. 1.*
obs. 22. KNICHEN de Paction. Vestiturar. P. 2. c. 5. n. 13. ZIEGL.
ad Calvoli Prax. §. Schriftfassis Concl. 2. WEHNER Obs. Pract.
Voce Ambtsassen.

XXXVI. Verum ea differentia per *Ordin. Proc. Sax. tit. 5.*
von Vorstand expresse sublata est.

XXXVII. Ceterum Ambtsassii ut plurimum & regulariter ju-
risdictione criminali destituuntur, quam in prædiis eorum præfe-
cti sibi vindicant.

XXXVIII. Quin & in civitatibus Schriftfassicis eam jurisdic-
tionis speciem præfecto sæpe competere constat. Vtrum vero
in iis jurisdicatio etiam civilis ad præfectum pertinere possit, dabi-
tatur.

XXXIX. Non videtur, tum quia jurisdicatio civilis jus muni-
cipii necessario consequitur, tum, quia Schriftfassiatu prærogati-
va & omnigenæ jurisdictionis ad præfecturam rejectio simul stare
vix possunt.

XL. Interim teste *LYSERO de Landsassis th. ult.* muni-
cipiorum quorundam usus & hoc admisit, quam in rem allegari
solet *Ord. Curia Witteberg. tit. Wer vor das Hoffgericht gelas-
den werden möge! verbis wie in Städten gesetzt.*

XLII. Superest, ut de origine & indole præfecturarum dispi-
ciamus: Illam ita exponit LYSERVS *d. l. lb. 47.* videntur, qui
apud veteres Germanos comitatus erant, pluribus deinde comi-
tatibus in principatum unitis, magnam partem in præfecturas mu-
tati esse; neque enim prorsus a vero aliena sunt, quæ de XII.
comitatibus olim ad Ducatum unum constituendum requisitis vul-
go feruntur.

XLIII. Elegans hæc conjectura accuratius forte ita exponitur:
Erant apud priscos Germanos duplicis generis iudices, Comes,
qui superiori, & Scultetus vel Scultasius, *Schultheiß* / qui inferiori
iurisdictioni præerat.

XLIV. Legimus quoque de Ammannis, iisque vel superiori-
ribus, qui Comitibus æquiparati, vel inferioribus, qui iidem cum
Scultetis fuisse videntur.

XLV. Cum enim Comitum nonnulli jus hereditarium &
latiorem sibi potestatem arrogarent, ne res in exemplum trahere-
tur, titulo Comitis in Ducatibus paulatim abolito, potestas ejus vi-
cario seu Ammanno cedebat.

XLVI. Semper enim Scultetus seu Ammannus a Comite pro-
ximus & vicarius fuit civitatis, eoque vel propter alia reipublicæ ne-
gotia vel ob adversam valetudinem absente, ille mallo *a)* præ-
sedit, *conf. BRVMMER de Scabin. c. 4. §. 2. usque ad 7.*

XLVII. Atque hinc factum est, ut comitatus nomen *Ambt-
bacht* / *Ambtbat* & contracte *Ambt* / Ammanni vero *Amb-
bachtmann* / vel *Ambtmann* fortirentur, voce Celtica, quæ mi-
nisterialem denotat, in subsidium vocata, *vid. du FRESNE Glossar.
media & infima latinitatis voce Ambachtus & voce Amman. WES-
NER. obs. præf. voce Amman.*

XLVIII. Inde etiam esse videtur, quod hodieque præfecturæ
quædam in alias minores *Voigtenen* oder *Unterämter* subdivi-
dantur, *SECKEND. de Stat. Princip. P. I. c. 2.*

a) Mallus erat locus iudicii, Derivatum Germanico *Mahl* / signo.

XLIX. Hinc quoque patet, non satis certam esse *illustris* STRYKII conjecturam, qui in *cautel. contract. Sect. 2. c. 9. §. 32.* vocem *Ambtmann* ab Ammodiatore derivatam putat.

XLIX. Ammodiatio quidem ad præfecturas refertur, verum & in aliis privatorum prædiis, quibus varii generis jura adhaerent, vel unde varia commoda percipiuntur, locum invenit.

L. Neque hæc vox conceptum *derer Ambtleute* exhaurit, Ammodiator enim fructus & reliqua commoda sibi; Præfectus omnia domino acquirit. *conf. STRYK, d. l. §. 32. & seqq. & TABOR diff. singul. Vol. I. Tractat. p. 657. & seqq.*

LI. Officium præfectorum non solum in administranda justitia sed vel maxime in œconomia regenda rationibusque reddendis consistit. Quæ ex parte cognoscuntur ex sciagraphia, quam exhibet WEHNER in *obs. Pract. voc. Ambts Bücher edit. noviss. p. 15. seqq.* it. SECKEND. in *addit. des Teutschen Fürsten-Staats / ad cap. 2. §. 5.* plenius vero ex codicillis, quibus officium hoc defertur, aus *denen Ambtmanns-Bestellungen / qualem idem autor exhibet in alleg. tract. p. m. 828. usque 844.*

LII. Vno verbo præfectus nihil aliud est quam administrator œconomia & justitiæ, quales in castris Nobilium deprehenduntur, nisi quod functiones ejus multo ampliores sint. Interim majus & minus non variant speciem.

LIII. Atque ex his patet, quæstoris nomen non adeo inconvenienter huc applicari, certe convenientius, quam nomen *toparchæ*, quod Principem ditionis significat.

LIV. Præfectus enim Princeps non est, imo Princeps ipse, non qua Princeps, sed cum primis als *Erbs- und Gerichts-Herr* Ambtfassis imperat.

LV. Unde prudenter SECKENDORFIVS in *addit. ad cap. 2. §. 3. des Fürsten-Staats* expensis præfecturarum, incommo-
dis judicat, præstare forte, si Principes abdicatis ejusmodi œco-
nomiis particularibus ex solis redditibus publicis viverent. Quod

tamen

tamen conſilium Principibus, quibus amplior ex copia provinciarum potentia eſt, convenire videntur.

LVI. Extraordinarium vero præfecti officium etiam ad Schriffſaffios extenditur, qui proinde certis præfecturis ſalva libertate ſua annumerantur, neque præfecto, niſi tanquam commiſſario principis ad ſingula negotia conſtituto obſequuntur, conf. SCHILTER. de Schriffſaffiis loco ſupra alleg.

C A P. VIII.

De

Diætiſ ſeu conventibus provincialibus, von Land-Tagen. ^{a)}

I.

QVemadmodum jus comparendi in conventibus provincialibus inter potiffimas Schriffſaffiorum (quatenus ut ſinguli conſiderantur) prærogativas merito refertur, ita comparatio in iisdem, non ſola ad eodem citatio ſubjectionem probat, ZIEGLER ad Catvol. Prax. S. Landſaffii Concl. I. n. 139. ſq.

II. Nempe in univerſis fere Germania principatibus & territoriis, quæ a ſtatibus hereditario jure reguntur, moris fuit, ut de præcipuis reipublica negotiis cum civibus deliberaret. HERTIUS in diſſert. de conſultation. legibus & judiciis in ſpecialibus Rom. Germ. Imperii rebus publicis S. 3. uſque ad II. Tom. II. opuſc. p. 409 & ſeqq.

III. Diverſa vero eſt pro diverſitate amplitudinis juris territorialis horum conventuum materia.

IV. Alibi ad indicationem belli, pacitionem foederum, impoſitionem tributorum, aliaque ſummam reipubl. concernentia, votis Landſaffiorum decifivis dominus territorii indiget.

F 3

V.

^{a)} Confer Weckens Beſchreibung der Stadt Dresden.

V. Alibi fere de solis subsidiis pecuniariis & modo collectandi disquiritur, b) reliqua statibus indicantur, non ut desuper consulant, sed, ne quid agatur, ignorent.

VI. Sunt etiam multi Principes, qui, quod hisce conventibus juri suo eminenti derogari putent, modum collectandi perpetuum & uniformem invenerunt. Quale quid in Palatinatu, Electoratu Brandenburgico, quin etiam in regnis maximis paulatim introductum esse experientia testatur.

VII. Absque convocatione coire statibus, excepto praesentissimi & irreparabilis periculi casu, non licet. Convocat vero, qui superioritate territoriali gaudet, *vid. HERTIVS d. l. s. 6.*

VIII. Convocantur subditi eminentiores, qui Aristotelico conceptu cives dici possunt. In Saxonia vocantur *Prälaten / Grafen / Ritterschafft und Städte* / ubi Praelatorum nomine etiam utraque Academia Lipsiensis & Wittebergensis venit, quae hucusque praerogativam praecomitibus strenue defenderunt.

IX. Ex his potiores dicuntur *der Ausschuss* / qui *in den engern und weitem Ausschuss* subdividuntur.

X. Quemadmodum vero hoc de Praelatis & Comitibus dici nequit: ita Nobiles zum *Ausschuss* consensu Principis, ab ipso collegio *des Ausschusses* eliguntur. Civitates *des engern und weitem Ausschusses* enumerantur *in Dn. HORNII jure Publ. c. 63.* ubi omnia, quae hic dicere animus erat, jam dicta mihi quoque ortia facta reperio. Addatur *HERTIVS supr. alleg.* ex quo, quae quis deesse putare posset, facile supplebuntur.

b) Ut subditi eo lubentius & sine murmure jugum ferant, *Die Leute geben es williger / wenn sie darein gewilliget.*

C A P. IX.

De

Jure natalium ingenuorum. **Don Senen
Alhnen.**

I.

UXorem radiis mariti corruscare, neque ipsius originem dignitati prolis addere quicquam vel detrudere ex jure Romano certum est, l. 8. § 12. ff. de Senator.

II. Cui hypothese conveniens est, quod ubique circumferatur, quantum ad statum libertatis, partum æstimari ex ventre, quantum vero ad status reliquos & dignitatis prærogativam, ex patre, qui in potestate habet, *conf. NOLDEN. de statu nobil. c. 7. l. c. 11. p. m. 260. sqq.*

III. Quia vero præter Nobiles nulli in Germania erant ingenui, mirari non debemus, cur etiã ex parte matris nobilitas, id est, status ingenuitatis requiretur.

IV. Cumque urbibus extructis inferioris (plebejæ) conditionis homines ex opum affluentia potentiam & auctoritatem aucuparentur, nobiliumque matrimonia ambirent, homines præse ingenuitatis, ne novi in ipsorum consortium se ingererent, iisque emolumenta præriperent, sedulo semper caverunt.

V. Certum itaque numerum majorum ex utroque latere per continuas generationes nobilium requirebant, ut quis pro nobili genuino haberetur, & antiquæ nobilitatis privilegiis frueretur.

VI. Interim frustra disputabant juris Romani Dd. utrum statuta genus quoque maternum ad nobilitatem requirentia in rebus publicis recipi possent; id quod BARTOLVS cum quibusdam ipsi succinentibus contra usum per totam Europam manifestum impudenter negabant.

VII. Numerus iste majorum alibi ad quatuor, alibi ad octo, aliquando ad sedecim personas adstringitur. Es muß iner seine vier / acht / oder 16. Ahnen beweisen.

VIII. Ahn enim, primitivum linguæ Germanicæ vocabulum, aliquem ex majoribus denotat, teste SCHOTTELIO von der teutschen Haupt-Sprache Lib. 5. tract. 6. in Lexico Etymolog. primitivor. conf. Jus Provinciale Württemberg. in Tab. ad pr. P. IV. & dicta P. IV. tit. 19. ubi inflexa successu temporis voce avus Ehu/avia vero Ahna vocatur.

IX. Computatio recepta hæc est, ut majores ejusdem saltem gradus connumerentur, dummodo nemo eorum, qui propiores sunt, nobilitate exciderit.

X. Atque adeo zu 16. Ahnen requiritur nobilitas illibata per quatuor gradus; zu 8. Ahnen ^{a)} per tres; zu 4. Ahnen vero per duas generationes sufficit.

XI. Alii solas fœminas ascendentes computant, verum his obstat, quod numerum rotundum, quantus quidem statutis & moribus requiritur, nunquam in certo graduum genere reperiunt.

XII. Obstant etiam verba sanctionum publicarum hic pertinentium, daß einer von Vater und Mutter / und der selben Groß- und Aelter-Vater auch Groß- und Aelter-Mutter von Alters her ererbten Helm und Schild aufzulegen habe.

XIII. Usus hujus requisiti conspicitur in collegiis capitularium, Canonicorum ecclesiasticis superioribus, bey denen Canonicis auf hohen Stifftern / quorum scilicet præsul vel Episcopus inter status imperii refertur, vid. NOLDEN. de statu Nobil. c. 11. n. 28.

XIV. Ita in primatu Argentinensi sive in Canonicorum numerum non cooptatur, nisi qui fidem prosapiae illustris (sive ex nobi-

^{a)} zu 8. Ahnen vocantur Stiffmäßig.

nobilitate superiori) legitima 32. majorum demonstratione facere possit. Addatur BECKMANNI *Syntagm. dignitat. illustr. dissert.* 14. c. 2. §. 10. in fine.

XV. Itidem usus hujus requisiti sese exerit in ordine equestri S. Johannis, ubi necessaria est demonstratio nobilitatis per tres gradus continuata, 8. Ahnen.

XVI. Porro in ludis equestribus, bey denen Tourniren/ nec non in jure & judicio equestri Silesiæ, NOLDEN. *dict. loc. num.* 31. usque ad 37. BECKMANN. *d. §. 10.* add. SALMVTH. *de matr. principis cum virgine nobili pag. m. 162.*

XVII. Ita in Polonia ex utroque latere nobilitatem deduci, nec non in Hispania item quoties alicui castrum vel fortalium commendandum est, requiri teste MATTHIA STEPHAN. *de nobilitate c. 5. n. 108. seqq.* quemadmodum & in Hispania ad ordinem militare non, nisi sanguine avi aviæque paternæ & maternæ nobiles admitti auctor est BECKMANN. *d. l.*

XVIII. Ita in Saxonia ordo equestris ad consultationes in comitiis provincialibus neminem admittit, nisi qui 16. Ahnen probare possit, *Dn. D. HORNIVS in Jur. Prud. publ. c. LXIII. §. 3.*

XIX. Et olim Jure Sax. communi Land-Recht *Lib. 3. art. 29.* Musste ein Schöppenbar Frey Mann sein Handmahl beweisen und seine 4. Ahnen benennen / wenn er einen seiner Genossen kämpflichen ansprechen wolte.

XX. Ita eodem Jure Saxon. Provinciali communi *Lib. 3. art. 72. seqq.* disponitur: Das ehrliche und freygebohrne Kind behält seines Vaters Heerschild / und nimmt auch sein Erbe / und der Mutter also wohl ob es ihr ebenbürtig ist &c. Nimme ein Schöppenbar Frey Mann eine Bauer-Gültin / die Kinder sind ihr nicht ebenbürtig &c. b) de quo infra in materia successione hereditariæ pluribus agetur.

b) OCKEL. *de pr. script. immemor. c. 2. §. 11.*

G

CAP.

CAPVT. X.

De

Jure clypeorum, galearum, vexillorum & insignium.

I.

Germani primum partim nudi pugnabant, partim pelle aliqujus feræ tecti.

II. Et ita quidem, ut totam pellem, quæ caput feræ contexerat, capiti suo imponerent cum dentibus, atque superior pars rictus sive hiatus integra primorem frontem ac tempora; inferior fissa aures ac posteriores maxillas contegeret; reliqua pellis humeros ac tergum velabat, quam inter pugnandum lævo brachio obvolvebant. Cujusmodi figuras PHILIPPVS CLYVERIVS *Germaniæ antiquæ Lib. I. ad fin. cap. 44.* depictas exhibet.

III. Ceterum paulatim inter primates invaluit, indeque ad inferiores ordines descendit mos caput galea coriacea vel casside ferrea tegendi. a)

IV. Galeam vel cassidem ornabant cristæ pennatæ & aliquando effigiata ferarum capita, imposita cornua, alæ aquilarum & id genus alia.

V. Accedebant lorica & postmodum thoraces, demum integer amictus ferreus.

VI. Scuta ab initio oblonga, quæ altitudinem & latitudinem viri implebant, eaque vel ex fimine texta, vel ex tabulis ligneis aut arborum corticibus confecta.

VII. Ea lectissimis coloribus ab invicem distincta per certa spatia, laterculos vel rhombos, item virgas seu trabes, qua de re auctores

a) HAGGENBERGII *Germania media in 4to.*

ctores Heraldices & figuræ, ex antiquitate hodiernum superstites, consuli merentur.

VIII. Atque hinc cognoscimus originem & indolem insignium, dixerit *Wapen* / ut vulgo vocantur, proprie enim *Wapen* / hodie *Waffen* / arma dicuntur, quæ clypeo sive scuto & galea non minus ac telis & gladio absolvebantur, insignia vero, galeæ affixa, & in scuto depicta, deprehendere licet.

IX. Atque horum insignium gentilitiorum severa semper & religiosa cum primis apud Germanos fuit custodia, ut quicquam circa eam mutare dedecus & nefas, aliena vero usurpare summa injuria habeatur.

X. Ita etiamnum in Germania nostra, si quis plebejus vel burgensis nobilitatis insigne usurpare conerur, cuius nobili, id quocunque in loco pictum fictumve conspicienti, deturbare, confringere, pedibusque conculcare fas esse creditur.

XI. Clypei nobilium inferiorum non aliis, quam quæ supra Pos. VII. commemoravimus, insigniis conspicui fuerunt, unde hodieque antiquissima & maxime genuina ea putantur, quæ omnium sunt simplicissima.

XII. Integræ vero nationes augustiora animalium, qualia Germania fovet, puta equorum, taurorum, urforum, cervorum, luporum &c. signa in scutis ostentabant, quæ tamen non nisi a Principibus civitatum & Ducibus exercituum usurpabantur.

XIII. Posterioribus seculis effigies animalium pedetentim inferiorum quoque nobilium scutis inseri coeperunt ipsorum Principum indulgentia, qui suorum insignium usum, coloribus tantum mutatis, huic vel illi nobili permittebant.

XIV. Ne vero nimis hic evanesceret Principum præeminentia, non integrum animal sed dimidia pars anterior caputve aut pes exprimebatur.

XV. Paulo post tamen & integrorum animalium imagines nobilibus concedebantur.

XVI. Hodiernam Neo-Nobilium, ex infima saepe plebe ad hunc statum adspirantium, in excogitandis insigniis vanitatem eleganter describit CLVVERIVS in *Germ. antiqu. Lib. I. cap. 44. p. m. 292. in fin.* cui jungi merentur, quæ in *Apologia JOHANN. REINHOLDI de PATKVL*, quam *Echo inscripsit, habentur. §. 14.*

XVII. Hodierna itaque insignia, in latiori significato sumta, & germanice *Wapen/ Schild und Helm* dicta, comprehendunt 1) scutum seu campum, *das Feld* / cui insignia inhaerent, 2) emblemata, figuras & colores scuto adhaerentes, 3) galeam seu cassidem, 4) Klenodia galeæ imposita, 5) ea, quæ scutum & universa insignia sustinent.

XVIII. De scuto ejusque figuris & ornamentis præter superius dicta plura monere ad rem præsentem non attinet, quod enim hodie non amplius quadrata oblonga, sed frequentius oblonge rotunda, aut ad eam figuram declinantia sint, cuivis figuras, commentariis heraldicis impressas, inspicienti ad oculum patet.

XIX. Galea nobilibus aperta seu clatrata, quam perforatam vulgo vocant, ein *offener oder Turnier-Helm* tribuitur, quam tamen ii, qui genere nobilibus hodie certo modo æquiparantur, Consiliarii Principum, Doctores, Licentiati, urbium primariarum consules, & senatores ex observantia obtinuerunt, & notarii, mercatores, publicani, & nescio quis, dummodo opibus abundet, inepte & ridicule usurpant. *b)*

XX. De Klenodiis sive ornamentis galearum agit LIMNÆVS *de Jure publ. Lib. 6. c. 6. n. 73. seqq.* atque de telamonibus sive sustentaculis clypeorum *IDEM d. l. n. 101. seqq.* denique de usu insignium vario *ibid. n. 106.*

XXI.

b) Offene ungeschlossene Helme oder Turnier- und Stech-Helme. Limnæus Pater Publicistarum.

XXI. Ceterum ideam universi nobilium ordinis ejusque distinctionis in superiorem & inferiorem suppeditat doctrina de Heerschildis seu clypeis militaribus.

XXII. Horum septem numerat *Jus feudale Alemannicum cap. I.* quorum 1) Regi Romanorum, 2) Principibus ecclesiasticis, 3) Principibus laicis, 4) dominis liberis, 5) dominis mediæ libertatis, 6) ministerialibus, 7) denem semper *Leuten* tribuitur,

XXIII. Atque imprimis de septimo clypeo dubitat; utrum jure feudi (scilicet nobilis) gaudeat nec ne? quamvis comparatio, a septem mundi aetatibus desumpta, non multum ad rem faciat.

XXIV. Plura notatu digna hic observat SCHILTER. *in Commentar. §. 2. seqq. v. 9.* Heerschildos non constituisse dignitates feudales. Rex Romanorum enim, cui primus clypeus tribuitur, a nemine feudum accipit, sed esse ordinem universæ nobilitatis, quæ olim apud Germanos ex sola fortitudine bellica oriebatur, ejusque signo, clypeo scilicet denotabatur. Quemadmodum etiam §. 4. usque ad 11. de origine clypei Principum ecclesiasticorum erudite disserit.

XXV. Porro §. 12. refutat *Glossam germanicam Spec. Sax. Lib. 1. art. 3.* per Principes laicos eos saltem intelligentem, qui feuda a Principibus ecclesiasticis tenent, & pro ejus seculi superstitione clericos laicis præhabitos fuisse monent.

XXVI. Per dominos liberos, clypeo quarto gaudentes, SCHILTERVS intelligit Comites immediatos, quia eo tempore nomen Comitis nondum tanti habebatur, ut præminencia Comitum immediatorum eo exhauriri crederetur.

XXVII. Per liberos mediatos sive *Mittel-Freyen* / intelligit Barones, hodie *die Freyherrn* / qui etiam semper *Freyen* (id est *Sent-paar Freyen*) vel *Schöppenbar Freyen* dicti fuerunt, & hos quidem immediatos. c)

XXVIII. Per ministeriales intelligit omnes nobiles mediatos, qui a capitaneis vel valvasoribus majoribus feuda tenent, suntque **Edele** (quo Comites & Barones mediati etiam referuntur) **Ritter und Knechte**.

XXIX. Denique semper **Leute** esse putat, qui feudis investiti servitia militaria præstant aliave ministeria, neque tamen ex parentibus nobilibus nati sunt, unde parabium i. e. nobilitatis jura & dignitatem non acquirebant. p. 23. 24. 25.

XXX. Brevior in materia est *auctor Juris feudalis Saxon. communis in pr. c. 1.* observans saltem: daß der Heerschild an dem Könige anhebe/ und sich an den stehenden Schild wieder ende/ doch haben/ ita pergit, die Lehen Fürsten den sechsten in den stehenden bracht/ seit daß sie worden seyn der Bischöffe Lehn Manne/ daß doch von Anbegin dieses Rechts nicht daß.

XXXI. Luculentius ea de re differitur in *Jure Provinciali Saxon. Lib. I. art. 3.* ubi Episcopi, Abbates & Abbatissæ, die **gefürstet** sind/ ad clypeum secundum; die **Schöppenbare Leute** und der **Freyherren Manne** ad quintum; dieser ihre **Manne** fortan ad sextum referuntur. Quis vero septimo potiri debeat, non exprimitur, nisi quod observatio, quam Jus Feud. Saxon. suppedirat, hic reperatur, Principes laicos, postquam ecclesiasticorum vasalli facti sint, clypeum sextum in septimum provolvisse, de qua observatione pluribus infra.

XXXII. Valde vero differre *Speculum Suevicum & Saxon.* ipsa docet inspectio, etenim die **Schöppenbaren Leute**/ qui idem sunt cum semper **Leuten**/ hic ad quintum, illic ad septimum; der **Freyherren Manne** hic itidem ad quintum, illic ad sextum; und dieser ihre **Manne** fortan/ id est Baronum subvasalli, hic ad sextum, illic ad septimum clypeum referuntur.

XXXIII. Interim *Juris Sax.* doctrinam fere secutus est, qui hoc argumentum ex instituto tractandum sibi sumit **J. C. HALLENSIS ANDREAS OCKEL. de præscript. immemorial. c. 2. th. 21. usque**

ad

ad 46. quod inter Germanos antiquos, Saxones potissimum, juris publici studiosi fuerint, ut ex RVLANDO de Commissariis observat GRYPHIANDER de Weichbild. Sax. t. 44.

XXXIV. Nempe OCKELIVS archi-officiales, postea Electores, tum ecclesiasticos, tum seculares, ad SECVNDVM clypeum refert, iisque Ducem Luneburgicum addit, quod cum is Bavarico & Saxonico Electoratu duplicique archiofficio, quo olim gavisus est, temporum fato excidisset, & reliquæ ejus terræ nihilominus in Ducatum postea erectæ essent, scutum secundum & dignitas pristina eidem remanserit, d. c. 2. th. 25.

XXXV. TERTIVM clypeum occupare dicit Principes, non solum qui aliquo imperii officio inferiori & archiofficiis contradistincto, gaudent, seu feudum cum dignitate, vel stylo juris feudalis Longobardici, beneficium & honorem, ein alt Burden-Lehn possident.

XXXVI. Clypeum QVARTVM tribuit Comitibus & Baronibus immediatis, de quibus multa notatu dignissima affert th. 27. usque ad 33. atque his quatuor clypeis nobilitatem eminentiorem, den hohen Reichs-Adel/ absolvi, reliquos vero clypeos ordini militari assignatos putat.

XXXVII. Nempe clypeo QVINTO addicit Nobiles, qui ministeria vel aulica vel judiciaria vel militaria obibant, SEXTO tum nobilitate recenter donatos, tum subvasallos hominum equestrium; SEPTIMO homines civici ordinis, qui exigua feuda possident, ex quibus tamen operas militares non præstant. d)

XXXVIII. Hactenus recitata OCKELII sententiæ proxime accedit Vir illustris HENRICVS COCCEJVS in dissert. de potest. stat. imperii circa dignitates c. 2. § 31. sqq. asserens, sex olim fuisse clypeos, quorum secundum Principes; tertium Comites & Barones immediati; quartum ii, qui primi a Principibus feuda sua capiunt, Mittel-Freyen/ Schöppenbare Leute/ Panner Her.

d) Add, WENKERI Tractat. de Pfahlburg. Usburg. & Clevenburg.

Herren etc. tenuerint, atque hos ultimum nobilitatis, quam semper ex officio publico æstimat, gradum constituisse.

XXXIX. Quintum clypeum attribuit *denen Dienst-Leuten* / qui non officia reipublicæ sed ministeria præstant, & quibus nobilitatem non nisi ex privilegio competere putat; sextum *den Dienstleute Mannen* / qui mihi non nisi rustici esse videntur.

XL. Nos quemadmodum ordines Nobilium his clypeis inditari, eorumque olim non nisi sex fuisse, inspecta Germanorum antiquitate & moribus, putamus, ita, cum ex omnium confessione Rex Germanorum (qui hodie Romanorum Imperator vocatur) PRIMVM teneat; SECVNDVM Ducibus archiofficialibus; TERTIVM Principibus; QVARTVM Comitibus immediatis varii generis, nec non Baronibus immediatis, dummodo principali dignitate non polleant; QVINTVM iis, qui primi a Ducibus & Principibus feuda & quidem officii publici ratione obtinebant; SEXTVM Ministerialibus seu Nobilibus in specie ita dictis asserendum esse, perpenis variorum quos hæctenus recitavimus sententiis, credimus.

XLI. De vexillis commodior differendi occasio inferius apparebit, interim hic præmonuisse sufficit, non nisi superiori nobilium ordini jus propriis vexillis utendi, indeque ipsorum feuda *Sabnen-Lehen* appellata fuisse, quæ quidem res ad jus feudale pertinet.

XLII. Successu vero temporis vexillorum usus etiam ad officiales militares supremorum imprimis ordinum, nec non ordinem equestrem immediatum cum primis in exequiis extensus est, privato magis ausu, quam publica indulgentia, non secus, ac titulorum exaggeratio, quæ duplex hodie decorum publicum & privatum peperit.

XLIII. Tandem non prætereunda conjectura *HERTII opusc. Tom. II. p. 361. seqq. §. 90.* quam tamen utpote ad tempora antiqua, quibus jam certa insignia in usu erant, non assurgentem auctori suo relinquitur.

C A P. XI.

De

Jure urbium a) & burgariorum b) in genere.

I.

Burgarios & rusticos solis muris distingui c) tritum est proverbium, explicatum ab HERTIO in *opusc. Tom. 3. p. 607. Parœmia. 10.*

II. Verum & vici, præsertim in Franconia & vicinis tractibus subinde muro lateritio cinguntur; neque sola muri extructio jura civitatis, alle bürgerliche Gerechtigkeiten und Wohlthaten/tribuit.

III. Ea jura consistere dicuntur in exercendis opificiis & instituendis tribubus opificiariis, in mercatura & nundinis, in præsumptione libertatis a dominio herili, in braxatione cerevisiæ & vini cauponatione, in celebratione conviviorum & conventuum, denique in jurisdictione propria, saltem civili seu inferiori, Erb:Gerichte.

IV. Verum & opificia quædam in pagis exerceri videmus, frequentes enim reperiuntur Dorffschneider / Dorffschmiede / Rademacher / Schuhflicker / & id genus alii. d) Elegantiores

H

opi-

a) *vid. cap. 1. §. 12. usque 24.*

b) Non credo delicatis auribus offendiculum ex hac voce subnaturum, postquam non modo integer *Codicis Theodosiani Titulus de burgariis* inscribitur, sed & burgi mentio fit in *l. 6. C. de fund. rei private l. 2. §. 4. C. de pref. prat. Africa.* ubi GOTHOF. in not.

c) Bürger und Bauer scheidet nichts als die Mauer.

d) *Ord. Elef. Sax. de 1551. tit. von Brauen und Schencken. CARPZ, Lib. 1. Res. 42.*

opifices ibi haud facile reperiuntur, quia ipsis non indigent rustici, neque multitudinem magistrorum opificalium admittit vici angustia & cessans indigentia, unde per rerum naturam tribus ibidem erigi non possunt.

V. Nundinarum vicem, quatenus nempe rustici iis indigent, suppleant encania, die *Kirchmessen* & quibusdam in locis *der Ablass*. Caupones quoque res usus quotidiani ut plurimum venales habere solent.

VI. Libertatis praesumptio differentiam specificam a vicis hodie suppeditare non potest, quia rusticis etiam tribuitur, ex hypothesis, quasi servitus in Germania plane desierit, & quamvis paronomia germanica: *Keine Henne flucht über die Mauren* de qua HERTIVS loco supra cit. par. 11. agit, tanquam vera supponatur, onera tamen pecuniaria sive patrimonialia in urbibus praestatione gallinarum multo sunt molestiora.

VII. Interim solliciti esse solent magistratus oppidani, ne quisquam in urbem ex vico recipiatur, nisi testimonio manumissionis, *Laß-Breiff* instructus. Quod, quomodo cum hypothesis positionis, praecedentis cohaereat, alii viderint.

VIII. Jus braxandi cerevisiam ad urbes olim in Germania pertinuisse vix crediderit, qui TACITVM de mor. germ. c. 23. inspexerit, nullae enim tum temporis in Germania magna urbes, cerevisia vero frequentissima & potus ordinarius fuit.

IX. Et hodie urbibus jus prohibendi non competit, nisi respectu vicorum intra milliare circumcirca sitorum. Qua de re peculiari capite infra.

X. Ex vini venditione exiguus in vicis quaestus expectandus erit, sicubi vero viatorum frequentia lucrum promittat, caupones pagani illud non negligunt.

XI. Convivia in vicis hodie celebrari quotidiana docet experientia, etiamsi vicus urbi sit proximus.

XII. Non

XII. Non itaque proprie specie differunt vicus & urbs, neque magis quam emporium vel metropolis & oppidum; sed differentia ab eo, quod plerumque fit, & ab incolarum conditione aut frequentia desumitur.

XIII. Dantur certe oppidula, quæ serio considerata neque a pagis differunt, neque nomen urbium vel oppidorum ambiunt, sed denominatione *den vor Marktsteden* contenta sunt. Et quamvis consules ibi habeantur, ii tamen a scultetis paganis non differunt, neque senatores ostendere possunt.

XIV. Interim quando negotia supra *pag. 3.* enumerata, *bürgerliche Nahrung* vocantur, non tam excluduntur extra urbem degentes & in vicis remotioribus commorantes; sed prohibetur, ne in ea ipsa urbe talia exerceat, qui in civium numerum cooptatus non est.

XV. Atque adeo non solum advenæ, sed & simplices incolæ, *die Seddel-Leute oder Schuß-Verwandten* ab iis prærogativis civium excluduntur, & plerumque vilibus operis panem quaerunt.

XVI. Iis vero, qui horum jurium participes esse cupiunt, & collegio, cujus membra se profitentur, præstanda præstiterunt, spatium plerumque annuum ad redimendum jus civitatis indulgetur, *GAIL. Lib. 2. obs. 31. n. 8.* Alibi hoc spatium vel coarctatur vel plane denegatur.

XVII. Quo elapso armatus (*mit Ober- und Unter-Gewehr*) nisi sit ex ordine eruditorum / (*ein Mantel-Bürger*) in curia comparere, regulariter homagium præstare & certam pecuniæ summam pro receptione solvere cogitur.

XVIII. Quod nisi fecerit, omni commercio civium ipsi interdicitur, & porro contumax urbe cedere jubetur, quod posterius præjudiciis firmat *B. LYSER. diff. de jure civili. §. 32.*

XIX. Quid vero si talis sit filius municipis ejusdem urbis? si, postquam pater jus municipis obtinuit, natus sit; ipse

quidem denuo jurat, sed pro impetratione modicam saltem pecuniæ summam præstat.

XX. Antea natus regulariter jure patris non fruatur, nisi patri, ut proles hoc jure simul fruatur, dum ipse civis fieret, simul indultum sit.

XXI. Hamburgi distinguitur, ut liberi, qui, antequam pater inter cives reciperetur, annum 12. impleverunt, pro extraneis habeantur, minores jure patris fruantur. *jus municipale Hamburg. P. I. tit. 2. art. 3.*

XXII. Alibi, ut Wornatiæ & in plerisque urbibus Wurttembergicis, jus municipis liberis nullo modo prodest, verum cum persona plane extinguitur, conf. WEHNER. *Thes. Pract. voce Bürger: Recht.*

XXIII. Aliud itaque est jus civitatis, das Stadt-Recht/ quod vel vicis in urbem erigendis, vel urbibus noviter extractis tribuitur, non a solo Imperatore, ut vulgo, sed a quovis imperii statu, prout rationibus & exemplis probatum dedit, & ab objectionibus dissentientium vindicavit THOMAS. *in dissert. de jure stat. Imp. dandæ civitatis præprimis. §. 43. e)*

XXIV. Hoc jus civitatis loco intra milliare ab urbe computandum sito impertiri non potest. *jus Provinc. Sax. Lib. 3. art. 66. Man mag keinen andern Markt bauen dem andern auf et ne Metle zu nahe/* quod ad castra & fortalitia peculiaribus privilegiis extensum esse allatis exemplis observat STRYK. *Vol. 3. diff. 17. c. 2. n. 73.*

XXV. Concesso jure civitatis, jurisdictio, saltem inferior, simul concessa intelligitur, OBRECHT. *de jurisdict. lib. 299. n. 304.* SCIPIO GENTIL. *de jurisd. Lib. 2. c. 5. & 6. ac cum primis ZAHN. de jure municipal. c. 7. seqq.* Verum & hanc regulam exceptiones pati *supra c. 7. pos. 38. seqq.* monitum fuit,

e) *Add. STÄMLERVS de Reserv. Imperat. MVLZIVS. MYLER. 2. Lib. 2. art. 26.*

XXVI. Interim a jurisdictione separandum est jus magistratus, tranquillitatem communem, indigentiam quotidianam, ordinemque & officia civium respiciens, quippe quod consulibus & senatoribus, aut, quia non nisi ad modum Romanum hæc exprime licet, duumviris & decurionibus, etiam jurisdictione non pollentibus, minime denegandum, v. g. *Feuer-Becker-Bräuer und Markt-Ordnung aufzurichten / Vorkauff zu verbietthen / Bürger-Schoß einzufordern / jedweden vorhabenden Bau zu besichtigen / & similia quamplurima.*

XXVII. Atque talia statuta, ut plurimum consensu civium suffulta, quamobrem etiam *Willkühr* vocantur, Principis confirmatione non absolute indigent.

XXVIII. Aliud dicendum de jurisdictionalibus, in quibus præter jus commune aliquid statuere subditis citra Principis consensum non permittitur.

XXIX. Secundum jus, civitatibus qua talibus competens, olim erat das *Weichstied Recht* / quod tamen constituta pace per univ-
ersum Imperium Romano-Germanicum servanda, nihil peculiare involvit, vid. de hoc jure SCHOTTEL. *de antiqu. Germ. jur. c. 10.*
& GRYPHIAND. *de Weichbild Saxon. c. 76.*

XXX. Atque hæc jura scilicet jurisdictionis seu banni, pacis publicæ, mercatus & statuta condendi, nomine juris *Weichbildi* vulgo denotantur.

XXXI. *Weichbildum* proprie est signum in urbe, vel prope eam erectum & rem aliquam indicans.

XXXII. Talia signa potissimum sunt statuæ *Rolandinæ*, ut vulgo vocantur, fabularum innumerarum genitrices, quas ex parte examinavit JOH. GRYPHIAND. *in Tract. de Weichbild. Saxon.* Accuratus vero *illustr. RHETIVS disp. jur. publ. t. de statu*
Rolandin.

XXXIII. Nos missis ineptiis, historiam contaminantibus, eas saltem, quæ jurisprudentiam germanicam inquinant, notabimus.

XXXIV. 1) Male omnes hęc statuę Rolando tribuuntur cum variorum Imperatorum & heroum priscorum imagines referant.

XXXV. 2) Falsum est, eas denotare libertatem urbium, in quibus deprehenduntur, & eximias immunitates, cum dudum ante, quam urbs aliqua ad libertatem adspirasset, verosimiliter erectę fuerint.

XXXVI. Unde 3) falsum, quod Rolandi statua, in aere libero & sub dio constituta, libertatem omnigenam, tecto vero aut parietibus clausa libertatem restrictam indigiter.

XXXVII. 4) Vero & fidei historica non satis conforme est, quod Magdeburgi prima harum statuarum erecta fuerit.

XXXVIII. Unde 5) consecrarium quoque corruiť, quasi hęc statuę civitates, quę jus Magdeburgense receperunt, a reliquis distinxerint.

XXXIX. 6) Falsum est, Rolandum esse signum jurisdictionis, urbi competentis, verosimilius enim indicat jus imperii in urbem ad eum, quem statua referebat, pertinens.

XL. Nec satis concinna vocis Roland etymologia a Germanico *Wrogen* vel *Rügen* / quasi *Rugelant* / ita enim addita vocula *Land* plane non quadrat, cum potius *Robild* vel *Roßstätt* vocari debuisset.

XLI. Falsum est 7) Rolandum esse indicium liberi mercatus, cum talis facultas omnibus oppidis, quę nunquam viderunt Rolandum, competat.

XLII. Equidem non abnuo, moribus priscis Saxonice mercatus celebrari non potuisse, nisi Imperatore consentiente, & chirothecam dextrę manus, vetus juris concessi signum in locum eum transmittente, *sein recht Handzeichen* / *Glossa jur. Prov. Sax. Lib. 3. art. 66. n. 2.* Quid vero hoc ad Rolandum?

XLIII. Neque *Weichbildum* solas statuas Rolandinas, sed quęvis signa, districtum & jus civitatis indigitantia, denotat.

XLIV.

XLIV. Hodie vox Weichbildi metonymice designat territorium & jura civitatis.

XLV. Statuas tamen, in confiniis quarundam urbium erectas, ut plurimum lapideas, & vel imagine redemptoris crucifixi vel cruce signatas, *die steinerne Creuze*, indistincte huc referre nolui.

XLVI. Alibi enim jurisdictionem ecclesiasticam vel sedem Episcopi significant, alibi rei gestæ memoriam conservant; alibi viatores ad cultum religiosum, qualis in papatu imaginibus sacris tribuitur, invitant.

XLVII. Unde hic illic ædiculas cum imaginibus sacris ad viam publicam prope urbes extructas, videas, devotioni viatorum vel supplicio candidatorum inservituras.

XLIX. Potissima urbium divisio est in IMPERIALES & MVNICIPALES, quæ cum quæstione: an dentur urbes mixti generis? discutienda est in juris publici tractatione.

C A P V T. XII.

De

Variis burgensium speciebus, patriciis, municipibus, incolis &c.

I.

Primus in urbibus ordo patriciorum est, quales duntaxat in urbibus imperialibus liberis & nonnullis Hanseaticis conspiciuntur. Nam de rebus publicis Italiae, Romæ, Venetiis &c. hic differere non licet.

II. De horum origine a) variæ circumferuntur opiniones. RHETIVS. *disp. juris publ. 6. de dignit. Imperii Rom. Germ. c. 1. §. 28.* Henricum Aucupem, metuentem ab Hungarorum irruptione,

a) Add. THRACO de orig. & jure patricior. *Tract. pecul.*

burgenses virtute militari præstantes Nobilium ordini adscripsisse putat; verum eos ab ordine Nobilium Germanicorum, qui æque ac Galli & Britani in urbibus habitare ignominiosum putabat, *b)* separato patriciorum nomine compellari coepisse NOLDEN, *de stat. nobil. c. 17. n. 12. sqq.*

III. Alii ipsorum Nobilium quosdam paulo post urbes erectas in gratiam episcoporum vel mollioris vitæ causa illuc concessisse autumant. *vid. THOMAS. diff. de jure dande civit. §. 30. sqq.* Ut aliorum sententias jam præteream.

IV. Potior videtur RHETII doctrina, ita tamen, ut non solis burgensibus, verum etiam ex rure allectis hanc dignitatem concessisse putem, in qua sententia cum primis me confirmat, quod multi hodieque supersint patricii, qui a vicis, urbibus propioribus, nomen gerunt, quorum exempla AVTOR *hist. Brunsvicensis Part. 3. c. 1.* & SPANGENBERG. *in Chron. passim* commemorat.

V. Patricios itaque, quoad præminentiam & privilegia nobilibus alii æquiparant, alii immediate postponunt. Fatentur vero plerique, varia esse patriciorum genera vel potius gradus, atque adeo non unam definitionem.

VI. Id certum est, familias etiam antiquiores & potentes in urbibus, nisi vel ex præfco equestri ordine profapiam ducant, vel privilegio Imperatorum id obtinuerint, Nobilibus non æquiparari, atque adeo sola consuetudine vel regiminis urbici administratione nobilitatos, *die Stadt Junkern / c)* nobilibus simpliciter talibus haud æquiparari.

VII. Eas vero, quæ a summo Principe hunc dignitatis gradum consecutæ & matriculæ patriciorum inscriptæ sunt, per omnia pari secum jure frui, nunquam concessit ordo equestris, quantumvis ipsæ potentia præpollentes, alicubi Baronibus æquiparari

b) *vid. c. I. §. 20. 21.*

c) iidem sunt ut in locis salinariis *Salt. Junkern.*

rari poſtulent, & eximiis in urbe ſua prærogativis gaudeant.

VIII. Atque favet ordini equeſtri *ordinatio torneamentorum Heilbronna anno 1485.* publicata, quæ apud GOLDAST. *in conſtit. imp. p. 25.* reperitur, per quam a torneamentis, qui in urbe habitant, & munia civitatis gerunt, excluduntur.

IX. Quem defectum ut ſupplerent, & quaſtionem ſtatus, iſſis motam, evitarent, nonnullæ familiæ peculiaribus diplomatibus Imperatoriis ſibi proſpexerunt, quale quid præſertim ſub CAROLI V. Imperio ſubinde eveniſſe annales commemorant.

X. Atque inde nonnullis ſubnata eſt diviſio patriciorum in vulgariter & legaliter tales. Priores vocantur, cujusque urbis paulo opulentioris primores, quales ſupra §. 6. deſcripſimus: Poſteriores, qui in urbibus imperialibus degunt, & vel ab ordine equeſtri deſcendunt, vel hac prærogativa ab Imperatore maſtati ſunt.

XI. Atque hi poſteriores iterum ſubdividuntur in patricios primi ordinis, Nobilibus per omnia æquiparatos, & ſecundi ordinis.

XII. Primi ordinis ſunt, qui Norimbergæ, Auguſtæ Vindelicorum, Ulmæ & Francofurti ad Mœnum: Secundi ordinis, qui in civitatibus Imperii reliquis, ut plurimum non adeo illuſtribus, vivunt.

XIII. Sed & in primariis quatuor jam commemoratis imperii germanici urbibus aliæ patriciorum familiæ vocantur *Adeliche* / aliæ *erbare Geſchlechter*. Poſteriores ad patricios ſecundi ordinis referre non dubitem.

XIV. Neque multum a dicta diviſione aliam abluere credo, qua vulgo in *Rathsfähige und unrathsfähige* (vel potius *Raths unfähige*) diſpeſcuntur, quorum hi ad munia ſenatui proxima in urbe & territorio ad urbem ſpectante admittuntur.

XV. Atque hoc imprimis Norimbergæ ſolicite obſervatur, quæ veterem illibatamque patriciæ reipublicæ virginitatem a CA-

ROLI IV. temporibus se retinuisse profiteretur, & Venetorum æmula audire mavult. Idem olim cavebant Luncburgenses & Augustani, qui tamen hodie potiores ex plebe a regimine civitatis in totum non arcent, quamvis patriciis hac in parte per superiorem Germaniam eximia semper præ plebe prerogativa competat.

XVI. Cumque patriciorum familiæ haud secus ac familiæ Nobilium ex antiquitate potissimum æstimentur, controversia ea de re Norimbergensibus cum Augustanis intercessit, quam utpote instituto parum proficuum, historicis decidendam relinquimus.

XVII. Amittitur patriciatus iisdem modis, quibus nobilitas, atque adeo in Germania etiam mercatura, quod ratione Norimbergensium certum est, per privilegium HENRICI VI. Imperatoris, verbis: *Wo sie sich der Adeltichen Tugend und Freyheit ihres Standes fürbaß hinhalten wollen / und gemeiner Bürger schafft der Stadt Nürnberg allen ihren Handel und Gewerch frey lassen / sich dessen nicht bekümmern / wie sie bisher gethan haben.*

XVIII. Affines patriciis sunt Clevenburgeri, die Clevenner. Equites nempe hastis vel lanceis instructi, de quibus permulta monumenta antiqua collegit JACOB WENCKER, in *tr. de Pfahlburg, Usburg, & Clevenburg*, eademque in re præ aliis industriam probavit ANDR. OCKEL, *de præscript. immemor. c. 2. th. 38.*

XIX. Quemadmodum vero vox Clevennes generalis esse, & equites, hasta instructos, denotare videtur, ita non solis burgensibus, sed & nobilibus stipendiariis, militiæ equestri addictis, competit, & subdivisionem formandam esse puto inter Clevennes & Clevenburgeros, non secus ac inter nobiles campestres ac Patricios.

XX. Sequuntur cives seu burgenses in specie dicti, die *Bürger* / & hi itidem vel in ea urbe, ubi jus civitatis adepti sunt, habitant, vel alibi degunt.

XXI. Alibi degentes vel Pfahlburgeri sunt, vel Usburgeri. Illi dicuntur, qui in unius civitatis præjudicium iter civitati se

affociant ea intentione, ut ab oneribus civitatis prioris mediante privilegio poſterioris immunes reddantur.

XXII. Atque hi ne in poſteriori loco recipiantur, cavetur in *A. B. tit. 16.* ubi videatur ARVMAEVS, LIMNAEVS, RVMELINVS, *aliique.*

XXIII. Ea tamen prohibitione ſe non ſtringi putant Argentoratenses, qua de re prolixè laudatus WENCKERVS *de Pfahlburg.*

XXIV. Imprimis de etymo vocis mira & jucunda interpretum concertatio eſt, aliis a palis, *die an einem Ort ihre vier Pfähle haben*; aliis a veterum Francorum palatiis, quaſi *Pfalzbürger* / aliis a palando, quaſi palantes i. e. vagabundos, aliis a *Fall* / ſive caſu, quaſi *Fallbürger* / plerisque quaſi *falſche Bürger* / aliis a balo, vel quod idem eſt a *fala*, quod dolum & inſidias denotabat; aliis a pala, *etner Schaufel* / quemadmodum etiam in membranis quibusdam *Schauſelbürger* vocantur, derivantibus.

XXV. Equidem huc referre non dubito *die Pflug- oder Schaufelbürger* / qui in vico degentes ad jus civitatis in præjudicium domini ſui, *des Erb- und Gerichts- Herrn* / adſpirant; verum hi ſpeciem tantum *Pfahlburgenſium* conſtituunt.

XXVI. Minime omnium vero conceptum *Pfahlbürgerorum* rectè aſſequuntur, qui nudos incolas jure civitatis deſtitutos, quibus ſolum habitandi & commorandi jus competit, ſubintelligunt. Unde etiam tot difficiles & inconcinnae in hac materia Aureæ Bullæ explicationes.

XXVII. *Uſbürgeri, Ausbürger* / ſunt, qui ſine fraude & præjudicio alterius magiſtratus utrobique jure civitatis gaudent, quosque adeo hæc prohibitio minime tangit.

XXVIII. Sed neque diffiteor, notationem Grammaticam idem ſubjectum denotare videri, & forte *Ausbürger* ita vocari a dominis recipientibus ſeu poſterioribus, quaſi *auswertige Bürger* /

Pfahlburgeros vero a dominis priscis, quasi qui ex terris eorum intra palos h. e. in urbem aliquam recepti sunt. Quemadmodum etiam Usburgeri sæpius cum Pfahlburgeris confunduntur, *vid. omnino WENCKER. disquis. 2. p. 2. seqq.*

XXIX. Originem Pfahlburgerorum a bellis civilibus inde ab HENRICI IV. ævo inter Pontifices & Imperatores gestis repetit WENCKER. *de Pfahlburg. §. 10 p. 11.*

XXX. Qui in indagandis eorum natalibus altius assurgunt, & usque ad tempora CAROLI M. atque LUDOVICI PII eosdem referunt, non cogitarunt Pfahlburgerum domino prisco non renunciare, sed alium in fraudem prioris adsciscere *conf. WENCKER. d. l. §. 22. p. 29.*

XXXI. Denique, prohibitio Auræ Bullæ ad eos non pertinet, qui sine fraude domicilium in urbem transferunt, neque ad eos, quibus eo tempore integrum erat alterius protectionis committere, utpote qui ibi diserte excipiuntur.

XXXII. Atque hi posteriores esse videntur *dicte Pact-Bürger* qui non nisi certis conditionibus & pactis jus civitatis quaerunt, atque ab aliis, *Schutz-Verwandte* dicuntur. *vid. FRITSCH. in Add. ad supplem. thes. pract. Besoldian. voce. Pact-Bürger &c. p. m. 797.*

XXXIII. Ad hos in urbibus, ubi Academiae florent, referri possunt Professores, Facultatum & Dicasteriorum Assessores, Doctores, quos vocant legentes, alique Academiae adscripti, quatenus in urbe immobilia possident, nec non Nobiles, *wenn sie Bürger & Bürger kausen.*

XXXIV. Hi enim quoad personam & actiones personales senatui oppidano non subjiciuntur, neque ulterius, quam ut vitam tranquillam agant, & pensationes justo tempore exsolvant, munera denique personalia, excubias, & id genus alia per substitutos præsent, eidem obligantur.

XXXV. De incolis reliquis, qui ut plurimum officia sordida obeunt, Tagelöhner / Abläder / Holzhafer / re. & similibus, plura addere opus non est, quam quod pro annua pensione minuta, dummodo a quæstu civibus proprio abstineant, tolerantur.

XXXVI. Dummodo immobilia non possideant, ea enim, licet in suburbiis sita sint, acquirentibus jus civitatis simul impetrare necesse est.

C A P. XIII.

De

Muneribus civium.

I.

MUnera ex doctrina juris Romani sunt vel realia seu patrimonialia, quæ in pensationibus; vel personalia, quæ in operis consistunt.

II. Patrimonialia hodie rarius vocantur munera, frequentius onera, Beschwerden / Herren-Gefälle / atque hæc vel Principi vel senatui præstantur.

III. De prioribus agendum est in jure publico: posteriora vocantur Schoß / & dividantur in Erb-Schoß & Gewerb-Schoß / quod de artificiorum vel commerciorum exercitio præstatur.

IV. Atque ab his neque nobiles neque clerici, si immobilia intra urbem vel territorium ad eam pertinens possideant, eximuntur. *Ref. Grav. Sax. de 1612. tit. von Justizien-Sachen / §. 109. & Ref. Grav. de 1661. eod. tit. §. 96.*

V. Eximuntur vero ipsi consules & senatores, alicubi omnes & perpetuo, alibi solum, quoties regimini præsent, wenn sie in Regierenden Rath sitzen / cujusmodi dispositionem ad Scabinos

urbium extendendam non esse *Facultas Juridica Witteberg.*
M. Februar. 1663. An Bürgermeister und Rath zu Jüterbock
 respondit.

VI. Munera personalia consistunt in avertendis periculis, urbi imminentibus, v. g. in agendis excubiis, si urbs praesidiis instructa non sit, quo casu excubias agens peculiari sanctionibus munitus censetur, ut quocumque modo ipsum contemnescentes severius puniantur, licet eum verbis injuriis non laceverint.

VII. In reprimendis turbis, si mediis ordinariis compefci non possunt, qua de re in *Ordinat. Polit.* ut plurimum peculiariter prospici solet.

VIII. In restringendis incendiis improvisis, cujusmodi ordinationes quaelibet prope urbs civibus suis peculiariter praescripsit, ne alter alterum officium nimis sedulo faciens impediatur, utque vulgus ad opem ferendam tanto magis compellatur.

IX. Et quo magis hisce officiis observandis idonei cives redantur, armorum usus iis non modo conceditur, sed & praecipitur.

X. Hanc in rem cives, praesertim juniores, obligantur ad frequentanda exercitia jaculatoria, zum *Armbrust* (= Bogen) und *Büchschießen* / quibus certa loca, *Schleß-Graben* / *Boßgel-Stangen* / &c. deputantur, quamvis ut plurimum totum negotium in commestationem (*Fresserey*) abeat.

XI. Ita more militari ex ordine civium capitanei, optiones, signiferi & officiales subalterni constituuntur, reliqui cives in centurias, in *Compagnien* oder *Bierthel* / dispescuntur, & quaevis earum proprio vexillo instruitur. add. FRITSCH. *de jure lustrationis cap. 1. tb. 3.*

XII. Interim usus armorum burgensibus non promiscue, sed duntaxat, si dato signo convocentur, wenn die *Sturm-Glocken* gerühret / oder *Allarm geschlagen* wird / conceditur, adeo, ut neque gestatio gladii regulariter ipsis competat.

XIII. Dantur & alia civium munia non armata, v. g. ut putei & fossæ urbis purgentur, viæ stratæ serventur, purgamenta in plateis non relinquantur, item, ut juniores ex ordine mercatorum pecuniæ publicæ recipiendæ alternis vicibus inserviant, & similia alia, de quibus statuta & aliquando ordinationes provinciales a) disponunt. Sed & jussus magistratus oppidani hac in parte legis instar habetur.

C A P. XIV.

De

Juribus mercatorum.

I.

Mercatura prisca Germani, ab omni luxu & vestitus perinde ac apparatus domestici splendore alieni, plane abstinebant, quemadmodum & aliæ gentes fortitudine claræ eandem aspernabantur.

II. Postquam vero modus vivendi elegantior & cultus urbanus ipsis arridere cœpisset, iique a gentibus finitimis discerent, vim non contemnendam etiam opibus inesse, mercatura penes ipsos invaluit, qua in re hodie provincias mercatu florentissimas æmulantur.

III. Hinc factum, ut mercatores varia privilegia voluntate imperantium expressa vel tacita utilitatem publicam ex commerciorum amplitudine resultantem respicientia obtinuerint.

IV. Atque his quodammodo suffragatur *jus municipale Saxoniæ. art. 9.* Quamvis enim ex parte fabulas sapere videatur, pleraque tamen verosimilia sunt, si consideremus, primos mercatores aliunde

a) vid. omnino Gothische Landes-Ordnung.

aliunde & maximam partem ex Italia in Germaniam invitatos, Regisque chirothecam rum signum immunitatum fuisse.

V. Privilegia ista vel potius jura mercatorum singularia ad quatuor classes refert SIMON. in *Præsid. Academ. Tom. I. Disp. 9.* Scilicet eadem respicere vel personas mercatorum, vel res, vel obligationes vel judicia.

VI. Privilegia personarum ipse vel in securitatis præstatione collocat, vel in vectigalium & tributorum remissione, vel in munerum vacatione.

VII. Securitatis præstatio vel pertinet ad violentiam extrajudicalem, vel adjudicalem. Ad extrajudicalem spectat *Recessus Imp. Francofurtan. de 1442. §. 6.* quo cavetur, ut in diffidationibus publicis, tum temporis usitatis, securitas domestica & itineris mercatoribus & vectoribus mercium præstetur. Quod ad æquitatem naturalem refert GROTIUS. *de J. B. & P. Lib. 3. c. 11. §. 12.* ex infirma ratione, quamvis enim vita mercatorum ab armis aliena sit, nervum tamen belli opes suppeditant.

VIII. Hodie post pacem publicam introductam conductus promiscue omnibus præstatur, de quo infra *pecul. cap.* agendum. Imprimis vero nundinarum tempore emporia curam ejus rei agere videmus, ita Francofurtum ad Mœnum juxta vias publicas per territorium suum stationes excubiarum exponit, advenarum securitati inservientes: Alibi stipendiarii, vulgo *Musreuter* / vel *Strassenbereuter* / aluntur, ut nundinarum tempore vias securas præstent.

IX. A vi judiciaria seu arresto securitas præstatur durantibus nundinis solennibus, in quibus arrestum concedi non debet. *P. 1. C. El. Sax. 30. ibique CARPZOV. BERLICH. P. 1. concl. 77. conf. KLEIN. disp. jurid. 14. c. 3.*

X. Decoctoribus vero sive bancruptoribus, ea securitas concedenda non est, adeo, ut & beneficium cessionis bonorum hodie non nisi imperantis consensu iis tribuatur, de quo dixi *ad ff. de Cess. Bonor.* De literis vero moratoriis infra videbimus.

XI. De vacatione munerum splendide agit *l. 5. §. 3. ff. de jure immunit. & l. 5. ff. de muner. & honor.* Sed hoc tanquam satis notum non multum curo, ait SIMON. *dict. diff. c. 6. §. 4. in fin.* Utinam vero curasset usum hodiernum, præsertim cum hic plane fileant GROENWEGEN, a) BRVNNEMANNVS, BVSIVS, alique, & quod mireris, ipse BARTOLVS.

XII. Mihi horum textuum usus nullus esse videtur, & quisnam esse posset, cum non de mercatoribus omnibus, sed tantum de negotiatoribus annonæ publicæ, naviculariis & oleariis agant. Jus singulare vero, imprimis, quod subditos a consuetis oneribus eximit, extendendum non sit. Ne dicam ipsam experientiam hic reclamare.

XIII. Frustra porro jactatur privilegium mercatorum de vectigalium & tributorum remissione, non enim nisi ab exactio-
ne modum excedente & injusta, perinde ac alii viatores & hospites, exempti sunt, fatente ipso SIMONE *d. l. th. 5.*

XIV. Speciali vero tributorum immunitate in nudis Francofurtensibus mercatores Norimbergenses & Wormatienses ex privilegio gaudet.

XV. Jurium singularium, quæ quidem proprietalia sunt, & ad rem præsentem pertineant, nullum in allegata dissertatione exhibetur.

XVI. Jus singulare circa obligationes, quod quidem contractum cambii & assecurationis respicit, separatis capitibus inferius tractandum est.

XVII. Interim ratione usurarum in antecessum observandum, quod inter mercatores usuræ besses & bessales permittantur, *conf. CARPL. P. 2. c. 30. d. 1. §. 2.*

XVIII. Ratione actionis redhibitoriae etiam modus & termini, in jure præscripti, non ita striete observantur. SIMON. *d. l. c. 8. §. 3.*

XIX. a) CYPRIANVS REGNERVS.

XIX. Mercator quoque mercis partem, usque dum pretium solvatur, recte retinet, cum contra alii agere cum effectu non possint, antequam ipsi contractum omnino impleverint.

XX. Quantum ad judicia ibidem observatur, quod mercatores 1) instituere possint collegia propria, atque eo refertur potentissima olim ipsisque regibus & rebus publicis formidabilis societas Hanseatica.

XXI. Hinc sequitur 2) quod statuta a jure communi positivo diversa in negotiis mercatoriis condant, quod tamen ipsis hodie parcius indulgetur.

XXII. 3) Quod judiciis peculiaribus gaudeant, cujus rei exempla exotica affert SIMON. *d. l. c. 9. §. 1.*

XXIII. Verum & in plerisque Germaniæ emporiis ad causas mercatorum certi senatores, interque eos cum primis mercatores, deputantur.

XXIV. Tale judicium mercatorium Lipsia quoque auctoritate Serenissimi Electoris 1682. obtinuit, de quo videri potest das *Leipziger Rauff- und Handels-Recht* / eodem anno typis mandatum.

XXV. In ordinatione processus hujus judicii quamplurima occurrunt singularia, interque ea potissimum, quod citationem nec in scriptis fieri, nec apographum libelli simul transmitti necesse sit, quod in litis progressu citationes advocato, mandatario, actori vel curatorum insinuari sufficiat, quod plures quam tres actiones in uno libello, dummodo id citra confusionem fieri possit, admittantur, quod reus etiam foemina, nisi in casibus diserte exceptis, per procuratorem comparere nequeat, quod ante litem finitam nec revocari mandatum nec eidem renunciari possit, quod actor, in termino non comparens, intra spatium Saxonicum sub poena perpetui silentii ad litem prosequendam; reus vero ante meridiem non comparens, ut horis pomeridianis ejusdem diei id faciat, sub poena publicæ apprehensionis, *hey Vermeidung anderer*

deret Unordnung / citari, & denuo contumax postridie per lictores in iudicium duci debeat; quod nullæ exceptiones dilatoria, nisi feriarum sacrarum, illegitimationis, spoli, præventionis & litis pendentis attendantur, solutionis vero, compensationis, transactionis, præscriptionis & rei iudicatæ tum demum quid operentur, si plane liquidæ & indubitatæ sint, quod documenta producta nisi in primo termino recognoscantur, haud prævia comminatoria e vestigio pro recognitis habeantur, quod in processu executivo reus, qui chirographum recognoscit, vel debitum fatetur, a testo personali, usque dum solvat, detineatur, quod reassumptio litis solum intuitu successorum singularium, nunquam vero heredum obtineat, quod in nulla causa ordinaria probatio admittatur, demonstratio vero intra tres septimanas peragi, atque idem spatium contra demonstrationi (*Der Gegenbescheinigung*) præfinitum, statim a die testium examinatorum vel documentorum recognitorum computari debeat, quod absolutis demonstrationibus, nullæ disputationes attestatorum admittantur, sed acta statim inrotulari & in Scabinatum Lipsiensem transmitti, prosecutio leuterationis intra duas hebdomadas fieri, interposita vero appellatione sportulæ pro apostolis intra octiduum solvi & multa arbitraria 20. usque ad 50. uncialium imperialium, in casu si appellans correctoriam non impetraverit, simul deponi, ipsa appellatio intra terminum proximum, si eo usque tres septimanae supersint, justificari, in instantia appellationis nulla leuteratio admitti, quin & si interposita in prima instantia leuteratione sententia condemnatoria confirmata sit, antequam confirmatoria in rem iudicatam transeat, debitum cum usuris statim deponi aut reus incarcerari, quodque executio in causis realibus intra octiduum, in personalibus vero intra tres septimanas simul cum immiffione fieri, & proxime subsequente die subhastationibus destinata res, in quam executio facta est, proclamari debeat, & similia alia.

XXVI. Verum & alibi receptum est, ut mercatorum causæ, resectis juris apicibus, summariter peragantur, *vid. SIMON. diet. diff. c. 9. §. 2.*

XXVII. Scilicet potissimum commerciorum fulcrum est, ut fides data servetur, *conf. CARPZOV. P. 1. c. 2. d. 10. GAIL. Lib. 2. obs. 27. n. 27.*

XXVIII. Eamque ob rem consuetudine & iudicio Jctorum solennitates & rigor juris in multis articulis, quantum ad mercatores, temperatur.

XXIX. Ita inter mercatores commendatio pro mandato habetur, *CARPZOV. P. 2. c. 18. d. 24. FINCKELTHVS. obs. 16. n. 5.*

XXX. Ita inter eos non obtinet beneficium excussionis, *CARPZ. d. l. D. 7.*

XXXI. Ita libris mercatorum fides habetur pro scribente ad femiplenam probationem. *ROESENER integro tract. de Libris mercator. KLEIN. disp. jurid. 20. per tot.*

XXXII. Nihilominus codex mercatorum non æquiparatur instrumentis publicis, atque adeo iis in locis, ubi dispositio *l. 11. C. qui pot. in pign.* obtinet, hypothecis exinde nulla prærogativa conciliatur.

XXXIII. Ita foemina mercatrix sine curatore contrahit. *CARPZ. P. 2. c. 15. def. 16.*

XXXIV. Ita causa debendi in chirographo mercatoris necessario exprimenda non est, *BRVNNEM. Cent. 2. Dec. 99.* quæ omnia aliaque plura singularia autoritate plus quam centum juris Doctorum confirmat *KLEIN. Vol. disp. jurid. p. 973.*

XXXV. Ita, quamvis leges civiles pactum de societate ad heredes extendenda improbent *l. 35. § 59. ff. pro soc.* Illud tamen upote nec æquitati nec utilitati publicæ adversum ob fidem datam servandam ratum habuerunt *Scabini Witteb. M. Januar. 1708. an*

Johann Schmieden in Leipzig / quæ eadem sententia JCtis quoque Jenensibus & Hallensibus placuit.

XXXVI. Ceterum consuetudines mercatorum iniquas & bono publico adversas, tollendas esse, res ipsa loquitur. Exempla exhibet *Reformatio polit. Augustana de anno 1548. tit. Verkaufung der Wollen- & Tucher. Reformat. polit. Francof. de anno 1577. tit. 18. die Monopelia belangend. &c.*

C A P. XV.

De

Juribus opificum.

I.

Opifices sunt, qui opus faciunt, seu manibus potissimum operantur, *Handwerker* / suntque vel vulgares, vel artifices.

II. Posterioribus annumerantur pictores, statuarii, aurifabri, *sculptores gemmarii*, a) typographi, & in Germania barbitonsores, quia chirurgiam simul callere debent, prout *Ordo Juridicus Witteberg.* nuperrime respondit versus urbem *Werthern.*

III. Atque iis moribus Germaniæ jus collegiorum, & ne quis extra collegium constitutus artem vel opificium ipsorum profiteatur, jus prohibendi tribuitur. *vid. ADRIAN. BEIERI Tract. de Colleg. Opific. ejusdemque Tractat. alius de iuribus prohibendi, der Zünfte Zwang.*

IV. Inde certis temporibus turbones seu turbatores, *die Stöhrer* / ab iis indagari pessimeque haberi solent, quoties aliorum gratia & quidem pro mercede opus faciunt.

a) Edelgestein. Schneider.

K 3

V. Ad

V. Adusus enim proprios quodlibet opificium a quolibet exerceri posse videtur, nisi absque periculo v. g. incendii & similia exerceri non possit.

VI. Ita cum Numburgi hortulanus in suburbio furnum ad usus proprios extrueret, & contradicente pistorum collegio, ad libertatem sibi operandi, ejusque testes aliquot COEPOLLAM de servit. c. 50. CRAVETTAM *Confil.* 871. n. 4. MYLER. in *Metrol.* c. 19. §. 8. n. 1. STRYK. *diss. de jure furnorum* c. 2. n. 6. aliosque provocaret, pistorum petitione rejecta, reus a *Facultate Jurid. Lips. M. Novembr. 1705.* absolvetur. Quam sententiam *Jenenses M. Apr. 1706.* reformatunt quidem, sed nos *M. Febr. 1708.* denuo confirmavimus.

VII. Sed nec indistincte aliis operam suam addicere prohibitum est, v. g. si sartor, aut similis opifex in alicujus familiam concedat, quales vocamus Laqueyen, Schneider, Reise-Barbierer &c.

VIII. Item, si operæ viliores sint, v. g. Schubsticker &c. dummodo nihil novi conficiant, wenn sie niches neues zuschneiden.

IX. Nec non, si operæ sint gratuita, etiamsi honorarium sponte postea oblatum acceptetur.

X. Utrique jura collegii opificiarum quis consequatur, ante omnia requiritur, ut per annos certos & in singulis fere opificiis præscriptos tyronem egerit, cujus tamen spatii coarctatio magistri arbitrio relinquatur, quatenus collegio non præjudicatur, *conf. BEIERI Tyro. c. 2. 3. §. 9.*

XI. Non vero ad tyrocinium admittitur, nisi sit 1) sexu masculus; femina in plerisque opificiis, ne quidem ut adjutrices tolerentur. *BEIER. d. l. c. 4. §. 2. 3. 4.*

XII. 2) Nativitate ingenuus & ex honesto thoro natus. Quam in rem testimonium legitimæ nativitatis publicum, einen Geburts-Brief, producere tenetur, cujus formulæ ex VOLCK-

VOLCKMANNNO emendato P. 3. c. 36. n. 2. 3. 4. & 5. requiri possunt. *conf.* BEIER. d. l. c. 5.

XIII. 3) Parentes honestæ non sordidæ professionis habuerit, & qui crimine aliquo maculam non contraxerint, quorumque vitam innocentem ipse tyrociniî candidatus diligenter fecutus sit. Excluduntur itaque filii excoriatorum atque carnificum, de licitorum, opilionum, & castratorum porcorum filiis, res dubia est. At molitorum, linteonum, balneatorum, publicanorum, fidicinum liberi admittendi sunt per *ord. polit. de ann. 1548. & 1577. tit. von Handwerks: Söhnen und Gesellen: conf.* BEIER. d. l. c. 6. & HERT. Tom. 3. *opuscul. Lib. I. Paræm. 13.*

XIV. Atque harum qualitatuum rigidi cum primis exactores sunt tribus opificiarii, vetus proverbium ingeminantes: *Es müssen die Handwercke so rein seyn / als ob sie von Tauben gelesen wären /* de quo HERTIVS d. l. *Paræm. 14.* ubi problematis a SECKENDORFIO prolati mentionem injicit; utrum collegiorum opificalium institutum reipublicæ germanicæ plus detrimenti, quam commodi afferat.

XV. Qui requisitis his pollet, eum cum magistro suo contraxisse inque familiam ipsius concessisse non sufficit, sed magister aliusve coram collegii seniore candidati nomen profiteri, deinde coetui coram arca aperta congregato eum presentare tenetur, qui habilitatem ipsius examinant, probatum in matriculam suam referunt, solutisque sportulis magistro addicunt. BEIER. d. l. c. 7.

XVI. Quilibet magister plures tyrones simul habere non potest, BEIER. c. 8. Tyro idem spatium disciplinare seu periodum doctrinæ penes eundem magistrum absolvere debet, si discedat ex causa fontica, alij magistro ad residuum temporis explendum addicitur, temere vero aufugiens non modo tempus absentiae

resarci-

refarcire tenetur, sed & aliquando, præsertim si sæpe discesserit, plane excluditur.

XVII. Exantatis vero annis disciplinaribus, tyro a magistro ipsum dimittendo, (*Der Meister giebt ihn ausgeleert*) collegio absolvendus sistitur, (*wird dem Handwerck vor gestellt / Das sie ihn frey sprechen*;) atque tum, nisi quid obstat, a collegio liber declaratur, eique attestatum disciplinæ peractæ, ein Lehr-Brieff / traditur. *d. l. c. 12.*

XVIII. Ne quis vero putet eo ipso iam in Boetum mutatum esse, quem magistri absolverunt. Etenim aliud est *missio*, das *Freysprechen* / aliud socii dictio, zum *Gesellen sprechen*. Illud a magistris; hoc a sociis, non absque ceremoniis variisque solennitatibus, crudelibus sæpe & blasphemis, atque simul elargitione symposii, durch *Berschenkung des Lehr-Bratens* / peragitur. *vid. BEIERI Boëtus c. 3.*

XIX. Quo facto prærogativis sociorum jure scilicet certo signo sive marca, ut vocant, utendi, vossitationis, assellutæ in conventibus sociorum, symboli, des *Geschences* / & similibus gaudere incipit.

XX. Quin & confestim in diversorium commune se confert, ac tanquam peregre adventans operas quarit; *Er lässt sich als einen Fremden zur Arbeit umschauen*.

XXI. Postquam aliquamdiu operas sociales præstitit, peregrinationem cogitat, quæ adeo necessaria est, ut quicumque per annos, in quovis opificio præscriptos, peregre non abfuerit, inter magistros neutiquam recipiatur.

XXII. Alia enim collegia biennium; alia triennium; alia sexennium, per quod Boetus continuo a loco disciplinæ abfuisse debet, præscribunt.

XXIII. Causam allegant artis perfectionem consequendam, unde inter ipsos proverbium: *Was ich nicht erlernet habe / Das habe ich erwandert*.

XXIV. Quod

XXIV. Quod si aliquantum temporis annis peregrinationis desit, id multa expiatur: es fan verstraffet werden. Quamvis pleraque collegia rigori peregrinationem reiterandi insistant. BEIERI Boëtus cap. 6. §. 2.

XXV. Aliquando peregrinandi necessitas plane remittitur, imprimis boëtis maritatis. BEIER, d. l. c. 4. n. 193.

XXVI. Peregrinationem præcedit renunciatio, tum boëtis facienda, propter officium comitandi & sarcinam ferendi.

XXVII. Ubi observandum, terminum excundi denunciatum mutari vel protrahi ab abituriente non posse.

XXVIII. Tum magistro, petendo licentiam valedictionis, nisi magister eam ultro impertiatur.

XXIX. Sequitur valedictio, der Abschied / cui dies solis destinatur, ne cessatio operarum in boëtis reliquis, abeuntem comitantibus, magistro damnum inferat.

XXX. Si itineri accinctus functionem collegii sustinuerit, eam alicui sodalium resignare & clavem tradere tenetur; si non sit, qui suscipiat, resignatur magistro, atque hoc etiam recusante nihilominus deponitur, & mantili innectitur.

XXXI. Valedicenti commendatur salutis dictio, cujus formulam BEIERVS d. l. n. 229. 234. 235. & 241. communicat, quæ adeo necessaria est, ut arresti loco habeatur. Wenn einem den Gruß zu bringen versaget wird.

XXXII. Ipse simul attestato magistrorum & boëtorum instruitur, quale exhibet BEIER, d. l. c. 6. in f. & in advocato opificiar. c. 32. §. 21.

XXXIII. Ne vero per ignorantiam salutem dicat, quibus dicere non debet, huic attestato plerumque subjungitur catalogus eorum, qui non integræ famæ habentur, quod vocant / in die Rundschaft setzen. Hæc enim phrasis & nicht vor ehrlich halten pro synonymis reputantur. BEIER, Advoc. opif. c. 32. §. 18. & 22. it. c. 13. §. 7. & 8.

XXXIV. Ceterum hoc attestatum ideo necessarium est, ut nemo magistrorum advenam eo destitutum conducat, de quo BEIER. *in Advoc. opif. c. 13. §. 14.* Atque propterea ad boetorum mores coercendos attestata, donec ipsi iterum discedant, in arca collegii asservantur.

XXXV. Toties vero attestato opus est, quoties quis a loco, ubi aliquandiu operas præstitit, discedit, ut, quando ad magistratum adspirat, se tempus peregrinationis otio non transegisse docere possit.

XXXVI. Qui a loco operationis, da er als Geselle gearbeitet / discedit, per trimestre abesse cogitur, idemque observatur, si aliquo in loco operandi occasionem non invenerit.

XXXVII. Advena e vestigio in diversorium, a collegio constitutum, (zu dem Vater auf die Herberge /) concedere, nisi mulctam incurrere velit, tenetur, BEIER. *Boëtus c. 5.*

XXXVIII. Ibi, si opificio liberali, vel munifico, ut vocant, additus sit, wenn er eines geschickten Handwerks ist / hospicio, cibo & potu excipitur, usque dum is, ad quem ea res pertinet, circumspexerit, an magistrum invenire possit. BEIERI *Boëtus c. 7.*

XXXIX. Quem magister proprio motu dimittit, advena æquiparatur, & eodem in loco alium sibi magistrum quærere potest, secus ac si ipse dimissionem efflagitaverit. BEIER. *d. l. c. 8. imprimis num. 428.*

XL. De ipsa lustratione ejusque formulis agit BEIER. *in segro isto cap. 8. d. 1.* deque vita & moribus boetorum in reliquis *dist. tract. capitibus.*

XLI. His exacte observatis & peregrinationis tempore transacto, ad magistratum adspirare licet, quod sit professione nominis candidati & alicubi nominis sponsæ in matriculam referendi. BEIER. *magister. c. 7.* dummodo quis verus & factitius boetus sit: **Er**

muß ein gemachter Geselle / nicht aber ein Jünger / Lohner oder Mittler seyn.

XLII. Plerumque enim paulo ante petitionem magistrati jus boetorum quarunt, ad evitanda onera, præcipue adventantes excipiendi.

XLIII. Dummodo subeat annum probatorium, quo durante ipse, ein Jahr Geselle / nuncupatur, ut interim tumabilitas operandi, tum vita ante acta, certius explorari possit.

XLIV. Hoc tempus plerumque stato anni die incipit, & continua ferie decurrit, ac ea ipsa in urbe, ubi inter magistros cooptari vult, penes magistrum, a collegio assignatum, pro mercede valde exigua operæ præstanda sunt.

XLV. Dummodo exacto anno probationis (qui quidem filiis magistrorum remittitur, & penes collegia quædam cum tempore sollicitationis coincidit) per tria trimestria sollicitaverit, & interea operas pro viliori mercede continuaverit, ubi simul artha collegio offerenda, & termini sub pœna nullitatis ubique accurate observandi sunt: Er muß drey mahl in drey Quartalen mu-
then / und den Muth Groschen erlegen. BEIER. d. l. c. 6.

XLVI. Hinc sequi debent artis specimina, die Meisterstufe / proprio ingenio manuque coram deputatis ex materia, proprio are comparata, in loco a collegio assignato, intra spatium præfinitum, ad amussim artis elaboranda. BEIER. d. l. c. 8.

XLVII. Si in speciminum elaboratorum examine defectus vel error pateat, unicus quidem notabilis, aut plures exigui emenda expiantur; plures vero notabiliores repudium conciliant, idque pro re nata, vel ad tempus, vel in perpetuum.

XLVIII. Ad tempus fieri solet ad majus vel ad minus pro erroris quantitate; ut scilicet denuo vel sollicitare, vel etiam aliquando peregrinari teneatur.

XLIX. In perpetuum, si neque tertia vice artis peritiam ostenderit, ubi in posterum nunquam ad sollicitationem admittitur.

L. Succedit convivium, das Meister-Essen / cujus etiam tum, quando necessitatem conficiendi speciminis remittunt, nunquam obliviscuntur, de quo & aliis conviviorum opificalium generibus agit BEIER, *d. l. c. 9.*

LI. Convivium comitantur sumtus alii, quos in universum enumerat BEIER, *d. l. c. 10.* utpote merces pro collegis convocandis, pro arca referanda, symbolum sollicitationis trina vice pendendum, merces pro inscriptione, redemptio licentiæ materiam futuri speciminis pro arbitrio comparandi, epulum iis, qui actui elaborandi speciminis intersunt, præstandum, quod vocant, das Materien-Essen / & ut plurimum ad certam pecuniæ summam transigunt, pecunia magistralis, vulgo das Meister-Recht / diversæ quantitatis, & alicubi ad 24. Imperiales assurgentis, symbolum ad supellectilem collegii militarem, funebrem & oeconomiam, ceraticum, das Wachs-Geld / aliæque expensæ, ad pias causas destinatæ. Denique alicubi redemptio juris negotiandi in operibus a se confectis, nundinasque domesticas & extraneas frequentandi.

LII. Cumque collegia opificiaria pro sumtibus hisce augendis, contra magistratus & candidati pro imminuendis laborent, varia desuper nascuntur litigia, quibus componendis sæpiuscule nec principalis auctoritas sufficit.

LIII. Aliquando tamen princeps jure dispensandi constituit, ut alicui magisterii candidato sumptus consueti remittantur, qualis vulgo vocatur, ein Gnaden-Meister.

LIV. Aliis etiam necessitas consuetudines opificii servandi remittitur, atque tales vocantur, Frey-Meister / die an Handwerks-Brauch nicht gebunden seyn.

LV. His itaque omnibus præstitis vel legitime remissis, magister de mum evadit, & consequitur facultatem omnia, quæ statuto aut more ad hoc opificii genus pertinent, efficiendi, docendi, dijudicandi, negotiandi, prohibendi, collegio nec quicquam impe-

impediente. BEIER. *d. l. c. 11. & 12.* Dummodo tamen in ple-
risque opificiis uxorem etiam duxerit, BEIER. *de domesticis opi-
fic. c. 2. n. 54. & seqq.*

LVI. Remittuntur vero saltem ex parte filiis magistrorum, de
quo prolixè BEIER. *de domest. opif. c. 9. 10. 11. & 12.* quin & iis,
qui viduam vel filiam magistri ducunt, *die auf ihre Meisterin
oder eines Meisters Tochter muthen.* BEIER. *in magistr. c.
12. n. 417. seqq.*

LVII. Constituitur simul sodalis collegii ejusque emolumen-
torum, *er nimmt Theil an der Lade /* ita tamen, ut, ubi col-
legia generalia aut dioecesana, *die Krenß-Laden /* in usu sunt,
iis etiam pars sumtuum præstetur, add. BEIERI *magister cap.
10. n. 334.*

LVIII. Ita in Saxonia Electorali saponarii obtinuerunt qua-
tuor arcas dioecesanas, primariam Fribergæ, reliquas Torgaviæ,
Zwickaviæ & Dresdæ, quibus omnium urbium Saxoniarum col-
legia, ad hoc opificium pertinentia, subsunt.

LIX. Sigillatim Torgaviensi annumeratur *der Chur- und
Unter-Crayß / als Leipzig / Eulenburg / Borna / Burgen /
Grimmen / Gotwiz / Geitkaym / Bergberg / Bessen / Schweinitz /
Wittenberg / Zana / Welsig / Numeck / Brücken / Rochlitz / Leiß-
nick / Dschag / Mutschén / Strela / Mühlberg / Liebenwerth /
Naumburg / Merseburg / Weissenfels / Lützen / Begau /
Sangerhausen / Eisleben / Quetlinburg / Darnitzsch / Schil-
dau / Bretsch / Kemberg / Schmiedeberg / Zerbis / Bitter-
feld / Delitzsch und Lausig.*

LX. Qui extra hanc dioecesin magister factus opificium ibi
exercere cupit, attestata legitimæ nativitatis, vitæ inculpatae, ty-
rocinii quadriennalis, peregrinationis per totidem annos, ma-
gisterii impetrati & morum collegii observatorum a magistratu &
saponariorum in loco domicilii mutati producere, convivium ma-
gisteriale exhibere, & triginta insuper Imperiales collegio pendere

tenetur, quorum quinque præfecturæ Electorali, 5. Senatui urbis, unus ærario ecclesiastico solvitur, novendecim arcæ accedunt.

LXI. Atque hoc jus tamdiu retinetur, quamdiu quis eo in loco, ubi impetravit, sedem fixam retinet. Alio concedens, jus magisterii in loco, ad quem se contulit, consueta pecuniæ summa redimere & attestatis, positione præcedente enumeratis, personam suam legitimare, demum ad præscas sedes reversus, jus idem denuo redimere tenetur, BEIERI *magister c. 11. n. 391. seqq.* EJVSD-
DEMQUE *Tractatus de jure prohibendi c. 11. per totum.*

LXII. Aliquando tamen, antequam opificio per omnia factificerit, permittitur ipsi, non tanquam collegæ, sed tanquam civi, jus opificii propria manu exercendi, dummodo scilicet nec socios alat, nec pueros doceat, & a conventibus atque emolumentis collegii abstineat.

LXIII. Amittitur quoque jus collegii, si quis onera consueta detrectet, vel conventus negligat, (ubi ipse itidem opificium exercere non prohibetur) aliisque modis, de quibus BEIER. *d. 1. c. 13.* deque matrimonio minus casto aut honesto IDEM *de domesticis opificum. c. 3. & im Handwercks-Meister cap. 4. n. 131. seqq.*

LXIV. Magistris legitimis opponuntur turbatores seu turbones, die *Stöhrer* / proditores vulgo *Fretter* / & clancularii, *Böhnhausen* oder *Pfischer* / nec non in quibusdam opificiis ambulatores, qui per vicos & domus emtorem quærunt, die *Hausierer* / de quibus BEIERVS *in magistro c. 14. & 15.*

LXV. Atque hi expelli possunt, nisi in locis privilegiatis & a jurisdictione civitatis exemptis operentur, v. g. an *Fürstl. Höfen* / auf *Dom-Höfen* / *Vicarien-Häusern* / de quo BEIERVS. *d. c. 14.* eoque pertinent factores in ædibus collegiorum Academicorum Lipsiensium subsistentes, die *Collegien-Schneider*.

LXVI. Deprehensi quoque variis modis, imprimis corruptione

ptione eorum corporis membrorum, quibus ad artis exercitium quam maxime indigent, affliguntur, v. g. turbonibus in opificiis sartorum pollex digiti frangitur, vel acu transfigitur, quod tamen nullo jure permittitur, & a magistratu serio inhibendum est.

LXVII. A turbonibus differunt ii, qui analogatum alicujus opificii ignobilius constituunt, & regulariter in gratiam pauperum tolerantur, v. g. apud sartores, die *Hosen-Röche* / apud futores veteramentarii, die *Altstreiffen* / apud pistores, die *Wetschelbecker* / apud laniones, die *Lästerer*. conf. BEIERVS d. 1. c. 16.

LXVIII. Viduabus magistrorum continuatio opificii permittitur eo usque, ut alicubi etiam tyrones docere possint, dummodo experto boeto, quem plerumque ex quavis officina eligere possunt, instructæ sint, qualis apud sartores, *Taffel-Schneider* / apud fitores, *Bret-Meister* / apud fabros lignarios, ein *Polsterer* / apud pharmacopolas, provisor appellatur; murarii vero aliique viduabus opificii continuationem non permittunt.

LXIX. Binis opificiis addictus unus idem esse non potest, BEIERVS de jure prohibendi c. 2. Neque regulariter negotiationem opificiarum in duabus tabernis simul exercere licet, conf. BEIERVS ibidem c. 3. n. 110. Quemadmodum & duo magistri eandem officinam communem habere non possunt, BEIERI *Advocatus opific.* c. 5. §. 17.

LXX. Neque opificium exercere potest in materia sordida, b) pro qua tamen non habetur corium humanum in ana-

b) Also wollten die Ober- und andere Meister bey der Haupt- und Creyß-Lade derer Weiß- und Sehmisch-erber nicht leiden/ daß Lorenz Drechsler/ ein Weißgerber zu Merseburg/ aus denen Flechsen von umgefallenen Viehe/ welches die Caviller abziehen pflegen/ Leim feden möchte/ und hatten ihm deshalb einen Rievers bey 50. Rhein-Geld-Gülden Straffe abgeschwa-

romia medica cadaveribus punitorum detractum, CARPZOV.
P. 3. Q. 4. 137. n. ult. KLEIN. *disp. jur. 7. C. 3. n. 61. seqq.*

LXXI. Neque illatas injurias tacite concoquere potest, nisi ab exercitio vel saltem conventu officii, donec famam contra injuriantem defendat, suspendi malit, quam quidem consuetudinem irrationabilibus, c) merito annumerat KLEIN. *in disp. jurid. p. 36.*

LXXII.

het / Beklagter urgerte / das sey ein Eigensinn ; er zöge ja die Flechsen nicht aus dem Luder / sondern das thäten die Schinder-Knechte / und genössen das Geld als ein accidens, nachdem aber die vilior operatio preoccupiret / sey die materia nicht mehr turpis, sondern ad operationes nobiliores apta. Das ganze Rotherberger Handwerck brauche dergleichen Flechsen zum Leimwasser bey ihrer Handthierung / und hätten mit nichts / als solchen Viehhäuten zu thun / die Seiffensieder erhandelten den Talg von denen Abdeckern / und verpöten ihn / die Tuch- und Zeugmacher erkauften das Kammsfett von denen umgefallenen Pferden / die Seiler kauften die Schwänze davon / schnitten die Haare ab / und überliessen die Würfel denen Weißgerbern / welche auch Hunde und andere Felle ausarbeiteten / die Schmiede kauften von denen verreckten Pferden die Hufeisen / die Kammacher das Horn / die Sattler die Haare / und sey das Leimfieden aus denen Flechsen von alten Zeiten her üblich / inmassen der beste zache Leim daraus würde. Beklagter könne nicht lesen / wisse nicht / was er unterschrieben / ze. wolle denen Klägern den Eyd deferiret haben / daß sie es ihm nicht vorgelesen. Daher man in Ansehung / daß er ein sehr simpler Mann / auf die Eydedelation erkannt *in Facult. Vitemberg. mens. Sept. 1713.*

c) unde, cum Joh. Jacob Müldnerus, pictor Franckenhulanus, a collega suo Philippo Leisnero symbolam in conventu solenni, den ausge Groschen / accipere noller, quod mulier aliqua hunc einen Schelm und Häschey vocasset; atque ut has injurias prius vindicet, urgeret, hic adversus illum actione injuriarum experiebatur, ad quam peractis probationibus *Scabini Lipsienses Mens. Febr.*

LXXII. Cæterum de artificibus palatinis, de collegiis, de officinis & tabernis, de instrumentis, de convitiis, deque domesticis opificum, nec non de jure prohibendi & de jurisdictione *d)* ac processu eorundem totidem tractatibus singularibus egit sæpe laudatus ADRIANVS BEIERVS, quem vastum opus juris opificiarum jam dudum meditatam esse & ante biennium propemodum absolvisse, catalogi nundinales Lipsienses docuerunt.

M

CAP.

Febr. 1708. pronunciabant. Daß Beklagter seines Vorwrens ungeachtet Klägern der libellirten injurien halber eine Christliche Abbitte und Erklärung vor Gerichte zu thun / auch alle verursachte Unkosten nach vorgehender deren liquidation und richterlichen Ermäßigung abzustatten schuldig / und wird hierüber 8. Tage lang mit Gefängniß oder um vier alte Schock in Strafe billig genommenen. Reus, interposita leuteratione, imprimis urgebat consuetudinem opificiorum, & ex parte sui deficientem animum injuriandi, quodque injurias relative tantum proposuisset, eoque ipso a Scabinis Halensibus mens.

Jul. 1708. sequentem obtinebat sententiam: Daß die Leuterung ihrer formalien halber zu recht beständig / ratione materialium aber aus denen Actis nunmehr so viel erscheinlich / daß Beklagter und Leuterant von der wider ihn angestellten injuriens Klage zu absolviren / jedoch bleibt Klägern und Leuteraten frey / diejenige Frau / welche die schimpfliche Reden geführet / zu belangen. Verum actor ab hac sententia leuterationem similiter interponebat, eaque impetrabat, ut Scabini Vitembergenses M. Mart. 1709. repudiata Halensi, Scabinorum Lipsiensium sententiam denuo amplecterentur & confirmarent: Nunmehr aus denen acten so viel zu befinden / daß es der von Beklagten eingewandten Leuterung ungeachtet / bey dem am 25. Febr. des jüngst verwichenen 1708ten Jahrs eröffneten Urtheil billig bleibt.

d) eam exiguam esse & valde restrictam, docet *responsum Jenense*, quod exhibet BEIER. in *Advocato opifical. cap. IV. S. 17. sqq.* multo minus, si opifex crimen publicum commiserit, sed extra ordinem punitus sit, atque adeo reatus sublatus, ipse denuo a collegio puniri potest. BEIER. *d. l. S. 12. seq.*

C A P. XVI.

De

Jure braxandi.

I.

IUS braxandi non rusticis, nec nobilibus regulariter, sed civibus specialiter dictis, seu burgensibus, competere, constans doctorum assertio est, multis ordinationibus politicis comprobata, vid. TABOR *de jure cerev. tractatum Vol. 1. pag. 603. seqq.* SCHOEPFFER, *tractatu peculiari de jure braxandi P. 1. C. 2. n. 350. usque ad 359.* ubi consilium JACOBI SCHVLTES in favorem urbis Geræ conceptum & hucusque anecdoton, sed pro ratione illorum temporum accurate & diligenter elaboratum, cum suffragiis Jctorum Vitebergensium, Lipsiensium & Dicasterii Pragensis exhibet. add. CARPZ. *P. 2. Const. 6. D. 4. § 5.* Ibi-que ESBACHIUS *in notis.*

II. Verum hoc, recte evolutis autorum sententiis, de cerevisia venali, non adusus proprios cocta, intelligendum esse colligitur, conferantur supra allegati & CARPZ. *d. l. D. 7.*

III. Imprimis hæc prohibitio obtinet in pagis & castris intra milliare ab urbe distitis, *arg. Juris Prov. Sax. Lib. 3. art. 66.* Man mag keinen Markt bauen/ dem andern eine Messe zu nahe. Ubi Markt bauen ex mente glossæ & Doctorum idem est, ac bürgerliche Nahrung treiben.

IV. Sed quænam quantitas milliaria? a quo termino & ad quem? & quonam ductu computandum est?

V. Primam quæstionem de quantitate milliaria ita decedit *Glossæ ad art. 66.* Eine Messe Weges soll von Rechts wegen haben 60. Gewende und ein jedes Gewende 60. Ruthen und eine Ruthe 7½ Ellen.

VI. Eamque dimensionem olim probasse Scabinos Lipsienses,

ses, ostendit eorum sententia, *Weichbild* Saxoniz subjuncta, Tit. ob Edelleute auf thren Lehn-Gütern mögen Bier brauen. Ad quam tantum non omnes provocant, SCHVLTZIUS in *Synopsi Inst. Tit. de excus. tut. lit. i.* COLERVS *Decis. Germ. P. 2. Dec. 215.* SCHNEIDEW, ad §. 5. n. 40. seqq. *Instit. de Action. CARPZOV. P. 4. C. 84. D. 12.*

VII. Neque de incertitudine metuendum esse dicunt, si per unam duo pedes geometrici intelligantur, wenn nach der Werck-*Essen* wird gerechnet.

VIII. At hoc dubium multo gravius, quod, cum milliare germanicum maximum sit viginti quinque millia pedum seu quinque millium passuum geometricorum; milliare Saxonicum ex jam dicta computatione sit decem millium octingentorum passuum, atque adeo mensuram milliaria maximam plus, quam altero tanto superet.

IX. Quæ ratio B. ZIEGLERVM aliosque hujus loci antecessores movit, ut ille in *tract. de juribus majest. Lib. I. c. 43. §. 8. seqq.* suffragantibus collegiis deserta computatione Saxonica calculum geometrarium sequatur, & quidem milliaria mediocri, quod quater mille quingentorum passuum est, exhibitis decidendi rationibus ad Serenissimum transmissis, nec non responso ad D. JOH. GEORG. MARSMANNVM anno 1672. dato. Aliud responsum Vitebergense pro eadem sententia conceptum exhibet Dominus WERNHERVS in *conclus. forens. mens. Octobri 1704.* in cathedra hac ventilatis. Adde BERGER, *supplem. ad electa process. possess. tb. 13. pag. 19. seqq.*

X. Verum iisdem se opponit Dominus JOH. HENR. MYLIVS, *Soabinus Lipsiensis*, in *concl. quibusdam forensibus*, respondente filio suo Lipsiæ propositis, Saxoniam computandi rationem adstruens, eandemque sententiam Lipsienses JCI in scabinatu æque ac Facultate Jur. tuentur.

XI. Atque horum opinioni ego quidem subscribendum esse censeo, modo noceatur, hoc privilegium, cum proprie tale non

fit, sed medium jus commune civitatum conservandi, ampliandum potius, quam restringendum, nullum incolis pagorum ex privatione rei, quæ ad ipsos non pertinet, præjudicium enasci, hanc computandi rationem non a Scabinis Lipsiensibus excogitam, sed longo rerum usu & inveterata consuetudine ad eos propagatam, neque adeo lege scripta opus esse, ubi observantia & consuetudo negari non potest, conf. MARSMANNI *Mitologia passim*, & MYLIVS *d. l. concl. 10.*

XII. Terminum computationis a quo non constituunt moenia urbis, quod quidem videtur COLERO *P. 1. Dec. 25.* & WEHNERO *in observ. practicis voce Meile* / sed extrema suburbiorum ædificia, ZIEGLER. *de juribus majest. d. l. n. 15.* MARSMANNI *Mitologia c. 8. membr. 1.* Atque hæc posterior sententia hodie certa est, nisi quod priorem in Thuringia prævalere testetur DILHER. *in continuatione thesauri practici Besoldiani voce Meile.*

XIII. Terminus ad quem non esse videtur sepes pagi, neque proxima prædia neque extremitates partis pagi adversæ, sed id ipsum ædificium, de quo, an intra milliare situm sit; quæritur, v. g. domus braxatoria, caupona, officina fabri ferrarii & similia, ZIEGL. *d. l. n. 16. seq.* atque id ipse intellectus phraseos indigat, ob die Schenke u. biumen der Meile gelegen.

XIV. Ductus seu linea computationis non recta est secundum poli elevationem dimensa, neque per compitam, qua solum ambulatur, sed per viam regiam ducta.

XV. Neque attendenda distinctio eorum, qui in materia privilegiorum lineam potius rectam, quam viarum anfractus sequendam esse malunt; quoties enim de propinquitate prædii quæstio est, semper eo respiciendum esse videtur, quam propinquus ad istud sit aditus.

XVI. Eximuntur vero ab hac prohibitione in Saxonia Electorali veteres cauponæ hæreditariæ, die alten Erb-Kretschmar / quibus aliquando non nisi jus vendendi, aliquando etiam jus braxandi competit.

XVII.

XVII. Posteriori casu anticipare initium & prorogare terminum ejus anni temporis, quo urbes proximæ braxare incipiunt & desinunt, haud licet, *ordd. Proc. Saxon. de anno 1482. § 1555.*

XVIII. Nec nisi minutim cerevisiam vendere regulariter possunt, *ste mögen wohl verzapffen / aber nicht verschroten.*

XIX. Aliquando certis tantum anni spatii cerevisiam, ibidem coctam, vendere licet, qui terminus ut plurimum a die Jacobi ad diem Michaelis decurrit.

XX. Præscriptio vero in hac materia non attenditur, nisi immemorialis, a) & disceptatio summaria in controversiis adhibetur.

XXI. Probatio hujus juris nobilibus & rusticis olim, deficiente licet contradictore, injungi poterat. Hodie non, nisi urbes aliive, scilicet vicini nobiles, litem moveant.

XXII. Terminus probatorius est duorum mensium b) *Ord. Proc. d. l.*

M 3

XXIII.

a) quæ, qualis sit, vid. CARPZ. P. 2. *Const. 1. def. 7.* WERNH. *conclus. forens. 165.* aliosque quos allegavi ad *posir. 9. ff. de usurpation. § usucapion.*

b) Computandus von der Zeit / da einer angefochten wird / per quod non tempus institutæ actionis, sed probationis per sententiam, vim rei judicatæ adeptam, injunctæ intelligitur. WERNH. *obs. forens. 198.* huc pertinet sententia *Scabinorum Lipsiensium mens. Julio 1706.* an den Amtmann zu Wolskenstein / in causa des Raths zu Marienberg contra Christoph Hartwigen: Siweil Beklagter des gestagten Bierchancs geständig / darneben aber / daß er dessen befugt sey / vorgeschüzet / so ist er solch sein Befugniß in doppelter Monats Frist / Klägers Gegenbeweis / Endes delation, und anderer rechtlichen Nothdurfft vorbehaltenlich / wie recht / zu erweisen schuldig / jedoch wird derselbe bey der *possess. vel quasi* angeregten Bierchancs pendentē lite billig, geschüzet. Scilicet reus possessionem XXXI. annorum & diei Saxonici demonstraverat.

XXIII. Interim vero dum quæstio juris competentis ventilatur, suo loco remanet possessio, atque adeo possessorium summarissimum hic recte adhibetur. c)

XXIV.

c) Aliud in Saxonia Electorali vi conventionis, inter ordinem equestrem & urbes inite, & speciali *edicto de die ultimi Decembris 1676.* confirmata; ubi disponitur: possessionem contra legem provincialem non relevare, nisi sit immemorialis, atque adeo nec summario, nec ordinario possessorio locum esse. Verum ista conventio in subsequitis comitiis *anno 1689.* fuit suspensa, & omnia ad priscum statum revocata. Quamobrem nec jus prohibendi, priscis cauponis in dicta conventionis tributum, hodie locum habet, quandoquidem *ordinationes provinciales ERNESTI & ALBERTI de anno 1482. MAVRITII de anno 1551.* Sed & *AVGVSTI Electoris* in urbium favorem disponunt; ita cum Laurentius Greiff, caupo in Galschitz, contra Georgium Kretschmar in Walsdorff jus prohibendi urget, *Facult. Jurid. Lipsiens. mens. April. 1692.* pronunciavit: *Das Beklagter auf die erhobene Klage sich einzulassen nicht schuldig / da hingegen Kläger die aufgewandte Unkosten demselben zu erstatten pflichtig.* Eamque sententiam *supremus appellationum senatus mens. Febr. 1694.* confirmavit. Simili modo laudatissimus *senatus* in causa possessorum cauponæ zu Zehren / contra den Schencken zu Welckisch / *Term. Trinit. 1689.* pronunciavit, & contrarias sententias Facultatis Vitembergensis & Scabinatus Lipsiensis correxerit. Ita cum Christoph Arnold & Johann Mößler / zu Klein-Miltitz / vicino nobili J. T. de Bratau, in Schönau jus braxandi & zythopolium dubium redderent, & d. 29. Mart. 1690. sequentem sententiam obtinerent ex Facultate Vitembergensis: *Das Kläger etc. zur Nothdurfft erwiesen; Derwegen Beklagter Principal des Brauens und Schenkens auf seinem Guthe Schönau / auffer so viel er vor sich und die Seinigen zum Tisch-Trunk benöthiget / sich zu enthalten / und weil er dessen denen Landes-Ordnungen zuwieder sich angemasset / die darinnen gesetzte Straffe derer 100. fl. zu erlegen / so wohl die verursachten Unko-*

XXIV. Sed neque omnibus burgensibus braxare licet. Necessesse enim est, ut quis domum, cui hoc jus adhereret, possideat.

XXV. Idque ut plurimum ad certam mensuram seu numerum, v. g. daß manches Haus zwey oder mehr biß sechs Biere oder Gebräude brauen könne. Alibi omnibus ædificiis, quæ quidem alicujus momenti sunt, juxta seriem ordinis hoc competit, conferatur *SCHOEPFERVS Part. I. c. 4. n. 20. usque ad 36. it. n. 99. seq.*

XXVI. Jus braxatorium habendi alibi omnibus ædibus, jure cerevisiam coquendi pollentibus, competit, ubi sartagine commodato accipi solent, alibi quibusdam tantum ex privilegio tribuitur.

XXVII. Certa quoque polentæ quantitas præscribitur, & cerevisiæ coctores, nec non molitores, ne in modo præscripto excedant, vel deficient, jurejurando constringuntur, daß nicht zu viel geschüttet noch gegossen werde.

XXVIII. Modum braxandi & elogia cerevisiæ exhibet *SCHOEPFERVS P. I. c. 3. n. 80. seqq. nec non aliquot præcedentibus.* Nos inde tantum observamus: cuicumque jus non est cerevisiam coquendi, ei nec jus est polentam præparandi, & cui illud competit, ei hoc denegari non potest.

XXIX. Braxatio publice institui debet, atque adeo ubique prohibetur clandestina, quam vocant Kessel-Bier brauen. *Resol. Grav. Sax. de anno 1661. tit. von Justicien-Sachen / S. 122. conf. SCHOEPFF. P. I. c. 4. n. 37.*

XXX.

Unkosten etc. zuerstattet schuldig. Atque hæc sententia a *Facultate Juridica Viadrina d. 17. Augusti 1691.* confirmaretur; appellatione interposita, tota ista sententia *mens. Septembr. 1693.* corrigebatur, reusque ab actione, multa & expensis absoluebatur.

XXX. Et cerevisiæ venali certum pretium a magistratu constituendum est.

XXXI. Cæterum opus non erit, ut exceptionibus, a regulis supra traditis, diu immoremur, quo refero licentiam extra ordinem braxandi, v. g. *Quedlinburgi, das Hochzeit-Bier oder Hochzeit-Breyhan* / de quo more dubias aliquot quæstiones subjunctis præjudiciis decidit *SCHOEPFF. P. 2. c. 2. n. 50. usque ad 155.*

XXXII. Num vero jus braxandi vel singulis vicibus vel in perpetuum absque prædio in alium transferri possit, ex cuiusque loci observantia decidendum est, regulariter vero negandum, conf. *SCHOEPFF. P. 3. c. 2. n. 13. seqq.*

XXXIII. Atque ex dictis jam intelligimus definitionem a *SCHOPFFERO P. I. c. I. n. 41.* propositam: jus braxandi est jus reale publicum, quo mediante civi id habenti cerevisiam ex materia apta justo servato ordine ad suam suorumque utilitatem coquere licet.

XXXIV. Unum adhuc, ne sine lege loquamur, observandum est, cerevisiæ mentionem fieri in *L. 9. pr. ff. de tritico, vino vel oleo legato*, qui textus crucem non unam fixit interpretibus. Verum nihil exinde discimus, quam zythum sub nomine vini non contineri, quod quidem nemo nostratum rusticorum ignorat.

XXXV. Neque apud nostrates magni usus erit quæstio, utrum, qui jure braxandi gaudent, mercatoribus, an opificibus annumerandi sint? de qua vid. *HERTIVS Tom. 3. opusc. p. 452. paræm. 41. TABOR, de jure cerevisiario c. 4. n. 5.* Quin senatum Frificum eos, qui cerevisiam per dolia integra vel dimidiata vendunt, pantopolis, quos mercatores grossarios vulgo vocant, annumerasse, refert *SANDE Decisionum Fris. L. 4. tit. 6. Def. 2.*

C A P. XVII.

De

Jure hospitiorum publicorum & cauponarum,
Von Gasthöfen und Schenckstätten.

I.

CUm diversoria publica & cauponæ non nisi gradu differant, eadem fere de istis, quæ de illis dicenda sunt.

II. Et quidem, quod ad cauponas in vicis attinet, eæ, quatenus urbibus præjudicant, regulariter non tolerantur, a) de quo cap. præc.

III. An vero cauponam privilegiatam, intra milliare ab urbe sitam, in alium locum transferre liceat, disquiritur? affirmat cum RICHTERO *Vol. 1. P. 1. Consil. 56.* SCHOEPFF. *de jure bra-xandi P. 4. c. 2. n. 21. usque ad 24.*

IV. Verum negativam, si præjudicium alteri inde imminet, prævalere præter argumenta a molendino (de quo RICHTER. *P. 3. Dec. 131.* CARPL. *P. 2. C. 4. D. 10. n. 2.* HERING. *de molendinis qu. 9.* KNIPSCHILD. *de juribus civit. L. 5. C. 26. n. 36.*) & ovili (COLERVS *Decis. Germ. 218.* BERLICH. *P. 2. concl. 49. n. 11.*) petita aliaque etiam usus ostendit.

V. Ita cum cauponam, quæ in pago **Wiederstadt** intra milliare

N

a) sed per *ordinat. Provinc. Elect. Sax. de anno 1555.* constituta poena centum florenorum prohibentur; quæ multa ipsi Principi cedit; add. *Landes-Ordnung de anno 1482. S. des Melthens und Brauens. Ausschreiben de anno 1551. Resol. Gravam. de anno 1612. tit. von Justitien-Sachen, S. 26. Resolut. Grav. de anno 1661. eod. tit. S. 118. Ausschreiben die Braunnahrung betreffend / de anno 1676.*

ab urbe Heckstädt reperiebatur, ad viam regalem transferre niterentur pagi istius possessores, & senatus Heckstedensis propterea anno 1688. querelam moveret, causa prolixè ventilata, demum a *Scabinis Lips. M. Febr. 1693.* pronunciabatur, cauponam ibidem extrui non licere, nisi probari possit, eo in loco jam olim extructam esse, quam sententiam, leutatione a reo interposita, *mens. Febr. anno 1703.* confirmavit *Facultas Jurid. Lips.* ac demum appellatio ab eo interposita *M. Sept. 1704.* a SERENISSIMO rejecta fuit.

VI. Eodem modo nova hospitia vel diversoria in urbibus in præjudicium veterum instituere non licet, neque possessio, nisi immemorialis, attenditur, atque ita respondit *ordo noster mens. Aug. 1670.* an *Heinrich Schreyen / Antmann zu Wolckenstein / und Elisabeth Fraulobin zu Burgen.*

VII. Atque illa hospitia publica signis solennibus, portæ super impositis, in urbibus indicantur.

VIII. De horum origine ita mihi videtur, Nobiles potiores, Comites, quin & aliquando ipsos Principes primitus ejusmodi hospitia publica extruxisse, & privatis hominibus locasse, neque hæc ædes publicæ in sortem privatorum detrudantur, atque ut commodo peregrinantium consulatur, insignia sua iisdem affixisse.

IX. Postmodum privatos in oppidis, & cum primis in urbibus liberis, hunc morem imitatos, & facultatem hospites recipiendi jure proprio ac hereditario obtentam quolibet signo arbitrario & aliquando non satis congruo notasse.

X. Neque ergo est, cur hodie arcana antiquitatis germanicæ ex ejusmodi signis queramus, cum hospitia privatorum commercio ubique pateant.

XI. Inde tamen esse puto, quod hodieque die *Verlesung der taversten /* i. e. locorum, ubi hospites recipiuntur, pro actu jurisdictionem probante quibusdam in locis habeatur.

XII. Nec

XII. Nec non, quod jus erigendi diversoria a nonnullis ad regalia referatur; SCHOEPFF. *de jure brax. P. 4. c. 2. n. 16. ibique allegati.*

XIII. Cæterum nonnullæ cauponæ ita privilegiatæ sunt, ut simul jure prohibendi, nequis aliunde potulenta emat, gaudeant; ita des *Wanweins* meminit LEHMANNVS in *Chron. Spir. L. 4. c. 22. p. m. 351. & L. 5. c. 121. p. 656.* de scyropolijis vero hoc jure instructis, von *Zwang-Schenken*/ agit SCHILT. *Exerc. 18. th. 4. & CARPL. L. 1. R. 66. add. SCHOEPFF. P. 4. c. 2. n. 41. usque ad 58.*

XIV. Ne vero advenæ in pretio victus nimis circumveni-antur, ordinationibus quorundam locorum, imprimis *provinciali Anhaltina tit. 28.* nec non *Gothana P. 2. c. 3. tit. 19.* cautum est, ut statis temporibus esulentorum & potulentorum pretia determinentur, tabulisque, in quovis diversorio suspensis, publice denuncientur.

XV. Contra hospitibus ubique licet advenarum, symbolas non solventium, equos, merces, vestes, quin & ipsas personas derinere, usque dum de pretio satis factum sit, WEHNERVS in *ob-serv. pract. voce Wirtz.* CARPL. *P. 1. const. 30. D. 18. n. 5. & P. 2. C. 25. D. 22. & n. 4. seqq.* SCHOEPFF. *de jure brax. P. 4. c. 2. n. 59. usque ad 69. ibique plures.*

XVI. Hospiti tamen, vestem advenæ detrahenti, cui post-
ea frigore pereundum fuit, multam decem uncialium piis causis
impendendam dictatam fuisse, refert BESOLDVS in *Thesuro
pract. voce Gast.*

XVII. Quin & alicubi debito pro victu ad annum usque jus
prioritatis in concursu creditorum tribuitur; vid. *statuta Ham-
burg. P. 2. tit. 5. art. 6.*

XVIII. In Saxonia Electorali per *Edictum militare anno 1686.
publicatum §. 1.* hospitia ab actuali militum receptione libera esse ju-
bentur, & cauponibus facultas pecunia metatas redimendi permit-
titur.

XIX. Alibi & sigillatim Norimbergæ hospitibus etiam jus pecora pro lubitu ad usum hospitii mactandi tribuitur, qua de re BESOLDVS in thesauro pract. voce Gast.

XX. Denique de receptis, a caupone restituendis, quo solo themate integra fere de cauponibus materia in commentariis juris civilis absolvitur, ad Tit. ff. nautæ, caupones, stabularii ut recepta restituant, actum est.

C A P. XVIII.

De

Jure geranii & stapulæ. Vom Krahn- und Staffel-Recht.

I.

Hæc jura, cum ad regalia pertineant, atque adeo in juris publici tractatione ventilari soleant vel debeant, brevibus saltem perlustranda erunt, deque iis videri poterunt SCHOTTEL, de singul. Germania Juribus c. 24. 26. COCCEJVS jur. publ. c. 23. n. 57. ZIEGLER. de juribus majest. L. 1. c. 42. WEHNERVS, BESOLDVS & SPEIDELIVS voce Krahn-Recht & Staffel-Recht / cum primis BENJAMIN LEVBERVS in tractatu Germ. Magdeburgischer Stapel-Unfug.

II. Imprimis disquirendum, quomodo jus geranii, stapulæ, nundinarum & emporii differat.

III. Primum a geranio, machina tractoria, rostrum ciconiæ propemodum referente, denominatum, est jus inquirendi in merces quascunque, præprimis itinere navali præter vectas.

IV. Cumque jus istud nullam merces vendendi necessitatem inferat, sed solum defraudationi vectigalium obicem ponat, inde

de a STAMLERO *de reservatis Imper.* §. 61. jus stapulæ minus plenum vocatur, verum id a stapula plane separare præstabit.

V. Etenim jus stapulæ cum vectigalibus nihil habet commune, & multa loca, facultate vectigal exigendi instructa, jure stapulæ destituuntur, ac viceversa.

VI. Contra jus geranii juri vectigalium annexum est, neque dubito, illud absque speciali concessione in quovis loco, qui jure vectigal exigendi pollet, institui posse, conf. KLOCKIUS *de contributionibus* c. 1. n. 272.

VII. Atque adeo licet in verbis faciles esse debeamus, in re præsentem tamen confusio multum præjudicat.

VIII. Jus a) stapulæ ab aliis ad solas merces, navali itinere prætervectas, unde *Schiffs- & Anlandungs-Zwang*, ab iis vocari amat, LEVBERTUS n. 1497. LEHMANN. *in Chron. Spirens.* l. 4. c. 12. ab aliis ad ea, quæ esus potusque causa sunt, restringitur, & hi *Staffel-Güter* distinguunt *von Markt- oder Meß-Gütern* / COCC. *jur. publ.* c. 23. n. 57.

IX. Neutrum recte, & Lipsia, nec portu nec flumine navigabili conspicua, nihilo secius jure stapulæ gaudet.

X. Stapulam quoque ratione solorum esculentorum & potentiorum institui posse non nego; at stapulam, generaliter concessam, ad ea sola restringi nemo persuadebit.

XI. Quin & alicubi jus stapulæ certis anni temporibus adstrictum est, quod tamen perinde in dubio non præsumitur.

XII. Itaque jus stapulæ est facultas certo loco per privilegium vel possessionem immemoriam competens, ut merces prætervehere non liceat, antequam ibi venum exponantur.

XIII. Ejusmodi vero privilegia, cum magno vicinorum præjudicio conjuncta, hodie absque Electorum congregatorum unanimi suffragio concedi non possunt, *Capitul. Joseph.* art. 12. 199.

N 3 XIV. Por-

a) In æquitatem stapularum inquiri PVFENDORFF, *de J. N. & G.* Lib. 3. cap. 3. §. 6. ubi vide HERTIVM *in annotat.*

XIV. Porro cum jure stapulae jus nundinarum imperialium connexum non esse, urbes imperiales complures, e. g. Colonia, Spira Moguntia, Ratisbona, Ingolstadium, Hamburgum, Brema aliæque, stapula quidem, non vero nundinis pollentes, comprobant.

XV. Quin nec dum certum est, an jus stapulae semper cum jure nundinarum imperialium cohæreat. Certe urbi Fribergæ in Wetteravia, quæ quotannis quatuor nundinis LYDOVICI IV. & CAROLI V. Imperatorum beneficio gaudet, jus stapulae competere non memini. Idemque jus Lipsiam dudum post jus nundinarum impetrasse ex renovatione privilegii a CAROLO V. indulta, quam LEVBERVS n. 1699. exhibet, discimus.

XVI. Cæterum de nundinis plura huc afferre opus non est, cum in eo themate tantum non omnes juris publici scriptores occupentur, conf. FRITSCHIVS *de reg. nund. jure.*

XVII. Jus emporii ex mente LEVBERI n. 491. usque ad 500. est privilegium, loco maritimo competens, ut merces undique libere eo convehantur, sed non nisi incolis vendantur, atque ab iisdem in exteros transeant.

XVIII. Verum ipse fundamenta hujus definitionis dubia reddit LEVBERVS n. 493. & seq. quemadmodum etiam, quod emporia portibus instructa esse debeant, non satis probat, d. l. n. 500. & 505.

XIX. Unicum monuisse sufficiat, quodammodo, quod ipse afferit, Francofurtum ad Mœnum totius orbis emporiorum compendium dici potest, si id ipsa emporium non sit.

XX. Scilicet occasio erroris esse videtur, quod accessus ad emporia liber esse debeat, unde vocantur Freye Niederlagen/ liberum vero esse non crediderunt per alterius territorium, sed per mare, quod nullius est.

XXI. Utrumque vero falsum & accessum per alterius territorium liberum non esse & omne mare esse nullius.

XXII.

XXII. Emporium itaque denotare puto urbem, quæ jure stapulæ & nundinarum simul gaudet, eine rechte Handels-Stadt; factum vero esse non diffiteor, ut hoc vocabulum civitatibus celeberrimis commodique imprimis accessus solo quidem stapulæ jure gaudentibus, verum ita frequentatis, ut perpetuas per integrum annum nundinas referant, tributum fuerit.

XXIII. Atque hinc alterius erroris Hamburgo aliisque urbibus perquam commodi & in jus tandem converli accessio enata est; quia enim extranei stato tempore eo non confluunt, indigenæ emendi facultatem exclusis exteris occuparunt, eoque potentiam & opes quam maxime amplificaverunt.

C A P. XIX.

De

Investitura allodialium.

I.

Investituram non fieri de re plene propria in alterum translata, constantissima est & verissima Doctorum opinio, SCHILT. exerc. ad ff. 3. lb. 123.

II. Unde in feudo & emphyteusi investituram admittunt, non perinde in bonis censiticis.

III. Quodque in multis Germaniæ locis etiam bonorum censiticorum nomine investituræ renovatio petenda & laudemium solvendum sit, id ob affinitatem cum feudo & emphyteusi successu temporis, dominis jura sua latius extendentibus, præter regularem naturam contractus censualis ita receptum esse contendunt, vid. STRUVII Synt. jur. Feud. c. 2. apb. 10. n. 3.

IV. Quid

IV. Quid itaque dicemus de investitura allodialium immobilium, prædiorum cum primis urbanorum per integram, quantum constat, Germaniam & præsertim Saxoniam nostram usitata. 2)

V. Eam enim ita necessariam esse credi cœpit, ut citra ipsam dominium immobilium transferri non possit.

VI. Et quamvis CARPZOVIO *L. 1. Resp. 102.* it. RAVCHBARO, *Berlichio* aliisque juris Saxon. Doctoribus hanc sententiam ex juris Germanici principiis defendentibus multa opponant FRANTZKIVS *L. 2. ref. 12.* RICHTERVS *de concursu creditorum c. 2. membro 19. n. 17. seqq.* STRVVIVS *Synt. Jur. Civ. exerc. 23. th. 109.* priorem tamen opinionem probavit SERENISSIMVS *Decis. Sax. nov. 61.*

VII. Quin eo usque progrediuntur interpretes, ut venditori, licet pretium acceperit, & rem privatim tradiderit, nondum facta resignatione eam valide oppignorare licere statuunt, vid. *Dn. BERGER, in res. ad ff. de actione emti qu. 4.* quam tamen assertionem dubiam reddit TITIVS *ad Lauterb. Obs. 569.*

VIII. Multis modis hic torquentur, qui, de fixis in jus Romanum oculis, ulterius circumspicere non audent; alii enim priscam Romanorum mancipationem sibi hic imaginantur: alii prætendunt, obviam eundem esse inconstantiam hominum, ne contractus, postquam in iudicium deducti sunt, ita facile rescindant, interesse magistratus, nosse, quis immobilia, & quid quisque acquirat, an contractus rite celebratus, an forte ea in personam inhabilem transferantur: subesse hic non nisi cessionem & traditionem judicalem iudicisque non investituram, sed nudam confirmationem seu ad acta relationem, aliud esse *in Lehn* / aliud *in Würden reichen*. Illud de censiticis, hoc de allodialibus prædicari, & id genus alia.

IX. Sed

a) vid. *Sächsisches Landrecht Lib. 1. art. 8. § 52. Lib. 2. art. 24. Weichbild art. 20. 60. § 61.* cui parallela sunt loca in *Jur. Provinc. Alemann. cap. 308. § 311.*

IX. Sed hæc rem nondum exhauriunt; aliud enim est confirmatio contractuum judicialis, aliud investitura, qua distinctione notata, omnes rationes jam recitatae corrumpat. add. KLEIN, *disp. jur. 8. c. 1. n. 117. usque ad 126.*

X. Neque dubium est, investituram proprie dictam subesse; non enim coram iudice res emptori a venditore immediate traditur, sed iudici resignatur, qui eam postea emptori concedit, es muß die Lehn aufgelassen und das Grundstück dem Käufer von der Obrigkeit in Lehn gereicht werden. Id quod vel sola vox resignationis & refutationis indicat.

XI. Alibi symbola quoque & solennia adduntur, ita in perantiqua urbe Electorali Libenverda, fronde viridi interveniente, investitura allodialium immobilium peragitur, quod Torgaviae, si recte memini, etiam receptum est. Ita jam olim res magni momenti hastae, mediocres virgæ, minimæ culmi vel stipulae interventu tradebantur, LEHMANNVS *Chronico Spir. L. 12. c. 30. conf. SCHILT. ad ff. exerc. 8. ad §. 5. lit. c.*

XII. Quin etsi res in hæredem etiam suum devolvatur, ubi non transit dominium, sed solum continuatur, nihilominus investitura experientia teste impetranda est, cumque alias, si solum privatorum interesse verteretur, cuilibet suo periculo omittere investituram liceret, magistratus ex officio sub multa indicatione aliisque mediis coactivis eam, ut intra certum spatium a die rei privatim tradita computandum impetretur, exigit.

XIII. Forte etiam dici potest, non a iudice proprie tali fieri investituram, sed a magistratu, inter quem utrumque magnam esse differentiam, infra ostendetur, atque id iterum experientia loquitur, die Belehnung geschieht nicht vor denen Stadtgerichten / sondern vor dem Rath.

XIV. Unde sequitur non recte hic applicari questionem, an resignatio ista & investitura sit jurisdictionis voluntariae, an con-

rentiosæ? in qua decidenda anxiam, sed parum proficuum industriam ostendit KLEIN. *diff. jurid. 8. c. 1. n. 53. usque ad 76.*

XV. Quis enim diceret investituram, quæ a Principe fit vassallis, aut a Nobili rusticis, fieri a Principe vel Nobili, tanquam a iudice, præsertim cum sæpe alius sit dominus investiens, *der Erb-Herr* / alius dominus jurisdictionis, *der Gerichts-Herr.*

XVI. Quodsi vero ab iisdem investitura fiat tanquam a domino, quidni etiam investituram prædiorum urbanorum a senatu, tanquam a domino, fieri dicamus.

XVII. Si quis excipiat, allodia, quorum possessor dominio pleno gaudet, non alium habere dominum; ædificia vero urbana ad allodialia referri, fateor posterius hodie ita videri, sed non olim.

XVIII. Et quid si dicam, investituram non fieri, nisi a domino directo, itaque prædia urbana non esse plene allodialia, sed senatui etiam quoddam dominii directi genus competere.

XIX. Quin etiam dabo, hoc dominium directum omnibus effectibus præter investituræ necessitatem hodie destitutum, sufficiet, evoluta investituræ origine, tum errores in ejus explicatio-
ne obvios evitari, & quæstiones intricatas promptius & verius decidi posse.

XX. Potissimus error, quo explicatio hujus materiæ difficilis reddita est, is esse videtur, quod omnes, in urbibus degentes, inde a prima ipsarum origine liberi homines fuerint per vulgare dictum: *Keine Henne fliegt über die Mauren.*

XXI. Contrarium omnes propemodum rerum germanicarum scriptores, & imprimis LEHMANNVS in *Chron. spir. l. 4. c. 14.* tumentur, qui posterior observat, omnes opifices, nautas, aurigas & id genus burgenses servilis fuisse conditionis usque ad HENRICVM V. Imperatorem, qui universos eos liberos esse voluerit, ab eoque tempore patricios a plebeis secerni cœpisse.

XXII. Quamvis autem istam libertatis prærogativam non adeo ex diserta HENRICI sanctione, quam potius ex hypothese juris Romani, tum temporis magis magisque invalescentis, tribuendam putem huic hominum generi, rem ipsam tamen certam esse sufficit.

XXIII. Ne vero quis putet, dominos pristinos omne statim in servos jus abdicasse, & vel umbram ejus sollicitè non retinuisse; id enim & hodie usu venire videmus.

XXIV. Atque inde est, quod hodieque de ædibus liberis, von denen Frey-Häusern / multis in locis investitura non exigatur, quia scilicet earum possessoribus præscò ævo plenum & verum dominium competiit. At quis credat, idem etiam servis aut infimi generis libertis competiisse.

XXV. Inde quoque de origine resignationis & investitura allodialium judicium ferri potest, quam urbibus Saxonis tribuit KLEIN. *d. diff. 8. c. 1. n. 137. usque ad 145.* Ego Germanis omnibus, præsertim iis, qui urbibus extruendis citius incubuerunt, tribuerem.

XXVI. Cum itaque resignatio tendat partim ad conservationem juris domini superioris, partim ad confirmandum jus accipientis, inde patet, eam tertio non præjudicare, & quæ alias firma esse non potest alienatio, eam nec resignatione & investitura confirmari.

XXVII. Cumque resignatione demum dominium transferatur, emphyteuta sine præscitu, vasallus sine consensu domini directi rem vendens eadem non excidit, antequam resignaverit.

XXVIII. Objectum resignationis sunt immobilia, quæ pro talibus habentur, molendina cujuscunque generis, decimæ, & jure Lubecensi, annui redditus. An etiam actiones pro re immobili competentes? affirmat KLEIN. *d. l. c. 2. §. 39.* Verum resignandi necessitatem ultra res corporales extendendam non puto.

XXIX. Olim etiam in resignante firma valetudo requirebatur, daß er begürtet mit einem Schwert und mit einem Schilde auf ein Ross kommen möge / von einem Stein oder Stock einer Daim- Ellen hoch ohne Hülffe; jedoch daß man ihm das Ross und den Steg- Reiff halte / Sächsisches Land- Recht L. 1. art. 52. Solennia juris Lubecensis repræsentat KLEINVS d. c. 2. §. 40.

XXX. Effectus resignationis publicæ diligenter enumerat KLEIN. d. l. c. 3. eoque nobis otium fecit, præsertim, cum pleraque ex supra dictis sponte fluant.

C A P. XX.

De

Censu emigrationis & jure detractiois.

I.

Census vel gabella emigrationis præstatur ab indigena, qui domicilium mutare indeque omnia sua bona exportare secum constituit.

II. Jus detractiois vero exercetur adversus peregrinos, hæreditatem indigenæ adeuntes, eamque ex domicilio defuncti secum ablaturus.

III. Utrumque in eo convenit, quod magistratus loci, unde bona exportanda sunt, certam eorum quantitatem detrahat.

IV. Ubi iterum quæritur, an jurisdictioni criminali, an vero civili hæc jura adhæreant, an item regalibus annumerentur? proprie loquendo nihil affirmari potest.

V. Descendit enim ex prisca servitutis Germanicæ jure, unde Nobiles, utpote ingenui, ab eo semper fuerunt immunes, idque nec
judici

judici criminali, nec civili, nec Principi, qua talibus, sed dominis competit.

VI. Quantumvis vero hodie burgenſes & ruſtici pro liberis hominibus habeantur; præſens tamen antiquæ ſervitutis veſtigi- um tantum non ubique remanſit, & hic illic valde extenſum eſt.

VII. Sæpe vero, datis literis reverſalibus, magiſtratus urbium hoc jure invicem cedunt, quod domicilium mutaturis, ut nempe, utrum reverſales inter magiſtratus locorum, unde diſcedunt, & quo tendunt, jam adſint, explorent, aut ad eas a futuro magi- ſtratu ſuo exhibendas, provocent, diligenter obſervandum eſt.

VIII. Et ab hoc onere ubique eximi debent eccleſiæ ea- rumque res, clerici eorumque viduæ & liberi, quamdiu forum non mutarunt, profeſſores, ſtudioſi & in miniſterio Academico con- ſtituti, quamvis id non ſemper obſervetur.

IX. Alii etiam extraneos liberos, parentes & conjuges parentibus, liberis conjugibusque indigenis ſuccedentes, ſem- per eximendos eſſe contendunt, ſed uſus non ubique reſpondet, quamvis etiam FRITSCH. *Tom. I. exerc. jur. publ. 3. tb. 13.* præ- judicium *Jeneniſum* pro hac ſententia excitet; ipſe tamen contra- rium introduci poſſe, & in Marchia Brandenburgica univerſa ob- ſervari fatetur.

X. Foeminam etiam indigenam, peregrino nubentem, de do- te, quam ſecum ex domicilio aufert, gabellam ſolvere non tene- ri, quidam aſſerunt, & Marchia Brandenburgica recepit, FRITSCH. *d. l. §. 14.* Verum hoc alibi non minus incertum, quam lubricè videntur cautelæ *in d. exerc. §. 15.* ſuppeditatæ.

XI. Obtinet jus detractionis in hæreditate ejuſve parte, item legato etiam alimentorum, niſi ea egeno tanquam neceſſaria vitæ ſubſidia relinquantur.

XII. An in nominibus a defuncto relictis? Si magiſtratus privilegio gaudeat, de bonis mobilibus & immobilibus jus de- tractionis exercendi, nomina ſub iisdem in materia odioſa non

comprehenduntur, atque ita *Facultas Jurid. Vitemb. M. Mart. 1680.* ad consultationem Caji Sulpitii, studiosi Lipsiensis, respondit. Quodsi vero gabella magistratui ex privilegio vel consuetudine de omnibus bonis debeatur, eam detrahit magistratus non ejus loci, ubi debetur, sed domicilii, RAVCHBAR. *in quæst. Jur. Sax. P. 1. qu. 17.* per totum, atque in rebus mobilibus eodem modo magistratus domicilii præfertur; quoad immobilia vero jus detrahendi competit magistratui loci, ubi res sita est, SCHVLTES. *ad Modest. pistoris qu. 85. n. 5.* RHET. *dispp. jur. publ. ult. p. 533. n. 24.*

XIII. Detrahitur ei, qui bona, ex quibus detractio fit, accipit, v. g. legatario a legato, hæredi ab hæreditate, & ita in cæteris.

XIV. Adeo, ut licet testator legata a detractioe falcidiæ & similium onerum libera exsolvi jufferit, gabella tamen legatario incumbat, prout in terminis probat RAVCHB. *qu. 16.* & *Facultas jur. Vitemb. M. Jan.* respondit in casu supra *pos. 8.* commemorato.

XV. Census emigrationis præstatur etiam de immobilibus, licet ea in territorio remaneant, nec auferri possint; proprie enim ex pretio inde redacto solvitur. RHET. *d. l. p. 535. n. 2. sqq.*

XVI. Quantitas utriusque pro locorum diversitate variat; minima est pars centesima, unde alicubi phrasis invaluit: *man müsse die Güther verhundersten* / alibi quinquagesima, alibi vigesima, quæ in Ducatu Anhaltino iis, qui in territorio permanent, sed urbem vel præfecturam mutant, imponitur. Quodsi vero territorium mutetur, decima ibi exigitur, *Ordin. Proc. Anhaltina tit. 24.*

XVII. Eaque decima nimirum frequentissima est, unde census iste subinde decima detractus & aurum decimarium vocari solet, atque observatur in Palatinatu & Electoratu Rheni it. Francofurti ad Moenum, Lubecæ, Hamburgi, Bambergæ & alibi. At com-

compluribus in locis decima quinta, ut in Marchia Brandenburgica
Alibi quinta, quarta, imo tertia pars bonorum pendi debet. SI-
MON. *presid. Acad.* p. 2. *diff. II. c. 5. th. 2. n. 1.* RHET. *d. l. p. 536.*
n. 7. usque ad 15. ubi etiam de variis bonaevehenda taxandi modis
agitur.

XVIII. Et penditur in moneta illius temporis, quo emi-
gratio suscipitur, vel hereditas ex aliquo loco evehitur: nam et-
iam taxatio secundum aestimationem presentem initur.

XIX. Sponte non praestita gabella, ut plurimum aresto (vid.
RHET. *d. diff. ult. p. 531. n. 12. seqq.*) item multa, executione rea-
li, aliquando etiam, sed rarius, & quoties jam dictis remediis ut-
tendi locus non est, actione judiciali extorquetur, SIMON. *d. l.*
c. 5. th. 2. n. 2. seqq.

XX. Ubi tamen semper probatio requiritur, jus istud ma-
gistratum vel ex privilegio, vel consuetudine, vel jure retorsionis
competere, RHET. *d. l. p. 527. num. 16. usque ad 21.* licet enim
ex plerorumque sententia jus detractiois ubique in dubio valeat,
fieri tamen potest, ut vel alicubi introductum non sit, vel
quod ut plurimum contingit, quantitas gabellae variet.

XXI. Quod ultimum (scilicet jus retorsionis) rectius quidem
jus repressaliarum vocatur, & adversus omnes magistratus, jure re-
torsionis utentes, recte adhibetur ab iis, penes quos alias plane
ignotum est, male vero ex *tu. ff. quod quisque jur. in alt. statut.*
derivatur, per ea, quae in *pos. ad eund. tit. dixi.*

XXII. Deinde si subditi sponte migrent, si ob defectum
exercitii religionis, gabellam praestare tenentur, dummodo nulla
interveniat coactio, vel paci religiosae & instrumento pacis West-
phal. contraria, vel alias injusta, RHET. *d. l. p. 544. n. 45. seqq.*
FRITSCH. *d. exerc. 3. sub fin.* conf. RVMELIN. *ad A. B. P. 2.*
diff. 4. th. 6. ibique additiones, quibus recte perpensis, facile tolli-
tur dissensus SIMONIS *P. 2. pres. Acad. diff. II. c. 7. th. 2. n. 3. seqq.*

XXIII. Non minus detractio obtinet, si quis ob delictum solum vertere, aut aere alieno pressus domicilium mutare & bona vendere cogatur. RVMELIN. *d. l. th. 8.* BERLICH. *P. 3. concl. 52. n. 18.* quamvis posterius vix observetur, nec salva æquitate, ubi creditores indigenæ sunt, observari possit; unde enim quid detrahitur, si solum vertens nihil secum auferat, imo, licet creditores exteri bona diripiant, ex mercimonio tamen antegresso eadem auferunt. Quicquid vero ex commercio auferatur, gabellæ detractiois aut emigrationis non subiacet.

XXIV. Personas, quæ territorium non mutant, licet ex urbe in urbem concedant, detractioem non pati, multorum sententia est, BERLICH. *P. 3. concl. 52. n. 21.*

XXV. Quod quidem in Electoratu Palatinatus, in Marchia Brandenburgica, & olim in Archi-Episcopatu Magdeburgico teste, SIM. *d. diss. c. 4. th. 1. n. 10.* alibi vero & in ipsa Saxonia Electorali non observatur.

XXVI. Eiusdem generis est sententia: hoc jus exerceri non posse, quoties civis domicilium transfert in locum, ubi gabella in usu non est, vel reciproce hucusque exacta non fuit.

XXVII. Si enim inter magistratus utriusque loci ita placuerit, & reversales datæ acceptæque sint, res vigore pacti certa est; extra hunc casum vero tuto affirmari non potest, cum hac sententia admissa juris retorsionis exercendi nunquam superesset occasio.

XXVIII. Et frustra allegatur *Const. El. Sax. 38. P. 3.* ubi saltem retorsionis jus prohibetur contra loca, quæ jure retractionis, adversus cives retorquentis, usa non sunt.

XXIX. Etenim jus retorsionis non nisi de iis locis prædicari potest, in quibus alias gabella usitata non est, atque tum exerceri nequit, nisi adversus civitates, quæ jure detractiois contra retorquentes utuntur, conf. RHET. *diss. d. ult. §. 532. n. 16. seqq.*

XXX. An vero multa dentur in Imperio Romano - Germanico loca, quæ jure detractus non polleant, dubito. Id quidem de urbibus Argentorato, Spira, Wormatia, Aquisgrano, Kitzinga Franconica & de toto Ducatu Wurtembergico aſſeritur, ſed quantum ad Spiram, Wormatiam & provincias Wurtembergicas rem dubiam reddit SIMON *d. diſſ. c. 4. th. 1. n. 14.*

XXXI. Cæterum integram prope auctorum, de hac materia agentium, centuriam ſiſtit SIMON *d. diſſ. II. in fine*, quibus addi poſſunt TABOR *operum Tom. I. p. 186.* STAMM, *de ſervitute perſon. L. 3. c. 20. n. 8. uſque ad 13.*

XXXII. Affine juri detractioſis eſt, quod Hamburgi, Argentorati alibique obſervare licuit, ut foeminae, extra territorium nubentes, omni ſucceſſione teſtamentaria & legitima excidant, nec non Halæ, quod emigrantes olim ſalinarum uſumfructum amiſerint, nec quicquam ex immobilibus retinere olim potueriat, RHE- TIVS *d. l. p. 538. n. 18.*

C A P. XXI.

De

Pace burgenſi, vom Burg-Frieden.

I.

Cum diſſidationes (Fehde oder Befehdungen) adhuc palam & tacite uſurparentur, ampliores familiae aut ex tenuioribus complures certis pactis conjunctae caſtra ſeu burgos contra invaſionem vicinorum extruebant.

II. Et quoties plures familiae talis modi foedere coaleſcebant, aut una gens, in plures domos diviſa, tutelae ſuae cauſa in arctius ſocietatis vinculum coibat, conventiones iſtae, ad pacem & concordiam paciſcentium communem pertinentes, vocabantur Burg-

P.

Friedel

BESOLDVS *Thes. pract. lit. b. n. 93. voce Burg-Friede* / WEHNERVS *in practicis observ. cad. voce.*

III. Earumque capita perpetuam pacem firmabant vel directe vel indirecte: ad posteriora referuntur pactum ganerbinatus, item de bonis extra familiam non alienandis, quæ omnia pacis vel pactus burgenfis nomine veniunt.

IV. Verum significatus iste, licet frequentissimus, hujus loci non est, sed saltem de securitate alicujus loci sanctius custodienda & gravioribus pœnis, quam vulgo, circumsepta hic agendum.

V. Nimirum videmus hodie certa loca, frequentiori hominum congregationi destinata, eo jure singulari gaudere, ut in eos, qui ibidem ad arma prosiliunt, multo severius, quam si alibi deliquissent, animadvertatur.

VI. Ita palæstræ, curiæ, templa, forum, palatia Principum, cauponæ quædam publicæ, theatra, auditoria academica ita privilegiata sunt, ut minæ etiam atrocius coerceantur.

VII. Pœna gravior ut plurimum in manus amputatione consistere dicitur, quale quid etiam signa in tabulis, publice super foribus affixis, depicta comminantur, alibi signa appensa non conspiciuntur quidem, at ejusmodi loca nihilominus privilegio pacis burgenfis pollent.

VIII. Etenim manus amputatio rarius hodie exercetur, ut plurimum diuturnioris carceris aut gravior mulcta decernitur, quod experientia frequens comprobatur.

IX. Origo hujus eximie securitatis ab auctoribus, quos inspicere licuit, alto silentio involvitur, ita semita per conjecturas tentanda est.

X. Cum plures familiæ sive unius sive diversæ gentis burgum extruere sibi proponerent, rem istam maximi momenti, magnorum sumtuum & tanto majoris periculi, si inter cohabitantes discordiæ intercederent, non sine provida cura & prudenti circum-

circumfpectione (qua majores nostri præ aliis nationibus pollebant & folertiffime utebantur) fufcepiffe credendum eft.

XI. Pacta itaque non modo fpe lucri concordiam fufinentia, v. g. ganerbinatus, fed etiam mali formidine a diffidationibus & insultibus hoftilibus abfterrentia, in fubfidium vocanda erunt.

XII. Et hæc forte non dominos pacifcentes ipfos, fed personas fubjectas initio tetigerunt, quamvis nihil obftet, quin & ipfi domini, ut animum ferium tanto certius declararent, iisdem fe fubjecerint.

XIII. Atque huc magis, quam ad ganerbinatum aliaque lucra applicandam putarem quæftionem: num pacta, nomine *des Burgfrieden* notata, fine Principis confirmatione valide celebrari potuerint? quam ex citatis proutraque fententia autorum cohortibus indecifam reliquit eximius JCtus ANDR. TI-RAQVELLVS, neque determinare aufus eft WEHNERVS *in obferv. pract. voce Burg-Frieden / p. m. 68.*

XIV. Res ex principiis juris Germanici facilius forte expediri poterit, ubi etiam pacta de carcere, item de libertatis jactura ac forte de poenis quoque corporalibus fufferendis, præfertim quoad feros & fubditos, quos res præfens quam maxime tangit, valuerunt.

XV. Sed ponamus ea non valuiſſe, rati habitio Principis haut difficulter impetrari potuit, ac propterea in diplomatibus sæpe numero *von Landes = Fürftlicher Obrigkeit beftätigter Burg-Friede* commemoratur.

XVI. Cæterum hanc fententiam mihi perfuadet conventio Comitum de Waldeck, de qua HERING. *Maniffa 1. de jure burgorum tractatu de molendinis fubjuncta c. 1. n. 739. feqq.* fequentia affert: *so feine Gnaden unfere Behaufung gebrauchen wolten durch Jhro Gnaden ſelbſt / oder andere Jhro Gnaden Diener darzu ſchicken würden / die ſollen unfere*

ufgerichteten Burg-Frieden Inhalt desselben geloben und reden / den also mit uns stet und fest zu halten / bis zu Ausgang des vor ermeldeten Gebrauchs.

XVII. Cumque adeo res ex pactis descenderet, signa publica supra *pos.* 7. descripta, quæ a nonnullis termino barbaro Salvaguardiarum denotantur, propterea erecta fuisse videntur, ne advenæ, pactorum ignari, in eadem impingerent.

XVIII. Frequens vero imitatio demum consuetudinem peperit, & utilitas eam rem tanquam legis ferendæ materiam commendavit.

XIX. Cum enim obtinendæ tranquillitatis publicæ imprimis inservirent capita pactis antea firmari consueta, eadem lege publica sancire & tanquam rem notam unico vocabulo adscititio, sed perquam commodo, exprimere coeperunt.

XX. Atque ita voluntate imperantium tum expressa, tum tacita invaluit, ut palatia, templa, fora, curiæ & similia loca, ubi plures necessario congregantur, pace burgenfi ipso jure gaudere & ibi signorum affixio tanquam cautela abundans negligi inciperet.

XXI. Observatur vero illa signorum affixio in locis, ubi plures sponte conveniunt, v. g. cauponis quibusdam, theatris, palæstris, ubi plerumque tabulam vel sola voce *Burg-Fried* inscripta, vel manu securi supposita depictam videre licet.

XXII. Atque manus amputationem dictitatam olim fuisse, testis est *CARPZ. P. 1. qu. Cr. 40. n. 30. usque ad 35.*

XXIII. Imprimis hic rigor observatur, si vis facta sit in palatio Principis, qua de re *CARPZ. d. 1. solennitates*, in curia Anglicana hoc casu adhiberi solitas, describit *JACOB DOEPLERVS in theatro supplic. P. 1. C. 1. n. 130. seqq.*

XXIV. Affinia pacis burgenfis sunt pax municipalis, *Welch-Fried* / pax domestica, *Hauß-Fried* / nec non jus asylorum, vulgo *Frenhest* / de quibus alibi.

C A P. XXII.

De

Hominibus propriis eorumque variis
speciebus.

I.

Germaniam nostram nunquam veros servos habuisse, & homines proprios revera liberos esse, testibus GAILIO, SICHARDO & ZASIO, nec non rationibus compluribus probare nititur STAMM. *de serv. perf. L. 3. c. 17.*

II. Scilicet servos per omnia tales, quales Romani habebant, Germanis regulariter non fuisse concedo; inde vero non sequitur, Germaniam veros servos non habuisse, imprimis cum TACITVS & JULIVS CÆSAR toties tamque luculenter contrarium asserant.

III. Imo si servus est, qui dominio alieno subicitur, qua definitione ipsi JCTI usi sunt, quis dubitet, hominem alterius hominis proprium servum esse. Reliqua dubia, a STAMMIO alisque mota, solide discussit POTGIESERVS *de condit. & statu serv. apud Germanos L. 1. c. 3. §. 26. usque ad 31.*

IV. Varia servorum genera & nomina idem POTGIESERVS *d. c. 3. §. 6. usque ad 61.* ordine alphabetico enumerat. Ubi observavi, omissos ab eo fuisse dotales servos, scilicet plerumque cum fundis alicui ecclesie in dotem concessos, qui nominatenus hodie frequenter, sed quantum ad significatum priscum rarius occurrunt, conf. ZIEGLER. *in tractatu de dote eccles. c. 9. & 12.* Omissi quoque sunt Judæi, certissimum servorum genus, de quibus paulo inferius.

V. Nempe servi nomen sortiebantur vel a patria, ut Albinus sive Albani, ab Albi ita dicti, ex quo etiam Albinagium, Sclavi, Smurdi, Veneri; vel ab officiis, ut bordarii, galsindii, coloni, rustici; vel a pensatione, ut cossati, item quos Potgiesterus omisit, *die Gülden* / de quibus OCKELIUS *de præscript. immemor. c. 2. th. 11.* vel a possessionibus, ut casales sive casati sive cotarii, *die Rötener* / beneficiarii, mansionarii sive mansarii, corrupte masarii: vel a modo subjectionis, ut dotales, lassii vel lazzi, & ex idiomate inferioris Saxoniae lati item leuti, liti vel litones, malmanni, corrupte maselmanni, nativi, originarii, oblati, obnoxii; vel a jure pinguiori & libertinorum conditioni æquiparando, ut Aldiones sive Aldii, Barones simpliciter tales & liberis Baronibus contradistincti; item Frilassi; Schalek vero synonymon servi semper fuit, neque speciale quid, nisi addita determinatione, denotavit, de quibus omnibus POTGIESER *d. 4. ad*

VI. Servos propria voluntate fieri non potuisse, jure Romano certum est, excepto casu §. 5. *inst. de jure personarum & L. 2. C. de patribus, qui filios distraxerunt.* At jure Germanico id licuisse, exempla oblatorum & obnoxiorum apud POTGIESER *d. 1.* ostendunt, hodieque licere minime dubito.

VII. Acquiruntur etiam præscriptione, cujus celebre exemplum occurrit in Wildfangiis in tractu Rhenano, territorii nempe Electorum ecclesiasticorum & Palatini, de quibus RHET. *in jure publ. L. 2. tit. 3. §. 8. seqq.* Idemque in *dissp. juris publ. de statu Germaniæ circa subditos c. 5. §. 7. p. 262. seqq.*

VIII. Quæ præscriptio olim ubique obtinuisse videtur, si quis in alterius territorio vel districtu habitare cœperit, ibique genus vivendi, liberis hominibus conveniens, vel privilegia libertatis affectus non sit.

IX. Cæterum servorum numero Judæos quoque addendos esse non dubito, & probant STAMM. *de serv. pers. L. 1. t. 5. c. 1. 2. 3. 4.* SCHILT, *Exerc. ad ff. 37. th. 15. usque ad 21.*

X. Mo-

X. Monachos quoque huc referri volunt ipsi doctores Pontificii, vid. SEBAST. MEDICES *in tractatu, mors omnia solvit.* P. 1. n. 44. p. m. 26. conf. STAMM, *de serv. pers. L. 1. t. 4. c. 1.*

XI. Et hodieque hominibus propriis plena est Pomerania, (STRYCK. *Vol. 3. disp. 21. c. 5. tb. 49.*) Ducatus Mecklenburgicus, (HVSANVS *de hominibus propriis c. 2. n. 26. seqq.*) major pars Marchiæ Brandenburgicæ & Lusatiæ inferioris, Silesia, Bohemia, Moravia, Westphalia & omnes propemodum Germaniæ inferioris provinciæ: multæ item Germaniæ superioris, utpote Ducatus Wurtembergicus, Hassia & loca vicina: quantumvis in Germania superiori paulo meliorem ipsorum conditionem esse, probe animadvertat HERTIVS *Tom. 2. p. 165. V X*

XII. In reliquis provinciis plerisque theoria magis hujus argumenti, quam praxis mutata est, atque adeo concidit quaestio, quo tempore servitus in orbe christiano, praesertim in Germania, defuerit? ad annum 1212. referunt plerique, vid. STAMM, *de serv. person. L. 1. T. 1. c. 2. Dn. BERGERVS in resol. ad ff. de statu hominum p. 24.* ibique allegatus HVBERVS.

XIII. Multo verisimilius THOMASIVS *in disp. de homin. propriis & liberis Germanorum §. 75. usque ad 88.* docet, mutationes inde ab initiis regni Francici per varias periodos, in Germania evenientes, statum servorum nunquam sustulisse, add. HVSANVS *de hominibus propriis c. 2. & HERTIVS Tom. 2. p. 164. seq.*

XIV. Ostendunt id præter jusjurandum, de quo HERTIVS *d. Tom. 2. p. 389.* effectus varii, v. g. quod homo proprius non solum cum prædio, sed & absque eodem vendatur, permutetur, oppignoretur, donetur, & quovis modo perinde ac res alia, commercio subiecta, alienetur, STRYCK. *in cautelis contractuum sect. 1. c. 3. §. 6.* ibique allegatus MEVIVS *vom Zustande und Abforderung der Bauren / POTGIES, L. 2. c. 5. 6. 7. & 8.*

XV. Quod vindicari & ad glebam revocari possint, eui-
cunque etiam vitæ generi se addixerint, adeo, ut Theologum, in mi-
nisterium ecclesiasticum jam receptum, a domino revocatum me-
minerim, quod vocant: *das Befehen oder Sazungs-Recht*
sive *Saz-Recht*. conf. POTGIESERVS *d.l. c. 11.*

XVI. Imo succurritur dominis remedio *legis 14. C. de agri-
colis*, ut ante reverti debeant, quam lis de proprietate mota ven-
tiletur, STRYCK, *de investigandis actionibus. Sect. 2. membr. 2.*
§. 30.

XVII. Quod homines proprii sine consensu domini matrimo-
nium inire non possint; add. POTGIES. *L. 2. c. 1.*

XVIII. Quod nati ex matre alterius propria, etiamsi pater
liber sit, perinde fiant proprii, quemadmodum alicubi etiam e ma-
tre libera & patre servo nati liberis hominibus haut accensentur
juxta proverbium vulgare, *die Kinder gehören zur ärgern Hand.*
HERTIUS *Tom. 2. p. 169.* & POTGIES. *d.l. §. 13. sqq.*

XIX. Imo multis in locis obtinuit, ut liber homo foem-
nam alterius propriam ducens: vel foemina libera, homini pro-
prio nubens, in servitutem prolabantur, & domino conjugis ce-
dant.

XX. Ita hominibus propriis jus testimonii in testamentis
liberorum hominum per RECESSVM IMP. *de anno 1512. tit. von*
Notarien / & in Ducatu Mecklenburgico, Pomerania alibique ipsa
testamenti factio denegatur. LAVT, *in coll. ad ff. tit. qui test. fac.*
possunt. §. 25.

XXI. Et qui credit meliorem esse rusticorum nostratium,
quam servorum Romanorum conditionem, perpendat quæso il-
lorum descriptionem apud HERTIUM *Tom. 2. opusc. p. 374.*

XXII. Reliqua, quæ dici hic poterant, ab HERTIO *in diff.*
pec. de hominibus propriis Tom. 2. opusc. p. 157. usque ad 182. oc-
cupata sunt, & pleraque plenius a POTGIES. sæpius allegato
excussa.

XXIII. De operis vero, pensationibus, earumque variis speciebus & jure dominorum in bona hominis proprii defuncti supra diximus, cum quibus comparari possunt, quæ habet POTGIES. L. 2. c. 2. 3. 4.

XXIV. Cunque ex iisdem dependeat omnis de variis prædiorum censiticorum generibus tractatio, ejus quoque otium hic nobis factum puto.

C A P. XXIII.

De

Laudemio.

I.

Laudemium, cujus synonyma græca, latina & germanica exposuit FRANTZKIVS in tract. sing. de laudemio Jena anno 1625. edito & aliquoties recuso, nostratibus ut plurimum *Lehnwahr* / & aliquando *Handlohn* vocatur, unde parcemia germanica: *Die Henne trägt das Hand-Lohn auf dem Schwanz* / de qua supra. conf. HERTIVS Tom. 3. p. 427.

II. Dicitur ita a laudando, quod barbaro significatu idem ac indicare vel agnoscere denotat, quia scilicet in recognitionem domini directi solvitur.

III. Consistit in certa pecuniæ quantitate ad pretii aut æstimationis rei alienatæ proportionem præstandam, ut novus possessor a domino directo investiatur, & hic vicissim ab alio agnoscat.

IV. Nunquam ergo laudemium de re accipientis plene propria præstatur, sed dominium utile semper præsupponit.

V. Scilicet solvitur de bonis feudalibus, emphyteuticis &

Q

hodi-

hodiernis censiticis ruralibus, quod iterum evidens indicium censuarium non pleno, sed utili tantum dominio in re censitica gaudere.

VI. Dividitur laudemium in civile & consuetudinarium: illud de solis bonis emphyteuticis, & tantum in casu alienationis debetur, & quinquagesimam pretii partem continet, *L. ult. C. de jure emphyt.*

VII. Consuetudinarium FRANTZKIVS *c. 3.* in majus & minus dividit, in *hohe und kleine Lehnwahr*. Verum minus, quod alias *Schreibe-Schilling* vocatur, laudemium proprie non est.

VIII. Laudemium majus vel simplex est, nempe in feudis aliisve bonis secularibus vigesima pars pretii; in ecclesiasticis quinquagesima: vel duplex, quod in secularibus decimam, in ecclesiasticis vigesimam quintam pretii partem continet.

IX. De bonis feudalibus jure feudorum communi nihil debetur, sed moribus passim receptum est, ut mutata manu serviente (i. e. mutato vasallo, non vero domino directo) laudemium solvatur, FRANTZK. *c. 4. imprimis n. 15. 22. & 28.* Talismodi vero mores probandi sunt, nec de prædio ad prædium extendendi, FRANTZK. *d. l. n. 42.*

X. Hujusmodi consuetudinum probatio num per libros censuales recte fieri possit, inquit FRANTZKIVS *d. l. n. 29. usque ad 57.* quæ tamen consideratio hujus loci non est.

XI. Quando ex parte possessoris duplex contingit mutatio, puta, si is, qui investituram petere debebat, ante temporis præfixi finem diem suum obeat, laudemium non nisi semel præstatur, quia una tantum investitura intercedit, FRANTZK. *c. 4. n. 35. seqq. & c. 5. passim.*

XII. Investitura enim vera & proxima causa est, propter quam laudemium debetur. Unde ante investituram factam id peti regulariter non potest; & si partes ante eandem a contractu recesserint, nihil debetur.

XIII. Solutio laudemii novo acquirenti, non rem transferenti incumbit, FRANTZK. c. 16. n. 113. sqq. fundus tamen pro eius præstatione hypothecæ obnoxius non est.

XIV. Et præstatur ei, qui dominio directo gaudet tempore factæ investituræ, conf. FRANTZK. c. 7.

XV. Quibusnam vero alienationis casibus laudemium præstari debeat, quantum ad Saxoniam Electoralem ex *consuet. incedita I.* discimus, quæ si comparetur cum iis, quæ affert FRANTZK. c. 8. item c. 14. usque ad 22. patebit, eam a jure consuetudinario communi non adeo in multis discrepare.

XVI. Scilicet in Saxonia laudemium solvit, qui rem a domino utili 1) emit, 2) donationis, 3) hæreditatis testamentariæ, 4) legati titulo accipit, 5) omnis successor ab intestato, qui ab ultimo possessore non descendit.

XVII. Contra ab eo solvendo immunes sunt, 1) qui emunt a domino directo, 2) ultimi possessoris descendentes, sive mortuo succedant, sive a vivo rem accipiant, dummodo non emerint, aut res non transferatur in remotiorem, quem ordo successionis nondum tangit, 3) possessor mutato domino directo, 4) gener in dotem prædium accipiens, 5) qui permutationis titulo rem acquisivit, modo pura sit permutatio, nec simul pecunia intercedat.

XVIII. Alicubi pristinus possessor, elapso certo tempore, iterum iterumque laudemia solvit, quo bona colonaria, sive ut ipse vocat, majoratus, *die Meyergrüter* / refert FRANTZK. c. 11. n. 11. in quibus contractus per singula novennia, accedente laudemio, renovatur.

XIX. Regulariter vero tenendum, laudemium non deberi, nisi dominus utilis mutetur, atque adeo cessare, si res emphyteutica vel similis generis locationis aut pignoris titulo in alium transferatur, quia scilicet transfertur ad tempus.

XX. Denique si dominus directus alteri proprietatem castri sui, alteri ejus usumfructum legaverit, magis est, ut subditos

priori, quam posteriori laudemium debere dicamus, licet differat FRANTZK. c. 7. & cum eo ANTHON. TABOR aliique complurimi, nempe consensus in alienationem & præstatio investituræ non ab usufructuario, sed a proprietario domini directi perfici debent.

C A P. XXIV.

De

Matrimonio ad morganaticam.

I.

Morgengaba five Morganatica quasi Morgen-Gnade (Gnade enim donum olim significavit, conf. de variis harum vocum lectionibus CAROLVS DV FRESNE in *glossario medie & infime latinitatis lit. m.*) erat donum, a sponso altero nuptiarum die novæ conjugii in remunerationem ereptæ virginitatis datum, was der Bräutigam nach beschlagener Decke der Braut an Ketten/ Kleinodien oder Gelde giebet.

II. Eaque donandi consuetudo hodiernum, præsertim inter personas illustres, frequentissima est, & in plerisque aliis Christianorum regnis & provinciis observatur, teste MYLERO ab EHRENBACH in *gamologia c. 15. §. 4. seqq.*

III. Quoties itaque sponsa & liberi, ex ea gignendi, sola hac donatione contenti a reliqua mariti & patris hæreditate abstinere jubentur, vocatur matrimonium ad morganaticam.

IV. Et definitur: pactum inter personas illustres celebratum, ut uxor inferioris conditionis & liberi, inde nati, a nomine, dignitate, successione tam feudali, quam allodiali & insignibus paternis abstineant, ac certa honorum quantitate, eodem pacto definita, contenti sint.

V. Se-

V. Sedes hujus materiae præter varios juris Germanici textus in CODICE LINDENBROGIANO passim obios est *L. 2. feudorum tit. 29.*

VI. Scilicet hoc pacto matrimoniali & familiae consulitur, ne patrimonium relictum, in plurimas particulas divisum, evanescat, & conscientiae, ne is, qui dono continentiae non pollet, concubinatui, vel vagæ libidini se mancipet, unde admodum scite hoc matrimonium Gallis vocatur *Mariage de conscience.*

VII. Ut plurimum olim sinistrae mariti manus talis uxor a sacerdote jungebatur, unde Germanis hoc matrimonium vocatur, *Bermählung zur linken Hand.* Verum manus discrimen ad rem præsentem, ex solis pactis æstimandam, nihil confert.

VIII. Æquitas naturalis hujus pacti, si ab Alvarotto, Baldo aliisque hujus farinae hominibus requirenda foret, vereor, ne istud improbandum foret, sed res ubique salva est.

IX. Uxori enim & liberis nihil, quod lex naturæ iisdem tribui jubet, adimitur, & causam hujus pacti (seu matrimonii) ex parte egit HENRICVS SALMVTH *in responso* pro matrimonio Principis cum virgine nobili, nec non MYLERVS ab EHRENBACH *in Gamol. personarum illustrium c. 6.* ex quo non sine plagii opprobrio integra prope hac de re *disputatio inauguralis Argentorati 1703.* ventilata descripta est.

X. Neque solo reipublicæ sed & cujusque familiae commodo pacta hæc sustineri, neque adeo ad solos illustres eadem restringi puto.

XI. Qua in re mecum sentit, & ad nobiles quoscunque, modo generis antiquitate & splendore gaudeant, hanc pacti morganatici licentiam extendit, atque hanc sententiam respondendo secutos esse *Jctos Vitembergeneses*, testatur *Dn. NÆVIVS in disp. pec. anno 1702.* habita.

XII. Quin & ad homines civici ordinis, sed muneris aulicæ,

vel alius sublimioris splendore eminentes, ejusmodi pactum recte applicari cenſeo, certe ſi principis confirmatio a) impetretur.

XIII. Poſitis tamen terminis habilibus. Neque enim de inſignibus gentilitiis, cognomine vel dignitate in liberos non transferendis, ſed de re familiari tum quaſtio foret, ne uxor, durante matrimonio, prooedriam juxta meſuram dignitatis maritalis praetendat, vel tanto ſumtuum apparatu alenda ſit, liberi inde nati ad plenam portionem legitimariam adſpirent. Quae rationes ipſos aliquando Principes ad ejusmodi matrimonium compulerunt. MYLERVS d. l. §. 14.

XIV. Quantum ad materiam eo uſque haec pacta extenduntur, ut liberis ex tali matrimonio genitis, ne legitima quidem a patre relinquenda ſit, ea enim, niſi qua media educandi continet, juris naturalis non eſt.

XV. Quaſtio vero, an filii, ex tali matrimonio oriundi, ad ludos equeſtres admitti, vel in collegia cathedralia recipi poſſint, non ex pacto morgánico, ſed ex majorum nobilium numero von denen Ahnen / dependet, de quo ſupra pec. cap. dictum eſt.

XVI. Utrum denique pater, durante ejusmodi matrimonio, pactum morganicum in favorem liberorum inde procreatorum mutare, iisque plenam ſucceſſionem ab inteſtato & alias prerogativas aſſignare poſſit, affirmandum videtur, ſi proprio motu cum ſola uxore factum ſit.

XVII. Quod ſi vero pactum cum liberis prioris matrimonii aut agnatis anteceſſerit, ne alia, quam morgánica lege uxorem ſibi aſſociet, mutatio pacti ejus arbitrio non ſubest.

XVIII. Affinia nuptiis, ad morganicam inſitis, matrimonia enumerat MYLERVS in gamol. d. c. 6. §. 11.

a) ſed neque eam neceſſariam eſſe evincit Magnif. HORNIVS in jurispr. feud. c. 6. §. 2.

C A P. XXV.

De

Unione prolium.

I.

UNio prolium, die *Einfindschaft* / etiam est pactum successorium, quo liberi diversi matrimonii ad utriusque parentis successionem aequae vocantur, ac si ex posteriori matrimonio geniti essent.

II. Singulares hac de re tractatus ediderunt JACOB RICKIUS ab ARWEILER & OTTO PHILIPP. ZEPPERVS eamque incidenter, ex instituto tamen illustrarunt MVSCVLVS de *successione conventionali & anomala membro 3. per totum*: STRYCK. de *success. ab intest. diff. 8. c. 6. per tot.* KLOCK. *Tom. 3. consil. 160.*

III. Eam apud Germanos in locum adoptionis successisse tralatitium est, vid. HOPP. *Comment. ad pr. inst. de adopt. in usu mod.* sed si proprie intelligatur, falsum est.

IV. Idque vel ex ipsis concessis, quomodo enim adoptioni successisse potuit unio prolium, si hac apud Germanos antiquissima, illa vero ante receptum jus Romanum plane ignota fuerit, conf. RICK. *c. 9.*

V. Itaque hoc ita intelligo: quemadmodum Romanis frequens fuit adoptio, ita Germanis olim frequentissima fuit adoptioni maxime affinis prolium unio.

VI. Dico Germanis olim frequentissimam fuisse; hodie vero adoptione rariorem esse testatur atque ad experientiam provocat STRYCK. *in usu mod. ff. tit. de adopt. S. 9. in meridionalibus*

libus vero Germaniæ tractibus sæpius occurrit, vid. *jus provinc. Würtemb. P. 3. tit. 9. per tot.*

VII. Scilicet nobiliorem adoptionis speciem, quæ arrogatio vocatur, a moribus nostris non omnino alienam esse, vel ea comprobant, quæ habet NICOLAI *resolut. for. 6. conf. STRYCK. d. l. §. 2. seqq.* Contra adoptionem simplicem tum plenam, tum minus plenam, hodie inutilem esse, ostendi in *pos. ad ff. de adopt.*

VIII. Quin imo in plerisque adoptionem & unionem prolium convenire, multi contendunt, sed frustra. Differunt in partibus potissimis: unio prolium sola successionis communicatione determinatur: adoptio regulariter patriam potestatem & reliqua filiationis consecutanea tribuit, atque eum in modum vel intelligenda vel emendanda sunt, quæ habet LAVTERB. *in colleg. ff. ad d. tit. th. 12. & 18. NICOL. d. resol. 6. n. 7. & 8. aliique, vid. omnino STRYCK. in us. mod. d. l. §. 10. & 15. IDEM-QUE de success. ab intest. diss. 8. c. 6. §. 3. & 24. seqq.*

IX. Sed & alia superest differentia, ingratitude facultatem tribuit revocandi adoptionem, non ita prolium unionem, STRYCK. *in ll. M. d. l. §. 13. & 16. quam sententiam postea aliquantum mutavit de success. ab intest. §. 28.*

X. Denique arrogatio auctoritatem principis requirit, unio prolium solo magistratus decreto contenta est, add. CARPZ. *resp. 6. L. 5. n. 22. GAIL. L. 2. obs. 125. n. 11. RICKIUS c. 3. n. 64.*

XI. Quin etiam magistratus decretum ad cautelas abundantes refert MEVIVS *ad jus Lubec. P. 2. tit. 1. in addition. ad n. 113. & necessitatem auctoritatis cognitionisque magistratus in univertum negat MICH. RHODIVS in disp. de unione prol. sine pratore.*

XII. Scilicet sine pratore ex pacto unionis obligantur conjuges paciscentes, non proles unienda jamque nata. Idque adeo, qua illis prodest, valebit, non qua nocet, eaque distinctione

stinctione adhibita, diversæ sententiæ facile ad concordiam rediguntur.

XIII. Porro non ad validitatem unionis, sed ad ejus probationem requiritur scriptura, utque archivo magistratus inseratur, STRYCK, *in us. mod. d. l. §. ii.*

XIV. Ita dubium est, num consanguineorum utriusque partis præsentia & consensus simpliciter necessarius sit; ratio enim ab adoptione desumpta ob varias disparitates non concludit.

XV. Ira inventarii bonorum utriusque parentis neglectus suspectam magis, quam irritam unionem reddit, nisi statuta inventarium requirant, RICK, *c. 6. n. 40. seq.* STRYCK, *de success. d. l. n. 15.*

XVI. Interim ejusmodi solennitates adhibere, quam omittere præstat, saltim ut disputationes & subterfugia frustranea præscindantur, quæ cautela per integram fere jurisprudentiam forenses se diffundit.

XVII. Cæterum præter pactum conjugum unientium consensus liberorum uniendorum, nec non eorum tutorum vel curatorum, si uniendi nondum justæ ætatis sint, requiritur. Ratione liberorum futurorum vero, nisi jam tum in utero sint, unio indistincte valet.

XVIII. Ut coram iudice competente fiat, tutius est, licet alii quemvis iudicem, quod hic actus ad jurisdictionem voluntariam pertineat, sufficere statuunt. Fieri quoque poterit coram comite Palatino, si hæc ei potestas specialiter indulta, sed nunquam coram notario.

XIX. Effectus unionum prolium ex verbis pacti colligendus est. Regulariter in eo consistit, ut liberi parentibus unientibus, non vicissim parentes liberis, nec liberi uniti sibi invicem neque aliis affinibus collateralibus succedant, nisi statutis aliud disponatur. add. STRYCK, *de successione d. l. n. 19. & in cautelis contractuum sect. 3. c. 6. §. II.*

XX. Utrum & bona ipsorum liberorum jam propria hoc pactum afficiat, in dubio negandum putem, quia pacta sunt strictæ interpretationis, neque ista communitio ad finem unionis prolium requiritur, unde neque usumfructum in bonis privignorum vitrico hoc casu tribuerem.

XXI. Datur inde petitio hæreditatis conventionalis, & eodem modo ac alia pacta unio prolium rescinditur.

XXII. Non vero rescinditur ob læsionem postea supervenientem, vid. *Dominus BERGERVS in resol. ad ff. de adoptionibus p. 36. STRYCK. de success. d. l. §. 32.*

C A P. XXVI.

De

Patrio jure & quasi emancipatione Germanorum.

I.

Patria potestas vel moraliter consideratur vel civiliter: & hoc modo iterum diversimode pro diversitate gentium. Ita alia facies erat apud Romanos, alia apud Græcos, alia apud Germanos &c.

II. Atque hinc recte *TRIBONIANVS §. 2. inst. de patr. potest.* jus potestatis in liberos proprium esse civium Romanorum, nec alios esse homines, qui talem in liberos, qualem Romani, potestatem habeant, affirmat.

III. Moraliter considerata patria potestas ab officio parentum separanda est; hoc enim sequentibus absolvitur partibus, 1) ut liberis prospiciatur de necessariis vitæ subsidiis, 2) ut cohibeantur, ne sibi ipsis imprudenter noceant, 3) ut ad officium boni homi-

hominis & civis assuefiant, 4) ut præparentur ad vitæ genus, quo ipsorum & aliorum utilitas promoveatur.

IV. Prima pars nullam regulariter coactionem requirit, reliquæ non semper, sed aliquando, præsertim duæ posteriores eadem opus habent, usque dum, subactò affectuum impetu, vis rationis ad maturitatem provehatur.

V. Hoc itaque jus cogendi sive imperium paternum tanquam medium educandi & officio paterno satisfaciendi parentibus jure naturæ indultum est: scilicet patri æque ac matri, nisi quod hujus jussu ex moribus gentium subalterna & patrisfamilias regimine circumscripta sint.

VI. Quin idem jus a parentibus, antequam liberorum educationem absolverint, fato functis, ad cognatos seniores proximos vel ad tutores devolvitur, unde tutela recte per potestatem definitur §. 1. *inst. de tutelis.*

VII. Interim hoc imperium primario in utilitatem prolis tendit, & obtento educationis sine expirat.

VIII. Remanet vero reverentia perpetua, utpote perpetuæ gratitudinis significatio, qua liberi etiam majorennis parentum voluntatem comiter observant, eique temere non refragantur, quippe benevolentia & prudentia parentum firmissime persuasi.

IX. His cancellis terminata potestas parentum naturalis a patria potestate Romanorum, utpote quæ primario & propemodum unice in patris utilitatem tendebat, toto cælo differt.

X. Ita enim 1) hæc potestas soli patri, exclusa matre, tribuitur §. 10. *inst. & L. 5. C. de adopt.* Optime enim amplitudini & dignitati familiarum consuli credebatur, si quæque unius subesset imperio, nec quicquam patrisfamilias regimini opponeretur.

XI. Ita 2) complura jura, utrique parentum ex lege naturali competentia, jus Romanum adauxit, vel ad casus speciales deduxit, v. g. quod absque venia parentes in jus vocari sub mulcta

50. aureorum prohibeantur: quod liberi parentibus egenis succurrere, & licet divitibus legitimam institutionis titulo teneantur relinquere: quod parentes liberis æqualiter ab intestato succedant: quod eos, si aliunde alere nequeant, vendere possint, quæ vendendi licentia etiam jure Alemannico comprobata legitur, Schwab. L. R. c. 407.

XII. Ita quantum ad specialiores patriæ potestatis effectus 3) liberi inconsultis parentibus, quorum in potestate sunt, matrimonium inire non possunt, adeo, ut ex plerorumque sententia patris ratihabitio effectus retrotractionis non gauderet, quemadmodum & ejusmodi nuptiæ, licet consummatæ, irritæ tamen, liberique inde nati illegitimi erant.

XIII. 4) Pater liberis, in potestate constitutis, testamento tutores dat, qui neque confirmantur neque satisfiunt.

XIV. Reliqua hac regula absolvuntur: Pater & filius habentur pro una persona.

XV. Inde 5) inter patrem & filium nulla lis neque donatio neque obligatio civilis.

XVI. Inde 6) pater liberis pupillariter substituit.

XVII. Inde 7) quod filius acquirit, patri acquirit; habita tamen ex jure noviori ratione distinctionis peculiorum.

XVIII. Ex quo axiomaticè novæ conclusiones procedunt, v. g. quod pater bonorum filii, etiam majorennis & invitæ, sit administrator legitimus & usufructuarius: quod filiusfamilias sine patris consensu neque mortis causa, multo minus inter vivos donare, neque in judicio stare possit.

XIX. Quod vero filiusfamilias neque testamentum faciat, neque pecunia mutuo accepta obligetur, id ex patriæ potestate directe non descendit, quamvis ab eadem quodammodo pendeat.

XX. Filii enim familias, nec permittente patre, testari poterant, quia iis in comitiis comparere non licebat, quippe qui partem familiæ, non reipublicæ faciebant.

XXI. Senatus Consultum vero Macedonianum feeneratoribus etiam post mortem patris mutuum repetentibus obstabat; quamvis non negem, illud denegatam liberis administrandi facultatem præsupponere.

XXII. Denique patria potestas neque majorennitate, neque separata oeconomia neque liberorum nuptiis, sed sola spontanea patris emancipatione solvebatur, & jure Romano veteri ad jus vitæ & necis ascendebat.

XXIII. Causam tam eminentis juris alii eam afferunt, ut, omnigeno imperio patrisfamilias relicto, litibus domesticis judicia publica fatigare opus non sit, vid. CHOPINS in *philos. juris de potestate & obligatione* L. 2. c. 8. §. 1.

XXIV. Alii, ut hisce privilegiis Quirites ad nuptias incundas invitentur, nec habeant, cur ipsos voti procreandorum liberorum poeniteat.

XXV. Alii ad summam civium Romanorum libertatem, qui sub initio reipublicæ suæ vix alio, quam precario jure regebantur, qua de re dixi in *prolegomenis ad ff. §. 25.*

XXVI. Quamcunque ex his rationem eligas, ea ad jus Germanicum non quadrat, nam & hodie lites inter dominum & servum conductitium, inter vasallum & subditos, inter maritum & uxorem, neque adeo inter diversos patresfamilias tantum, & Germanos tantopere ad nuptias invitare, minime opus, neque tanta iisdem libertas pro indole nostratium rerumpublicarum tribui potest.

XXVII. Interim in *constit. Elect. Sax. 10. P. 2. asseritur*, weil in den Sächsischen Rechten nirgends zu befinden / daß die väterliche Gewalt insonderheit aufgehoben / so bleibet auch dieselbe nochmahls nicht umbilfig bestehen.

XXVIII. Scilicet quæ juris naturæ sunt, in Germania non fuerunt mutata, quin potius mores Germanorum hac parte, quemadmodum & alibi, ad juris naturæ rationem quam proxime accedunt.

XXIX. Ita patris præ matre prærogativa, ex jure gentium descendens, semper apud Germanos perstitit, at potestatis soli patri competentis effectus vix superest præter administrationem & usumfructum bonorum filii adventitiorum atque pupillarem substitutionem.

XXX. Ita veniæ in jus vocandi impetratio cessante privata illa & rudi in jus vocatione cessat, de quo in *pos. ad ff. de in jus vocando* dictum est.

XXXI. JVS RAMEN WVRTENB. provinciale P. 1. tit. 11. in fine & JVS PRVTEN. L. 1. tit. 14. art. 6. §. 6. veniæ impetrationem requirit, qualia juris Romani assumenta, legibus provincialibus non satis feliciter juncta, passim observare licet.

XXXII. Ita jus antipelargias, rationi naturali quam maxime consentaneum, plerisque in locis inculcatur. Utinam etiam executioni mandaretur, vid. JVS PROV. WVRTENB. P. 4. tit. 14. CARPZ. P. 2. C. 10. D. 29. ENENCK. de privilegiis parentum & liberorum privileg. 7. c. 6. per tot.

XXXIII. Necessitas legitimam parentibus relinquendi & successio eorum ab intestato hodieque obtinet, sed liberos quoque emancipatos tangit, adeoque pro patriæ potestatis effectu haberi nequit.

XXXIV. Jus vendendi liberos hodie non obtinere propter sublatum servitutis usum, putat ENENCKEL. d. Tr. privil. ult. in fine. Aliam rationem, quod nempe magistratus hoc casu egentibus subveniat, affert STRVV. ad ff. Ex. 23. 1b. 27.

XXXV. Denegata liberis facultas matrimonium non impetrato patris consensu ineundi ubique hodie ad matrem, avos & avias, imo alicubi ad proximos cognatos nec non ad tutores & curatores porrigitur, atque adeo patriæ potestati amplius attribui non potest. GIESEBERTI Justinianus Harmon. ad tit. inst. de nupt. n. 34. seqq. EIVSDEMQUE periculum 2. statutorum Harmon. pract. tit. 38.

XXXVI. Effectus etiam propter parentum dissensum matrimonia consummata irrita reddendi plerisque in locis hodie cessat, exheredandi licentia substituta, *Ordin. Elect. Sax. tit. von Ehe- Sachen. Const. LUDOVICI IV. IMPERAT. apud GOLDAST. Tom. 1. der Reichs-Sagungen / p. 149. SIMON van LOEWEN. censura forensi P. 1. L. 1. c. 13. n. 9. seqq.*

XXXVII. In comitatu tamen Hennebergico nuptias, in vitis parentibus contractas, aliquando rescissas fuisse, observat SCHILTER, *ad ff. Ex. 3. §. 12. idemque sancitur in Ordin. matrimon. Brandenburg. anno 1694. promulgata §. 14. seqq. eamque sententiam ab æquitate & legibus divinis non discedere, ostendimus in disp. de dispensatione circa matrimonium intra gradus prohibitos §. 7. & nobiscum facere deprehendimus ENENCK, priv. 6. parentum & liberorum c. 8. per tot. imprimis n. 4.*

XXXVIII. Jure Germanorum prisco idem constitutum fuisse leges Alemannorum c. 54. apud LINDENBROG. ostendunt. Novius vero JVS ALEMANNICVM sive SVEVICVM c. 381. cum hodierna consuetudine, ejusmodi matrimonia tolerante, coincidit.

XXXIX. Ita quippe tempora opinione falsa jam erant imbuta, matrimonium esse sacramentum, ac proinde principibus de eo disponere nequicquam licere, quem errorem eleganter refutat JOH. LAVNOJVS Dr. Sorbonæ, sectæque Romanensium addictus, in tractatu quem inscripsit: *Regia in matrimonio potestas.*

XL. In datione tutoris non ita hodie ac olim ad patriam potestatem respici, argumento sunt ea, quæ dixi *in pos. ad ff. de tutel. in pr. & in centuria thematum juris varii Exerc. 4. th. 8. & 9.*

XLI. Porro unitatis inter patrem & filium fictio ab ipso JUSTINIANO in *L. ult. C. de impuberum & aliis substitutionibus* limitatur; in Germania vero eam tanti non esse, patebit ex effectibus.

XLII.

XLII. Donationem inter patrem & filium familias hodie ratam esse, CARPZOV. *L. 6. Resp. 118. n. 12, 14. & 18. IDEMQUE P. 2. C. 12. D. 22, n. 9.* testatur, & COLERYM non sine elogio in partes vocat.

XLIII. Atque hæc observantia juri Germanico ex asse convenit, *Sächsisches Land-Recht. L. 1. art. 10. Schwäbisches L. N. c. 118. & 262.*

XLIV. Nec est, quod in jure Suevico de liberis emancipatis; in Saxonia vero de peculio castrensi sermonem esse dicatur: nam & impuberum emancipatio & peculiorum diversitas Germanis omnino fuit ignota, ne dicam ipsos interpretes eam dispositionem ad res quascunque alias extendere, ZOBEL. *different. juris civil. & Sax. P. 3. differentia 15. n. 5.*

XLV. Unde ob rationis identitatem obligationem quoque inter patrem & filium familias subsistere sponte sequitur.

XLVI. Ita in Dicastriis Vitembergensibus sæpissime emtionis, locationis aliosve inter ejusmodi personas contractus approbatos fuisse memini.

XLVII. Et frustra excipitur, liberos eo ipso tacite emancipari: nam & postea pater usumfructum in bonis filii adventitiis aliaque patris potestatis jura retinet, v. g. si a filiola sua geradam matris defunctæ emerit.

XLVIII. Denique litem hodie esse posse inter patrem & filium, asserere cum doctoribus pluribus non dubitavi in *pos. ad ff. de judiciis pos. 18. usque ad 23.* & ipsi dissentientes fatentur, quando filium invito patre studiis sive artibus liberalibus incumbentem patrem cogere posse putant, ut sumtus subministrat.

XLIX. Substitutio pupillaris hodieque rata est, quemadmodum & prohibitio, ne filius familias testamentum faciat, observatur, quoniam testamentorum usus, a Romanis in Germaniam translatus, solis fere legibus Romanis nititur.

L. Peculium profectitium Germanos olim ignorasse, textus *pos. 43.* allegati ostendunt. Hodie vero peculii ad negotiandum assignatio tacitam emancipationem involvit.

LL. Adventitii usufructus non modo patri competit, usque dum filius ex familia ejus discedat, verum & matri extra Saxoniam asseritur.

LII. Quæ de Senatus Consulto Macedoniano hodie supersunt, eo tendunt, ne filiis familias ad luxum pecuniæ mutua detur, de quo dixi in *pos. ad ff. de Scito Maced.*

LIII. Sequitur, ut modos, quibus hodie patria potestas solvitur, videamus, & emancipatio quidem Romana solennis, cujus meminit *L. 3. C. de emancip.* quæque accurate describitur in *CAJI fragmentis L. 1. tit. 8. §. 3.* procul dubio hodie in usu non est, quippe ab ipso JUSTINIANO in *L. ult. C. cod.* abrogata.

LIV. Anastasianam vero & Justinianeam hodie aliquando usurpari videmus, cujus exemplum præter alia quædam, quorum memini, suppeditavi in *VOLCKMANNO emend. P. 3. c. 34. n. ult.* & nonnulla præprimis Comitum Lœvvensteiniolorum ex *CVLPI-SIO* suppeditat *THOMASIVS in disp. de quasi emancip. Germanorum §. 28. seqq.*

LV. Sed quemadmodum ista præter necessitatem fiunt, ita sufficit, quæ frequentissima est, separatio liberorum majorennium a familia paterna moribus Germaniæ introducta.

LVI. De qua ita dicendum videtur: Liberi, plenam pubertatem ingressi, sive ea finito anno vigesimo sive vigesimo primo inceperit, pars familiæ paternæ esse desinebant, & fiebant pars reipublicæ, dummodo finem educationis plene obtentum esse constaret, quod judicio civitatis, habita prius exploratione, determinabatur. a)

S LVI. Hac

a) Confirmat hæc *TACITVS de morib. German. cap. 13.* arma sumere non ante cuiquam moris, quam civitas suffecturum probaverit. Tum in ipso concilio vel Principum aliquis, vel pater,

vel

LVII. Hac exploratione postmodum cessante, tempus majoritatis sine discrimine a termino exeundi ex patria potestate habitum fuisse videtur, *Schwäbisches Land-Recht. c. 382.*

LVIII. Quantumvis vero in convictu paterno remanere potuissent; ne tamen per ministeria domestica ab armorum usu abstraherentur, vel multiplicatio familiarum impediretur, patrem, ut ex convictu etiam eos dimitteret, cogere fas erat, *Schwäb. L. R. d. l. Sächs. L. R. L. 1. art. 11.*

LIX. Quia vero inopes propriam familiam instruere non poterant, pater iisdem vel bona materna aliaque ipsorum propria tradere vel partem bonorum sui ipsius assignare tenebatur, *dd. locis.*

LX. Eadem in matre obtinebant, adeo, ut quoniam peculiari jure hac in parte pater gavissus sit, nondum prospicere liceat, *Sächs. L. R. L. 1. art. 11. & 13.*

LXI. Ratione vero bonorum, quæ Romanis adventitia vocantur, parentes salva ceteroquin potestate pro tutoribus habebantur

vel propinquus scuto frameaque juvenem ornant, hæc apud illos toga, hic primus juventæ honos: antehac domus pars videntur, mox reipublicæ. hucusque TACITVS. Unde patet, duos omnino hominum genera fuisse: membra familiarum, & reipublicæ. Illos, nimirum servos & filios adolescentes armis gerendis inhabiles; hos armatos. Atque armorum traditionem fuisse signum dimissionis ex quacunque potestate, dominica vel patria, frequentissime vero ex posteriori; nam liberti non multum supra servos erant, raro aliquod momentum in domo, nunquam in civitate, exceptis iis gentibus, quæ regnantur. TACITVS *de morib. German. cap. 25.* Ex his constat, das wehrhafft machen fuisse declarationem pubertatis & emancipationem. Quam in rem AVENTINVS *Annal. Bojorum Lib. VII. cap. 3. §. 11.* Hisce diebus Ludovicus Bojus nuptias Strubingæ parat; Ottonem filium emancipat, eum armis more Germano ornas, adde, quæ supra diximus *cap. 3. §. 16.*

tur d. art. 11. vel alium tutorem designabant, Schwäbisches
L. R. c. 319. §. 2.

LXII. Quantitas bonorum ex propria patris substantia assignandorum jure Suevico c. 382. si quis unicum haberet filium, quinta pars erat, si plures, duplex quinta inter eos distribuebatur, ita ut major pars penes patrem remaneret.

LXIII. Jus Saxonicum certæ quantitatis non meminit, eam tamen determinatam fuisse, inde conjici potest, quod minor etiam sufficere dicatur, dummodo filius consentiat, & separatio coram judice fiat, Sächß. L. R. L. 2. a. 19.

LXIV. Ea tamen separatio non tollebat spem succedendi in hæreditate parentum, dummodo separatus bona assignata conferre non abnueret, nisi dum separaretur, successioni renunciaverit, Sächß. L. R. L. 1. a. 13.

LXV. Sed neque renunciationem neque assignationem judicialiter fieri necesse erat, nisi melioris probationis causa, aut ut patri bona sua extraneo donare liceret, si filius parte minore, quam par erat, accepta hæreditati renunciasset, Sächß. L. R. L. 1. a. 13. & L. 2. art. 19. & 30.

LXVI. Ex dictis infero, jus patrium sola majorenitate defuisse, & postea ad separationem & bonorum assignationem agi potuisse, de quo pluribus dixi in *centuria them. Ex. 9. th. 10.*

LXVII. Fœminæ vero, quæ propriam sibi familiam instaurare non solent, per nuptias ex parentum potestate exhibant, quoniam in potestatem transibant mariti. Ita in jure Suevico provinciali c. 259. maritus vocatur seines Weibes Voigt und Messter: & in jure provinc. Saxonico L. 1. art. 31. Wenn ein Mann ein Weib nimmt / so nimmt er sie in seine Gewehr und alles ihr Guth zu rechter Vormundschaft & art. 45. Ob wohl ein Mann seinem Weibe nicht ebenbürtig wäre / ist er doch ihr Vormund / und sie ist seine Genosin / und tritt in sein Recht / wenn sie in sein Bett tritt. add. art. 54. L. 3.

LXVIII. Unde vulgo inferitur, marito curam quidem uxoris, at non potestatem in eam competere, scilicet tanta ei potestas, quanta jure Romano patri tribuebatur, non competit, sed neque tanta patribus apud Germanos unquam competiit.

LXIX. Scilicet patria potestas in personam liberorum, quia sola pietate seu educationis officio absolvebatur, peræque matri, si pater, & agnatis proximis, si mater deficeret, competebar.

LXX. Potestas in bona liberorum etiam omnibus eadem; nam & mater usufructu gaudebat, & tutor agnatus, vel potius neuter eorum ad rationes de fructibus reddendas, sed solum ad patrimonium, prout acceperat, restituendum erat obstrictus.

LXXI. Et matri quidem hanc prerogativam extra Saxoniam Electoralem discrete vindicat RICHTERVS P. I. Dec. 18, n. 12. sqq. Secus jure Sax. Elect. per dec. noviss. 62. agnato vero tutori eandem tribuit GIESEBERT. peric. statutorum 2. art. 24. n. 266. usq. ad 274. § n. 290. usque ad 320.

LXXII. Postea loco usufructus salaria tutoribus constitui coeperunt, alibi lege publica determinata, alibi magistratus officio definienda, qua de re præter eos, quos in *pos. ad ff. de contra. tutel. actione* allegavi, vid. GIESEBERTVS d. l. & MENCENIVS *diff. jurid. II. th. 14.*

LXXIII. Tutela itaque agnatorum & maritalis a patria potestate non differebat, indeque est, quod marito liberrima bonorum uxoris administratio & usufructus competeret, Schwäbische R. R. c. 259.

LXXIV. Unicus ergo modus ex patria potestate exeundi erat, exitus scilicet ex familia, qui separatio, die *Sonderung* / & quod assignatio bonorum regulariter accederet, die *Berathung* / vocabatur, add. THOM. d. *disp. S. 24. seqq.*

LXXV. Exitus iste peragebatur quoad filias transeundo in familiam mariti, quoad filios familiam propriam instituendo, sine qua

quæ cum olim nuptias a filio iniri inauditum fuerit, frustra queri puto, num filius per solas nuptias emancipetur?

LXXVI. Ubi queritur, 1) an eam judicialiter fieri necesse sit? affirmarunt olim doctores jur. Sax. omnes per textum *juris Sax. provinc. L. r. art. 19.* quem jam supra removimus *pos. 65.* & extrajudicalem separationem sufficere disponit *Constit. Elect. Saxon. 10. P. 2.*

LXXVII. 2) An etiam in Germania reliqua extra Saxoniam ejusmodi separatio a patria potestate liberet? omnino vid. HUBERI *pralectiones ad inst. quibus mod. jus patr. pot. solv. §. ult.* HOPP. *ad inst. eod. tit. §. 6. in us. mod.* MEVIUS *ad jus Lubec. L. r. tit. 3. n. 24.* STRYCK. *in us. mod. ff. de adopt. §. 18. usque ad 23.* VOETIUS *ad inst. eod. tit. §. fin. n. 4.* Dissentit PENSOLDVS *ad COLERI decis. 222.* qui forte non animadvertit, quod filii Comitis Loevensteini adhuc fuerint minores, quales separatio non liberat.

LXXVIII. 3) An liberi e vestigio post separationem liberentur, an abhinc annus & dies, vel vicennium requiratur? prius procul dubio affirmandum est. Mores & autores, tractum temporis requirentes, affert VOETIUS *d. l.*

LXXIX. 4) An separatio bonorum absque separata oeconomia: item an separata oeconomia absque separatione bonorum sufficiat? utrumque affirmandum puto, quamvis dissentiat STRYCK. *in us. mod. d. l. §. 25.* Ut vero dissentium tollat *Reformatio Francofurtana P. 2. tit. r. §. 9.* ad liberationem a patria potestate majorenitatem, nuptias & separatam oeconomiam conjunctim requirit.

LXXX. 5) An separatio invito patre fieri possit? puto quod sic, si liberi sint majores. Certe iudex hic interponet officium, & absurdum foret, filium, in dignitate constitutum, & vi-
cui sibi familiaræque sufficienti quarendo aptum, invitum in familia

milia paterna propterea detinere velle, ne pater eidem adventitia restituere cogatur.

LXXXI. At, inquis, præstabit, filium coram iudice emancipare, quo casu pater dimidium usumfructum in præmium emancipationis consequetur, §. 2. *inst. de patr. pot.* imprimis cum id hodieque in emancipatione solenni obtinere HYBERO duce statuat HOPP. *loc. supra d.*

LXXXII. Verum de hujus cautelæ usu hodierno non magnifice sentio: moribus Romanis pater filium etiam senem, etiam rempublicam administrantem, ad dies vitæ in potestate retinebat. At hodie majorem dimittere cogitur: coactum vero beneficium tantopere remunerari ac spontaneum, necesse non est.

LXXXIII. Deinde pater intuitu adventitorum tutoris loco erat: tutor vero ex bonis liberorum nihil retinere poterat, cumque liberi, sine iudicis interventu separati, nihil patri relinquant, teste CARPZOVIO *P. 2. C. 10. D. 5.* sola iudicii solennitas tantam iis iacturam inferre non debet.

LXXXIV. Neque facile exemplum dabitur filii familias locupletis, nisi ex bonis matris: ea vero illibata restitui vult *ius Sax. comm. ex soll thnen lassen und geben alles ihrer Mutter Guth.* add. BERLICH. *P. 2. concl. 11. n. 64. seq.*

LXXXV. Denique vel unicum exemplum juris Romani huc applicati cautelam hanc inutilem redderet: Nullus enim sanæ mentis filius familias noxiam sibi emancipationem judicalem, ad quam cogi invitus non potest, præ separatione extrajudiciali præoptabit.

LXXXVI. 6) An separatio liberos etiam minores a patria potestate eximat? Affirmavi alibi, nunc quoad filium negativam verioremi puto, quamvis præsertim in Saxonia & iis locis, ubi minorennitas citius finitur, sterilis sit hæc controversia. Filia vero minorennis ex patris potestate ita exit per nuptias, ut quantumvis maritum ante majorem aetatem amiserit, in potestatem tamen non redeat.

C A P. XXVII.

De

Cura foeminarum & absentia.

I.

Iure Germanorum a) foemina absque curatore nihil in iudicio agere potest, Schwäbisches Land-Recht. c. 309. Magd und Weibe müssen vor Gericht und in jeglicher Klage mit Recht ihre Vormünder bey ihnen haben/ oder der Richter soll sie nicht hören.

II. Unde statim observo, hanc curatoris necessitatem non Saxoniae propriam, sed universae Germaniae communem fuisse, prout ostendi *pos. 17. ff. de iudiciis*: idemque ex ZANGERO jam observavit SCHVLZIVS in *Synopsi instit. de except. lit. b.* ubi BEIERVS in *notis variarum provinciarum moribus* hanc sententiam confirmat.

III. Ea proinde curatoris necessitas extra Saxoniam non probanda est, sed praesumitur, donec contrarium probetur.

IV. Imprimis observatur iure Saxonico tum communi Land-Recht. L. 1. art. 44. 46. & L. 2. art. 63. ac passim alibi: tum Electorali, *const. 15. P. 2. Ordin. Proc. Sax. tit. 8.*

V. Nisi foemina sit illustris & publico regimine gaudens, CARPZ. P. 2. C. 15. D. 9.

VI. Neque sufficit, foeminam curatore instructam esse, sed quoties actus, speciale mandatum requirens, expediendus est, ipsa cum curatore simul in iudicio comparere, vel uterque actorem con-

a) Parallelismos juris Attici, Lubecensis, Suevici & Norvvegici asserunt PVFEND. de *J. N. & G. L. 3. c. 6. §. 5.* ibique HERTIUS in annotat.

constituere tenetur, nisi ejusmodi actus ipsi curatorio inserti sint,

VII. Atque ita responderi solet: daß Beklagte (scilicet curatoris) principalin nach ander weit vorgehender Ladung entweder selbst nebst ihme oder vermittelst eines auch zur recognition insonderheit bestetigten Kriegerischen Vormundes oder mit dergleichen Macht erscheinenden actoris, dessen actorium so wohl von der Principalin / als dem curatore unterschrieben und besiegelt / dem 2. eröffneten Urtheil Folge zu leisten schuldig.

VIII. Sed quantum ad limitationem, *positioni 6.* subnexam, contrarium summo provocationis senatui placuisse adjectis rationibus testatur Dominus BERGER. *ad Ord. Proc. tit. 8. obs. 2. notab. 2. pag. 292.*

IX. Simplex itaque cura maritalis non sufficit hodie, sed vel maritus, vel alius curator a magistratu confirmandus est, quamvis rectius forte ZIEGLERVS *ad Ord. Proc. tit. 8. p. 69.* uxorem, una cum marito in judicio presentem, lites expedire posse statuat.

X. Forte distinctione dissensus componi potest, utrum actus, speciale mandatum requirens, expediendus sit, nec ne? eodemque modo respondendum ad questionem, utrum solus curator constitutus seu confirmatus absque speciali mulieris consensu in judicio comparere vel actorem constituere possit? de qua questione vid. Dominus BERGER. *d. l. not. 1.* nec non de priori IDEM *d. l. 8. obs. 5.*

XI. Sed neque ita invalidi sunt actus a muliere in judicio sine curatore gesti, quin in illius favorem sustineantur, vid. pluribus Dn. BERGER. *d. l. obs. 2. pr.*

XII. Causas matrimoniales & criminales foeminas in judicio absque curatore recte agere notum est, idque uberius persequitur Dn. BERGER. *d. l. obs. 4.*

XIII. Actor

XIII. Actor, a foemina ejusque curatore simul constitutus, officium suum continuat etiam finito munere curatoris, secus, si ipse a solo curatore dependeat.

XIV. Caeterum olim cura maritalis in Germania ad lites suffecisse videtur absque judicis confirmatione, quod omnes provincialis utriusque (scilicet Svevici & Saxonici) textus innuunt, vid. inter plures alios Schwäbisches Land-Recht. c. 309. n. 3. Sächß. L. R. L. 1. a. 31. conf. GIESEBERT. Peric. 11. harmon. Statutor. art. 25. per tot. atque hoc jus priscum sequitur Statutum Budissinum c. 2. tit. 8.

XV. Constituuntur curatores a judice, jurisdictionem inferiorem habente, & quidem ad omnes causas a magistratu domicili; ad certum vero & specialem actum, in foro, ubi lis vertitur, vel ubi mulier contraxit, aut bona possidet, b) Dec. Sax. noviss. 59. ubi PHILIPP. obs. 2.

XVI. Iisque ad legitimatichem personæ curatorium exhibetur, cujus formulæ habentur in VOLCKMANNNO emend. P. 3. c. 26. n. 1. usque ad 9. & P. 2. c. 20. n. 13. usque ad 17.

XVII. Idque curatorium in quacunque causa curator producere tenetur, excepto judicio, in quo confirmatus est, ubi delatae curæ testimonium actis inseri petit. Sæpe etiam in causis specialibus nec magni momenti actuarius de facta constitutione saltem ad acta attestatur.

T

XVIII.

b) In Ducatu Guelferbytano non prius constituuntur, quam actu corporali juraverint: Daß sie ihrer Curandin so wohl in / als außer Gericht mit Rath und That treulich beystehen / was derselben gut und nützlich ist / thun / auch was ihr unnützlich und schädlich ist / vermeiden / und sich sonst dergestalt bezeugen wollen / wie einem Kriegischen Vormund und Curatori wohl ansehet / und gebühret / alles bey Verpfändung Haab und Güther.

XVIII. Circa actus non litigiosos sequentia sufficere videntur: 1) Virgo & vidua de rebus suis mobilibus absque curatore pro lubitu valide disponere possunt, *Sächsisches Land-Recht. L. 1. a. 45. in fine.*

XIX. Quæ dispositio, si cum articulo 52. in pr. d. Lib. 1. conferatur, patet vel art. 45. de immobilibus, vel art. 52. de mobilibus intelligendum esse. Quod utrumque vulgari interpretationi contrarium est.

XX. Anget scrupulum textus *Juris Suevici Provincialis c. 309. n. 2.* ubi generaliter dicitur: *Mägde und Frauen die nicht Ehemanne haben / die werden ihr Guth wohl an ohne ihre Vormunde re.*

XXI. Quicquid sit, in Saxonia Electorali *Const. 15. p. 2.* sententiam communem tuetur: at in reliquis juris Saxonici Provinciis licentiam etiam immobilia absque curatore alienandi post COLERVM *Decis. 67.* viduabus & virginibus tribuit hodie *Facultas Jurid. Lipsi.* teste MENCENIO *ad Ord. Proc. tit. 8. th. 13.* & Collegia Jenensia, SCHILTERVS *Exerc. ad ff. 37. th. 242. seq.* neque abludivit ab hac interpretatione Dominus BERGER *d. l.*

XXII. Excipitur ab hac regula donatio geradæ coram notario & testibus facta, *Dec. Saxon. nov. 22. ibique PHILIPP. observ. 2.*

XXIII. Cæterum ex regula sequitur: virginem vel viduam absque curatoris consensu mobilia emere vel vendere, mutuum dare, imo solutionem pecuniæ debitæ recipere, & apocha sua debitorem liberare posse, prout recte contra CARPZOV. *P. 2. C. 15. D. 3.* disputat Dominus BERGER *in Electis Proc. Execut. th. 17.*

XXIV. Regula 2) mulier absque curatore ex contractu regulariter non obligatur *d. Const. 15. P. 2.* verbis: *damit sie sich gegen jemand verpflichten.*

XXV. Excipitur usu hodierno mutuum a foemina acceptum, quantumvis & hic iudicis arbitrium non excludatur, vid. CARPZ. L. 5. resp. 10. neque hæc observantia singularis ad cambium aliosque contractus extendi potest, nisi qua versio in rem mulieris probatur. CARPZ. d. l. MENCKENIUS ad Ord. Proc. tit. 8. th. 12. n. 4.

XXVI. Regula 3) Nulla foemina sine curatore super immobilibus valide contrahit, d. const. 15. verbis: *ausgeschlossen die unbeweglichen Güther.*

XXVII. Hæc regula 2. & 3. limitantur, 1) si contractus mulieri sit utilis, RIVIN. ad Ord. Proc. tit. 8. enum. 37.

XXVIII. 2) Si foemina mercatrix in rebus, ad mercaturam spectantibus, sese obliget. d. const. 15. in fin.

XXIX. 3) Si foemina eum, qui contractui interfuit, eumque approbavit, postea tanquam curatorem confirmari petat, dummodo confirmatio contestim petatur, MENCK. d. th. 12. n. 5.

XXX. 4) Si mulieris agnati cognative proximi contractui affuerint, eumque non improbaverint, CARPZ. P. 2. C. 15. D. 18.

XXXI. Hanc limitationem quamvis nonnulli respuant, tanto libentius admitto, quod iure Saxonico prisco proximus cognatus foeminae solutæ curator legitimus fuisse, nec confirmatione magistratus indignis videatur. conf. invicem Sächsisches Land. R. L. 1. a. 45. & 46. qui de legitimo, & a. 47. qui de dativo curatore loquitur, add. Schwab. L. R. c. 309. n. 4.

XXXII. Regula 4) Uxor nec immobilia nec mobilia, ad maritum illata, sine ipsius tanquam curatoris legitimi consensu alienare, neque se ad aliquid præstandum obligare potest, Sächsisch. Land. Recht. L. 1. a. 31. & 45. Schwab. L. R. c. 309. n. 1. PHILIPP. ad Dec. Sax. nov. 24. obs. 4.

XXXIII. Excipiuntur a regula negotia oeconomica, de quibus distincte agit Dn. BERGER ad Ord. Proc. tit. 8. obs. 6.

XXXIV. Sed neque uxor in Saxonia de rebus mobilibus in

præjudiciū mariti testamentum condere potest, *Const. 7. P. 2.*
unde declaranda *Const. 15. P. 2. propè finem.*

XXXV. Neque valebit alienatio bonorum uxoris absque
mariti consensu facta, licet alius curator intervenerit, *CARPZ.*
P. 2. C. 15. D. 25.

XXXVI. Sufficit vero ad validitatem alienationis solus mariti
consensus, nisi 1) uxor jam habeat curatorem, ad negotia in ge-
nere constitutum, 2) nisi contractus vergat in ipsius mariti utili-
tatem, *Dec. Sax. nov. 24.*

XXXVII. Foemina ob damnum, quod ex negotio curatoris
autoritate firmato patitur, nec curatorem convenire, nec restituti-
onem in integrum petere potest, *CARPZ. P. 2. C. 15. Dec. 33.*

XXXVIII. Et mulier quidem curatorem suum, ut consentiat,
cogere nequit, potest tamen petere, ut alius ad consentiendum
proclivior curator constituatur.

XXXIX. Totum itaque hoc curæ muliebri negotium cum
magno apparatu suo propemodum in ludibrium abit, ejusque ab-
rogationem in universum optarunt status Provinciales Saxonici
ex rationibus gravissimis, a *Dn. BERGERO ad Ord. Proc. t. 8. obs.*
1. not. 2. enumeratis.

XL. Contractum in Saxonia absque curatore celebratum
nullum, neque adeo restitutione in integrum opus esse evicit *Dn.*
BERGER. disp. jur. 10. th. 11.

XLI. Quod vero *IDEM d. l. th. 14.* *CARPZ. P. 2. C. 15. D.*
31. & *PHILIPPI in usu pract. inst. eccl. 85. ad L. 1.* requirunt, consen-
sum curatoris statim in ipso negotio præstandum esse: hoc sub-
tilitatem juris Romani nec recte quidem applicatam sapit, neque
usu servatur. vid. omnino *RIVIN. ad Ord. Pr. t. 8. enunc. 38.*

XLII. Denique quemadmodum necessitas curatorem habendi,
foeminas etiam extraneas in Saxonia contrahentes tangit, ita no-
stratibus alibi contrahentibus remittitur, *PHILIPP. ad Dec. Sax. 24.*
obs. 2. Quamvis alii dissentiant, & dubitet *STRYCK. in caut. con-*
tract. sect. 1. c. 2. §. 30.

XLIII.

XLIII. Plura si quæ supersunt, ex commentatoribus ad *Ord. Proc. Sax. t. 8.* & WIBELIO *de contractu mulierum* facile requiri possunt.

XLIV. Superest cura absentis, de qua ex instituto egit SIMON *in Praef. Academ. Tom. 2. disp. 17.* & CARPZ. *P. 3. C. 15. D. 48. seqq.*

XLV. Eam ex legibus Romanis derivare mallet SIMON *d. l.* sed rectius CARPZ. *alleg. l. D. 48.* aliisque moribus Germanorum & vicinorum eam annumerant.

XLVI. Ubi imprimis observandum, hanc curam non solum administratoriam esse, sed amplius quid, successionem scilicet conditionalem, si absens non redierit, involvere.

XLVII. Atque inde est, quod curator absentis non teneatur ad rationes reddendas, usque dum absens redierit.

XLVIII. Inde est, quod natura inhabiles infantes, minores, foeminae, licet rebus suis praesse non possint, ad hanc curam tamen admittantur. conf. SCHILT. *Exerc. ad ff. l. 5. §. 71--77.*

XLIX. Nempe solum hic respicitur, quis proximus absentis cognatus, & comperta vel praesumpta ipsius morte ab intestato successurus sit.

L. Praesumitur vero mors, si absens annum aetatis septuagesimum supergressus sit. Quam sententiam Collegia Saxonica constanter sequuntur, daß der Abwesende Todes verbliehen/ oder das 70ste Jahr seines Alters überschritten.

LI. Porro inde est, quod, comperta vel praesumpta morte absentis, cautio evanescat, & successio retrofacta fingatur.

LII. Hinc quoque esse videtur, quod curator absentis paulo laxiori arbitrio gaudeat in alienandis vel mutandis bonis, curæ ipsius commissis, neque causæ cognitione & magistratus decreto opus habeat.

LIII. Demum inde quoque descendit, quod, cui semel cura demandata est, penes ejus hæredes remaneat, etiamsi cogna-

si alii æqualis cum ipsis gradus supersint, & exacto tempore, per quod absens vixisse præsumitur, soli curatores, non reliqui cognati in bona succedant.

LIV. Cum enim jam absens pro mortuo habeatur, non nunc demum mortuus esse creditur, sed qui primum curator constitutus est, jus succedendi retinet, usque dum mortem absentis tardius secutam esse a reliquis cognatis probetur.

LV. Nempe quando ab initio plures adsunt cognati ejusdem gradus, omnibus simul cura absentis committitur.

LVI. Ubi quidem CARPZOVIVS, si unus cognatorum tantam curam sibi demandari petat, eam ipsi exclusis reliquis, juri suo non invigilantibus, demandandam arbitratur. Verum hoc istis in jure successionis non præjudicat, neque putem, tuto a magistratu præteriri posse, quos ipse æque propinquos esse non ignorat.

LVII. Cautio a curatoribus absentis indistincte constituenda est, eaque vel fidejussoribus, vel pignoribus; aliquando tamen etiam juratoria admittitur, SIMON. *d.l.c. 4. sb. 14.*

LVIII. Absenti redeunti omnia bona cum fructibus restituenda esse nemo dubitat, sed neque curator honorarium pro administratione aut quicquam aliud exigere potest, nisi ut indemnis servetur.

LIX. Absenti quodammodo, ut quoad actus judiciales, similis habetur in carceratus, aut alio diuturno impedimento domi detentus, cui citatio ad manus insinuat, simulque denunciatur, nisi ipse procuratorem constituat, fore, ut ei curator ad hanc causam ex officio constituatur.

LX. Quod si causa per procuratorem agi non possit, iudex ad domum vel custodiam rei ire aut personas judiciales mittere tenetur. Ita quoties ægrotus ad articulos inquisitionales respondere debet, pronunciari solet: *Im Fall er auch Unpäßlichkeit halber vor Gericht zu erscheinen nicht vermöchte/ sind ihm die inquisitional-articul in seiner Behausung vorzuhalten/ und seine darauf gethane Antwort ad Acta zu verzeichnen.*

LIBER II.

DE

IVRIBVS REALIBVS.

CAP. I.

De

Jure postarum.

HAc de re scripserunt LVDOVICVS von Hörnigk *de regali postarum jure. Francof. 1663. 8vo. cui personatus, Emeran Ackold / opposuit gründlichen Unterricht vom Post-Regal. Hall. 1685. 4to. sed & hunc refutare annisus est Pseudonymus CAESAREVS TVRRIANVS in tractatu, quem inscripsit: Glorwürdiger Adlex / anno 1695. edito, quem demum ANDREAS OCKEL, qui idem antea sub Ackoldi nomine delituerat, aperto Marte fudit in tractatu de regali postarum jure Electorum Principumque Imperii, Hale 1698. typis exscripto. add. ZIEGL. de jurib. Majest. Lib. 2. cap. 18. SEBAST. FESCHIVS disputat. de cursu publico ejusque jure. Basil. 1684.*

II. Et forte mirabuntur nonnulli, quod hoc thema juris Germanici esse asseram, cum integer in Codice Justiniano titulus habeatur de cursu publico Lib. 12. Tit. 51. qui vulgo argumenta scriptoribus, jus postarum explicantibus, præbuit, vid. HOERNIGK. passim imprimis cap. 4. § 13.

III. Sed isti quidem solatio ex l. 7. C. d. t. requirendo dignissimi & ab ALCIATO & PEREZIO add. tit. Cod. ZIEGLERO

d. l. OCKELIO, *Ackold. L. I. c. 1. sub fin.* aliisque satis refutati sunt, & cursu publico hodie magis comparandi forent *Die Amts-Borspann / a)* & *die Lehn-Schulzen-Pferde.*

IV. Vocabulum postæ latinum esse dicitur, a ponendo, quasi posita. Quia equi & administratores postarum per certa intervalla in stationibus positi & ad nutum parati reperiuntur. Homonymiam & synonymiam excutit OCKEL. *cap. 1. th. 3-9. Ackold. L. I. c. 1.*

V. Describitur jus Imperatori nec non Electoribus & Principibus Imperii in suis territoriis competens, cursus publico nomine rite certis in locis mutatis equis & cursoribus instituendi, & de iis pro lubitu disponendi ad publicam & privatam subditorum utilitatem. add. ACKOLD. *L. I. c. 1. HOERNIGK. cap. 14. Du. HORN. Jurispr. Feudal. cap. 8. S. 44. 45. 46.*

VI. Sci-

a) Rem imprimis diligenter enucleat SALMASIVS *ad Ælium Spartianum in vita Hadriani Caesaris cap. VII. Tom. I. Scripturum Histor. Augustæ edit. Leydens. pag. 60--63.* ubi adversus CASAVBONVM, cujus explicatio *ibid. pag. 53. seq.* habetur, disputat. Cursum istum publicum, quem Ælius Spartianus fiscalem vocat, primus instituit AVGVSTVS, teste SVETONIO, licet AVRELIVS VICTOR hoc institutum TRAIANO tribuat, *de Cesarib. cap. 13. edit. Leydens. c. n. varior. pag. 254.* Quid ergo est, quod SPARTIANVS *d. l.* memoret, cursum fiscalem ab HADRIANO institutum esse? Dicam post viros summi nominis supra laudatos, qui sibi nondum satis constant, neque secam conveniunt: Cursus publicus, publicis nempe usibus inserviens, jam ab AVGVSTO institutus erat, sumtibus scilicet magistratuum oppidanorum, quin & privatorum, quorum lautioribus patrimoniis hoc onus imponebatur, HADRIANVS vero cursum publicum fecit fiscalem, i. e. sumtum onere magistratus liberavit, & impensas ex fisco suppeditavit. Atque adeo cursus publicus olim fuit, qui fiscalis non esset. Nempe publicus dicitur ratione finis vel usus, fiscalis vero ratione sumtum, quibus sustinetur.

VI. Scilicet distinctio der Posten / Land-Posten / Land-Rutschen / Bothen / item der Postmeister und Bothenmeister / non inde dependet, utrum ab Imperatore an Principe Imperii instituantur, quod contra HOERNIGKIVM *cap. 19.* (ubi de etymo, der Messger-Posten/) & *cap. 1. theorem. 4.* & TVRRIANVM OCKELIVS in utroque tractatu supra allegato evicit. vid. EJVSDEM *tractat. latin. cap. 2. 3. 4. & 5.* Ackold. *Lib. 1. c. 2.* Dn. HORN. *d. 1.* WILDVOGEL. *disp. de jure Principis eminenti circa postas.*

VII. In eo vero differentia sita est, quod nuncii, die Bothen / aliquando pedites, aliquando equites, nec equum mutare, nec plures viatores equis instruere, nec corniculum gerere, multo minus inslare debeant; Veredarii vero, die Landkutscher / farcinas majoris molis non secus ac aurigæ plaustris devehunt, tardiore cursu, quamvis aliquando equos mutant. Cæterum die Landkutschen und ordentlichen Bothen directorio magistri postarum subsunt. *Ackold. Lib. 1. cap. 6.*

VIII. Civitates Imperii, cum perexiguum plerumque sit eorum territorium, postas proprie dictas non instituunt, sed & postis imperialibus ordinariis stationes præbent. Von Ochsen-Posten vid. HOERNIGK, *p. 113.*

IX. Quin & civitatibus imperialibus jus habendi nuncios & veredarios a magistro postarum generali & hereditario imperiali, Principe de TAXIS, sæpe in dubium vocatum, exque in ejus exercitio turbata fuerunt, quam in rem acta HOERNIGK. *passim* exhibet.

X. Quando Principes pro lubitu de postis disponere posse assero, facultatem iis competere puto, vias, tempus & modum recipiendi literas mutandi, etsi vel per integrum seculum eundem cursum tenuerint. Cujusmodi controversiam, inter Sueciæ Prusiciæque Reges exortam, commemorat OCKEL. *cap. 5. th. 3. add.* ACKOLD. *L. 1. c. 4.* HOERNIGK. *cap. 18. theorem. 9.*

XI. Imprimis ad istam dispositionem refertur personarum ad hoc officium electio. Sunt hæc vel principales, vel minus principales, illæ Ober-Post-directores, Ober-Postmeister vel Postmeister; hæc administratores, scribæ & cursores, Post-Berwalter / Post-Schreiber oder Post-Secretarii & postiones vocantur.

XII. Directores & magistri hodie ut plurimum locationis vel feudi titulo constituuntur. Differentiam eorum von den Botthenmeistern explicat *Ackold L. 1. c. 4. subfn.*

XIII. Cui hoc officium in feudum concessum, si mutuum sub hypotheca bonorum contrahat absque consensu Principis, immisio in hoc officium ejusve fructus urgeri non potest, quia fructus tanquam accessorium a principali suo separari non debent, & feuda officii non sunt transmissibilia, *OCKEL. c. 6. th. 2. & 3. HOERNIGK. cap. 15. theorem. 5.*

XIV. Hujus directoris supremi est stationes publicas erigere, ibique equos & currus semper paratos disponere. Quas stationes alienari & a privatis possideri posse non dubito, etiamsi ad Principem spectaverint, ubi tamen præscriptio ad 40. annos extenditur. Quamvis in Suecia etiam hæc domus reductæ fuerint, *OCKEL. cap. 7. per tot.*

XV. Hæc stationes porro, nec non ministri postarum, etiam vilissimi, peculiari & eminentiori securitate gaudent. Ita Nobilem quendam, Halæ postilioni alapam infligentem, a regimine Magdeburgico arrestatum, eique 30. uncialium mulctam dictatam meminit *OCKEL. cap. 6. th. 4. add. qui ad alia pro more digreditur, HOERNIGK. cap. 18. theorem. 6. & cap. 21. theorem. 2.*

XVI. Vicissim cursoribus, tanta inviolabilitate munitis, nec gladios nec sclopeta aliave arma gerere, quamvis iter faciant, licet, ne sinistra causam suspicionis viatoribus præbeant, *Ackold.*

Lib. 3. c. 3. 2.

Lib. IX.

XVII. Si

XVII. Si quid ipsis concreditum perdiderint vel deterioraverint, magister postarum damnum refarcire tenetur, non tam propter edictum *naut. caup. stabular.* quam ex ratione naturali, quæ edictum produxit, quia scilicet viatores aut aliquid transmittentes fidem magistri sequi tenentur, neque ipsis cursorem industrium eligere integrum est. OCKEL. *c. 8. tb. 2. seq.* ubi responsa *Scabinatus Halensis & Jutorum Vitemberg.* in quorum sententiam ierunt *Jenenses, Helmstadienses, Rintelenses & Erfurtenses.* add. *Ackold. Lib. 2. c. 5.* add. *duas disp. HARPRECHTI,* quarum utraque inscribitur: *actio utilis de recepto.* Et omnino STRYCK. *de action. investig. sect. 1. membr. 9. §. 35--38.* HOERNIGK. *pag. 279.*

XVIII. Idque vel maxime si negligentia cursoris simul in magistrum redundet, v. g. in Saxonia constitutum est, ut receptaculum cistularum, ad viatores pertinentium, tergo currus affixum, non funibus, qui diuturna quassatione facile conteruntur, vel motu vehementiori rumpuntur, sed catenis ferreis muniatur, daß über die Schoffelken / darinnen die Kesse: coffres stehen / nicht Stricke sondern Ketten gezogen werden sollen. Quod si ergo fines usurpaverit cursor, aperte in magistrum culpa redundat. Prout *JCii Witteb. mens. Majo 1707.* responderunt an *Johann Benjamin Ahnern / Postmeistern zum Hayn.*

XIX. Quod si ipsi res, sibi concreditas, surripuerint, vel epistolas aperuerint, pro re nata poena corporis afflictiva, vel ultimo supplicio puniri posse, certum est. add. OCKEL, *d. cap. 8. tb. 4. seq.* HOERNIGK. *cap. 13. theor. 28. Constit. Elect. Saxonica renovata & exacerbata von anvertrauten Guthe* // quam exhibet *Dn. BERGER in Electis jurisprud. criminal. cap. 3. n. 8.*

XX. Sufficit verò literas, resve alias, in locum destinatum venisse; cæterum ut ad domum ejus, ad quem pertinent, deferantur, necesse non est, fieri tamen, & certos literarum distributores, *Briefsträger* / in urbibus majoribus constitui videmus, quibus

aliquid pro labore solvitur, licet merces transvectionis plene soluta sit.

XXI. Magister postarum fascès ex loco contagioso in locum purum mittens, cumque pestis contagio inficiens, recte punitur, sed quomodo ad interesse teneri dici possit, non percipio. *Ackold. Lib. 2. cap. 3. HOERNIGK, pag. 286. sqq.*

XXII. Cæterum postarum magistri & ministri ab omnibus oneribus civilibus regulariter exempti sunt. *Ackold. Lib. 2. cap. 1. HOERNIGK, cap. 18. theorem. 3. 4. 5. & cap. 6. theorem. 6.*

XXIII. Nisi certum mercaturæ aut opificii genus simul exerceat, ex quo onera ferre omnino tenetur. Exemplum vid. apud *Ackold. d. l.*

XXIV. Regulariter supremus postarum magister in provincia jus dirigendi, relationes quotidianas, negotiorum civilium rerumque noviter gestarum, *die Zeitungen* / & lucrum inde capiendi sibi vindicat. Verum res a Principis arbitrio dependet, atque ita intelligendus est *Ackold. L. 1. cap. 5. HOERNIGK. cap. 15. theor. 36.*

XXV. Literas vel fasciculos recte retinet, usque dum merces transvectionis, *das* porto, quæ tamen taxæ præscriptæ & publice edictæ conformis esse debet, *HOERNIGK. cap. 15. theor. 39.* solvatur. *Ackold. Lib. 2. c. 6.*

XXVI. Si literis inscripta sit vocula: *franco*, merces transvectionis per hoc territorium soluta præsumitur, & culpa penes ministros est, quod literas ita notatas absque mercede receperint.

XXVII. Aliud si literæ per plura territoria ferendæ, ubi vocabulum *franco* indefinite positum, non impedit, quo minus solutio particularis subintelligatur, quin & a ministris terminus, quousque solutio facta sit, literis inscribi potest. *Ackold. Lib. 2. c. 9.*

XXVIII. Quin & si literis suis quis inscripserit *franco par tout*, adhuc a postarum administratore limitatio addi potest, dummodo constet, solutionem pro integro cursu uno in loco non recipi.

XXIX. Recte vero denegatur solutio mercedis, si is, ad quem literæ spectant, ex probabili ratione eas respuat, v. g. si congruus titulus inscriptus non sit, aut quis metuat, ne injurias contineant, *Ackold. L. 2. c. 8. seq.*

XXX. In alieno territorio nec equos mutare, nec corniculum inflare licere perspicuum est. *Mandatum regiminis Magdeburgici* exhibet *ACKOLD lib. 3. c. 3.*

XXXI. Reliqua cursum privilegia omnia eo tendunt, ne quis cursui, licet ob causam probabilem, remoram injiciat, quo pertinent, quæ habet *ACKOLD. l. 3. c. 4. 5. 6. 7. L. 4. cap. 3.*

XXXII. Eo quoque refertur, ne equis cursoriis major moles imponatur, quam in ordinationibus postarum permittitur. In Marchia Brandenburgica 50. libræ. *ACKOLD. Lib. 4. c. 2.* In Saxonia 40. libræ.

XXXIII. Ita quod *jure Saxon. provinc. L. 2. art. 59.* disponitur: der leere Wagen soll weichen dem geladenen Wagen/ und der minder geladene dem schwerern. Der Reitende soll weichen dem Wagen / und der Gehende dem Reitenden. Sind sie aber in einem engen Wege / oder auf einer Brücken / und jaget man einen Reitenden oder einen zu Fuß / so soll der Wagen still stehen / also lang / daß sie mögen hinfür kommen. Welcher Wagen erst auf die Brücken kommt / der soll zum ersten überfahren / er sey leer oder geladen. *Et jure Suevico provinciali cap. 232.* Der leichter Wagen soll je den schwereren entweichen / welcher baß entweichen mag / der soll auch weichen / was ja daruf leit. Der Reitend entweicht dem Wagen / er sey geladen oder leer / der Gehend entweicht dem Reitenden. Seind sie aber beyd in einer eynigen (engen) Weg / oder auf einer Brück / und jagten einen Reitenden /

tenden / so soll der Wagen still halten / daß sie fürkommen /
welcher Wagen zu erst an die Brück kommet / der soll auch
des ersten überfahren / er sey geladen oder nicht / (add. inter-
ger tractatus GER. FELTMANNI de vehiculis sibi obviam cur-
ribus) in postis nevtquam observantur, verum his quilibet sine
discrimine cedere tenetur, *Ackold. L. 4. cap. 1.* excepto principe ter-
ritorii, prout observat WILDVOGEL, *disp. de jur. Principis emi-
nente circa postas.* Quamobrem etiam certis signis & præcipue
corniculo instructi sunt, ut obviam factos monere, & oppidis ap-
propinquantes, adventum mature significare possint, HOERNIGK.
cap. 16. theor. 3. sq. ut portæ eivestigio aperiantur, non ramen for-
talitionum magnarumque urbium. HOERNIGK. *c. 18. th. 8.*

CAP. II.

De

Jure venandi.

Venatio proprie ¹⁾ & stricte sic dicta est consecratio ferarum,
in libertate naturali existentium.

11. Ea

Improperie ¹⁾ pro magno studio & desiderio alicujus rei; ita de
WISSENBACHIO nonnulli dicunt, cum nihil fere agere, nisi ut
antipomias venetur. ²⁾ pro violenta hominum oppressione MICH.
7. v. 2. JEREM. 16. v. 16. quo refertur Nimrod GEN. 10. v. 9.
³⁾ pro blanda allectione & seductione, vid. CICERO in *Orat.*
pro Cluent. prout in *Novell.* 14. lenones puellas venari di-
cuntur, ⁴⁾ pro spectaculis, quibus bestia cum bestiis (*Rampff-
jagen*) vel bestia cum hominibus committantur, qualis venat-
io arenaria dicitur, & plerumque damnatorum ad mortem e-
rat, sponte vero operas locantes infamia notabantur apud Ro-
manos.

II. Ea moribus Romanis §. 12. *Inst. de R. D. l. 1. l. 3. de acq. rer. domin.* quin & jure gentium, si SELDENO *de J. N. & G. juxta discipl. Hebr. Lib. 6. cap. 4.* fides habenda sit, cuilibet patuit.

III. Idem forte dicendum ex antiquioribus Germanorum moribus, cujus rei non unum argumentum extare videtur.

IV. I. textus *juris Saxon. Provincialis lib. 2. art. 61. & juris Alemann. Prov. cap. 352.* Da Gott dem Menschen geschufft da gab er ihm Gewalt / über Fisch und Vogel / und über alle wilde Thiere / darum haben wir das Urtkund von GOTT (in jure Alemann. habetur: davon haben die König gesetzt.) Daß niemand seinen Leib noch seinen Gesund / an diesen dreien verwürcken möge.

V. II. quod trium tantum forestarum sive bannorum ferinarum mentio fiat *d. art. 61.* ubi describuntur, & jura eorum declarantur, procul dubio vero plura fuerint tempore compilationis juris Alemannici.

VI. III. quod venatio libera Germanica, die *freye Pürsch* *Gerechtigkeit* / tanquam incertæ originis, reliquiis status Germanici prisca accensenda videatur.

VII. Accedit IV. quod rarissimus usque ad tempora FRIDERICI I. fuisse videatur juris forestalis usus, deinde sub finem seculi duodecimi id in feudum dari coeperit. STEPH. CHRIST. HARPR. *in disputatione sciagraphia libera venationis German. tb. 3. seqq.*

VIII. Liberam istam venationem, quæ alicubi Imperatorum privilegiis confirmata est, alibi sola usus diuturnitate nixitur, potissimum in Suevia conspiciere licet, ubi non solum *denen vser* *Stanz*

manos. Hodie in Hispania id generosissimum facinus, & ordini Nobilium proprium habetur, cum tauris pugnare, das *Stier* *Gesecht.* Latiori significato venatio aucupium & piscationem comprehendit, sed nobilissima species est animalium terrestrium, reliquæ congruis locis inspergenda.

Ständen / sed & liberæ Imperii Nobilitati competit, quin & in Electoratibus, Coloniensi & Moguntino, Ducatu Wurtembergico, Principatu Nassovio-Dillenburgico alibique superest, add. OTTONIS tractatus peculiaris von der freyen Pürst.

IX. Alii tamen liberæ venationis in Suevia reliquias, excidio Ducatus Sueviæ & interregno tribuere malunt, utpote quo tempore, occiso CONRADINO, jura Ducatus dilacerata fuerint, adeo ut circa castrum Hohenstauffen, ubi Sueviæ Principes & Imperatores nonnulli ordinarie degebant, hæc libertas vigeat.

X. Quemadmodum vero utraque sententia haud difficulter conciliatur, ita nullus dubito, quin principes territoriales libertatem istam tollere possint.

XI. Et in dubio hodie pro jure foresti potius, quam pro libera venatione præsumendum esse constat, utcunque alias pro libertate præsumtio prævaleat; ea enim toties cessat, quoties libertas in genere sublata est.

XII. Recte verò tolli potuit venandi libertas, quia quæ communia sunt, licite sibi Princeps vindicat. Et quæ juris naturalis permixti sunt, quotidie mutari possunt.

XIII. Accedit, quod a mercimoniis, opificiis, agricultura homines abstraherentur, latrociniis & deprædationibus fores aperirentur, feræ omnes funditus extinguerentur, & subditi armati ad res novas molientes animarentur. vid. ZIEGL. de jurib. majest. L. 2. c. 14. §. 17 -- 26. GROTIUS. L. 2. c. 2. §. 5. & cap. 8. §. 5. ibique Commentatores, imprimis OSIANDER pag. 847. seqq.

XIV. Atque his positis recte poenis durioribus coercentur, qui feras contra prohibitionem imperantis faciunt, si levior animadversio non sufficiat. Neque enim stimulus ægre reprimendus ad venandum homines impellit, atque adeo contemtores voluntatis imperantis poenam graviolem sibi ipsis impudent, add. ZIEGL. de jurib. majest. Lib. 2. cap. 14. §. 32 -- 36.

XV. Mc-

XV. Merito vero improbamus crudelissima suppliciorum genera; hominem ferreis ligamentis cervo illigatum vivum sylvis immittendi, aut pelle cervino induendi, ut, a canibus venatoriis agitatus, tandem dilaceretur, aut eum cogendi, ut leporem, quem cepit, crudum cum pelle devoret, indeque mortem appetat. vid. *DOEPLERI Theatr. supplicior. P. 2. cap. 44. num. 1-12. & n. 69-100.* ubi non ubique ad amussim ratiocinatur.

XVI. Capitali tamen supplicio animadverti posse, nullus dubito. Nec obstat, quo minus feras, in forestis Principum constitutas, in Principum dominio atque adeo rem alienam esse, & consequenter pœnam furti hic locum habere, statuamus, id quod in Saxonia Electorali factum esse ex *CARPZ. Pr. Crimin. P. 2. Q. 84.* discimus.

XVII. Verum hæc saltem intelligenda de feris majoribus, ut cervis, apris, urfis & capreolis, aliud itaque de feris minoribus dicendum, quarum captura 20. florenis pro singulis leporibus coercetur.

XVIII. In Ducatu Hannoverano qui ardeas, & in Saxonia Electorali qui phasianos capiunt, manus amputatione puniuntur.

XIX. Temeratores venationis in saltibus Nobilium aliquanto mitius puniuntur, scilicet si feras majores ceperint, arbitrarie per singulas vices 100. florenis *Dn. BERGER. Elect. criminal. cap. 2. membr. 1. n. 18.*

XX. Quin &, si quis jure venandi in certo districtu gaudeat, id tamen tempore prohibito, *innerhalb der Sech. Zeit von Faschnacht bis Bartholomæi*, exerceat, non minus poenæ obnoxius est.

XXI. Verum ea non ita rigide observantur, quin pro infruenda mensa feriarum solenniorum tempore aut obveniente festivitate nuptiali, baptismali, emortuali venari liceat.

XXII. Deinde limitationem admittunt, quæ hætenus dicta sunt, ut feras noevias, carnivoras capere & perdere liceat. Sächf. Land-Recht L. 2. art. 61. Doch sind drey Stedt / die man Heiden nennet / in dem Land zu Sachsen / da denen wilden Thieren Friede gewürcket ist / bey Königsbann: sonder (i. e. auffer / præter, exceptis,) den Bären / Wölffen und Füchsen / & Schwab. Land-Recht cap. 362. n. 2. allen Thieren ist Fried und Bann gesetzt / ohne Wölffen und Bären / an den bricht man keinen Fried.

XXIII. Ita qui accipitrem aliumque avem rapacem occidit, pro unguis exhibitis, a præfecto forestali certam pecuniæ summam accipit.

XXIV. Ita edicto Vinariensi d. 10. Febr. 1705. & Erfurtenfi d. 23. Febr. 1706. publicato, passerum extinctio subditis sub mulctæ comminatione ita injungitur, ut per singulos menses certam quantitatem magistratibus exhibeant, pro posito industria præmio, si diligentem operam impendant, dummodo sclopetæ & pulverem pyrium non adhibeant.

XXV. Ita de persecutione luporum solenniter disponunt leges provinciales quamplurimæ, inter quas vide *ordinat. provinc. Gothanæ P. 3. N. XI.*

XXVI. Et subditi a servitiis venatoriis quibuscunque immunes, luporum tamen persecutioni adesse tenentur, RICHT. *Kol. 1. P. 3. conf. 4. FRITSCH. de sequela cap. 11. n. 14. seq.*

XXVII. Cave tamen asseras, lupos, aliave animalia noevia, promiscue venari licere. vid. SIXTIN. *de regal. Lib. 2. cap. 18. n. 77. seq.* occidere licet pro defensione nostra & pecudum nostrorum. Quin & extra sylvam clava vel fuste trucidare, dummodo cadavera forestariis exhibeantur, vel saltem res ipsis denunciatur. add. ZIEGL. *de jur. majest. Lib. 2. cap. 14. §. 28. seq.*

XXVIII. At in sylvis quærere, globulisque trajicere, sine præscitu ejus, cui ibidem jus venandi competit, non licet.

XXIX.

XXIX. Etenim nemini permittitur, ut bombardæ instructus per sylvas vagetur, vid. de jure Saxon. Electorali LVFFT. *reptor. voc. Beydwerck. n. 45 -- 68.*

XXX. Tum quia metuendum est, ne sub hoc prætextu alias etiam feras infectetur, præsertim si ignotus sit, aut peregrinus.

XXXI. Tum quia inconsulta sclopetorum in sylvis explosio feras expavescentes dissipat fugatque, atque adeo plus detrimenti, quam lupi captura commodi affert.

XXXII. Facilius foveis lupos capere permittitur, quales singulari artificio factas, COLERVS in *Oeconomia rurali & domest. Lib. 14. cap. 24.* describit, ex eoque MVLLER. in *disp. de persecut. luperum.*

XXXIII. Cæterum privatis jus venandi competere potest: I. ex prisca libertate promiscua iis in locis, ubi die frene Pürsch adhuc servatur, de qua supra, add. JACOBI OTTONIS freyer *Pürsch Beschreibung/ Augusta Vindel. 1680. edita 410.*

XXXIV. II. Jure precarii, quando in concessione facultas quolibet tempore revocandi reservatur, vel venationem saltem ex gratia non animo jus transferendi concedi exprimitur: *Das ihme die Jagten aus Gnaden und keiner Gerechtigkeit; oder bis auf Wiederruffen vergönnet seyn sollen.*

XXXV. Solas enim preces non facere venationem precariam puto, quia ex etiam omnem investituram, quæ tamen jus vasallo tribuit, præcedere solent. Dissent. MVLLER. in *disp. von Gnaden Jagten. cap. 4. th. 2.*

XXXVI. A precario differt concessio venationis ad certum tempus, v. g. decennium, intra quod revocari a concedente non potest.

XXXVII. Venatio precaria etiam a vasallo & subvasallo alii recte conceditur, licet alienatio vel subinfeudatio ei sit interdita. Dissent. BESOLD. in *thesaur. pract. voc. Jagten/ ubi*

pag. n. 419. formula eines Bestand- und Gnaden-Jagens exhibitur.

XXXVIII. III. Jure præscriptionis, quod quidem contra alios privatos, non vero contra Principem sive dominum territorialem recte allegatur.

XXXIX. Non equidem ignoro, STRVVIVM, CARPZOVIVM, BERLICHIVM, MEVIVM, ZANGERVM, SCHNEIDEWIVM, PRVCKMANNVM, FINCKELTHVSIVM, ZIEGLERVM, BECHMANNVM, HEROLDVM *in observationibus consultatio-decisivis forensibus, observat. 15. 16. 17.* (ubi responsa plurium Collegiorum Juridicorum) & tantum non omnes asserere: præscriptioni, dummodo sit immemorialis, adversus Principem locum esse; & vix unum alterumve, puta SVTHOLTVM, PAVERMEISTERVM & THOMASIVM *in disputatione de præscriptione regalium ad jura subditorum non pertinente* id negare. Verum numerus dissentientium hic neminem terrere debet.

XL. Neque enim ex genuinis principiis juris naturæ, politiciæ & juris publici, sed ex juris canonici lacunis & legibus quibusdam Romanis male applicatis rem repetunt.

XLI. Scilicet jus naturæ ostendit, nullum jus subditorum adversus imperantem, qua talem, ad classem juris perfecti referri posse.

XLII. Principia politica & juris publici prohibent, ne quicquam a privato contra publicam utilitatem suscipiatur vel allegetur; utrum vero quid ad publicam utilitatem pertineat, judicium penes Principem non penes subditos esse.

XLIII. Porro Principem & posse & debere facere, quod rei publicæ expedit, licet vel per mille annos contrarium fuerit observatum; & salutis publicæ tanquam legi supremæ omnia emolumenta privata, adeoque & omnem præscriptionem subditorum cedere.

XLIV.

XLIV. Denique omnes rationes, quibus præscriptio nis jus innititur, hic corruiere. Nam juris gentium rationes ad rem præsentem non quadrant, quia hic non inter gentes, i. e. invicem æquales, sed inter imperantem & subditos disceptatur. Ratio juris civilis vero, poena negligentia, principem minime stringit, nec sequitur: Princeps per tempus immemorabile negligens fuit, ergo negligentiam continuare tenetur: quia potius defectus compertos quotidie emendare potest ac debet.

XLV. Ipsi quoque dissentientes huic præscriptioni non majorem vim tribuere audent, quam privilegio vel legi publicæ; ut privilegia quæcunque revocari posse ostendi in *observationibus Halensibus Tom. 3. obs. 15. 16. 17.* quæ huc transcribere necesse non est. Leges vero a Principe mutari posse in confesso est.

XLVI. Et Principes ab initio recte sibi asserere jus venandi potuisse fatentur dissentientes, at tum temporis procul dubio subditi ultra tempus memoriam excedens id exercuerunt. Quod ergo tum licuit Principibus, cur idem hodie non liceat?

XLVII. Denique pro nostra sententia pronunciasse *JCIOS Halenses mens. Mart. 1693.* exhibita sententia testatur THOMAS. *d. l. §. 3.*

XLVIII. At contra alios privatos immemoriali tempore ad præscriptionem opus non est, sed sufficit ordinarium, excepta Saxonia Electorali, *Ord. Provinc. d. anno 1555. CARPL. L. 1. Respons. 44. ZIEGL. de juribus Majest. lib. 2. cap. 14. §. 44. sq.*

XLIX. Quemadmodum & judicium possessorium super venatione in alieno recte instituitur, quod tamen in Saxonia Electorali non obtinet. *ZIEGL. d. l. §. 46. sq.*

L. IV. Jure investituræ, ubi quæritur: Si quis investitur de sylva cum omnibus pertinentiis mit allen und jeglichen Zu- und Ingehörungen an Grund und Boden / auch gesuchten und ungesuchten Nuzungen / Gnaden / Rechten und Berechtigkeiten / nichts überall davon ausgenommen:

utrum sub hac generali investitura jus venandi comprehendatur, an vero hoc specialiter & disertis verbis exprimendum sit?

LI. Prolixe hanc quæstionem negat HEROLD. *in observat. consultativo-decisivis Forens. obs. 14. per tot.* sed verior affirmativa, quam *in disput. inaugurali Altorffii 1706* habita defendit M. ADAM. LVDOV. LOEFFLER, eamque secuti sunt *Jcti Lipsienses, Wittebergenses, Helmstadienses.*

LII. Huic affinis est altera quæstio, utrum in literis investituræ sub nomine *der Jagten* / etiam venatio superior comprehendatur? quod affirmo, & mecum sentire video HERTIVM *Tom. 2. opusculor. diss. de superiorit. territor. th. 49.*

LIII. Si enim beneficia Principis latissime sunt interpretanda, & explicatio promissi contra eum fieri debet, qui clarius loqui potuisset; si denique nomen generis omnes sub se species comprehendit, nulla ratio subest, cur nomen *derer Jagten* ad venationem inferiorem, tanquam speciem ignobilissimam, sit restringendum.

LIV. Dissentiunt plurimi, FINCKELTHAVS *obs. 41.* HEROLD. *observat. consult. decisiv. XIV. n. 13. sqq.* quia venationes non ad emolumenta prædiorum ordinaria, sed ad regalia sint referendæ. Verum hæc ratio non concludit.

LV. Postquam enim in Germania venatio superior in feudum concedi solet, non minus ac inferior; & hæc perinde ac illa regalibus annumerari suevit, nomen *venationum* utramque comprehendit.

LVI. Negantium vero sententia procederet, si constanti consuetudine receptum esset, ne venatio superior aliis in feudum concedatur, aut ut ea magis quam inferior ad regalia pertineret.

LVII. Poterat etiam objici, quod in jure nostro sub nomine generis ut plurimum denotetur species ignobilior, v. g. crimena
læsa

læfæ Majestatis, adoptio, jus, culpa, clericus, nobilis, magistratus &c.

LVIII. Sed facilis est responsio: Procedit regula, quando species nobilior diversum nomen sortitur, v. g. perduellio, arrogatio, lex, dolus, Episcopus, comes vel baro, Princeps seu dominus territorialis. At in casu præfente utraque species nomen generis retinet.

LIX. Cæterum sæpe restringitur concessio venandi; aliquando ad certum genus ferarum; ita Nobilis familia Hassiæ, die Riedesel zu Jzenbach / venatione Aprina singulariter investitur. KNICHEN *de vestiturar. pactionibus* P. 2. c. 2. n. 40.

LX. Aliquando ad certum genus instrumentorum venationi inservientium; ita ex communi sententia concessa venatione etiam majorum ferarum non tamen concessum videtur das Pürschen und Schiessen / CARPL. *decif.* 287. quemadmodum vice versa sub concessione des Pürschens non conceditur venatio mit Nezen und Hunden. Quemadmodum & das Pürschen und Nezen non comprehendit jus pandendi zonas, Neze und Zücher aufzustellen / vid. MAVRIT. *Consil. Chil.* 1. p. 9. WEHNER. *obs. pract. voc. Forst-Recht* / p. 123.

LXI. Ita cui concessum est jus venationis superioris, ei concessa non videtur venatio inferior. BESOLD. *thes. pract. voc. Jagen*. p. 111. 420.

LXII. Scilicet venatio superior, die hohe Jagt / est jus capiendi feras majores, cervos scilicet & apros, hoch / roth und schwarz Wildpret.

LXIII. An etiam ursos? ita plerumque. At in Saxonia ursi ad separata foresti regalia referuntur, quemadmodum sæpe etiam lynces & lupi, atque in genere animalia carnivora, quorum carnibus homines non vescuntur.

LXIV. Venatio inferior comprehendit capreolas, lepores, vulpes, perdices, turdos, alaudas & similes.

LXV. Ali-

LXV. Alicubi media quoque venatio usu recepta est, ad eamque referuntur capreoli, die *Rehe* / apri minores, vid. summam STRVVII *teutsche Jurisprudenz tit. de rer. divis. §. 23---35.*

LXVI. Clericos & rusticos juris venandi plane capaces non esse omnes observant, & de clericis enucleate docet ZIEGL. *de jurib. Majest. Lib. 2. c. 24. §. 37--42.*

LXVII. Verum hæc observatio non magni momenti est, venatio regulariter fundis & territoriis cohæret, eorumque possessoribus, qualescunque sint, permittitur.

LXVIII. Cæterum seculo XVI. vulgo creditum fuit, jus venationis & forestæ cum jurisdictione criminali connexum esse, WEHNER. *obs. Pract. voc. Forst-Recht / pag. 122.* unde proverbia:

Wohin der Dieb mit dem Strange /

Dahin gehört auch der Hirsch mit dem Fange.

Item: *Soweit die Straff-Gerichte gehen / so weit gehet auch der Forst.* Verum hæc proverbia refutat HERT. *Tom. 3. opusculorum de paræm. German. Lib. 2. par. 16.*

LXIX. Ita crediderunt veteres jus cingendi sylvam pertinere ad jus venandi: *Werdarffjagen / darffhagen.* Sed & hanc opinionem discutit HERT. *d. l. paræm. 17.*

LXX. Denique cui jus venandi non competit, ei nec tribuitur jus occupandi cornua cervina, aliasque ferarum bestiarum reliquias, quæ quidem alicujus pretii sunt.

LXXI. Sed & sæpe Principes sibi reservant *die Vorjagen /* præsertim ubi saltem venationem inferiorem concedunt.

LXXII. At ubi feudi, usufructus aut servitutis jure venationem concedunt, nihil in dubio reservasse videntur.

LXXIII. Demum quod venationes, *von Strick /* eo anni tempore incipiantur, quando dominus directus venari desit, hoc particulare statutum supponit.

LXXIV. Ita

LXXIV. Ita quamvis in alieno venari non liceat, feram tamen in fundo suo vulneratam persequi licet in fundum vicini per XXIV. horas, cui non adversari puto *ordinat. Provinc. Elect. Saxon. de anno 1555. tit. daß ketner auf des andern Grund und Boden jagen und hegen solle.* Conf. *Sächß. Land-Recht. Lib. 2. art. 61. & Gloss. Wetzb. art. 121. n. 12. Mor de jur. venand. P. 1. c. 8. n. 14. KLOCK. tom. 1. Consil. 29. n. 545. HERT. opuscul. Tom. II. pag. 305.*

LXXV. Neque confusio jurium forestalium, aut lites inde metuendæ, quia per vestigia sanguinis ex vulnere profluentis, feram ex fundo persequentis fugisse facile ostendi potest. Et solent venatores in loco, unde bestiam persequuntur, pileum aliudve signum in rei testimonium deponere.

LXXVI. De pœna prohibitæ piscationis vid. *Dr. BERGER. Electæ Crim.*

CAP. III.

De Jure foresti.

L

Ius foresti a jure venandi quam maxime differt, & fere tantum a parte, quamvis hoc sub illo quandoque comprehendatur. Illud *die Förstliche Obrigkeit oder Herrlichkeit/* hoc *Wildbann* vel *Weydwerck* vocatur. *MEISCHN. Tom. 2. Lib. 2. decis. 2.*

II. Accuratus loquendo bannum ferinum (non sylvestre, quia & in agris apertis exercetur) & jus venandi etiam differunt, ut majus & minus, illud enim præter jus capiendi feras, etiam licentiam quælibet ferarum capiendarum causa decernendi involvit, v. g. *das Hagen.*

III. Definitur jus foresti : complexus jurium circa sylvam, jurisdictionem in eam exercendi, omniaque emolumenta inde percipiendi.

IV. Atque fere ad hæc summa capita reducitur, nimirum leges circa sylvas & aliquando venationes ferendi, ephoros & ministros sylvarum constituendi, de controversiis forestalibus cognoscendi, delicta contra leges forestales commissa puniendi, denique omnia emolumenta exinde percipiendi.

V. Alii jurisdictionem forestalem & jus forestæ etiam ab invicem separant, vid. LYNCKER. *ad Struv. Synt. jur. feud. cap. 6. apb. 28. n. 1.* ut illud in emolumentis, hoc in cognitione causarum forestalium consistat, sed utrumque facile convenire sub conceptu generico potest.

VI. Jus itaque foresti seu jurisdictio forestalis, 1) merum imperium in rebus venatoriis & sylvaticis comprehendit, ac proinde jus fures ferarum criminaliter puniendi, etiamsi jus Centæ & Voigtejæ, *die Cent- und Voigteyliche Obrigkeit* / in districtu universali alii competat.

VII. 2) Jus ordinationes & mandata forestalia publicandi, eorumque transgressores puniendi.

VIII. 3) Nimiam lignandi licentiam in forestis cohibendi, ne receptui ferarum noceatur, *damit sich das Wild bergen könne.*

IX. 4) Eradicationem truncorum, *das Ausstocken* / prohibendi, quam tamen potius promovendam, quam impediendam esse prudentes & experti patresfamilias suadent.

X. 5) Pomæ sylvestria & glandes percipiendi, atque adeo pro pastura porcorum, *Eichel-Mast* / certam pensionem percipiendi.

XI. 6) Prohibendi, ne capræ, oves, sues in foresta pascantur, arboribusque novellis noceant.

XII. 7.) Avenam in usum forestæ & pro canibus venatoris exigendi, **Hunds- und Forst-Haber zu fordern.**

XIII. 8.) Arbores, effoeta ætate aut vi ventorum fulminumque fractas, sibi habendi, **die Wind-Fälle oder Windbrüche;** nisi proprietas sylvæ ad alium spectet, cujus enim sunt arbores stantes, ejusdem quoque sunt collapsæ.

XIV. 9.) Jus præcipiendi, ut dumeta & fruticeta excidantur, quo novellæ arbores tanto felicius ad proceritatem evehantur, **die Haunung der jungen Gehäue zu gebiethen.**

XV. 10.) Jus inhibendi, ne in vicinia sepes palis præacutis muniantur, quibus feræ transilientes confodiantur.

XVI. 11.) Jubendi, ut canes rusticorum, & pastorum fuste onerentur, **die Hunde zu knütteln.**

XVII. 12.) Operas venatorias a subditis exigendi, & casas saltuariorum, **Forst-Knechts Häuser / extruendi.**

XVIII. 13.) Saltuarios & ministros, **Forst-Meister / Wacht-Forst- und Schutz-Knechte / constituendi, & ab officio iterum removendi.**

XIX. 14.) Jus venandi & sylvam cingendi, **zu jagen und hagen / nisi alius alterutro aut utroque jure ibidem gaudeat.**

XX. 15.) Jus prohibendi aut permittendi novales, i. e. certa sylvæ spatia primo ligone in agros mutare, vulgo **Neubruch-We / Rodt-Land / Rodtern / decimasque den Neubruch-Zehenden / Rod-Zehenden / inde exigendi, de quo HERT. Tom. II. opuscul. diff. de superiorit. territor. th. 50. p. m. 305. sq.**

XXI. 16.) Jus columnas & lapides terminales ponendi, **Hege- oder Forst-Säulen und Markungen zu setzen.**

XXII. Huc etiam a WEHNERO in *obs. pract. voc. Forst-Recht. p. 120.* refertur 17.) castratio equorum & aliorum brutorum, adeo ut IDEM *p. 121.* asserat, non esse jus foresti, si quis non habeat constitutionem eorum, qui castrant bruta.

XXIII. Verum ea de re tamdiu dubito, donec constiterit, qua fide WEHNERVS id asserat, nec gratum fuerit venatoribus cum castratoribus porcorum, vilissimo hominum genere, commisceri, utcunque hi aliquod in republica momentum facere sibi videantur, vid. *Dn. HORN. de jure procedr. decad. 2. qu. 10.*

XXIV. Cæterum jurisdictio forestalis iisdem modis, quibus jus venandi acquiritur, defenditur & amittitur.

C A P. IV.

De

Jure metallifodinarum.

I.

Postquam mensura pretiorum, nummus ex metallis nobilioribus cudi; ignobiliorum vero usus eximius disci cœpit, Principes jus metallifodinarum ad se pertrahere non destiterunt.

II. Ita *Jure Saxon. communi Land & Recht / L. 1. art. 35.* legitur: *Alle Schätze unter der Erden begraben / tieffer denn ein Pflug gehet / gehören zu der Königlischen Gewalt.* Quem textum non de thesauris defossis sed mineris metallicis exaudiendum esse interpretatio authentica & ratio docet, *Const. Elect. Sax. ult. P. 2.*

III. Etenim vox *begraben* / non defossum sed effossum notat, innuente id *jure Provinc. Sverv. art. 218.* *Wer Schatz unter die Erd begräbet / tieffer denn ein Pflug gat / der gehöret zu dem Königlischen Gewalt.*

IV. At si omnium in provincia quavis metallifodinarum sumtus inde ab initio, cum aperirentur, computes, & cum proventibus, qui sæpissime nulli sunt, & longa sed frustranea spe avidos dominos deludunt, conferas, patebit, e re principum non esse, ut tan-

tam

tam pecuniæ vim incerto periculo exponant, & soli sumtus ut plurimum inanes ferant, quamobrem quibusvis privatis jus aperiendi ductus metallorum liberaliter concefferunt.

V. Ea tamen lege, ut decimas (alicubi per tempus, da die Zehne nicht in Ausbeute stehet / tantum vicesimas) gratuitas Principi relinquunt, cui oneri ea, quæ metallorum nomine non veniunt, v. g. gypsum, carbones bituminatos fossiles, *Stein-Rohlen* / lapides fossiles haud subjacere plures autumant. vid. WEHNER. *obs. pract. voc. Gyps. p. 175.*

VI. Mihi quævis, quæ citra Principis permissionem effodere non licet, decimarum aut alterius pensionis oneri subesse, & res universa ab imperantis arbitrio pendere videtur, add. *Dn. HORN. Jurispr. feud. cap. 9. §. 16, 17.*

VII. Ita porro Principes Germaniæ in ditionibus suis metalliferis propolium auri & argenti sibi reservant, den *Silber-Kauff* / atque inde monetam ut plurimum priscae notæ, *Species-Thaler* vel *Ducaten* cudunt. vid. BESOLD. WEHNER. SPEIDEL. *voc. Silber-Kauff.* HORN. *jurispr. feud. cap. 9. §. 18, 19.* ubi quæstio de periculo argenti, dum in officinam monetariam deferretur, perdit.

VIII. Sed neque propria auctoritate metallifodinas aperire privatis licitum est, licita vero est prima scrutatio, *das Schürffen.*

IX. Adeo ut in fundo, quin in ipsis ædibus alterius quilibet investigare possit, SIXTIN. *de regal. Lib. II. cap. XVI. n. 38. seqq. ibique allegg.* dummodo parcat loco, ubi mensa, lectus & focus positus est, nec non agris consitis. vid. *Schönbergs Berg-Information voc. Schürffen.*

X. Defecta vero vena, nihil juris in ea habet inventor, nisi ea se investiri petat & investiatur, *wenn er nicht gemuthet und den neuen Gang in Lehn empfangen.*

XI. Quod si alius inventorem præveniat, investituram petendo, hic nihilominus potior est. *Der erste Finder ist auch der erste Muther.*

XII. Domino fundi solatii loco portio hereditaria, ein Erb-Ruckuß / assignatur, quæ fundo in perpetuum adhæret, nec ejus nomine quicquam confertur. Liberum vero est domino, loco partis hereditariæ, quatuor partes, suo sumtu colendas, (4. Ruckuß) accipere.

XIII. Scilicet partes fodinarum vel locales sunt & visibiles, vel intellectuales, sive incorporales. Illæ sunt v. g. die Stollen / Schachte / Maasse / hæ vero die Schichten und Ruckuß.

XIV. Cuniculi, die Stollen / sive ductus subterranei, sunt vel superior, der Ober-Stollen / vel medius, der Mittel-Stollen / vel infimus, der tieffe oder Erb-Stollen.

XV. Putei, die Schachte / sunt foramina vel declivia vel perpendicularia, Sink- oder Nicht-Schächte / lucis & aeris immittendi & lapidum metalliferorum extrahendorum causa confecta.

XVI. Maasse sunt spatia nova ad fodinam, Fund-Grube / per investituram acquisita, quæ lapidibus terminalibus, mit Loch-Steinen / designantur, & tum a situ tum a numero denominantur, das unternechste Maass / obernechste Maass / ober- / and- / dre- / dritte und vierdte Maass.

XVII. Schicht est certa fodinæ portio, v. g. quarta vel octava, ut plurimum quarta 32. oder 16. Ruckuß.

XVIII. Aliquando denotat mensuram temporis, quamdiu operæ continuari debent, 6. 8. oder 10. Stunden / unde locutio nach der Schicht arbeiten.

XIX. Ruckuß ab inventore ita dictus est minor metallifodinæ portio, scilicet centesima vigesima octava, der hundert und acht und zwanzigste Theil / secundum quam impensæ, die Zubussen / & reditus, die Ausbeute / dividuntur, non secus ac uncia est pars duodecima hereditatis.

XX. Ulteriores partium subdivisiones non facile tolerantur, nisi quod in metallifodinis divitibus, etiam halbe und viertel Ruckuße habere liceat.

XXI. Atque harum partium domini vocantur die *Bewercken* / exercitores, quoties vero non nisi octo vel pauciores unus metallifodinæ socii sunt, vocantur socii, *Gesellschaffter* / *Lehner* / & in abstracto *Lehnschafft*.

XXII. Præter eas 128. partes præterea habetur pars domini fundi, *der Erbfuctuß* / ita partes tres ecclesiæ, civitati & nosocomio illius loci concedi solita. Quæ omnes ab impensis liberæ sunt. LEISER. *jus Georg. Lib. 3. cap. 24. n. 64. seqq.*

XXIII. Jus circa istas metallifodinarum partes, alii feudum, alii emphyteusin, alii jus censiticum vocant, alii pro pleno allodio habent. Verum proprie loquendo id ad neutrum pertinet.

XXIV. Etenim in allodiis investitura quidem hodie obtinet, prout supra Lib. I. peculiari capite ostendimus, at ita absolute necessaria non est, quin aliquis rem bona fide possidere & emolumenta percipere possit, at si quis audeat, *ohne Muthung zu bauen* / poenæ etiam corporis afflictivæ obnoxius est. *Schönbergs Berg = Information voc. Muther §. 1.*

XXV. Et plenus allodialium dominus ob omissam culturam fundo non statim privatur, at qui dilatione non impetrata culturam differt vel plane negligit, vel trimestrem recognitionem, (*das Quatember oder Neceß = Geld* /) non solvit, jure suo excidit, *er muß das Feld räumen / oder sein Lehn fällt ins freye.*

XXVI. Quo minus emphyteusi annumeremus, id prohibet, quod in Germania metalla vel plane non, vel certe post secula vix renascantur. *add. pars 3. Const. Sax. 25.*

XXVII. Neque adeo certus quis esse possit, utrum post annum fructus exinde superfuturus sit.

XXVIII. Eamque ob causam SERENISSIMVS *d. Const. XXV.* gravissima ex ratione sancivit, redditus metallicos fructuum nomine

ne

ne haud venire, sed proprietarii manere, usuris eorum usufructuario relinquendis.

XXIX. Deinde neque canon annuus, neque laudemium hic solvitur, nisi quis illius loco decimas domino territorii solvendas, hujus vero exiguum illud honorarium magistro montium solvi solitum, den *Muth-Groschen* / surrogari credat.

XXX. Sed neutrum proprie fieri potest, nam & decimæ de multis allodialibus solvuntur, & pecuniola illa saltem aliquale operæ pretium est.

XXXI. Porro nullum hic jus protimiseos domino territorii competit, quale quid tamen in emphyteusi domino directo denegari non potest.

XXXII. Jus censiticum non est, quia non soluta trimestri recognitione res amittitur, eademque commissi pœna neglectui culturæ incumbit.

XXXIII. Denique feudum non est, quia neque fides neque servitia præstantur, & omnes promiscue heredes in partibus metallicis succedunt.

XXXIV. Quid ergo erit? est jus metallicum. Cui hæc non sufficit responsio, ex eo quæro, quidnam sit aliud? non omnia gentium negotia juris Romani modulo metiri licet, & praxis rerum metallicarum simplicitatem amat, raro ad interiora artis juris penetrat.

XXXV. Qui solus ejusmodi jus in metallifodina impetravit & exercet, vocatur *ein Eigen-Lehner* / qui id cum aliis communicavit, *ein Lehn-Träger* / cui tamen nulla prærogativa præ reliquis sociis vel exercitoribus partium competit.

XXXVI. Caterum in causis metallicis propemodum omnibus a juris communis ratione receditur, quamobrem separata judicia metallica sive montana constituere, totque leges & ordinationes promulgare opus fuit, quas collectas videmus in *Corporis Juris & Systemate rerum metallicarum Francof. ad Moen. 1698.*
edito,

edito, cujus continuationem expectamus. Atque inde est, quod sententiæ in judiciis metallicis latae, quarum farraginem SPANIVS collegit, nunquam præ se ferant clausulam: Sprechen wir vor Recht / oder von Rechts wegen / sed semper: Erkennen wir vor Berg-Recht / & von Berg-Rechts wegen / vid. formulas disput. Dn. HORNII de libro metallico antigrapho subjunctas.

XXXVII. Singularia processus forensis in causis metallicis in Saxonia exhibet Schönberg in der Berg-Information sub fine.

XXXVIII. Aliud singulare, quod in Saxonia Electorali & Ducali ex inveterata consuetudine metallifodinæ, in quibus æs, cuprum aut stannum vincit aurum argentumve, omni jure cedant vasallis de feudo cum alta jurisdictione investitis, nec inde decimæ Principi solvantur, notat COLER. Part. 1. Decis. German. 98. n. 19.

XXXIX. Metallis accedunt minerae, quarum pretiosiores plerique regalibus perinde ac metalla recte annumerant.

XL. At viliores, quo referunt alumen, nitrum, carbones, vitriolum &c. omnino privati juris esse censent, sed ab aliis, & imprimis ab experientia refutantur, vid. Dn. de LYNCKER. diss. de jure minerarum Jen. 1695. habita th. 27. seq. quæ dissertatio universum thema plenissime exhaurit.

XLI. Denique & de jure monetarum quædam dicenda hic forent, præsertim de differentia bonitatis respectu 1) des Reichs / 2) des Sinnischen / 3) des Leipziger Fusses. Sed otium nobis facit Magnif. Dn. BERGER. de usu action. Ubi mutationis factæ tempora advocatis scitu necessaria observantur, add. Leonhard Wiltbald Hoffmanns alter und neuer Münz-Schlüssel. Nürnberg. 1692. 4. bey Ziegern.

CAP. V.

De

Jure salinarum.

I.

Salinas mineris plerique autores accensere malunt. vid. *Dn.* de LYNCKER, *disp. de jure minerarum passim*. Quod tamen indistincte dici non potest.

II. Etenim sal vel fontanum est, *quellende Sohle* / unde subjecto igne in sarraginibus sal coquitur; vel marinum, quod mediante solis æstu ex salo paratur, vel fossile, *Berg-Salz* / quod ex terra effoditur. Atque hanc ultimam speciem tantum ad mineras referri posse res ipsa loquitur.

III. Quin & in Germania salis marini & montani vix quicquam, coctilis vero plurimum reperimus, ex cujus græco idioma-
te complura loca Halæ nomine insigniuntur, *Hall in Sachsen / Halle in Schwaben / Reichen-Hall in Beyernd / Halle in Salzburg / Hallstadt in Oesterreich / Hall in Inthal in Tyrol / Julius-Hall in Braunschweigischen*.

IV. De sale marino HOFMANNVS in *Beschreibung des Salzwercks in Halle cap. 2.* deque fossili idem *ibid. cap. 3.* ex instituto agit.

V. De fontibus salinis Germaniæ IDEM *cap. 4. sqq.* succin-
cte & erudite differit atque observat, in ditionibus Potentiff. Prussiæ Regis millies mille centenas libras salis coqui posse. Has proxime sequi terras Brunsvicensis, inter quas Lunenburgum fontibus ditissimis gaudet, &c. a)

VI. In

a) conf. Zondorff's Haligraphia.

VI. In antiquitatem salinarum Halensium inquirat IDEM cap. 5. ubi ex diplomatibus observat, districtum circa Halam & Præfecturam Giebichensteinensem vocatum fuisse pagum Neletize, & ex mancipiis Teutonicis & Slavonicis, tum temporis operi adscriptis, hodiernos operarios, quos *Hallorum* vocant, ortos esse.

VII. Fontes Halæ quatuor hodie sunt; *Der teutsche Born* 36. *Ellen tieff* / qui ad instar metallifodinæ in 128. partes, quæ hic *Quarte* vocantur, distribuitur; *Der Hackeborn* / 35 $\frac{1}{2}$. *Ellen tieff* / a *Barone de HACKEBORN* circa seculum X. constructus; *Gutjahr* fons profundissimus 45. *Ellen ohne Gestelle* / & antiquissimus, alias *der Wendische Born* dictus, & *Metris* 39. *Ellen tieff* / ejusdem fere antiquitatis. b)

VIII. *Ædiculæ* sive tuguria, in quibus sal præparatur, vocantur *Kothe* / eadem forte etymologia, quam supra de *Cotariis*, *Korsassen* / attulimus, & singula propriis nominibus insigniuntur, v.g. *der Keyher* / *Kelch* / *Backofen* / *die Goldammer* / *das wilde Schwein* / modum præparandi describit *HOFMANN. d.l. cap. 9.*

IX. Ordinationes, *Thal-Ordnungen* / & leges circa salinas Halenses tulerunt *JOHANNES* Archi-Episcopus, *ERNESTVS*

b) Die Brunnen und Kothe liegen im Thale / und ist vormahls der Ort / wo die Stadt lieget / der Berg genennet worden / daher die Stadt-Gerichte annoch die Berg-Gerichte heissen. Wenn lange kalt Lager gehalten wird / laufft der teutsche Born über / die andern aber nicht / weil sie höher / als jener / liegen / und alsdenn kan man 278. Schock Zober wöchentlich aus allen ziehen / ein Zober hält 8. Eymen / ein Eymen 12. Hällische Kannen / und können daraus 12000. Lasten / jede zu 12. Tonnen oder 32. Stücken Salz / deren zwey ein Werk ausmachen / gerechnet / gefotten werden. Weil nun die Pfänner jährlich über 6250. Lasten nicht debitiren / so wird die überflüssige oder extra-Cohle / welche 4750. Lasten beträgt / von Ihro Königlichen Majestät versotten.

STVS anno 1482. ALBERTVS anno 1516. CHRISTIANVS WILHELMVS, anno 1615. & AVGVSTVS Dux Saxoniae, postulatus administrator Archi-Episcopatus anno 1655. Sed pleraque moribus & consuetudini non-scriptae originem debent.

X. Id imprimis, quantum ad salinas Halenses singulare est, quod duae distinctae ibi societates reperiantur: altera fontium & saluginis, die Guths-Herren / die auf ihre Ausläuffte sitzen / altera coctionis & sartaginum, Pfänner.

XI. Fontes inter socios in portiones arithmeticas dividuntur, nimirum der teutsche Born in 128. Quart / (non secus ac metallifodinae in totidem Ruxe) deren jedes wöchentlich 60. Zöber giebet. Der Gutsjahr in 24. Quart / jedes zu 44. bis 45. Zöbern / & quævis quarta in 12. Pfannen. Der Metris in 80. Quart / jegliches Quart zu 2. Pfannen oder 10. Zöbern. Der Hackeborn nicht in Quart sondern in 32. Rössel / deren jedes in 6. Tagen 24. Zöber träget: de divisione in Stühle vid. Hondorff cap. 2.

XII. Hæ portiones olim ad neminem nisi ad socios & corpora pia pertinebant, at cum anno 1479. magna inter urbem & societatem, deren Pfänner / contentio oriretur, quadrans scaturiginum & sartaginum, des Thal-Guths und der Rothe / Archi-Episcopo Ernesto cessit.

XIII. Quot vero portiones ad quemvis sociorum spectent, ex tabula cerea cognoscitur, quæ die Lehn-Taffel appellatur, & quotannis semel, die a Principe constituta, producitur, quo factæ circa possessores mutationes eidem inscribantur, damit die Ab- und Zuschrift geschehe.

XIV. Et aliquando socii fontium ipsi sartagines possident, sie versieden ihre Sohle selbst / vel possessoribus sartaginum, denen Pfännern / vendunt, vel cotam certa pensione conducunt. add. HEROLD. Consil. Decisivo. 32.

XV. Ubi notandum, 1) neminem lucrum (scilicet quotidianum, add. HEROLD. *Consil. decisivo. 32. per tot.* ubi de simili consuetudine Stasfurtensi) ex sartaginibus & salis preparatione percipere posse, nisi qui in urbe Hala jus civitatis obtinuit, ædes proprias, et in Schoßbar Haus / inhabitat, & familiam alit. Ita in *Regimine Magdeburgico* d. 18. Decembr. 1676. in causa Hans Barthel Drachstedts contra Caspar Heinrich Drachstedten decretum fuit: daß Kläger nach nunmehr gnugsam beschener Bescheinigung seines gen Schleuditz gewendeten domicilii billig pro extraneo und unfähig Thal-Güter hier zu haben / vermöge derer hiesigen Statuten zu achten. Würde nun Beklagter binnen Sächß. Frist des Vorkauffs an den beyden Lehn-Röthen zum Reyher und Backoffen / nebst andern Thalgüthern sich nicht gebrauchen / so wäre er in die alienation derselben an andere / zu consentiren schuldig / auch im Fall der Verweigerung der consens in contumaciam pro dato so dann zu halten.

XVI. 2) Salinator, qui plurium cotarum Dominus est, non nisi in una coquere potest, reliquas aliis habilibus justa mercede elocare tenetur.

XVII. 3) Quilibet cotæ possessor tempore der Besatzung juramenti loco promittere tenetur, emolumenta coctionis, Pfänner-Gewinn / ad seipsum, non ad alios spectare, & cotam vel falsuginem sua ipsius pecunia emtam esse.

XVIII. Quo vero inter dominum falsuginis & possessorem dominumve sartaginis æquitas in lucro communicando observetur, statutum est, ut quatuor viri pii probique, iique cives Halenses, 2. Würcker und 2. Born-Knechte / a Senatu & magistris fontium primariis electi, gravique juramento constricti, supputata sumtuum quantitate emtorumque numero, pretium utrinque

æquum falsugini ponant, isque actus *verschlagen* / & ipsi taxatores *Berschläger* vocantur. c)

XIX. Sed neque promiscue cuilibet, quantum libuerit, salis quotannis coquere licet, verum quotannis a domino certus numerus *deyer Zober* determinatur, infra quem non licet consistere, nisi quis eo anno jure coquendi carere & expectare velit, ut quam sibi comparavit, falsugo reliquis salinatoribus accrescat.

XX. Eamque ob causam stata a Principe die, ut plurimum pridie D. Thomæ quilibet salinator demonstrare debet, se tantum falsuginis, quantum sufficit, pro anno futuro comparasse, quod vocant *die Besatzung* / vid. HOFMANN. cap. 13.

XXI. Atque inde semper æqua inter salinatores proportio observata fuit, ut quilibet per hebdomadam 72. partes, *Stücke Salz* / coquere potuerit. Supplemento ex falsugine operariis addicta, aus dem *Gerente* / capto.

XXII. Verum hic ordo non nihil turbatus; cum enim initio regiminis Ernesti Archi-Episcopi 100. tuguria, *Kothe* / essent, & pœnæ loco quadrans, nimirum 25. Episcopo cederent, tractu temporis vero adhuc duodecim, & nuperrime aliud, quod decimum tertium est, & zum *Relche* vocatur, permissu Principis extruerentur, & Archi-Episcopi plura successive alienarent, ut jam non nisi XVI. Domino territorii supersint, ipse vero plenum numerum XXV. recuperare secum constituerit, & salinatores possessionibus suis privari non possint, adhuc novem extruendi erunt, quo pacto 121. numerabuntur, quibus falsugo non sufficit.

XXIII. Hinc anno 1707. constitutum, ne quis per hebdomadam

c) Ante aliquot annos pretium falsuginis eousque crevit, ac unquam alias, quamdiu hæ salinæ excolta fuerunt, und ist der *Berschlag* 11. Gr. 4. Pf. Holz / 14. Gr. 4. Pf. Sohle / 4. Gr. Schleiß. und Roth. pension, 6. Gr. 3. Pf. Pfänner. Gewinn auf jedes Werk Salz.

madam plus quam duas sexagenas & trientem (2. Schock und 20. Zober/) accipiat; anno 1703. vero non nisi in centum tuguriis coctum fuit, simulque edictum, ut reliquis salinatoribus damnum pro rata pensetur, jamque Rex modum meditatur, novem tuguria, quæ ipsi defunt, æquis conditionibus retrahendi, remque ad pristinam faciem reducendi.

XXIV. Plura de salinis Halensibus ex allegato scripto HOFMANNI & MATTHESII *eiffster Berg-Predigt*, nec non HONDORFII & GOTTFRIDI OLEARII *Haligraphiis* requiri possunt. add. David Kellners *Berg- und Saltzwercks-Buch* / pag. 371 -- 472. & imprimis notatu dignissimus de salinis Halensibus TACITI locus *Annal. Lib. XIII. cap. 57.* ibique LIPSIUS, BOXHORN. *alii.* Add. ELLENBERG. *disput. de salinis Halensibus.*

XXV. Superfunt quædam de jure salinarum in genere: hæc apud Romanos vel publicæ erant, vel privatæ. In publicas scemina delinquentes, sicut viri in metalla damnabantur, add. *l. 6. de captiv. & postlim. l. 5. §. 8. l. 8. §. 6. seq. de poen. l. 5. §. ult. de extraord. cognit. l. 11. C. de vectigal.* Privatas plures fuisse dubitare non sinunt *l. 5. pr. de reb. eor. qui sub tut. l. 32. §. 3. de us. & usufr. leg. l. 4. §. 7. de censib.* Ex quibus tamen aliquod vectigal exigebatur. SIXTINI. *de regal. l. 2. c. 19. §. 4.* add. SYMMACH. *Lib. 9. epist. 105. & Lib. X. epist. 65.*

XXVI. Moribus Longobardorum in Italia salinæ regalibus annumerantur, 2. F. 56. quod & in Germania factum, ubi eæ primitus ad Imperatorem spectabant.

XXVII. Deinde & Electoribus permittebantur *in Aur. Bull. cap. 9.* ubi quidem de sale fossili sermo est, sed dispositio procul dubio ad fontes salinarum extendenda.

XXVIII. Idem ipsum jus aliis Principibus jam ante hæc tempora communicatum, usque dum demum pars superioritatis territorialis factum sit.

XXIX.

XXIX. Utrum vero ipsæ salinæ, an vectigal salinarum ad regalia referenda sint, valde disceptatur. vid. RVMELINVS ad A. B. P. 1. diss. 8. n. 9. seqq. ibique MYLER, in addit. HERT. disput. de superiorit. territor. opusculor. Tom. 2. pag. 297. ibique allegati complures.

XXX. Verius ex consuetudine Germaniæ videtur prius. add. THVLEMAR. de octo-viratu cap. 19. §. 1. ibique citati Auctores. CRVGER. de jure Novemvirorum Part. general. discurs. 3. n. 3. LYNCKER. Consil. IX. n. 21. seqq. STRYCK, Volum. noviss. diss. 21. cap. 3. n. 1--24.

XXXI. Porro ad Principem spectat determinatio pretii salis, & alicubi ejus monopolium, quod tamen in Saxonia nostra urbibus nonnullis, ac imprimis Wittembergæ, ex singularibus privilegiis concessum est, vid. summatim LVFFT. in Repertor. voc. Salz, Salz-Märkte.

XXXII. Caterum Potentissimus Rex & Elector noster ærarium salis generale, eine Haupt-Salz-Cassa, eoque pertinentia conditoria, Salz-Niederlagen zu Wittenberg/ Torgau/ Mühlberg/ Meissen/ Schandau und Dippoldiswalda instruxit, neque in ejus præjudicium ex locis peregrinis sal advehatur, & subditis clanculum vendatur, indictis poenis gravissimis denuo anno 1699. severe interdixit.

XXXIII. Idem monopolii salis jus Galliarum regem, FREHER. de monet. fol. 48. Principes & status Italiæ, STRACH. de mercat. P. 4. n. 30. sqq. Regemque Prussiæ exercere, idemque in Flandria, Anglia, Bavaria, quin & Tartaria obtinere, MVLLERVS Pract. Marchic. rer. forens. Resolut. 107. observat. Privilegium Imp. Sigismundi, Sereniss. domui Brunsvigo-Lunenburgicæ tributum, exhibet ENGELBRECHT, diss. de jure salinarum, Sect. 2. tb. 9.

XXXIV. Ubi Princeps hoc commercium sibi non vindicat, id ad urbes potius, quam pagos vel nobiles, pertinere ratio civilis postulat,

postulat, & KLOCK. *de Ærar. Lib. 2. cap. 9. n. 15.* ostendit, add. FRITSCH. *de regali salinarum jure cap. 4. n. 10. seqq.*

XXXV. Jus ipsum salinarum ad privatos ut plurimum feudi titulo derivatur, FRITSCH. *Exercit. jur. publ. Vol. 1. disp. ult. §. 33. sq.* vid. omnino ACKOLD. *vom Post-Regal. Lib. 2. cap. 1.* unde tabula cerea, catalogum possessorum continens, vocatur *Die Lehn-taffel* / vid. HONDORFF. *cap. 23.* HEROLD. *de jure re-presentat. cap. 5. concl. IV. n. 1. seqq.*

XXXVI. Hinc etiam domini salinarum titulum veteres *Salz-Junker* affectant, quin & equestres ludos cupæ vehendæ anno 1273. tempore Johannis, Ducis Brunsvicensis & Luneburgensis in ipso festo Bacchanaliorum ab iis semper celebrandos certis solennitatibus introductos esse refert NOLDEN. *de statu Nobil. cap. 17. n. 11.*

XXXVII. Hinc ad solos masculos salinæ devolvuntur, in iisque simultanea investitura requiritur, nec vendi possunt, nisi minimum tres adhuc vasalli supersint, *wenn das Lehn noch auf 6. Augen stehet* / vid. RHEZ. *disp. juris publ. ult. de sarcina emigrantium cap. 4. §. 9. 10. §. 11.*

XXXVIII. Fructus post mortem vasalli statim ad dominum revertuntur, quia salinæ curis antecedentis opus non habent, neque ergo juris feudalis, 2. F. 28. §. *has consequenter*, neque juris Saxonici, *Land-Recht. Lib. 2. art. 58.* dispositio heic locum invenit.

XXXIX. Halæ tamen ex consuetudine heredes defuncti eo anno in possessione manent, & *den Siede-Profit*; Dominus vero *die Ausläuffte* percipit.

CAP. VI.

De

Acquisitione ex naufragiis, vom Strand-
Recht.

I.

Consuetudinem, qua bona naufraga domino littoris acquiruntur, ab antiquis temporibus invaluisse ostendit prohibitio FRIDERICI BARBAROSSAE *in auth. navigia C. de furtis. a)*

II. Eamque omnino extirpari non potuisse indicat repetita sanctio CAROLI V. *in constit. crimin. art. 218.*

III. Sed & patrum nostrorum memoria hodieque eam obtinere intelligimus ex iis, quæ affert SCHOTTEL. *de singular. & antiq. Germ. Juribus cap. 20. add. VINN. ad PECK, de re naut. p. m. 369. lit. c.*

IV. Originem rei prisca Germanis & Saxonibus tribuit, ab iisque ad alias gentes derivatum ait SCHOTTEL. *d. l. §. 4. in fin. & VINN. ad PECK. d. l. sed scrupulum objicit l. 9. ff. ad L. Rhod. de jact. & locus apud JUVENAL. Satyr. 4. v. 54. 55.*

*Quicquid conspicuum pulchrumque est equore toto,
Res fisci est, ubicunque natat.*

V. Vocatur alias Grundruhr-Recht / Fahrrecht / & cum primis circa littora maris Balthici usitatum fuit, ubi hodieque quibusdam in locis precibus publicis inferitur: **GOETZ** wolle den Strand segnen. Quamvis hanc formulam variis explicationibus emolliant incolæ.

VI. Est-

a) vid. HERT. *in not. ad Pufendorff. de J. N. & G. L. II. c. 3. §. 8. lit. b. ibique allegg.*

VI. Estque jus occupandi sibi que e vestigio habendi personas & bona naufragorum in littus ejecta.

VII. Ejus fundamentum alii ex jure, (i. e. consuetudine) gentium; alii ex præsumta derelictione; alii ex legibus Rhodiorum; (vid. SELDENI *mare claus. cap. 24. seq.*) alii ex jurisdictione territoriali seu littorali in compensationem sumtuum derivant; alii id juri alluvionis non absimile dicunt, alii simpliciter regalibus annumerant, alii errori minus laudabili imputant.

VIII. Rem totam ad potestatem legislativam refert THOMAS. *in disput. de statu Imperii potestate legislativa contra jus commune §. 41.* idque non immerito.

IX. Etenim si recte jubeat Princeps, ut actione noxali experiri liceat, quidni etiam, ut bona naufragorum publicentur, utrobique enim amittentis culpa deficit. *b)*

X. Nemo enim jure perfecto obligatur, ut in suo territorio alteri receptum præstet, unde hæc res pactis commerciorum, foederibus & pacificationibus materiam præbet.

XI. Neque major injustitia hic deprehenditur, quam in Albinatus seu Albinagii jure, de quo *infra* dicitur *cap. XII.*

XII. Aliis itaque fundamentis pro adstruendo hoc jure opus non est, interim supra *posit. 7.* allatae rationes nonnihil adimiculantur.

XIII. Et usus quidem gentium negari non potest contra tot testimonia, vid. SCHOTTEL. *supr. alleg. KNICH. de Saxon. non provoc. jure c. 5. n. 138. seq.* LINDENBR. *in Glossar. Codicis legum antiquar. subjuncto, voce: naufragium.* GRYPHIAND. *de insul. cap. 31. n. 108. seqq.* MARQVARD. *de mercat. lib. 2. c. 4. n. 10.*

A a 2

XIV. Ne-

b) Non ignoro, aliud esse: alteri suum auferre ob damnum reparandum, aliud: ad lucrum captandum. Sed lata semel lege is sibi imputet, qui in periculum se conjicit.

XIV. Neque gratis allegatur jurisdictio littoralis & compensatio sumtuum, præsertim ubi res, in mare ejectas, semel amiserunt domini, nec sæpe, nisi difficulter dominium probare possunt. Neque ergo ita male id ad regalia retulit PETR. GREG. THOLOSAN. *de republ. Lib. 9. cap. 1. §. 29.*

XV. Cum vero durum hoc videatur plerisque gentibus, extendendum temere non est ad cymbas sine rectore fluctuantes, vel ad naves, quæ regi post mali, velorum, rudentum & anchorarum amissionem amplius non possunt, salvæ tamen utcunque ad littus appellunt.

XVI. Sed & idem hujus compendii odium fecit, ut hæc consuetudo abrogaretur in locis plurimis, quale quid & in littoribus magnæ Britanniæ agitari ex relationibus hebdomadalibus belgicis nuper didici.

XVII. Ne tamen littoris accolæ frustra perire naufragos & eorum bona patiantur, in locis maritimis Christianorum generali consuetudine invaluit, ut *εὐρησῶν*, h. e. inventionis vel servationis præmium, quod Germanis *Bergelohn* / *Bergegeld* / vel *Bargegeld* vocatur, inventoribus exsolvatur.

XVIII. Hujus quantitas pro locorum diversitate variat; maximam ad trientem rerum inventarum ascendere observavi. Semper tamen distingvi debet inter inventionem in littore, & servationis operam, quod ipsa etymologia vocis *Bergen* ostendit.

XIX. Quin & tempora præscriptionis ordinaria dominis, naufragium passis, non permittuntur, sed brevius ut plurimum repetitioni præfinitur, plerumque annum. Idque haud injuste, ne diutius respublica ad res peregrinorum custodiendas obligetur.

XX. Plura de hac materia, in nostratibus provinciis parum nota, requiri possunt ex LOCCENII *tractatu de jure maritimo*, KVRICKIO *adjus marit. Hansæaticum tit. 9.* & STYPMANNO *de jure maritimo, passim.*

CAP. VII.

De

Jure molendinorum.

I.

IUs extruendi molendina complures ad regalia referunt. STYPMANN. *de jure maritim.* P. 2. c. 2. n. 174. BESOLD. *thes. pract. voc. Mühlen.* HERT. *opuscul. Tom. II. pag. 301. in not.* SCHILT. *Exerc. ad ff. 47. th. 49.*

II. Et pro hac sententia facere videtur, quod in diplomatis nobilitationis, in denen Adel-Brieffen / jus extruendi nova molendina ut plurimum tanquam singulare privilegium concedatur, & aliquando vasalli de eo investiantur.

III. Sed contrarium, videlicet quemvis in fundo proprio, etiam juxta flumen publicum, molam extruere posse, ex legibus & rebus judicatis etiam in Saxonia contra CARPZOVIVM P. 2. *const. 4. def. 10.* defendit, variisque rationibus confirmat Dn. HORN. *Jurisprud. feud. cap. 8. n. 26.* præeunte & libertatem communem multo prolixius defendente ZIEGLERO *de jur. Majest. Lib. 2. cap. 15. §. 32. - 48.* Conf. MEV. P. 9. *decis. 72.* & BORN. *disp. jurid. XIII. de eo quod justum est circa molend. cap. 2.* quam disputationem propemodum ad verbum adscripsit LEISER. *in jur. Georg. Lib. 3. cap. 15.*

IV. Idque non modo de molendinis aquaticis, de quibus laudati auctores agunt, sed & de pneumaticis verum est, & multo minor dubitandi ratio. Dissentiunt GRYPHIAND. *de Insul. c. XI. n. 27.* KLOCK. *de arar. L. 2. c. 8. ibique* PELLER. *in annot.*

V. In Marchia Brandenburgica vero contrariam obtinere consuetudinem testatur SCHEPLIZIVS *in consuet. March. P. 4. tit. 23.* & KOEPPEN *Decis. 20. n. 4.* ex iisque Illustriss. STRYCK, *Volum. noviss. disp. jurid. V. cap. 2. n. 76--84.* & *Volum. III. disp. XVII. cap. 2. n. 24. sqq. usque ad n. 31.*

VI. Certe posse Principem hanc libertatem extruendi molendina, habita utilitatis publicæ ratione; subditis auferre, dubium non est.

VII. Ea vero prohibitio in dubio eo usque haud extendenda, ut usus molendinorum, jam extruendorum, subditis interdictus, iique ad ea destruenda vel derelinquenda obligati videantur.

VIII. Etenim uti prohibitio, nequid juris in posterum acquiratur, potestati legislatoriæ ordinariæ; ita ereptio juris jam quæsiti soli dominio eminenti tribuenda est.

IX. Ita deficiente statuto vel legitime præscripta consuetudine, nemo prohibetur molendinum juxta molam alterius extruere, dummodo respectu hujus flumen non mutetur; BORN, *dict. disp. cap. 4. n. 1.* licet vel maxime lucrum ex frequentia der Mahl-Gänge intercipiatur. HERT. *Opuscul. Tom. I. pag. 138. ibique allegg.*

X. Atque hinc ulterius colligitur, posse molendinum de loco in locum transferri, machinas multiplicari, & in aliud genus etiam a vasallis indistincte converti, daß man mehr Räder einhängen und die Gänge vermehren / in gleichen Mahl = Mühlen / in Stampff. (als Del = und Papier = Mühlen) Schleiff = oder Schneide = Mühlen verändern könne.

XI. Quoties vero cursus aquarum immutatur, aut aquæductus ex flumine publico derivatur, aut molendinum in fundo publico ponitur, Principis consensum necessarium esse, BORN. *in dict. disp. cap. 3. §. 3. evincit.*

XII. Ita si molendinum hannarium vel multiplicetur, vel de loco in locum transferatur, vel merces pro comminatione frumenti &c. augeatur; neutrum sine Principis permisso fieri potest, eo effectu, ut jus cogendi ad mutationes istas proferatur.

XIII. Judicatur molendinum juxta leges loci, in quo ædificium positum est, non fluminis, in quod rotæ porriguntur, secus quam videtur HERINGIO *de molend. q. 17. n. 28.* alia omnia asserenda de molis navalibus BORN, *d. l.*

XIV. Et in quæstione de distantia molarum ab invicem flumen cum anfractibus suis, vel via regalis dimetienda est; non vero linea recta per aerem ducenda. BORN, *d. l.*

XV. Porro in extruendo molendino modus lege publica præscriptus, aut qui longa consuetudine invaluit, diligenter observandus est; cujusmodi regulas in ordinationibus molendinorum passim reperire licet. Summa capita ordinationum Electoralium Saxonicarum exhibet LVFFT. *in Repertor. Saxon. p. 702 -- 726.*

XVI. Imprimis ratione des *Sachbaums* observandum, ordinationem Saxon. de anno 1653. art. 9. non ad flumina publica & majora solum, sed ad omnia pertinere. BORN, *d. disp. cap. 4. S. 3.* BERL. *P. 2. decis. 176.* dissentit quodammodo *Magnific. Dn. HORN. in append. jurispr. feudal. n. XXII. pag. 249.* quid vero sit der *Sachbaum und sicher Pfahl* / vid. LEISER. *Jus Georg. Lib. 3. cap. 15. n. 60 -- 70.*

XVII. Circa ejusmodi controversias & defectus molarum judicium est penes earum præfectos, & in Saxonia Electorali penes certos molitores, ad dirimenda ejusmodi litigia peculiariter constitutos. BORN, *d. l. S. 6.*

XVIII. Molentes eo ordine ad molendum admittendi sunt; quo frumentum in molam advexerunt, *Sächsisches Land-Recht. Lib. 2. art. 59. in fin.* HERT. *Paræm. Germ. 50. Lib. 1. in opuscul. Tom. III. p. 497.* *Ehur = Sächsische Mühlen = Ordnung / de*
anno

anno 1661. Rubr. Mühlen- & Meister §. und sollen, CARPZ. L. 2. Resp. 46. n. 8. HERING. quæst. 44. n. 19. sqq.

XIX. Domini tamen frumentum, licet tardius allatum, præferendum esse censet MYLER. in Metrolog. cap. 17. §. 6.

XX. Ipsi molitores semper fere male audiverunt, atque una cum filiis ipsorum olim ab honoribus ecclesiasticis, & multis in locis ab opificum & mercatorum collegiis exclusi fuerunt. HERT. d. Tom. III. p. 417.

XXI. Postea existimationi eorum prospectum est in ordinat. Imper. Polit. de anno 1548. tit. 37. & de anno 1577. tit. 38. add. MEV. P. 5. decis. 117. HERTIVS Parcemia XIII. Libr. 1. in opuscul. Tom. III. pag. 417. RICHTER. decis. 80. n. 11.

XXII. Multo minus ergo arcendi, qui filias eorum in uxores ducunt. CARPZ. Lib. 6. Resp. 99. MEV. P. 5. dec. 116. HERING. de molend. quæst. 1. n. 77.

XXIII. Delicta molitorum potissima enumerat BORN. d. disp. cap. 6. §. 2. & fusius LEISER. in jure Georgico Lib. 3. cap. 15. n. 124. - 135.

XXIV. Superest, ut dicamus de molendinis bannariis. Sed maximam operæ partem præoccupavit PETR. MVLLER. in disp. de molendin. bannar.

XXV. Molendinum bannarium est, in quo certi districtus homines frumenta sua molere tenentur, neque ejus rei causa alio divertant, legitimis mediis compelli possunt.

XXVI. Hoc jus cogendi in dubio non præsumitur, licet quis vel per centum annos certum molendinum frequentaverit; dummodo alibi moliturus prohibitus non sit, neque in prohibitione per tempus legitimum acquieverit.

XXVII. Nempe bannum molendinarium acquiritur vel auctoritate Principis ex lege publica aut privilegio. BORN. d. l. cap. 5. §. 7. & 8. dissentit quodammodo HERT. de superiorit. territ.

lib. 54. opusculor. Tom. 2. p. 311. sed ei satisfit ex iis, quæ affert STRYCK. Vol. 3. disp. 17. cap. 3. n. 17. seqq. & cap. 5. n. 23.

XXVIII. Vel autoritate magistratus, statuto municipali. BORN. *d. l. §. 10.*

XXIX. Vel inter privatos pacto aut præscriptione, BORN. *d. l. §. 11. - 14. ubi etiam de modis acquirendi spuriiis.*

XXX. Cessat hoc jus cogendi 1) si quis in eo districtu ad proprium & familiæ suæ usum molendinum sibi extruxerit, HONDED. *Vol. 2. Consil. 84. n. 58.* is enim frumentum alio molendum mittere non cogitur. *vid. supra Lib. 1. cap. 15. post. 5. seqq.*

XXXI. 2) Si ad molendinum bannarium tutus non pateat aditus.

XXXII. 3) Si molendinum bannarium omni frumento conterendo non sufficiat: quod fieri dicitur, si molentes ultra 24. horas expectare teneantur.

XXXIII. Alibi & sigillatim in Saxoniam Electorali cautum est, ut alia mola usus, a molitore bannario tesseram, licentiæ alibi molendi indicium impetret.

XXXIV. 4) Si molentes in molendino bannario defraudentur, damnumve ipsis inferatur, aut merces insolita exigatur.

XXXV. 5) Si dominus molæ bannariæ jus cogendi vel expresse vel tacite remiserit.

XXXVI. De molendinis utrum rebus mobilibus an immobilibus accensendæ sint, olim dubitatum fuit. Neque vero adeo de aquaticis, quam de navalibus & pneumaticis. CARPZ. *P. 3. Const. 24. def. 8.*

XXXVII. Mihi omnia ad res immobiles referenda videntur contra CARPZ. *d. l. perrationes STRVVII in Syntagm. jur. feud. dal. cap. 6. Aphor. XI. n. 5. seqq.*

XXXVIII. Atque inde est, quod *Serenissimus Saxoniam Elector* molendinum pneumaticum, in feudo extructum, non heredi-

bus allodialibus sed successoribus feudilibus cedere voluerit *Decif. noviss. 53. contra CAPRZ. P. 3. Const. 31. d. 4. add. FINCKELTH. obs. 26. per tot.*

XXXIX. Et prædiis rusticis vulgo magis accensetur quam urbanis, cujus rei rationem non perspicio, neque id argumento *l. 1. comm. præd. l. 198. de V. S. §. 1. Inst. de servit.* sed contrarium potius colligitur.

XL. Sed & si braxare negotium urbanum est, cur non etiam molere, cum utrobique frumentum ad usus humanos & victum præparetur. Et molitores pro opificibus non minus ac braxatores habeantur.

XLI. Neque commode ad quæstionem, an molitoris suppellex, in molam conductam invec̄ta, locatori tacite oppignorata videatur? vulgaris applicatur opinio; unde enim securus erit locator, cum fructus molendini non diu pendeant, nec certo anni tempore simul, sed quotidie non secus ac ex aliis prædiis urbanis percipiantur.

XLII. Qui molendina spoliant, circumfragio puniuntur Jure Saxonico communi *Land-Recht. lib. 2. art. 13. Die den Pflug berauben oder Mühlen / 10. die soll man alle radbrechen.* quod Glossa ad eos, qui frumentum, non alias res, ex mola rapiunt, restringit.

XLIII. Istum vero rigorem praxis non amplius servat. *Lex salica* furtum frumenti 15. solidis, furtum ferramenti vero 45. solidis punit, *tit. 25.* In *legibus Wisigothicis Lib. 7. tit. 2. leg. 12.* furtum molinarium ut alia furta componi jubetur, & præterea centum flagella dicuntur. GREGOR. THOLOS. *Syntagm. jur. univers. Lib. 37. cap. 13. n. 6.*

XLIV. Si quæ ad hanc materiam forte notanda supersunt, a)

a) Utrum in *l. 12. §. 10. de instr. leg.* machina pro molendino, & asinus machinarius *ibid. & in l. 60. §. 3. de leg. 3.* pro molendinario accipiantur, inquit BEIER. *de instrum. opific. cap. 8. §. 49.*

ea ex amplo JOHANNIS HERINGII *de molendinis eorumque jure tractatu* requiri possunt, quem pervolvere non licuit.

CAP. IX.

De

Jure viarum.

I.

Via vel publica est, alias consularis, regia vel militaris dicta, etne *Heer- oder Land-Strasse* / item des *Königs Strasse*: vel vicinalis; eaque iterum vel in utilitatem totius alicujus universitatis vel certi prædii possessoris constituta. Illa vicinalis, ein *Feld- Weg / Dorff- Strasse*; hæc aliquando agraria, plerumque simpliciter ein *Fahrweg* vocatur.

II. Hæc jure servitutis in privato fundo competens in explicatione *tituli institutionum & pandectarum de servitutibus rusticis* satis tractatur, atque adeo huc non pertinet.

III. Istæ ex via publica versus vicos vel agros rusticorum, prata & sylvas decurrit, & aliquando in aliam viam publicam exitum habent, aliquando sine ullo exitu intermoriuntur, uti loquitur *l. 3. ff. de loc. & itiner. publ. add. l. ult. de S. P. R.*

IV. Huc pertinent plateæ paganicæ, die *Dorff- Strassen* / amplioris sæpe latitudinis, quarum usum, sed restrictum domini pagorum sibi vindicant.

V. Nempe ut plurimum linum aliudve frumentum inibi ferunt, ita tamen, ne viæ per vicum porrectæ, neque ingressui in villas officiant.

VI. Hoc jus, jurisdictioni contra distinctum, vocatur die *Dorff- Strasse*.

Strassen-Gerechtigkeit / neque ad extruenda ædificia vel arbores, perpetui usus gratia plantandas, extendi debent.

VII. Rusticis singulis id non competit, nisi observantia vel præscriptione id acquisiverint, qua de re *disputatio Gryphiswald.* 1702. *præs.* JO. SCHACK. habita consuli poterit.

VIII. Publica via seu regalis consideranda est ratione usus, refectionis & jurisdictionis.

IX. Usus promiscue omnibus patet, unde tanta viæ latitudo requiritur, ut currus sibi invicem obvii sine remora prætervchi possint. *Sächsisches Land-Recht. L. 2. art. 59.* des Königs Strassen soll seyn also breit / daß ein Wagen dem andern ausweichen möge.

X. Quod cum in locis montanis & sinilibus effici, atque angustia viarum emendari non possit, *dict. art. 59.* disponitur, daß der leere Wagen solle weichen dem geladenen und der minder geladene den schwereren / der Reitende dem Wagen / und der Gehende dem Reitenden. Sind sie aber auf einer Brücken / und jaget man einen Reitenden oder einen zu Fuß / so soll der Wagen still stehen / also lang, daß sie mögen herfür kommen / und welcher Wagen zu erst auf die Brücken kommt / der soll zum ersten überfahren / er sey leer oder geladen. Quod in terris Saxonis *ZOBELIUS, P. 2. Diff. 46. n. 1.* & Provinciis Germaniæ reliquis, ab aurigis observari experientia testatur.

XI. Usus viarum publicarum gratuitus est, neque olim pro transitu quicquam exsolvi oportuit.

XII. Quo vero securior esset transitus, olim officium tuendi viatores ab invasoribus vel latronibus, certis personis demandatum, quibus merces aliqua pro comitandi opera soluta, quam vocarunt das *Geleite*.

XIII. Sed & præter conducendi officium viæ, præprimis ubi per sylvas eundum est, certo tempore visitari debebant, quod voca-

vocabatur, den Halt bereiten / der Haltritte. *Ordin. Provinc. Sax. de anno 1555.* SCHILT. *disp. de Amtsfassus, inserta Exercit. ad ff. P. I. p. 468. seq.*

XIV. Stabilita pace publica & sylvis magnam partem excisis, officium conducendi desiit, mercede nihilominus retenta, quam omnes viatores exsolvere simpliciter tenentur.

XV. Eam ob rem dominum territorii viatoribus, a latronibus spoliatis, damnum sarcire teneri plures asserunt. MYLER. *de Princip. & Statibus imper. P. 2. cap. 59. n. 4. seqq.* dummodo hi via regia usi sint, MYLER. *d. l. n. 10.* add. ZIEGL. *de jurib. Majest. Lib. 2. c. 17. §. 15. & lib. 2. c. 13. per tot.*

XVI. Reparatio & munitio viarum ad Principem spectat. Exiguum quidem jus esset privatorum, quod non nisi in onere consistit; id tamen ipsis temere concedendum non est. ZIEGL. *d. cap. 17. §. 12 -- 14.*

XVII. Sumtus olim ex fisco suppeditati; hodie operæ subditis per præfecturas injunguntur; Artificiales vero & majorum expensarum a viatoribus colliguntur. ZIEGL. *d. l. n. 19.* add. Sächf. *Landr. L. 2. art. 27.*

XVIII. Quantum ad jurisdictionem, eam in via publica Principis esse, licet alteri per istum districtum merum imperium competat, constans est Doctorum, præsertim Vitembergenfium, sententia, quam contra BOCERVM late defendit ZIEGL. *de jurib. Majest. Lib. 2. cap. 17. §. 30 -- 38.* eamque aliquot consiliis in controversia inter Erfordiensis & Duces Saxoniae de via publica assertam esse refert SIXTIN. *de regalibus L. 2. c. 2. §. 16.*

XIX. Scilicet non de omni jurisdictione in via publica, sed de jure gladii quaestio concipienda, atque in Saxonia Electorali legibus publicis decisa, vid. ZIEGL. *d. l. §. 36.*

XX. Sed & alibi subditis jurisdictio in viis publicis conceditur, prout innuere videtur distinctio der Zaungerichte und

Strassen-Gerichte. vid. STRYCK. *Vol. I. disp. jurid. 22. de jurisdictione circumsepta.*

XXI. Tanta vero est viarum publicarum securitas, ut etiam rem minimam vi eripiens in via publica capite puniatur, *Constit. Crim. art. 126. ibique STEPHANI Comment. BODIN. de republ. Lib. 6. cap. ult.*

XXII. Sed & injuria, in via publica illata, graviore animadversione coercetur, ita osculum, invitæ virgini in via publica ereptum, multa & simul relegatione ad 30. milliaria; MATTH. *de afflict. decis. 275. quin & gladio punitum fuit. CLAR. Pract. Crimin. §. ult. q. 83. vers. osculum inferens.*

XXIII. Viatores, equites vel aurigæ, per terram transeuntes, quanto propinquius secundum viam stantes in loco amplecti poterint ad refectionem equi sui: impune equo porrigant. Licitum etiam ipsis uti herba & viridi sylva pro sua commoditate & usu necessario sine vastatione, per constitutionem FRIDERICI 2. *F. 27. in fin.*

XXIV. Hanc constitutionem de solo necessitatis casu exaudiendam esse, ratio & consuetudines Germanicæ volunt. *Sächß. Land-Recht. Lib. 2. art. 68.* Extra hunc casum frumentum depascens, sed secum non auferens damnum sarcit. *Sächß. Landr. L. 2. art. 39. & 40.*

XXV. Hodie postquam Germania vicis & cauponis ubique abundat, hæc consuetudo evanuisse videtur.

XXVI. Ista vero securitate non gaudent merces evehi aut invehi prohibita. vid. *MANDATVM Regio-Electorale Saxon. de anno 1699. wieder Ausführung derer Victualien auffer Landes.*

XXVII. Corpora defunctorum non nisi exsoluto vestigali speciali, dem *Todten Zoll* / de loco ad locum transvehi posse prætenditur, sed immerito. *Dixi in posit. ad ff. de religiof.*

XXIIX. Cæterum via publica necessario observanda est, ne vectigalia evitentur, idque sub poena commissi. vid. MANDATA Electoralia Saxon. de anno 1601. 1653. 1654. &c.

C A P. IX.

De

Restricta vindicatione rei nostræ.

I.

Rem suam, ubicunque reperta fuerit, vindicare juris gentium & primarius domini effectus est.

II. Enimvero id notatu dignam restrictionem patitur ex pæroemia germanica vulganica: *Hand muß Hand wahren.*

III. Origo ipsius ex *Jure Saxanico* est, *Land-Recht. L. 2. art. 60.* unde discimus eum, qui sciens volens alicui rem suam tradit, eam non nisi ab eodem repetere posse.

IV. Atque id ipsum *Jure Lubecensi L. 3. tit. 2. art. 1. & 2.* quod utrobique de solo commodato loquitur.

V. Amplitudinem sententiæ hujus legis melius exhaurit *jus Hamburgense Lib. 2. tit. 2. art. 7.* *Auf wasserley Weise er das aus seinen Währen läffet mit seinen Willen.*

VI. Idem servant *Jus Suevicum; LOCCEN. Synops. jur. Suec. Diss. 12. q. 5. & in Exercit. ult. corrolar. statutum Brunsvicense tit. von Ansprache eines Pferdes / und anderer Güther. Jus Culmense Lib. 4. tit. 2. §. 3.* Aliaque statuta enumerata HENR. GIESEBERTO in *pericul. statutor. Harmon. pract. art. 13. n. 18.*

VII. Rationem hujus rei in commerciorum utilitate & securitate non abs re quærit MEV. ad *jus Lub. d. art. 2. n. 5. 6.*

VIII. At

VIII. At cum eo tempore, quo ipeculum Saxonicum concinnatum est, tantus mercaturæ favor nondum fuerit, malle id fidei Germanorum, quam ad superstitionem usque præstabant, tribuere.

IX. Notatu dignam vero limitationem affert HERT. *disputat. de conventionibus dominii translativis* §. 29. *opuscul. Tom. 3. p. 90. & 91.* si posterior rem bona fide acceperit.

X. Aliam limitationem vel potius declarationem affert MEV. *P. 8. decis. 24.* ut procedat active, non passive, i. e. si primus secundo, hic tertio tradiderit, atque tertio res evincatur, huic & contra primum actio datur.

XI. Tertiam limitationem affert MEVIUS *ad d. art. 2. n. 23.* si secundo invito res eripiatur, primum etiam agere posse.

XII. Quarta *Juris Culmenensis* est: dummodo commodatarius &c. rem alienaverit titulo oneroso, non lucrativo.

XIII. Cæterum licet is, qui rem ipsi a me traditam fraudulentè alienavit, jam non amplius sit solvendo; rei tamen vindicatio contra tertium non competit.

XIV. In Saxonia Electorali & Germania superiore hæc regula abrogata, & vindicandi licentia pristinae latitudini restituta est. CARPZOV. *P. 2. Const. 26. def. 5.* add. HAHN. *ad tit. commod. n. 7.*

XV. Atque hunc canonem, quomocunque limitetur, absurditatis arguit HAHN. *ad tit. Commod. n. 7.* & DIETHERVS *in addit. ad Besold. thes. pract. voc. Gewohnheit p. m. 321.* contra eum rationi & æquitati imprimis congruum putat D. JOHANNES Ansel *in disput. peculiari Regiomonti 1698. ventilata.*

XVI. Similem fere constitutionem Angliæ idem AMSELIVS §. 12. commemorat, ut qui res mobiles in foro publico emit, prævia insinuatione contractus, telonioque, quod mercibus impostum, soluto, eas, licet furtivas, statim suas faciat.

XVII. Antverpiæ emtorem rei alienæ non statim quidem, sed tamen intra 15. vel 16. menses securum fieri, & ab eo tempore omnem evictionem excludi observat GVICCIARDINVS in eius urbis descriptione.

XVIII. Affinem superioribus Juris Saxonici constitutionem, ut creditor, cui pignus sine culpa perit, jus crediti amittat, Land = Recht. Lib. 3. art. 5. abrogavit SERENISSIMVS P. s. Const. 26.

C A P. X.

De

Usufructu gentium germanicarum cum domino utili plane conveniente.

I.

Dominium est jus, quo res aliqua nostra est, sive quo non eodem modo ad alium ac ad nos spectat, aut si explicatius loqui velimus, est jus alios a re aliqua excludendi.

II. Neque ergo facultas re utendi, quam usufructum causalem vocant, pro parte domini haberi potest, quippe quam a dominio, salva ejus essentia, separari posse Tituli Instit. & ff. de usufr. evincunt.

III. Usufructuarius enim de proprietate nullo modo participat, fatentibus JCtis Romanis & hodiernis, quando usufructum in re aliena esse asserunt.

IV. Ita etiam jus disponendi, id est, rem alienandi, mutandi, essentiam domini non ingreditur, quippe quod legibus vel pactis, salvo dominio, abesse potest.

Cc

V. Ne

V. Neque perpetuitas & jus rem ad heredes transmittendi ad substantialia domini referri debet, cum & ipsa iisdem modis, quibus disponendi licentia, constringi vel plane tolli possit.

VI. Unde patet, essentialia domini eo nihil decedere, quod facultas revocandi a concedente reservetur, aut facultas de ea libere disponendi restringatur vel tollatur, vel denique ususfructus in alium transferatur, quamdiu jus excludendi sive rem vindicandi penes dominum illibatum manet.

VII. Dividi vero potest dominium, idque vel uniformiter, ut nempe uterque dominorum simili jure erga invicem & adversus extraneos gaudeat, quod vocatur dominium commune sive communio positiva, stylo juris civilis vero rei communis.

VIII. Vel difformiter, quatenus non solum utendi facultas, sed & ipsum proprietatis exercitium magis in alterum transfertur, quam retinetur, & fere in subsidium reservatur. Injunctis tamen certis præstationibus, vel in dando vel faciendo consistentibus, quibus qui particeps domini factus est, alterum idem suo modo retinuisse fatetur, atque inde enascitur conceptus domini directi & utilis.

IX. Probe vero notandum, hos terminos non ex LL. fontibus haustos, sed docendi & conceptum distinctum formandi gratia ab interpretibus inventos esse, idque ex urgenti ratione, cui enim jus vindicandi competit, ei competit dominium, quod ipsum est jus excludendi, quousque ergo hæc subsumtio pertingit, eousque dominium utile negari non potest.

X. Neque est, cur terminos directi & utilis fastidiamus, dummodo observemus, eos non eo modo, quo de actionibus prædicantur, heic supponi.

XI. Atque his observatis, corruunt, quæ HVBER. prælect. ad Instit. de R. D. th. 15, & ad ff. si ager vectig. th. 4. item P. 1. digress. Lib. 4. cap. 6. §. 2. WISSEMB. ad ff. de A. R. D. th. 14, & in Comm.

Comm. ad l. 20. C. de pact. n. 6. LVDWELL. in synopsis. jur. feud. c. 2. n. 2. DONELL. L. 9. cap. 13. in fin. ANT. MATTH. de fundam. jur. aliter jaciendis quam vulgo disp. 7. th. 81--86. item FORSTERVS, CVJACIVS, GIPHANIVS, NIELLIVS, RIEMERVS, HARPRECHTVS, aliique, ab his ad oppugnandum dominium utile evocati, objicere solent.

XII. Hoc dominium utile agnoscimus in emphyteusi; quantumvis enim emphyteutæ dominium utile negetur l. 1. ff. si ager vectig. idem tamen ipsi asseritur in l. 12. C. de fundopatrimoniali.

XIII. II. in feudo, respectu vasalli, cui jus rem vindicandi 2. F. 8. ad heredes transmittendi 2. F. 23. in fin. & faciem fundi mutandi, 2. F. 28. vers. si vasallus. competit, quæ omnia usufructuario denegantur §. 3. Inst. de usufr. l. 44. & 61. ff. l. 14. C. de usufr.

XIV. III. In jure dotis, quod marito competit. CARPZ. de jure foemin. singulari Decad. 5. posit. 3. ROSENTHAL. de feud. c. 10. concl. 5. n. 2. THOLOS. syntagm. Jur. universi l. 1. c. 12. n. 7.

XV. IV. In dotalitio, prout recte docent NICOL. HENELIVS de jure dotalitii cap. 8. §. 1. & 2. MYLER. in Gamolog. cap. 10. n. 8. GVID. PAP. decis. 524. seq. GARS. MASTRILLVS, Decis. 212. n. 7.

XVI. Non obstat, quod dotalitium usufructus vocetur ab interpretibus, BERL. P. 2. Concl. 50. n. 11. 64. COLER. P. 1. Dec. 60. n. 14. TABOR. de dotalitio tb. 35. CARPZOV. L. 6. Resp. 54. n. 10.

XVII. Eodem enim modo usufructus dicitur, quo feudum, 2. F. 23. in fin. nempe usufructus juris Germanici.

XVIII. Paria nempe sunt dotalitii & ipsius dotis jura, quamdiu contrarium expresse non reperitur dispositum; cum dotalitium sit ipsa dos germanica, Dixi (præeunte SCHILTERO) in posit. ad ff. de jure dot.

XIX. Atque hinc bene infert HENEL. *de jur. dotalit. c. 12. §. 18.* Viduæ ratione dotalitii utilem rei vindicationem competere, qua in re consentientem habet RAVCHBAR. *P. 1. Q. 30. n. 21.*

XX. Porro hinc infert laudatus RAVCHBAR. *d. quest. 30. per tot.* viduam ratione dotalitii ad cautionem usufructuariam præstandam non obligari. Id quod in curia Vitembergensi ita decisum esse refert *n. 8.*

XXI. Dissentientes WESENBEC. *P. 1. Conf. 1. n. 15.* HARTM. *Pist. obf. 2.* HERING. *de fidejuss. c. 6. n. 229.* CARPZ. *P. 2. Const. 42. def. 7.* decepti sunt argumento usufructus Romani, cujus speciem esse putarunt dotalitium.

XXII. Neque obstat, quod morte viduæ dotalitium, eidem relictum, expiret: etenim dominio directo non obstat, quo minus morte accipientis finiatur. At usufructus ad heredes nunquam transit.

XXIII. Ulterius hinc infert NIC. EVERH. *Conf. 217. n. 17.* viduam posse ex lacu magno terram arabilem facere, quod de omni mutatione faciei fundi intelligo, dummodo res non fiat deterior, quod nec vasallo in fundo feudali permittitur.

XXIV. Hinc laudemia, durante dotalitio, ex fundis, a prædio concessio dependentibus, debita non heredibus vasalli, sed viduæ, tanquam dominæ utili, cedunt, uti rationibus & præjudiciis firmat HENEL. *de dotalit. cap. 8. §. 8.*

XXV. Nempe ut altius rem repetamus: Dotalitium vocatur *Leibgedinge / zu Leibe leihen* præcis: *Litholap*; verum hanc vocem non solum dotalitium, sed omnes dominii utilis, Germanis frequentati, species comprehendere, patet ex *cap. 48. Juris Provinc. Alemann.*

XXVI. Atque hoc jus, *Leibgeding / facultatem alienandi* sub onere census continet, ita ut domino salvum maneat jus proximifcos. *Schwab, Land-R. cap. 49. §. 4. add. cap. 110.*

XXVII.

XXVII. Atque in signum amplioris juris & partis proprietatis, in accipientem devoluta, usurpata fuit tum investitura, tum constitutio census.

XXVIII. V. In precaria, quae etiam praestaria vocatur. Ea enim, si nudum contineret usumfructum, necesse non erat alienationem acquirenti diserte interdicere, quod ubique factum fuisse, formulæ Marculphianæ, in *posit. nostr. ad ff. tit. si ager vectigal.* allegatae, docent.

XXIX. Vnde ALVAROTT, in *procem. comm. feud. n. 45.* SCHRADER, de *feud. p. 2. c. 2. n. 55.* BLUMBLACHER, de *jure precar. cap. 14. n. 5. 12. seq.* VALASC, de *jure emphyt. c. 34. n. 12.* MOLIN, de *7. & 7. Tract. 3. disp. 298. n. 21.* BOECKELMANN, de *actio. c. 3. p. 1. n. 12.* aliique complures dominii utilis translationem in precaria agnoscunt. Quod etiam investiturae renovatio & laudemii praestatio, maxime vero transitus hujus juris in heredes evincunt.

XXX. VI. In praediis censiticis ruralibus, qualia Germanis ante receptionem juris Romani ubique frequentata fuerunt, neque nudum usumfructum, neque dominium plenum, sed utile transferri, praecunte B. ZIEGLERO, luculenter, ut puto, ostendi in *posit. ad ff. si ager vectig.*

XXXI. Similem in regno Lusitaniae observantiam suppeditat *additionator ad ANTON. de GAMMA Decif. 38. p. m. 78.* his verbis: in his tamen regnis credo, quod contractus semper judicabitur emphyteuticus, quando solvitur aliquid pro re aliqua, & quod solvitur, non correspondet fructibus, & solvitur in recognitionem, quia ut plurimum non reperiuntur contractus censuales, de quibus autores loquuntur; nam quando quis dat rem suam ad censum, semper dat cum reservatione dominii directi, & idem erit in annua pensione, de qua non apparet scriptura.

XXXII. VII. In majoratibus alii nudum usumfructum reperire sibi videntur, GOMEZ, LL. *Taurin.* 40. n. 85. ANTON. de GAMMA *decif.* 350. n. 1. & hos secutus majoratum explanator DIDACVS SPINO a CERES.

XXXIII. Alii majoratus possessorem pro vero domino habent: JOH. del CASTILLO *de usufr.* cap. 4. n. 3. GVTIERREZ. L. 1. *pract.* quest. 17. n. 2. VALASC. *Tom. 2. Consult.* 116. n. 5.

XXXIV. Verum istud dominium circumscriptum & tempore certo determinatum, atque adeo revocabile esse concedunt a MEREZ. *de majoratu Hispan.* p. 3. q. 3. n. 54. ANTON. de PADILLA *Comm.* ad l. 3. C. de *servitut.* n. 14.

XXXV. Quo minus ergo dominium utile penes eorum possessorem esse cum PINELLO *ad l. 1. C. de bon. matern.* p. 2. n. 6. largiamur, nondum intelligo, quid obstat, atque ita sentire videtur LVDOV. de MOLINA *de Hispanor. Primogeniis Lib. 1. cap. 19. & passim.*

XXXVI. Nempe directum dominium, si non successor futurus in majoratu; certe tamen integra familia sustinent, quia possessorem in bonis majoratus non recte se gerentem iisdem privare possunt.

XXXVII. Idque & reliquæ majoratum affectiones & jura confirmant, prout facile ostendi posset, si res usum in Germania haberet.

CAP. XI.

De

Restricta alienandi mortisque causa relin-
quendi libertate, & de pactis succes-
soriis.

I.

Iure Romano quilibet bona, undecunque quaesita, tam onero-
so titulo transferre, quam donare pro lubitu poterat. l. 19.
C. de donat.

II. At Jure Germanorum mag ohne der Erben Laub und
ohne Bericht niemand sein eigen Gut noch seine Leute ver-
geben; vergiebt er es aber wider Recht ohne der Erben
Urlaub/ die Erben mögen sich des Guts wohl unterwin-
den mit Recht/ als ob der todt wäre, der es gab/ Sächsisches
Land: Recht. Lib. 1. art. 52. Consentit jus Alemann. Provinc.
cap. 308. ohne des Voigts Ding mag niemand sein eigen hin-
geben. Seit einer sein eigen wider seiner Erben Willen
hin/ und ohne des Voigts Ding/ sie sollen für den Rich-
ter fahren/ und sollen es versprechen/ und der Richter soll
es da antworten (tradere ausantworten) den Erben.

III. Hanc dispositionem de immobilibus intelligendam esse
ex subsequentibus patet: Alle fahrende Habe aber giebt der
Mann wohl ohne Laub der Erben in allen Städten und an
allen Dörtern.

IV. Deinde ex interpretatione usuali hic textus de bonis avitis
tantum, von Erb: Stamm: Güthern/ accipitur. *Const. Elect.*
Sax. 12. P. 2.

V. Sci-

V. Scilicet bona avita dicuntur, non quæ præsens possessor, nec quæ pater ipsius quæsit; add. *Const. Sax. 31. P. 2.* sed quæ minimum ab avo quæsit, jure hereditario absque interveniente contractu ad alienantem devoluta sunt.

VI. Itaque naturam bonorum avitorum amittunt, quando frater a fratre eadem emtionis aliove singulari titulo obtinet. *CARPZ. ad d. Const. 12. def. 4.* At sub pacto de retro vendendo emta, & postea redempta, jure avitorum adhuc censentur, *CARPZ. d. l. def. 5.*

VII. Cæterum ex mente juris Saxonici communis non requiritur, ut ab avo a) bona devoluta sint, sed omnia, quæ hereditatis vel donationis titulo possidemus, non nisi cum heredum consensu alienari posse ostendit textus, *Weichb. art. 20. verb. mit der Erben Laub/ ob es Erbe oder gabhafft Gut ist / das ist/ daß es nicht unbeerbet oder ungabhafft Gut sene / also daß ers gekaufft habe um sein Geld; denn so mag er es geben/ wem er will / ohne jemandes Widersprechen.*

VIII. Porro heredum vocabulum in *d. art. 52.* ex interpretatione authentica SERENISSIMI in Saxonia Electorali de solis descendentibus alienantis exaudiendum est.

IX. Nec non de sola donatione, eaque inter vivos & simpliciter tali, non mortis causa, nec propter nuptias, *d. Const. 12. P. 2.* ibique *CARPZ. definit. 8.* contra clarum textum *Landr. Lib. 1. art. 21. in pr.* Man mag Frauen wohl eigen geben zu ihren Leib mit der Erben Laub.

X. Id vero plane juris rationi contrariatur, quod *CARPZ. ad d. Const. 12. def. 10.* asserit: revocationem bonorum, a patre donatorum, non admitti, postquam bona donataro a patre judicialiter sunt tradita,

XI. Ne-
a) Ita feudum antiquum etiam id est, quod a patre quæsitum, sive paternum. Quo argumento utitur *Wehner, in obs. pract. voce: Stamm, Güther.*

XI. Neque id probat *constit. Sax. 31. P. 2. verb. ehe dse Güt-
ther tradiret und aufgelassen* / quippe quæ de retractu rerum
venditarum loquitur, unde ad donationem non recte colligimus:
cum illic pater æquivalens receperit, neque ergo tantum exinde
liberis præjudicium, ac ex donatione imminet.

XII. Deinde donatio bonorum avitorum omnino pro-
hibetur, non verò venditio, sed in *Const. 31.* tantum quousque
retractus obtineat, disponitur; magis itaque liberi factum patris in
donatione impugnare possunt, quam in venditione.

XIII. Quamvis ergo eandem CARPZOVII sententiam am-
plectatur BERLICHIVS *P. 2. Conclus. 13. n. 61.* rectius tamen CO-
LLERVS *P. 1. decis. 15. n. 44. seq.* jus revocandi indistincte intra an-
num a die scientiæ computatum liberis tribuit.

XIV. Denique MÖLLERVS *ad Constit. Sax. 12.* dubium mo-
vet, annon bona avita ea tantum dicantur, quæ ab ascenden-
tibus paternæ lineæ profecta sunt, quia in *Constitutione* solius avi,
& in *alleg. Constit. 31.* conservationis familiæ seu gentis mentio
fit; verum id ad maternam quoque lineam a *scabinis Witember-
gensibus & Lipsiensibus* extendi IDEM monet *n. 1. & 2. item lib. 1.
semestr. cap. 34.*

XV. Multo latior & textibus juris Saxonici communis, pro-
ut jacent, convenientior est dispositio juris Lubecensis, quo o-
mnium bonorum hereditariorum immobilium non solum dona-
tio, etiam mortis causa, sed & quævis alienatio & testamentaria
dispositio prohibetur. *Stat. Lub. Lib. 1. tit. 9. art. 2. 4. & 5. tit. 10.
art. 2. 3. & 6. Lib. 2. tit. 1. art. 14. Lib. 3. tit. 7. art. 2. in fin.* Ubi
videatur MEV. *in Comment.* & COTHMANN. *Vol. 3. Resp. 11.*

XVI. Conspirant cum jure Lubecensi *Statuta Hamburgens-
ia P. 3. tit. 1. art. 4.* von Erbgut ist niemand vermöge dieser
Stadt Recht ohne seiner nächsten Erben Erlaubniß zu testi-
ren bemächtigt / sondern dasselbe seinen rechten Erben un-
geschmälert zu lassen schuldig.

XVII. Nec non *Constit. Polit. Civit. Luneburg. P. 4. tit. 1.*
 Niemand kan von unsern Bürgern oder Inwohnern sein
 Stamm-Guth / so ihm von seinen Vor- Eltern erblich an-
 gefallen / oder vor unbeweglich zu achten ist / so wenig in sei-
 nen letzten Willen verestiren oder vermachen / oder auf den
 Todt-Fall vergeben / als wenig dasselbe bey lebendigen Leb-
 be ohne Verlaubniß des nechsten Erben / so die Anwartsung
 ohne Mittel dran haben / auflassen.

XVIII. *Mobilia donandi facultas jure Saxonico communi*
 ita demum competebat, daß er sich also vermöge / daß er be-
 gürtet mit einem Schwert / und mit einem Schild auf ein
 Roß kommen möge / von einen Stein oder Stock / einer
 Daum-Ellen (i. e. halben Ellen) hoch ohne Hülffe / doch so/
 daß man ihm das Roß und den Stegreiff halte / wenn er das
 nicht thun mag / so mag er sein Guth weder vergeben / noch
 verlassen / noch gelehnen / dadurch ers jemand entfremde /
 der es wartend wäre nach seinen Tode. *Sächs. Land: R.*
L. 1. art. 52. b)

XIX. *Et id quidem in equestri ordinis hominibus obtinet;*
 Burgenses vero pedites gladio accincti incedere; zu Ringe und
 Gedinge gehen / das Schwert zucken und wieder einstecken;
 Rustici aratrum einen Umgang eines Morgens lang ducere;
 Foemi-

b) *Eadem propemodum jure Alemannico Provinciali cap. 379.*
 constituuntur: Alldieweil sich der Mann also verwalten mag /
 daß er sich begürten mag mit einem Schwert / und mit einem
 Schild auf ein Roß kommen mag von einem Stamme oder
 Stock / der einer Daum-Ellen hoch ist / ohne eines andern Man-
 nes Hülff / doch soll man ihm das Roß heben und den Stege-
 reiff / diewyl er das mag gethun / und gerhyten mag alles We-
 ges eine Myle / so mag er gethun mit sinem fahrenden Guth /
 was er will. Und alsbald er das nicht gethun mag / so mag
 er weder geben / noch lyhen / noch lassen / noch thun / das je-
 mand schadet / die seines Guthes warten syndt.

Fœminæ denique ad templum, viginti minimum perticis ab earum ædibus distans, vel ad iudicii locum absque alterius hominis auxilio pedibus ire, & in iudicio, usque dum donatio confirmetur, stare sine sustentaculo tenentur. *Gloss. Germ. in Weichbild. art. 20. n. 30. sqq. & Gloss. in Lehnr. cap. 31. n. 8.*

XX. In lecto decumbens masculus aut fœmina donare non possunt, was über 5. Schilling werth ist / Weichb. art. 65. alibi nicht mehr / als was sie mit der Hand begreifen / und über das Bett-Bret reichen mögen. *Gloss. in d. art. 65. n. 6. COLER. decis. Germ. XI. P. 1. FRANZK. L. 2. Resolut. 12. n. 15.*

XXI. Istæ vero dispositiones iterum ad solam donationem inter vivos restringuntur, quia nempe donationes mortis causa & testamenta Germanis erant ignota.

XXII. Rem luculenter probat TACITVS de morib. Germ. cap. 20. Heredes successoresque sui cuique liberi & nullum testamentum. Si liberi non sunt, proximus gradus in (successione) (possessione) fratres, patrui, avunculi. Quanto plus propinquorum, tanto gratiosior senectus, nec ulla orbitatis pretia. Idque pluribus argumentis contra STRYCKIVM firmavi in *posit. ad ff. qui testam. fac. poss.*

XXIII. Caterum donationes tam mortis causa quam inter vivos, infirmitate, vel morbo donantis non obstante, hodie in Saxonia absque restrictione valent. *CARPZ. P. 2. const. 12. def. 11.* hic illic tamen ejus reliquiæ supersunt.

XXIV. Ita ex *statutis Colonensibus art. 2. p. m. 14.* Wer einzig sein Erbe oder Erb-Renten binnen der alten Mauern in unser Stadt ic. in Testamenten oder Vermachnissen ver- geben oder besetzen will / der soll ungehalten und ungeleitet sieben Füsse lang gehen / als das von Alters gewöhnlich *wesen*

wesen ist / es wäre dann Sache / daß er einige kündliche und
offenbare Lähnde hätte / darum daß er nicht sieben Fuß ge-
hen könnte / sonder arge List.

XXV. Ita in Lusatia superiori ex inveterata consuetudine,
privilegio Regis FERDINANDI de anno 1544. & Ordin. Feud.
Elect. Sax. de anno 1652. §. wir lassen ic. confirmata, ad aliena-
tionem bonorum feudalium hodieque requiritur, ut vasallus, he-
redibus descendentibus masculis destitutus, eo corporis robore pol-
leat, daß er in einem Schussfreyen ganzen Küras / oder Rüs-
tung über den ganzen Leib / samt einen langen guten Pan-
zermäßigen Schwert / einen feindmüthigen Hengst / mit
einen tieffen zum Küras gehörigen Sattel von ebener Erde
ohne einigen Vortheil und Beyhülffe beschreite / und vor dem
Landsvoigt den Vorritt thue. Cujusmodi solennia describun-
tur in *Illustr. BORNII disp. XIV. de transmut. feudi in allodium*
§. 25. seq.

XXVI. Ita *Jure Lubecensi Lib. 1. tit. X. art. 3.* Hat ein
Mann wohlgewonnen Guth / der mag damit seines Befallens
gebahren / so ferne er zu Wege und Stege gehet / und seiner
Sinne und Gliedmaß mächtig ist / nach Lübschen Rechte. Id-
que specialiori statuto in denen Lübschen Voigten Rechten ita
exprimitur: Wenn ein Mann so redlich ist seiner Sinne
und mächtig seiner Glieder / daß er ein Marc Pfund Lörh-
ges Goldes heben und böhren kan / von einer Städte auf die
andre / so mag er sein wohl gewonnen Guth geben / wem er
will.

XXVII. Ita in Marchionatu Badensi & Comitatu Eberstei-
nenfi homines proprii, bona sua contractu inter vivos in alium
transferentes, a jure mortuario immunes præstantur, dummodo i-
ta vegetes sint, ut ex domo ultra stillicidii metas in plateam exi-
re, ibique donationem celebrare possint. *BESOLD. Thes. Pract.*
n. 25. in fin. p. m. 368. voce: Hauptrecht.

XXVIII. Ex dictis constare arbitror hanc omnimodam donationis, & alicubi cujusque alienationis prohibitionem a facultate retrahendi, certis personis concessa, toto coelo differe, adeoque pessime a multis cum eadem confundi, qua de re infra peculiari capite dicetur.

XXIX. Id quoque certum esse puto, non valuisse mortis causa donationes ab ægrotantibus & senibus decrepitis factas, multo minus testamenta in præjudicium heredum legitimorum. Neque enim recte prospectum esset heredibus, & frustranea fuisset prohibitio donationis inter vivos, si mortis causa ejusmodi dispositiones valuissent. Et quæ illustr. STRYCK, *de success. ab intestat. diff. 8. cap. 1.* in medium affert, omnia de donationibus inter vivos accipi possunt.

XXX. Superfunt pacta successoria, in quibus vindicandis explicandisque utilem operam impenderunt Illustr. STRYCKIUS *de success. ab intest. Disp. VIII. per tot.* BARTHOLD. MVSCVLVS *de successione conventionali & anomala Jen. 1607. 4to.* NICOL. BETSIUS *de statutis & pactis familiarum illustrium Francof. 1611. 8vo.* BARTHOL. KELLENBENZ, *de renunciatione successorum Stutg. 1655. 8vo.* KNIPSCHID, *de fideicomm. famil. illustr.*

XXXI. Communis in hac doctrina nævus est, quod indistincte a pluribus asseratur: pacta hereditaria jure Romano non valere, valere vero jure hodierno. Utrumque falsum est, neque enim nulla jure Justiniano, neque omnia hodie valent.

XXXII. Scilicet pactum de hereditate tertii incerti & jure Romano & hodierno valet *l. 3. §. 2. & l. 73. ff. pro soc. §. 4. Inst. de societate.*

XXXIII. Pactum de hereditate tertii certi neque jure Romano neque hodierno ratum est, nisi is, de cujus hereditate quæritur, consentiat, & in ea sententia ad mortem usque persistat.

l. ult. C. de pact. & CAPITVLARIA REG. FRANCOR. quæ allegat STRYCK. *d. Diss. 8. cap. 2. n. 6. & 24. seqq.*

XXXIV. Sed neque de hereditate tertii certi testamento disponere licet, id quod luculenter probat STRYCK. *d. cap. 2. §. 16.*

XXXV. Quod si paciscentes tertium, de cujus hereditate agitur, diem supremum obiisse credant, poena quidem *d. l. ult. C. de pact.* cessabit, at pactum nihilo magis ratum erit, ac si eum supervivere sciant.

XXXVI. Pacta de hereditate successuris ab intestato conservanda, nostris moribus valida, jure Romano non improbata fuisse puto, non tam per leges, quas STRYCK. *cap. 3. §. 4. 6. 10. a-* libique in subsidium vocat, sed quia paciscenti nullum jus novum acquiritur, quin potius ordo successionis ad juris communis dispositionem & statum ordinarium revocatur.

XXXVII. Quandoquidem itaque omnes prohibendi rationes, & ipsa juris prohibitio cessat, eam heic comminisci supervacaneum est.

XXXVIII. Pro sunt vero pacta conservativa vel contra successoris paciscentis delictum, vel contra statuti vel consuetudinis rigorem. STRYCK. *cap. 3. §. 9. seqq.*

XXXIX. At pacta acquisitiva jure Romano invalida hodie in Germania ubique permittuntur, etiam si jurejurando firmata non sint.

XL. Horum species sunt: 1) Unio prolium, de qua *supra integro cap. 25. Lib. I.* diximus,

XLI. 2) Pacta inter conjuges frequentissima non minus ac antiquissima, & hodie ubique gentium imprimis Europæarum valida. vid. omnino Dn. STRYCK. *d. Diss. 8. cap. 5. §. 1. seqq. & COLER. decis. Germ. 37. P. I.*

XLII. Ea non sine emphasi Germanis vocatur *Ehestiftung*,
Stiff.

Stiffen enim donare, destinare, relinquere significat, atque his pactis bona conjugis defuncti superstiti assignantur.

XLIII. Et quemadmodum ea solo consensu perficiuntur, ita insinuationem judicialem, licet objectum quingentos solidos excedat, non requirunt, neque jure Saxonico, CARPL. P. 2. Const. 43. def. 2. n. 8. sqq. BERL. P. 3. Concl. 2. n. 25. aliud observatur in Ducatu Guelpherbyitano. HAHN. ad WESENB. tit. de Pact. dot. n. 4. & Wurtembergico. BESOLD. ad Jus Prov. WVRTEMB. disp. 2. tb. 52. sqq. LAVTERB. ibid. Disp. 2. tb. 39.

XLIV. Pacta ista conjugi superstiti in bonis defuncti jus hereditarium reale anomalum tribuunt, quo alienatio impeditur, & successio universalis in superstitem absque traditione transit, STRYCK. d. l. cap. 5. §. 24. sqq. ubi etiam de actionibus, quibus heicuti licet.

XLV. Nescio vero, cui bono ex ejusmodi pacto, in scriptis celebrato, ad remedium l. ult. C. de edict. div. Hadr. toll. provocetur, cum scriptura, a contrahentibus subscripta, tanquam instrumentum gnarentigionatum moribus Germaniæ & Italiæ celerissimam & paratam executionem tribuat.

XLVI. Caterum eadem alterutrius dissensu revocari non posse res ipsa loquitur, STRYCK. ibid. §. 37. sqq. utrum vero annihilentur, si alteruter paciscentium ante thalami consensionem moriatur, ex ipsis eorum verbis judicandum videtur. adde STRYCK. d. l. §. 43.

XLVII. 3) Pacta confraternitatis personarum illustrium, quorum exempla affert STRYCK. d. disp. 8. cap. 7. §. 1. & 3. quæ sive unilateralia sive reciproca, sive de omnibus, sive de certis bonis inita, rata sunt, conf. TEXTOR Disp. Acad. XI. de pactis gentilitiis Procerum.

XLVIII. Et valent de bonis atque rebus omnibus, de quibus absque alterius consensu disponi potest, vel qua non potest, de quibus imperans id indulsit, unde patet differentia inter Nobiles

biles Imperio immediate & mediate subiectos. STRYCK. *d. cap. 7. §. 10. seqq.*

XLIX. Exemplum illustre præbent pacta confraternitatis Serenissimæ domus Saxonicæ, alterum cum Landgraviis Hassiæ, alterum cum Marchionibus Brandenburgicis, & Hassiæ Landgraviis, celebrata, quæ a nonnullis male confunduntur.

L. Utriusque summa capita seu synopsis articulorum exhibet CARPL. *in disp. de pacto confraternitatis Saxonico-Hassiacæ cap. 1. n. 52. seqq. in volum. disp. p. m. 47. sq.* Prius vero integrum sistit LIMNÆVS *jur. publ. Lib. 4. cap. 8. n. 161. - 164.* & posterius *ibid. n. 172.* de quo num perfectum robur obtinuerit, pleneque conclusum fuerit, multi dubitant, vid. STRYCK. *d. cap. 7. th. 15.* sed eorum perfectionem & valorem tuetur Dn. BODINVS *disputatione speciali de pacto confraternitatis Saxonico-Brandenburgico-Hassiacæ. Hal. 1708, mense maio ventilata.*

LI. A confraternitatibus differunt die Erb-Vereinigungen/ in quibus non de successione, sed de amicitia & auxilio mutuo agitur, STRYCK. §. 3. exemplum vid. *apud LIMN. Lib. 4. c. 8. n. 25.*

LII. 4) Pacta ganerbinatus, de quibus luculenter egit Dn. STRYCK. *de success. ab intest. dissert. 8. cap. 8.* & quos ipse *ibid.* produxit §. 1. item DAT. *de pace publica Libr. 1. cap. 16.*

LIII. Eorum occasionem suppeditat *disputat. nostra de violat. securitat. domest. §. 19. & 20.* Scilicet, nondum sancita pace publica, familiæ opulentiores vel singulæ vel plures fœdere junctæ castrum commune bene munitum extruebant, in cujus parte, altero sine masculis extincto, reliqui ex pacto succedebant; quin aliquando pactum successorium ad omnia defuncti bona extendebatur; verum hæc quidem hodie frustra addiscuntur, nisi quod priscorum ejusmodi pactorum reliquiæ in Franconia & provinciis eidem vicinis supersint. vid. STRYCK. *d. 1. §. 12. & 13.*

LIV. Pacta restitutiva seu de hereditate, alterius pacifcentium propria, alii restituenda, sub fideicommissorum nomine circumferuntur, & ubique hodie valent, ejusque modi bona vulgo **Stamm = Güther** vocantur. vid. STRYCK. *d. disp. 8. cap. 9.*

LV. Huc pertinet integrum & foecundum argumentum de majoratibus & primigeniis, in quo ANDR. TIRAQVELLVS, MELCH. GOLDASTVS, LVDOV. MOLINA, FRANC. de TORRE, aliique elaborarunt.

LVI. Pacta renunciativa hodie valere, licet juramentum haud accesserit, cum *Dn. STRYCK.* ab eoque *allegatis d. disp. 8. cap. 10. §. 23.* & COLERO *decis. Germ. 38. P. 1.* omnino asserendum videtur, interim, quia multi dissentiunt, jusjurandum desuper exigere tutius est. *Conf. STRYCK. d. cap. 10. per tot. qui & capitibus seqq.* justitiam pactorum successoriorum civilem, naturalem & divinam argumentis quamplurimis iisque solidissimis defendit.

LVII. Imprimis notatu dignissimum est ejusdem monitum *cap. 12. th. 36.* a COTHMANNO mutuo acceptum, & ad alias plures materias non minus quam ad præsentem applicandum; Ei qui contra hæc scholastice disputat, ignoscendum & condolendum potius esse, quod, quæ quotidiana sunt, non didicerit, & jus, in quo versatur, ignoret.

CAP. XII.

De

Jure Albinagii.

I.

Hoc jus ab Albi, quasi trans Albim natorum dictum esse putat NIC. BVRGVND. *ad consuet. Flandr. Tract. XIV. p. m. 306. seqq.* cui suffragatur POTGIESER. *de serv. German. Lib. 1.*

Ec

cap. 3.

cap. 3. §. 6. & Hert, de homin. propr. sect. 1. §. 1. alii tanquam alibi natorum vocari conjiciunt. vid. PFEFFINGERVS in not. ad Vitriar. Jus publ. Lib. 3. tit. 20. §. 29.

II. Alii censent Albanos ita dictos primitus Scotos, a) quibus consuetudo peregrinandi pene in naturam versa erat, indeque tractam vocem ad omnes extraneos, qui in locum aliquem incolatus ergo transmeabant, conf. CAROL. du FRESNE glos. sarium med. latinitat. voce: Albani.

III. Cumque Scoti frequentius in Gallias, regnum quippe proximum variisque amoenitatibus se commendans, accederent, jus istud in Gallia maxime frequentari coepit, ac proinde a multis soli Galliae, vel eidem *nois ézoxiv* tribuitur. Ubi aubanité, aubaineté & aubénage, item droit d' aubaine vocatur. vid. du FRESNE d. l. occasionem hujus juris, adversus Anglos usurpati, commemorat PFEFFINGERVS in not. ad Vitriar. Lib. 3. Tit. 20. §. 29.

IV. Hoc jus *advenatus* dicendum putat FRANC. BARRY de succession. Lib. 1. tit. 7. n. 21. alii jus applicationis STRYCK de succession. ab intest. diff. 1. c. 4. §. 30.

V. Sed longe aliud fuisse jus applicationis, ex CICERONE disci potest de oratore Lib. 1. cap. 48. p. m. 378. Quid? quod item non centumvirali judicio certatum esse accepimus? qui Romam in exilium venisset, cui Romae exulare jus esset, si se ad aliquem, tanquam patronum, applicuisset, intestatoque esset mortuus, nonne in ea causa jus applicationis, obscurum sane, & ignotum, patefactum est in judicio, atque illustratum a patrono? hucusque CICERO. conf. CALVIN. Lexic. Jurid. p. m. 490. & p. 76. item pag. 79. FRANC. CONNAN. Commentar. Lib. 2. c. 9. n. 2.

VI. Hoc
 VII. Albion enim Angliam & a quibusdam strictiori significato partem
 eius septentrionalem seu Scotiam vocari notissimum est.

VI. Hoc applicationis jus ab Atheniensibus ortum esse putat TVRNEB. *adversarior. Lib. 3. cap. 32.* eodemque TERENCE locum in *Eunucho*:

Thais patri

Se commendavit in clientelam & fidem:

Nobis dedit se

referunt.

VII. Sed quantum patrono cesserit, non liquet. Alii dimidia partis bonorum possessionem concedunt, alii sextantis solum, provocantes ad CICERONEM in *Verrem. Lib. 1. cap. 125. seq.*

VIII. Itaque jus Albinagii, (ut ad rem redeamus) si forte Gallis originem debeat, in Hispania tamen, Lusitania, Anglia & Italia, nec non Hannonia, de qua GVDELINVS *de jure noviss. Lib. 5. cap. 10. p. m. 246.* porro in Sicilia, imo & penes Asiaticos & Africae populos, teste BODINO *de Republ. cap. 6. Lib. 1. p. m. 96. seq.* non minus observatur; at in Germania & Belgio foederato eidem locus non est, licet in Belgio olim obtinuerit, vid. LEEVW. *Censur. Forens. P. 1. L. 3. c. 3. n. 9.* LAVTERB. *Colleg. ff. qui testam. fac. poss. tb. 26.*

IX. Eo testandi facultatem ademptam esse inter omnes constat, conf. VIGLIVS *ad S. ult. inst. de hered. instituend.* PETR. GREG. THOLOSAN. *Syntagm. Jur. univers. Lib. 42. cap. 8. n. 24. seq.* utrum vero in universum, an quousque successio ab intestato etiam sublata sit, non perinde liquet.

X. Albanos libertis latinis comparat, Regemque ipsis ab intestato & tanquam in bona vacantia succedere asserit PETR. GREGOR. *d. l.* Et PHILIBERTVS BVIYGNON. *Legum in Gallia abrogatar. Lib. 1. art. 7.* testatur, Regem bona & omnes facultates alienigenarum occupare velut adespota & hermaea, sive heredem habeant, sive non habeant.

XI. Olim Albanorum bona tum demum Rex vel dominus ^{b)} occupabat, si absque liberis decederent, uti probat du FRESNE glossar. voc. Albanus p. m. 123. in fin.

XII. Idque & hodie in Gallia observatur, dummodo liberi ex uxore cive suscepti fuerint, BODIN. de republ. L. I. c. 6. p. m. 99. At reliquis cognatis, qui jus civitatis non impetrarunt, nihil ex bonis defuncti peregrini relinquitur. Nisi quod alicubi parentes etiam ad successionem admittantur.

XIII. Ceterum multas exceptiones hoc jus patitur, ei enim non nisi bona in regno, ubi peregrinus decedit, sita, subjecta esse res ipsa loquitur.

XIV. Plerumque id etiam restringitur ad bona in eodem regno quaesita, ita ut in vecta iterum exportare liceat, si gabella consueta praestetur. PETR. GREGOR. d. l. n. 24.

XV. Porro quaedam in Gallia loca ob commerciorum amplificationem eo privilegio gaudent, ut quorumcunque peregrinorum diem supremum ibidem obeuntium bona, nemine impediente, exportare liceat. Ita Burdegala & Tholosae habitantes ipso jure pro civibus regni habentur, item mercatores extranei, qui nundinas Campanas, Lugdunenses, aliarumque quarundam urbium frequentant. PETR. GREGOR. d. l. n. 25.

XVI. Denique certis nationibus immunitas ab onere Albinatus vel exacto, vel ex privilegio, vel ex consuetudine competit.

XVII. Ad priorem classem referenda pax Lusitano-Belgica anno 1661. d. 6. Aug. composita, qua Belgae jure Albinagii in ditio- nibus Portugallie liberati fuerunt. vid. Diar. Europ. contin. 6. fol. 250.

XVIII. Ad

^{b)} Scilicet in Gallia hodie solus Rex: olim etiam dominus jurisdic- tionalis SPRINGSFELD, de apanag. cap. 7. n. 98 -- 108. ab eoque allegati.

XVIII. Ad secundam classem pertinent Scoti, Helvetii, Flandri, Brabantini, Mediolanenses aliique, quos enumerant PETER. GREG. THOLOSANVS, BVYGNONIVS, *supra allegati*, MVLLERVS *ad Struv. Exerc. 37. th. 7. lit. L.* GVDELIN. *de jure noviss. Lib. 5. cap. 10.* LAVTERB. *Colleg. ff. tit. qui testam. fac. poss. th. 26.*

XIX. Ad tertiam peregrinantes, qui non nisi regnum per-
lustratum veniunt, dicitur Passagiers, studiosi, legati & ministri Prin-
cipum exterorum, item qui sola mobilia relinquunt, quamvis, præ-
fertim in casu postremo, exceptio raro observetur, add. LIMN. *notit. regni Franc. Lib. 2. cap. 7. lit. XX p. 493. seqq.* SPRINGS-
FELD. *de Apanag. cap. 7. §. 98. seqq.* JO. BAQVETI *de jure Albi-
nagii tractatus singularis, Gallico idiomate scriptus.*

XX. Neque dubium est hoc jus Albinagii adversus cives
provinciarum, quæ eodem utuntur, alibi retorqueri posse, cujus
rei exemplum in Palatinatu Rhenano statutum observat TEXTOR.
in jure publico statuum Imper. tit. 5. n. 434. c)

XXI. Affine juri Albinatus est jus occupandi bona defuncto-
rum spuriorum, nec non misogamorum, qui posteriores Hagstol-
gen/ Haverstolten / & in ordin. Provinc. Palatina Tit. 8. Hagstel-
gen vocantur.

XXII. Exinde SCHOTTELIVS *in tract. de singular. & an-
tig. in Germania juribus cap. 1. confinxit das Hagenstolzen Recht /*
qui vocabulum a behagen / placere, & stolz / fastu, compositum
putat, quasi dicas homines in sola sibi placentia superbos, vel in sua
superbia se delectantes,

XXIII. Aliud vocis etymon suppeditatur in BESOLDI
*Thesaur. pract. pag. 352. n. 5. in addit. ubi Hagenstolzer dici con-
tendit*

Ee 3

tendit

c) At in Imperio Romano-Germanico jus Albinagii regulariter receptum,
non est, adeo ut ne jus retorsionis quidem adversus Gallos in
Camera Imperiali usurpatum fuerit. SCHILTER. *de jure obsta-
gii cap. 9. §. 4. IDEM de jure peregrinor. §. 22. & Exerc. VI.
ad ff. §. 28. in annotat.*

tendit palos antrum suffulcientes, d) Hage enim clausuras & loca subobscura, e) tuguria, f) antra, lucos circumseptos denotat. vid. HERT. *Opusc. Tom. 3. p. 612. seq.* & omnino CAROL. du FRESNE *glossar. voc. Haga. p. m. 689. seqq.* qui ab hac sententia revera non dissentit.

XXIV. Atque hoc supposito Hagestolten dici, quasi homines latibulum suum suffulcientes, qui nunquam in publicum procedunt, uno verbo *μυσθωτοι*.

XXV. Scilicet bona eorum, qui intra tempus, lege vel moribus definitum, matrimonium inire noluerunt, sed cælibes mortui sunt, magistratus, jurisdictione superiori pollens, vel dominus territorii, exclusis parentibus & collateralibus, occupat.

XXVI. Quantum vero ad ætatem, uniformis non est observantia.

d) Forte quasi Hagens Hölher. Nisi Stolke vel Stelke idem denotare debeat, quod Stülke. Unde hodieque Stelken dicimus ligna, quæ pedum vice funguntur, quibusque suffulti incedimus.

e) Hagen lucus est, vel nemus, olim cuidam Deo gentilium sacrum, aliquibus ab *άγιος* derivatum, contracte Hagn; veneratione & religione in opacitate vel tenebris qualita. Quæ luci appellabantur ab altari in medio constituto, in qua ignis, dum sacrificia fierent, lucebat. Cadere vero lucos nefas erat, adeoque ligna eorum ab usibus humanis remota. Propior itaque forte conjectura: Cælibem vocari ein Hagens Hölh / i. e. rem generi humano inutilem. vid. Gorthard *Vunirood disceptat. forens. an successor in primogenio teneatur de exsolvendis antecessorum debitis. Frf. 1710. 4to edita.*

f) Hinc Haesh / Hæsh / posteris temporibus Haus / quia domus olim rudi opera, palis infixis & vimine contexto construebantur. Unde forte vox Hähschell / quæ hodiernum mulierculis plebeius frequens est, descendit, & significat infantem in sinum recipere, brachiis complecti, pectori applicare & quasi obumbrare.

vantia: ut plurimum is demum Hagestolzius audit, qui expleto anno quinquagesimo cælebs moritur.

XXVII. Huic spatio in Ducatu Brunsvigo-Lunenburgico adduntur tres menses cum tribus diebus. At in quibusdam præfecturis anni LXIII, sex septimanæ & biduum requiruntur teste SCHOTTELIO *d. l. n. 10.*

XXVIII. Alibi & sigillatim in ea parte des Oden-Waldes quæ ad palatinum spectat, XXV, annos exegisse sufficit, dummodo quis cælibatum professus sit. BESOLD. *Ihes. pract. voce, Hagestolsen.*

XXIX. Sed & qui matrimonium inierunt, at, eo finito, per XXX, annos in viduitate perstiterunt, hagestolzius accensentur, ut tamen horum liberi legitimi ad hereditatem admittantur. BESOLD. *d. l.* ubi quæ fuerint moribus Romanorum, Corinthiorum, Laconum, Argivorum & Atheniensium cælibatus poenæ, in additionibus explicatur.

XXX. Quantum ad sexum: Moribus Romanorum etiam foeminae cælibatus poenam perferebant, quod hodie, si mores conjugem quærendi modernos respiciamus, valde iniquum foret.

XXXI. Unde in ditionibus Luneburgo-Brunsvicensibus, wenn eine Haberstoltinne verstorben / wird von ihrem Guthe dem Herrn nichts erkandt. SCHOTTEL. *d. l.* alibi idem rigor, qui apud masculos, penes foeminas observatur, salva tamen, ut mihi videtur, probatione vel juramento, se maritum invenire non potuisse.

XXXII. Quantum ad bona, noviter quæsitã) saltem auferuntur in ducatu Brunsvicensi; at Genearchica, i. e. jure hereditario ab adscendentibus vel collateralibus ab intestato in misogamum devoluta successoribus testamentariis vel ab intestato non

g) i. e. quæ industria & labore inde a prima adolescentia acquisita sunt.

cripiuntur, & bona in dubio pro avitis vel gentilitiis, non pro noviter quæsitis habentur *b)* SCHOTTEL. *d. l.* alibi omnia, exceptis feudalibus, fisco cedunt. BESOLD. *d. l.*

XXXIII. Alibi sola mobilia, alibi sola immobilia, eaque allodialia pro vacantibus habentur.

XXXIV. Denique Hagenstoltiis annumerari non possunt, qui ob vitium mentis, corporis, item ob inopiam, vitæ genus, aliaque impedimenta a conjugio abstinent, vel uxorem reperire non possunt. *i)*

b) pecunia vero, ex bonis avitis venditis quæsitæ, in dubio ad fiscum pertinet.

i) NB. Wie viel Körbe einer bekommen haben müsse / daß er sorgen könne / so non posse reperire uxorem.

C A P. XIII.

De

Jure optandi, fratri juniori competente,
vom Rühr-Rechte. *a)*

I.

IUs optandi, juniori competens, non soli Saxoniz proprium, sed universæ Germaniz commune fuisse certum est.

II. Ita enim amice conspirare videmus *jus Provinciale Saxonicum Lib. 3. art. 29.* Wo zween Mann ein Erbe nehmen sollen / da soll der Elteste theilen / und der Jüngste soll kiesen. Et *jus provinciale Svecicum cap. 266. §. 2.* Wa zween oder mehr denn zween ein Guth theilent / da soll der Eltest theilen / und der Jüngst wehlen.

III. Ubi

a) Hoc caput latius elaboravi, & disputatione publica, respondente Dⁿ. Gradehand / ventilavi.

III. Ubi usus hodiernus in verbis, *zween Mann*, nescio quæ mysteria quaerit, & jus optandi exulare vult, quoties tres pluresve ad hereditatem concurrunt.

IV. Quod ratiocinium non multo melius videtur illo *in cap. 10. X. de testam.* in ore duorum vel trium testium stat omne verum, DEUTERON. XIX, v. 15. ergo plures testes in testamento non recte exiguntur.

V. Quemadmodum enim jus divinum non plures arcet, sed unum; Ita jus Saxonicum minimum duos intelligit: unus enim secum ipso hereditatem dividere nequit.

VI. Idque clarius ex Jure Alemannico patet, & consuetudine prisca Brunsvigo-Gvelferbyrana (quod territorium olim juris Saxonici fuit) servatur in successione prædiorum rustriarum, *der Ackerhöffe* ut etiam si plures quam duo succedant, junior semper in electione praeferatur.

VII. Unde patet recte conjicere LEICKHERTVM ad *Const. Sax. 15. P. 3.* inter tres etiam jus optionis obtinere, quod discrete confirmat textus WEICHBILD, *art. 26.* *Wo aber zween Mann oder drey zu einem Erbe gehören oder Herrgewett theilen sollen, da mag der Jüngest kiesen.*

VIII. Quod vero masculorum mentionem faciat jus Saxonicum, inde fuisse videtur, quia foeminarum successio magis erat restricta.

IX. Hodie si masculus & foemina concurrant, haec per curatorem dividit, ille eligit. Si duae foeminae dividant, idem, quod in duobus masculis, juris est.

X. Idque inter nobiles aequae ac cives & rusticos observatur, etiam quoad bona feudalia, CARPZ, III, 15. 9. Consuetudine vero vel testamento defuncti tolli potest.

XI. Quantum ad usum hodiernum: is in Saxonia Electorali certus est, *Part. 3. Constit. Elect. 15.* ad quam conf. MOLLER. & CARPZOVIUS.

XII. Sub triplici tamen restrictione, ut 1.) jus optionis morte optantis expiret, 2.) non plures quam duo cohæredes adsint, 3.) foemina dividat, masculus eligat.

XIII. Ita si frater sororve senior in communione moriantur, onus dividendi non ad ejus filium filiosve transit, sed optio ei relinquatur, fratre sororeve juniore dividente. Quia aetas, quæ tempore divisionis est, respicitur. RAVCHBAR. P. 1. Q. 41. n. 18. 27. CARPZ. II. 15. 16.

XIV. Contra si in Saxonia Electorali defunctus tres filios reliquerit, eorumque unus ante divisionem moriatur, inter duos superstites jus optandi locum invenit, quod non obtinebat, cum pater moreretur. CARPZ. P. 3. const. 15. def. 14. § 12.

XV. At, si uterque filiorum filiarumve decedat, ante divisionem, jus optandi expirat, & hereditas inter solos nepotes secundum dispositionem juris communis vel sorte, vel judicis officio dividitur. CARPZ. d. l. def. 17.

XVI. Inter gemellos dubia quaestio jurato obstetricum testimonio nec non scripta parentum relatione, iisque deficientibus, sexu deciditur, ut masculus pro primogenito habeatur.

XVII. Si certitudo inveniri non possit, jure communi lis deciditur, quemadmodum etiam, si pacto, vel ultima parentis voluntate hoc jus liberis ademptum sit, add. BERLICH. P. 3. Conclus. 21.

XVIII. Idque optandi jus non minus in ascendentibus vel collateralibus defuncti, quam in descendantibus locum habet. Vidua tamen, cum inter heredes proprie non connumeretur, jure optandi nunquam fruitur.

XIX. Contra divisionem ita factam remedium L. 2. C. de rescind. vendit. locum habet, etiam in divisione judiciali, licet differentiat CARPZOVIVS d. l. def. 20. n. 3: seqq. dummodo evidens læsio sit.

XX. Ad alias vero rerum communium divisiones præter hereditatem hoc jus optandi minime extenditur.

XXI. Ex-

XXI. Extra Saxoniam hoc eligendi jus hodie ex generali quadam Germaniae & in Camera approbata consuetudine observari auctor est GAILIVS *Lib. 2. obs. 116. n. 14.* cui adstipulatur MYNSING. *Cent. IV. obs. 37. pluresque alii serie satis longa enumerati ab ESBACHIO ad CARPL. P. 3. Const. 15. def. 2. & 24. seq.* nec non GOLDASTVS, BETSIVS *aliique plures*, quos allegat ITTERVS de feudis Imper. cap. 13. §. 17.

XXII. Et isti quidem *ad cap. 1. X. de paroch.* provocant, ubi ille, qui amplius temporis in Episcopatu habet, dividere, & minor eligere jubetur. Ad quem locum erudite, ut solet, GONZALEZ TELLEZ commentatur.

XXIII. Nolim tamen cuiquam auctor esse, ut huic regulae iis in locis, ubi ea vel statuto, vel consuetudine comprobata non est, nimis fidar.

C A P. XIV.

De

Successione rerum expeditoriarum.

I.

Germanos sexus rationem habuisse in successione & integra feudorum materia & cum primis heergevettæ & geradae argumentum ostendunt.

II. Nempe masculi instrumenta & supellectilem expeditionis militaris: foeminae jocalia & mundum muliebrem, quaeque ad amiciendas eas faciunt, praecipua habebant.

III. Res expeditoriae vocantur Heergewette & Heerge-
rätthe/ atque in *art. 25. WEICHBILDI SAXONICI* enumeran-
rantur:

rantur : des Mannes bestes Pferd (gesattelt und gezäumet) und sein Schwert/ und sein Schild/ und sein bester Haenisch/ das er hat zu eines Mannes Leib/ und seine tägliche Kleider/ und ein Heer-Pfuhl / (das ist ein Bett und ein Küssen und zwey Leilach) ein Becken und ein Zwehel und ein Tischlachen und ein klein Kessel und ein Kesselhack/ ein Spieß/ ein Art oder ein ander dergleichen Waffen.

IV. Flaccescere vero Germanorum fortitudine & modis militandi mutatis res istae expeditoriae, nisi equus aut gladius capulo argenteo instructus adsit, fere ludibrio habentur.

V. Thoraces enim ferrei, clypei & hastae non amplius usurpantur; atque adeo in bonis hereditariis non reperiuntur, unde hastae vices veru supplet, & universae res expeditoriae vix semunciam Geradac caequant, luxu muliebri ad summum fastigium ipsa virorum indulgentia provento.

VI. Eademque indulgentia fecit, ut instrumenta bellica hodierna, bombardae & sclopeta, aliaque sub classe heergevvettae comprehendere quilibet religioni sibi ducat, at luxus muliebris instrumenta, immensum in modum aucta, iisdem lubentissime relinquat.

VII. Nonnullis tamen in locis statuta vel consuetudines hanc iniquitatem paulisper emolliunt. Ita in scholiis ad *disputationem inauguralem Clariss. Dn. MANIKII me praeside habitam* statutorum Dresdensium, Witembergensium, aliorumque memini ad §. 33. quod hic non repeto.

VIII. Alii mordicus inhaerent dispositioni juris Saxon. Landr. L. 1. art. 22. ubi rebus expeditoriis, paulo aliter, ac supra ex WEICHB. Art. 25. repraesentavimus, enumeratis additur: dieses ist das gemeine Heergewert/ welches man zu recht pflichtig ist zugeben/ obwol die Leut mannig Ding mehr darzu setzen/ aber es gehört doch nicht darzu/ cui genuina est dispositio Schwab. Landr. cap. 263. n. 4. nisi quod iterum in partium enumeratione variet.

IX. Id potius notari meretur: Jure Germanico prisco heergevettam non nisi nobilibus, quibus arma tractare & expeditionibus interesse licebat, deberi. vid. Landr. Lib. 1. art. 27. §. ein ieglich Mann. ibi. welcher Mann von Ritters Art nicht ist/ und deme das Heerschild nicht zustehet/ der läst hinter ihm Erbe zu nehmen/ wenn er gestirbet/ und kein Heergewette.

X. At hodie in plerisque Saxoniae locis rustici etiam, imo carnifices heergevettam relinquunt. RICHTER. de success. ab intest. sect. 1. membr. 1. n. 56.

XI. Clerici tamen, qui juri armorum secularium omnino renunciarunt, heergevettam nullibi relinquunt, nec capiunt, quin potius instar foeminarum ad geradam admittuntur, dummodo ad ministerium ecclesiasticum jam initiati sint.

XII. Senior agnatorum, aequali gradu concurrentium, gladium habet praecipuum. Landr. Lib. 1. art. 22. in fin. Wo ihrer zween oder drey zu einen Heergewette geböhren seyn/ der älteste nimt das Schwert zuvor/ das andere theilen sie alle zugleich.

XIII. Eaque juris dispositio testamento mutari non potest, CARPZ. III. 38. 34. Quod plerique inde deducunt, quia gerada non jure hereditario, sed singulari relinquitur. At cur refugimus rationem verissimam: quia his temporibus testamenti factio non erat. Postea saltem hae res prisco jure relinquebantur.

XIV. Quicquid earum rerum tempore mortis in bonis defuncti non fuit, non praestatur. Landr. Lib. 1. art. 22. verb. das er in seinen Gewehren hatte/da er starb. & verb. was aber das Weib dieser Ding nicht hat &c.

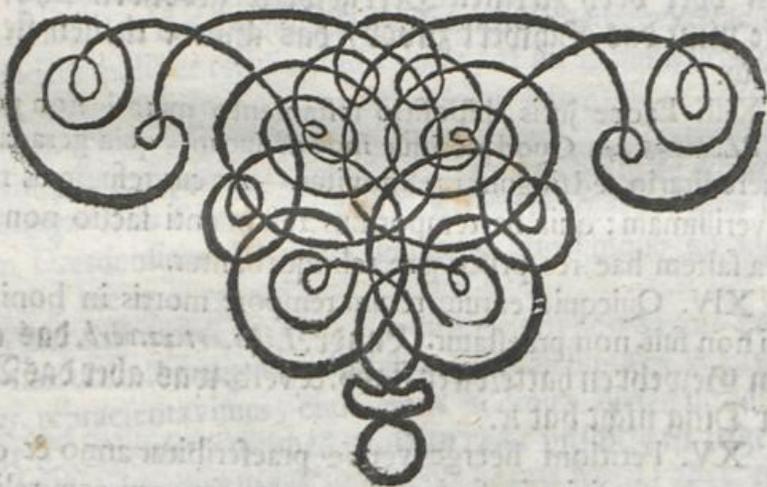
XV. Petitioni heergevettae praescribitur anno & die a tempore elapsi diei tricesimi post mortem ejus, qui eam reliquit. Landr. Lib. 1. art. 28. HEIG. P. 1. Q. 16. n. 35. FINCKELTHVS. obs. 83. n. 4.

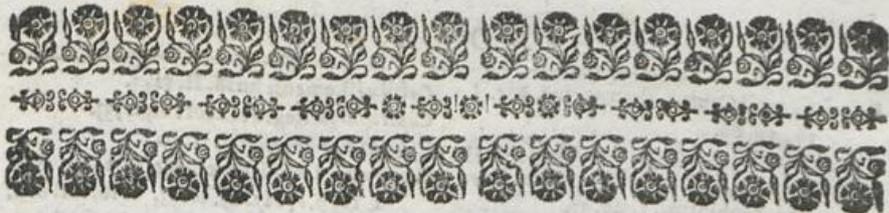
XVI. Legitima tamen impedimenta excipiuntur, captivitas, Reichsdienst/ und Gottesdienst außer Landes/ an itaque & ignorantia? Ita videtur, nisi sit supina. GLOSS. *ad art. 28. n. 3.*

XVII. Deficientibus agnatis, nemo cognatorum ad heergevvetam admittitur, sed iudex eam sibi vindicat.

XVIII. Atque adeo strictiora sunt in Heergevvetta, quam in vverigeldo successione jura, nam in hoc quidem agnati cognatos etiam excludunt; verum hi, deficientibus illis, admittuntur. GLOSS. *in Landr. Lib. 2. art. 16. n. 4.* MOLLER. *ad Constit. Elect. XI. part. 4. n. 5.*

XIX. Ceterum non nisi masculus heergevvetam relinquit, atque adeo si in foeminae bonis res alias huc pertinentes reperiantur, eae pro hereditariis habentur. Caeterum utrum masculus eas usibus propriis, an locationi, venditioni &c. destinaverit, nihil interest.

INDEX I.

AVCTORVM ALLEGA- TORVM.

Numerus primus librum, secundus caput, reliqui positiones, litteræ notas, positioni subjectas, denotant.

A.

- A**ckold (Emeran) Gründlicher Unterricht vom Post-Regal. II, 1, 2, 3. 4. 5. 6. 7. 9. 12. 16. 17. 21. 22. 23. 24. 25. 27. 29. 30. 31. 32. 33. c. 5. 35. vid. *Ockelius*.
- Additionator ad Anton. de *Gamma* decis. II, 10, 31.
- de *Affiliis* (Matthæus) Decisiones Neapolitanæ. II, 8, 22.
- Alciatus* ad Codicem. II, 1, 3.
- Almarottus*. I, 24, 8. II, 10, 29.
- Amsel* Joh. Disput. II, 9, 15. 16.
- Apologia Joh. Reinholdi de *Parkul*. II, 10, 16.
- Arumans* in Aur. Bull. I, 12, 21.
- Aventini* Annales Boior. I, 26, a.
- Avea* Bulla. II, 5, 27.
- Zus schreiben de anno 1551. I, 17, a.
- Zus schreiben die Bran-Nahrung betref-
send de anno 1676. I, 17, a.
- Autor historiz *Brunsvicensis*. I, 12, 4.
B.
- B**aldus. I, 24, 8.
- Baqueti* Jo. de jure Albinagii tractatus
singularis, II, 12, 19.
- Barry* Franc. de succession. II, 12, 4.
- Bartolus*. I, 9, 6. c. 14, 11.
- Bechmannus*. II, 2, 39.
- Beckmanni* Syntagma dignit. illustr. I, 9,
14. 16. 17.
- Beieri* Adriani Advocat. opific. I, 15, 33,
34. 69. d.
- Boetus*. I, 3, 16. c. 15, 18. 24. 25. 31. 32.
37. 38. 39. 40.
- de collegiis opificum. I, 15, 3.
- de domesticis opificum. I, 15, 63.
- de instrumentis opific. II, 7, 2.
- de jure prohibendi. I, 15, 3, 61. 63. 69.
- Magister. I, 15, 41. 45. 46. 50. 51. 55. 56. 57.
61. 65. 64. 65. 67.
- Opus juris opificiarum. I, 15, 72.
- Tyro. I, 15, 10. 11. 12. 13. 15. 17.
- ad Schulzii Synops. Inst. I, 5, 16. 17. c.
27, 2.
- Beieri* Georgii Posit. ad ff. I, 1, 7. c. 2, 7.
c. 4, 7. c. 5, 22. c. 14, 10. c. 16, 2. c.
20, 21. c. 26, 25. 30. 40. 48. 72. II, 8,
27. c. 10, 28. 30. c. 11, 22.
- Posit. feud. I, 4, 7.

Aaa

Beieri

- Beieri* Georgii Centur. themat. jur. var. I, 26, 40, 66.
 Disp. de violat. securit. domest. II, 11, 53.
 Disp. de dispensat. circa matrim. intra grad. prohibitos. I, 26, 37.
 Scholia in disp. inaug. Dn. Manickii. II, 14, 7.
- Bergeri* Electa proc. exec. I, 27, 23.
 Supplem. ad electa proc. poss. I, 16, 9.
 Electa criminal. II, 1, 19. c. 2, 19, 76.
 ad ordin. proc. Sax. I, 4, 2. c. 27, 8, 10, 11, 12, 21, 33, 39.
 Resolutiones ad ff. I, 5, 12. c. 7, 4. c. 19, 7. c. 22, 12. c. 25, 22.
 de usu action. II, 4, 41.
 Vol. Disp. Jurid. I, 27, 40.
- Berlichii* Conclusiones. I, 2, 39. c. 14, 9. c. 17, 4. c. 19, 6. c. 20, 23, 24. c. 26, 84. II, 2, 39. c. 7, 16. c. 10, 16. c. 11, 13, 43. c. 13, 17.
- Besoldi* Thes. pract. I, 17, 16, 19. c. 18, 1. c. 21, 2. II, 2, 37. 61. c. 4, 7. c. 7, 1. c. 11, 27. c. 12, 23, 28, 29, 32.
 ad jus prov. Würtemb. II, 11, 43.
- Betsius* Nic. de statutis & pactis famil. illustr. II, 11, 30. c. 13, 21.
- Blumlacher* de jure precar. II, 10, 29.
- Boerius* II, 8, 18.
- Bodinus* Jo. de republ. II, 8, 21. c. 12, 8, 12.
 Henr. Disput. de pacto confrat. Saxon. Brand. Hass. II, 11, 50.
- Bockelmann* de actionibus. II, 10, 29.
- Boerius* Decif. I, 6, 46.
- Bornii* Vol. Disp. Jur. II, 7, 3, 9. II, 13, 14, 16, 17, 23, 27, 28, 29. c. 11, 25.
- Boxhorn* ad Tacitum. II, 5, 24.
- Brunner* de scabin. I, 7, 45.
- Brunnemannus* I, 14, 11, 34.
- Burgundus* Nic. ad consuet. Flandr. II, 12, 1.
- Bustus* I, 1, 11.
- Bugnonius* (Philibertus) leg. in Gallia abrogat. II, 12, 10, 18.
 C.
- C***Æsar* (Julius) I, 1, a, b. c. 22, 2.
Caji Fragmenta. I, 26, 53.
- Calvini* Lexicon jurid. II, 12, 5.
Capitularia Reg. Francor. II, 11, 33.
Capitulatio Josephi. I, 18, 13.
Carpzovii Definitiones. I, 5, 18, 24. c. 6, 11. c. 14, 9, 17, 27, 29, 30, 33. c. 16, 1, 2, 6, 2. c. 17, 4. 15. c. 21, 22, 23. c. 26, 32, 42, 50, 83. c. 27, 5, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 34, 35, 37, 41, 44, 45, 56. II, 2, 39, 60. c. 7, 3, 36, 37, 38. c. 9, 14. c. 10, 21. c. 11, 6, 9, 10, 13, 23, 43. c. 13, 10, 11, 13, 14, 15, 19. c. 14, 13.
 Crimin. I, 15, 7. II, 2, 16.
 Processus. I, 4, 22. I, 7, 12.
 Responsa. I, 5, 9, 17, 19, 21. c. 7, 15. c. 11, d. c. 17, 18. c. 19, 6. c. 25, 10. c. 26, 42, 50. II, 2, 48. c. 7, 22. c. 10, 16.
 Vol. Dissert. I, 7, 33. II, 11, 50.
- Casaubonus* II, 1, 2.
- del Castello* Jo. de usufructu. II, 10, 33.
- a Ceres* (Didacus Spino) II, 10, 32.
- Chopii* Philosophia juris de potest. & obligat. I, 26, 23.
- Cicero* II, 2, 2. c. 12, 5, 7.
- Clari* Pract. crimin. II, 8, 22.
- Cluverius* Phil. German. antiqu. I, 10, 2, 16.
- Cocceji* Henr. jus publicum. I, 3, 6. c. 18, 1, 8.
 Diss. de potest. statuum imp. circa dignit. I, 2, 20. c. 3, 3. c. 10, 38.
- Codex Justinianus* II, 1, 2.
Lindenbrogianus I, 24, 5. c. 26, 38. II, 6, 13.
Theodosianus I, 11, b.
- Cæppen* Decif. I, 6, 46, 47. II, 7, 5.
- Capolla* de servitut. I, 15, 6.
- Coleri* Decif. Germ. I, 2, 39. c. 16, 6, 12. c. 17, 4. c. 26, 42, 50. c. 27, 21, 36. II, 4, 38. c. 10, 16. c. 11, 13, 20, 41, 56.
 Oeconomia ruralis & domestica. II, 2, 32.
- Comanus* Franc. Comment. II, 12, 5.
- Conringius* de vrbibus German. I, 1, 12, 16.
- Constitutio Criminalis Car. V.* II, 6, 2. c. 8, 21.
- Electo, Sax.* I, 20, 28, c. 26, 27, 76. c. 27, 4, 21.

- 4, 21. II, 4, 2. 26. 28. c. 9, 18. c. 11, 4.
5. 9. 11. 12. 14.
renovata & exacerbata vom anvertrauten Gut. II, 1, 19.
Friderici I. II, 8, 23.
Ludovici IV. Imp. I, 26, 36.
Polit. civit. Luneburg. II, 11, 17.
Corpus juris & systema rerum metallicarum.
II, 4, 36.
Cobmanni Responfa. II, II, 15, 57.
Cranzins. I, 6, 23.
Cravetta Consilia. I, 15, 6.
Cruger de jure Novemvirorum. II, 5, 30.
Crusii Annales Suevic. I, 6, 35.
Cujacius. II, 10, 11.
Calpurnius. I, 26, 54.
D.
D*Attius de pace publica.* II, 11, 52.
Decis. Sax. nov. I, 4, 22. 23. c. 5, 10. c.
19, 6. c. 26, 71. c. 27, 15, 22.
Diarium Europaeum II, 12, 17.
Dietherri Continuatio thes. pract. Besold.
I, 16, 12. II, 9, 15.
Dapleri Theatrum suppl. I, 21, 23. II, 2, 15.
Donellus. II, 10, 11.
E.
E*dictum Erfurtense* d. 23. Febr. 1706.
II, 2, 24.
Militare Sax. de anno 1686. I, 17, 18.
Vinariense d. 10. Febr. 1705. II, 2, 24.
ab Ehrenbach. vid. Mylerus.
Ellenbergeri Disp. de salinis Halensibus. II,
5, 24.
Enenckel de privilegiis parentum & libero-
rum. I, 26, 32. 34. 37.
Engelbrechtii Disp. de jure salinarum. II, 5, 33.
Erhardus de operis rustic. I, 5, 20. 22. 24, 25.
Esbachii notae ad Carpz. I, 16, 1. II, 13, 21.
Everhardi Nic. Consilia. II, 10, 23.
F.
F*eltmanni Ger. Tract. de vehiculis sibi*
obviam euntibus. II, 1, 33.
Feschii Sebast. disp. de cursu publico ejusque
jure. II, 1, 1.
Finckelbusii observationes. I, 14, 29. II, 2,
39. 51. c. 7, 38. c. 10, 11. c. 14, 19.
Frantzii Tract. sing. de laudemis. I, 23, 1.
6. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 18. 20.
Resolutiones. II, 11, 20.
Freherus de monet. II, 5, 33.
du Fresne Glossarium mediae & infimae lati-
nitat. I, 7, 46. c. 24, 1. II, 12, 2. 3. 11.
23.
Friderus Petr. de mandat. I, 6, 51.
Fritschii Addit. ad supplem. thes. pract. Bes-
old. I, 12, 32.
Exerc. jur. publ. I, 7, 7. c. 20, 9. 10. 22.
II, 5, 35.
de jure iustrat. I, 13, 11.
de multis. I, 4, 6.
de regal. nundin. jure. I, 13, 16.
de regal. salinarum jure. II, 5, 34.
de sequela. II, 2, 26.
G.
G*ailii observationes.* I, 11, 16. c. 14, 27.
c. 22, 1. c. 25, 10. II, 13, 21.
de Gamma Anton. Decisiones. II, 10, 31. 32.
Geulius (Scipio) de jurisdict. I, 11, 25.
Giesberti Justinianus Harmonicus. I, 26, 35.
Pericul. statutor. harm. pract. I, 26, 35. 71.
72. c. 27, 14. II, 9, 6.
Giphanius. II, 10, 11.
Glossa in Land-Recht. I, 11, 42. c. 16, 5.
II, 2, 74. c. 14, 16. 18.
in Lehn-Recht. II, 11, 19.
in Weichbild. II, 11, 19. 20.
Goldasti Melch. Constit. Imper. I, 12, 8. c.
26, 36. II, 11, 55. c. 13, 21.
Gomez. LL. Taurin. II, 10, 32.
Gonzalez Tellez. II, 13, 22.
Gothische Landes-Ordnung. I, 13, 2.
Gothofredus. I, 11, b.
Granwegen. I, 14, 11.
Gratius de J. B. & P. I, 14, 7. II, 2, 13.
Gryphander de Insulis. II, 6, 13. c. 7, 4.
de Weichbildis Saxon. I, 10, 33. c. 11,
29. 32.
Gudelinus de jure noviss. II, 12, 8. 18.

- Guicciardini* descriptio urbis Antverpiz. II, 9, 17.
Guido Papa vid. *Papa*.
Gutierrez pract. quæst. II, 10, 33.
 H.
H *Achenbergii* Germania media. I, 10, a.
Habu. ad Wesenbecium. II, 9, 14, 15.
 c. II, 43.
Harprechtus. II, 10, 11.
 Dispp. dux: actio utilis de recepto. II,
 1, 17.
 Disp. Sciagraphia liberz venat. germ. II,
 2, 7.
Heigius. II, 14, 15.
Henelius Nicol. de jure dotalitii. II, 10, 15.
 19, 24.
Hering de fidejuss. II, 10, 21.
 de molendinis eorumque jure. I, 17, 4.
 II, 7, 13, 18, 22, 24.
 mantissa de jure burgorum. I, 21, 16.
Herold de jure represent. II, 5, 35.
 Observat. consultativo - decisiv. forens.
 II, 2, 39, 51, 54. c. 5, 14, 15.
Hertius de hominib. propr. II, 12, 1.
 Adnotat. ad Pufend. de J.N. & G. I, 18, 2.
 c. 27, a. II, 6, a.
Opuscula. I, 2, 43. c. 3, 11, 14. c. 4, 10.
 c. 5, 29. c. 6, 6, 36. c. 7, 3. c. 8, 2, 8.
 10. c. 10, 43. c. 11, 1, 6. c. 15, 13, 14. c.
 26, 35. c. 22, 11, 13, 18, 21, 22. c. 23, 1.
 II, 2, 51, 68, 69, 74. c. 3, 20. c. 5, 29. c.
 7, 1. 9, 18, 20, 21, 27. c. 9, 9. c. 12, 23.
Hoffmanns Beschreibung des Salzwe-
 sens in Halle. II, 5, 4, 5, 6, 8, 20, 24.
Hoffmanns Leonhard Wilibald alter und
 neuer Münz-Schlüssel. II, 4, 41.
Hondedei Consilia. II, 7, 30.
Hondorffs Haligraphia. II, 5, a, 10, 24.
 35.
Hoppii Comment. ad Instit. I, 25, 3. c. 26, 7.
 77, 81.
von Hörnigk Ludov. de regali postarum
 jure. II, 1, 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 15, 19.
 21, 22, 24, 25, 33.
Hornii Disp. de libro metallico antigrapho.
 II, 4, 36.
 Jurispr. feud. I, 24, a. II, 1, 5, 6. c. 4, 6.
 7. c. 7, 3, 16.
 Jus publ. I, 8, 10. c. 9, 18.
 de jure proedr. II, 3, 23.
Huberi Prælectiones ad Instit. I, 22, 12. c. 26,
 77, 81. II, 10, 11.
Hufanus de hominibus propriis. I, 5, 23, 24.
 c. 22, 11, 13.
 I.
I *terus* de feudis imperii. II, 13, 21.
 Jus *Alemannicum*. I, 19, a. c. 26, 38. II,
 9, 6. c. 10, 26. c. 11, b. c. 13, 2, 6.
 siehe auch Land-Recht Schwäb.
Alemannicum feudale. I, 2, 48, 51. c. 10, 22.
Banaricum. I, 5, 1.
Culmense. II, 9, 6, 12.
Hamburgense. I, 11, 21. II, 9, 5.
 vid. *Statuta*.
Lubecense. II, 9, 4. c. 11, 26.
Provinciale Saxon. I, 6, 20, 21. c. 10, 31.
 33, 35, 36, 37, 38. c. 11, 24. c. 14, 4. c.
 16, 2. c. 26, 76, 84. II, 13, 2.
 siehe Land-Recht Sächs.
Saxon. Feudale comm. I, 2, 49, 50. c. 10,
 30.
Prutenicum. I, 26, 31.
Wurtembergicum. I, 9, 8. c. 25, 6. c. 26,
 31, 32.
Justinianus. I, 26, 41, 53.
Juvenalis. II, 6, 4.
 K.
K *Ellenbenz* Barth. de renunciatione
 successionum. II, 11, 30.
Kellners David Berg- und Salz-Wercks-
 Buch. II, 5, 24.
Kleinii Dispp. jurid. I, 14, 9, 31, 34. c. 15, 70.
 71. c. 19, 9, 14, 25, 28, 29, 30.
Klockii consilia. I, 25, 2. II, 2, 74.
 de arar. II, 5, 34. c. 7, 4.
 de contributionibus. I, 18, 6.
Knichen de Saxon. non provoc. jure. II,
 6, 13.
 de

AVCTORVM ALLEGATORVM.

- de vestitur. pactionibus, I, 4, 7. c. 7, 6.
35. II, 2, 59.
- Knipschild* de fideicom. famil. II, 11, 30.
de juribus civit. I, 17, 4.
- Kappen* vid. *Cappen*.
- Kurickius* ad jus marit. Hanseaticum. II,
6, 20.
- L.
- L**andes-Ordnung de anno 1482. I,
17, a.
- Land-Recht Sächsisches**. I, 6, 8. 31. c. 7,
18. c. 9, 19, 20. c. 11, c. c. 19, a. c. 26,
43. 58. 60. 61. 63. 64. 65. 67. c. 27, 4.
14. 18. 19. 31. 32. II, 1, 33. c. 2, 4, 22, 74.
c. 4, 2. c. 5, 38. c. 7, 42. c. 8, 9, 10, 17.
24. c. 9, 3. 18. c. 11, 2, 13. c. 14, 8, 9.
12. 14. 15.
- Schwäbisches**. I, 26, 11. 43. 57. 58. 61. 67.
c. 27, I, 14, 20. 31, 32. II, 1, 33. c. 2,
4, 22. c. 4, 3. c. 11, 2. c. 14, 8.
- Launoii** Jo. regia in matrimonio potestas.
I, 26, 39.
- Lauterbachii** Collegium ad ff. I, 22, 20. c.
25, 8. II, 12, 8. 18.
- Vol. Disp. II, 11, 43.
- van Leeuwen**, Simon Censur. forens. I, 26,
36. II, 12, 8.
- Leges Wisigothica**. II, 7, 43.
- Lehmanni** Chronicon Spirens. I, 2, 41. c.
17, 13. c. 18, 8. c. 19, 11, 21.
- Lehn-Recht** vid. *Jus feudale*.
- Leickertus** ad constit. Sax. II, 1, 7.
- Leiserus**, *Leyserus*, *Lyserus* de jure civ. I,
11, 18.
- de Landfalsiis, Schriftfalsiis & Ambtfas-
siis. I, 7, 4. 11, 23, 41.
- Jus Georgic. II, 4, 22. c. 7, 3, 16, 23.
- Lenberi** Magdeburg. Stapel-Unsug. I, 18, I.
8. 15. 17. 18.
- Lex Salica**. II, 7, 43.
- Limnaus** in A. B. I, 12, 22.
- Jus publicum. I, 10, 20. b. II, 11, 50.
51.
- Notit. regn. Franc. II, 12, 19.
- Lindenbrogianus** Codex vid. Codex.
- Lipsius** ad Tacitum. II, 5, 24.
- Loccenii** Tr. de jure maritimo. II, 6, 20.
Synopsis jur. Suec. II, 9, 6.
- Laessleri** Ad Ludov. disp. de venatione. II,
2, 51.
- Ludwel** synopsis jur. feudal. II, 10, 11.
- Lufft** repertor. Sax. II, 2, 29. c. 5, 31. c.
7, 15.
- Lyncker** ad Struvii S. J. F. II, 3, 5.
Consilia. II, 5, 30.
Disp. de jure minerarum. II, 4, 40. c.
5, 1.
- M.
- M**andata Electoralia Saxonica. II, 8,
26, 29.
- Mauritii** consil. chil. II, 2, 60.
- Marquardus** de mercat. II, 6, 13.
- Marsmanni** Miliologia. I, 16, 11, 12.
- Mastrillus** Garf. decif. II, 10, 15.
- Matthesii** Berg-Predigten. II, 5, 24.
- Matth.** Ant. de fundam. jur. aliter jaciendis
quam vulgo. II, 10, 11.
- Matthias** Steph. de nobilitate. I, 9, 17.
- Medices** Seb. Tr. mors omnia solvit. II,
22, 10.
- Meichneri** Decisiones. II, 3, 1.
- Menckeni** ad ordin. proc. Saxon. I, 27,
21, 25.
- Vol. diff. Jurid. I, 2, 43. c. 26, 27.
- a Merez** de majoratu Hispan. II, 10, 43.
- Mevius** ad Jus Lubecense. I, 25, 11. c. 26, 77.
II, 9, 7. II. c. 11, 15.
- Decisiones. II, 2, 39. c. 7, 3. 21, 22. c.
9, 10.
- vom Zustande und Abforderung der
Baaren. I, 22, 14.
- de Molina** Lud. de Hispanorum primoge-
nitiis. II, 10, 35. c. 11, 55.
- de justitia & jure. II, 10, 29.
- Mollerus** ad constit. Sax. I, 7, 35. II, 12, 13.
c. 13, 11. c. 14, 18.
- Mor** de jure venandi. II, 2, 74.

- M**ühlen = Ordnung Chur = Sächs. II, 7, 18.
Mullerus Petr. ad Struv. exerc. ff. II, 12, 18.
 Pract. March, rer. forens. II, 5, 33.
 Disp. von Gnaden-Jagden. II, 2, 35.
 Disp. de molendin. bann. II, 7, 24.
 Disp. de persecut. lupor. II, 2, 32.
Mulzins. I, 11, c.
Musculus Barthold. de successione convent. & anomala. I, 25, 2. II, 11, 30.
Mylerus ab Ehrenbach. I, II, c.
 addit. ad Rumelin. ad A. B. II, 5, 29.
 Gamologia. I, 24, 2. 9. 13. 18. II, 10, 15.
 Metrologia. I, 15, 6. II, 7, 19.
 de princ. & statibus imperii. II, 8, 15.
Mylis Joh. Henr. Diff. conclus. forens. I, 16, 10. II.
Mynsingeri Centur. II, 13, 21.
 N.
Nacvius. I, 24, 11.
Nicolai resol. for. I, 25, 7-8.
Nicklius. II, 10, II.
Noldenius (Johas) de statu nobilium. I, 2, 32. 33. 34. 35. 39. 40. 43. 46. c. 4, II. c. 6, 53. c. 9, 2. 13. 16. c. 12, 2. II, 5, 36.
Nunnrood Gotthard Discept. forens. an successor in primog. teneat. de exfolv. antec. deb. II, 12, c.
 O.
Obrecht de jurisdict. I, 11, 25.
Observationes Halenses. II, 2, 45.
Ockelius Andr. de praescript. immemor. I, 9, b. c. 10, 33. 34. c. 12, 18. c. 22, 5. de regali postarum jure electorum principumque imperii. II, 1, 1. 3. 4. 6. 9. 13. 14. 15. 17. 19.
Olearii Gottfr. Haligraphia. II, 5, 24.
 Ordinatio **Anhaltina.** I, 17, 14. c. 20, 16.
Appellat. Christiani II. Elect. Saxon. I, 7, 12.
Augusti Elect. I, 16, c.
Brandenburgica matrimonialis. I, 26, 37.
Coburgensis. I, 7, II.
Curia Lipsiensis. I, 7, II.
Curia Wittemb. I, 7, II. 40.
Elect. Saxon. prov. I, 7, 27. c. II, d. c. 17, a. c. 26, 36. II, 2, 48. 74. c. 7, 16. c. 8, 13.
Elect. Sax. feud. II, 11, 25.
Elect. Sax. proc. I, 4, 14. 15. 18. 20. 22. c. 16, 17. c. 27, 4. 43.
Ernesti & Alberti. I, 16, c.
Gothana. I, 3, 16. c. 17, 14. II, 2, 25.
Imperii Polit. I, 13, 7. c. 15, 13. II, 7, 21.
Mauritii. I, 16, c.
Palatina. II, 12, 21.
Torneamentorum. I, 12, 8.
Ostander Comment. ad Grot. de J. B. & P. II, 2, 13.
Ostonis Jac. Freyer Pürsch Beschreibung. II, 2, 8. 33.
 P.
Padilla Ant. Comment. ad Cod. II, 10, 34.
Papa (Guido) Decif. I, 6, 46. II, 10, 15.
 Pax Lusitano - Belgica. II, 12, 17.
Paiseri Origines Lips. I, 7, 25.
Pelleri Annotat. ad Klock. de arar. II, 7, 4.
Pensoldus ad Coleri Decif. I, 16, 77.
Perezjus ad Codicem. II, 1, 3.
Pfessingeri not. ad Vitriar. jus publ. II, 12, 3.
Philippi ad dec. Sax. nov. I, 27, 32, 42.
 Observ. I, 27, 15. 22.
 Us. pract. instit. eccl. I, 27, 41.
Pinellus ad Codicem. II, 10, 35.
Pistoris (Hartmann.) II, 10, 21.
Potgiervus de condit. & statu serv. apud Germ. I, 22, 3. 4. 5. 6. 14. 15. 17. 18. 22. 23. II, 12, 1.
Pruckmannus. II, 2, 39.
Pufendorfius de J. N. & G. I, 18, a. c. 27, 2.
 Rauch-

R.

R Auchbari Quæst. jur. Sax. I, 19, 6. c.

20, 12, 14. II, 10, 19. 20. c. 13, 13.

Recessus imp. de anno 1512. I, 22, 20.

Francofurtana. I, 14, 7.

Reformatio pol. Augustana. I, 14, 36.

Francofurtana. I, 14, 36. c. 26, 79.

Regnerus Cyprianus. I, 14, II, 2.

Reichards / Grafens zu Solms vom Ursprung und Unterhaltung des Adels.

I, 2, 2.

Resolutio Gravam. Sax. I, 13, 4. c. 16, 29. c. 17, a.

Riberii Jus publicum. I, 22, 7.

Vol. Disp. jur. publ. I, 6, 47. c. 11, 32. c.

12, 2. c. 20, 12, 15. 17. 19. 20. 22. 29. 32.

c. 22, 7. II, 5, 37.

Rhodi Mich. disp. de unione prolium sine prætoro. I, 25, 11.

Riemerus. II, 10, 11.

Richteri Consilia. I, 17, 3. 4. II, 2, 26.

Decis. I, 19, 6. c. 26, 71. II, 7, 21.

de successione ab intest. II, 14, 9.

Rickius de unione prolium. I, 25, 2. 4. 10. 15.

Rivinus ad ordin. proc. Sax. I, 27, 27. 41.

Ræfener de libris mercator. I, 14, 31.

Rosenthal de feudis. II, 10, 14.

Rumelinus ad A. B. I, 12, 22. c. 20, 22, 23. II, 5, 29.

Rulandus de Commissariis. I, 10, 33.

S.

S Almasius ad Aelium Spartianum. II, 1, a.

Salmuth Henr. de matrimonio principis cum virgine nobili. I, 9, 16. c. 24, 9.

Sande Decisio. Frisc. I, 16, 35.

Schackius Jo. II, 8, 7.

Schepplizii consuet. March. II, 7, 5.

Schiltveri Comment. in jus feud. Alemann. I, 10, 24.

de jure obtagii. II, 12, c.

de jure peregrinor. II, 12, c.

disp. de Ambrosaff. II, 8, 13.

disp. de Schrifftaff. I, 7, 16, 17, 56.

Schiltveri in Gloss. ad Spec. Saxon. I, 10, c. 25.

Exercit. ad ff. I, 7, 5. c. 17, 13. c. 19, 1. 11.

c. 22, 9. IO. c. 26, 37. c. 27, 21. 48. II,

7, 1. c. 10, 18. c. 12, c.

Schneidewinus ad Inst. I, 16, 6. II, 2, 39.

Schönbergs Berg-Information. II, 4, 9. 24. 37.

Schappferus de jure braxandi. I, 16, 2, 25, 29. 31. 32. 33. c. 17, 3. 12. 13. 15.

Schottelius von der teutschen Haupt-Sprache. I, 9, 8.

de singularibus & antiquis in Germania

juribus. I, 6, 12. 14. 22. 36. 39. c. 11,

29. c. 18, 1. II, 6, 3. 4. 13. c. 12, 22. 27.

31. 32.

Schraderus de feudis. II, 10, 29.

Schultes Jac. I, 16, 1.

ad Modest. Pistor. I, 20, 11.

Schulresii observ. I, 7, 35.

Schulzii Synops. institut. I, 16, 6. c. 27, 2.

Seckendorff. I, 15, 14.

Fürsten-Staat. I, 7, 47. 51. 55.

Seldenus de J. N. & G. juxta discipl. Hebr. II, 2, 2.

Mare clausum. II, 6, 7.

Sichardus. I, 5, 22. c. 22, 1.

Simonis Præsidium Academicum. I, 14, 5.

II, 13. 18. 22. 26. c. 20, 17. 19. 22. 25.

30. 31.

Sixtinus de regalibus. II, 2, 27. c. 4, 9. c. 5, 25. c. 8, 18.

Spangenbergii Chronicon. I, 12, 4.

Spanii farrago sententiarum metallicarum. II, 5, 36.

Spartianus (Aelius) II, 1, a.

Speculum Suevicum & Saxonicum. I, 19, 31. 32.

Speidellii observat. I, 18, 1. II, 4, 7.

Springsfeld de apanag. II, 12, b. 19.

Stamlerus de reserv. imperat. I, 11, c. c. 18.

4.

- Stammius* de servitut. person. I, 2, 43. c. 3, 16. c. 5, 20. 22. 23. c. 6, 34. 49. c. 20, 31. c. 22. I. 3. 9. 12.
- Statutum *Budissinum*. I, 27, 14.
- Brunsvicense*. II, 9, 6.
- Coloniens.* II, II, 24.
- Hamburgens.* I, 17, 17. II, II, 16.
- Lubecens.* II, II, 15.
- Stephani* Comment. ad const. crim. II, 8, 21.
- Straccha* Tr. de mercatura. II, 8, 33.
- Struvii* Synt. J. C. I, 19, 6. c. 26, 34. II, 2, 39.
- Synt. J. E. I, 19, 3. II, 7, 37.
- teutsche jurispruden. II, 2, 65.
- Stryckius* Jo. Sam. disp. de auro coronario. I, 6, 57.
- Samuel*. Cautel. contract. I, 7, 48. 50. c. 22, 14. c. 25, 19. c. 27, 42.
- de investig. action. I, 22, 16.
- de jure success. ab intest. I, 25, 2. 9. 15. 19. 22. II, 11, 22. 29. 30. 34. 35. 36. 38. 41. 44. 46. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. c. 12, 4.
- Ufus modernus. I, 25, 6. 7. 8. 13. c. 26, 77. 79.
- Volumina Disputationum. I, 15, 8. c. II, 24. c. 22, II. II, 5, 30. c. 7, 5. 27. c. 8, 20.
- Stympfi* Helvet. chron. I, 6, 34.
- Stypmannus* de jure maritimo. II, 6, 20. c. 7, I.
- Suetonius*. II, I, a.
- Sutholdus*. II, 2, 39.
- Symmachi* epist. II, 5, 25.
- T.
- T***abor* Anthon. I, 23, 20.
- Armamentar. Justin. I, 3, 16.
- dedotalitio. II, 10, 16.
- de jure cerevisiario. I, 16, 1. 35.
- Opera. I, 20, 31.
- Vol. Disp. I, 7, 50.
- Tacitus*. I, 1, 2. 5. 10. c. 3, 14. 16. c. 4, I.
- II. c. 6, 2. c. II, 8. c. 22, 2. c. 26, a. II, 5, 24. c. II, 22.
- Terentius*. II, 12, 6.
- Textor. Jus publ. statuum imper. II, 12, 20.
- Dispp. academ. II, II, 47.
- Tholosani* Petr. Greg. Syntagma juris universi. II, 3, 43. c. 6, 14. c. 10, 14. c. 12, 9. 10. 14. 15. 18.
- Thomasii* Disp. de hominibus propriis & liberis Germanorum. I, 22, 13.
- Disp. de jure stat. imp. dand. civitat. I, II, 23. c. 12, 3.
- Disp. de præscriptione regalium ad jura subditorum non pertinente. II, 2, 39. 47.
- Disp. de quasi emancipatione Germ. I, 26, 54. 74.
- Disp. de statuim imperii potestate legislatoria contra jus commune. II, 6, 8.
- Thrace* de origine & jure patriciorum. I, 12, 2.
- Thulemarinus* de octoviratu. II, 5, 30.
- Tiraquellus*. I, 21, 13. II, II, 55.
- Titius* ad Lauterb. I, 19, 7.
- de Torre Franc. II, II, 55.
- Tribonianus*. I, 26, 1.
- Turnebi* Adversar. II, 12, 6.
- Turrianus* (Cæsareus) Tr. Glorwürdiger Adler. II, I, 1. 6.
- V.
- V***alscus* de jure emphyteut. II, 10, 29.
- Consultat. II, 10, 33.
- Victor* (Aurelius) II, 1, a.
- Viglius* ad Instit. II, 12, 9.
- Vinnius* ad Peck. dere naut. II, 6, 3. 4.
- Vischerus* de duello proviso & improviso. I, 2, 2.
- Voetius* ad Instit. I, 26, 77. 78.
- Volckmannus* emendatus. I, 15, 12. c. 26, 54. c. 27, 16.

W.

Wetens Beschreibung der Stadt
Dresden. I, 8, a.*Wehneri* observation. pract. I, 4, 28. c. 5, 3.
c. 6, 30. 44. c. 7, 35. 51. c. II, 22. c.
16, 12. c. 17, 15. c. 18, 1. c. 21, 2. 13.*Weichbild*. I, 6, 39. c. 19, a. II, 2, 74. c.
II, 7, 8. 20. c. 13, 7. c. 14, 3. 8.*Wenckeri* Jac. de Pfahlburg. Vsburg. & Cle-
venburg. I, 10, 38. c. 12, 18. 23. 28. 29. 30.*Wernheri* Concluf. forens. I, 16, 9. a, b.*Wesenbecius*. II, 10, 21.*Weyhe* de reg. subsidiis & oneribus subdi-
tor. I, 6, 46.*Wibelius* de contractu mulierum. I, 27, 43.*Wildvogelii* Disp. de jure principis eminente
circa postas. II, 1, 6. 33.*Wissenbachius*. II, 2, a. c. 10, 11.

Z.

Zabnius de jure municipal. I, 11, 25.*Zangerus*. I, 27, 2. II, 2, 39.*Zafius*. I, 22, 1.*Zepperus* Otto Phil. de unione prolium?
I, 25, 2.*Zieglerus* Casp. ad Calvoli praxin. I, 7, 5.
31. 32. 35. c. 8, 1.

ad ordin. proc. Sax. I, 27, 9.

de dote ecclesie. I, 22, 4.

de juribus majest. I, 16, 9. 13. c. 18, 1.

II, 1, 1. 3. c. 2, 13. 14. 27. 39. 48. 49.

66. c. 7, 3. c. 8, 15. 16. 17. 18. 19. c.

10, 30.

Zobelii Differentie juris civilis & Saxonice?

I, 26, 44. II, 8, 10.

INDEX II.

R E R V M.

A.

Abbates ad quem clypeum referantur?
I, 10, 31.*Abdecker* siehe *Schinder*.*Abläder* quomodo in urbibus tolerentur?
I, 12, 35. 36.*Ablass* nundinarum vicem supplet. I, 11, 5.*Absens*, ejus mors quando presumatur. I, 27,
50. vid. *Curator absentis*.*Abschied*.

Dies solis ei destinatur, quare? I, 15, 29.

valedicens quid tradere teneatur? ib. 30.

ei commendatur salutis dictio. ib. 31. in-
fruitur attestato. ib. 32. 33.*Academia Lipsiensis*, ejus privilegium. I,
7, 31. ejus ut & *Wittenbergensis* prero-gativa. I, 8, 8. *Academica auditoria* pri-
vilegiata. I, 21, 6.*Accipiter*, ejus occisio & remuneratio. II,
2, 23.*Acht*. vid. *Bannum*.*Ackerhöfe*. vid. II, 13, 6.*Acquisitio ex naufragio* vid. *Strand-Recht*.*Actio redhibitoria* an stricte observetur? I,
14, 18. Actio pro re immobili compe-
tens an pro immobilibus habeatur? I,

19, 28.

Affor an a solo curatore constitui possit. I,
27, 10. quo casu a femina & curatore
constituendus? ib. 6, 7. ejus continuatio

officii. ib. 13.

Afforium, ejus requisita. I, 27, 7.

Bbb

Almanach

Actuarius vid. *Gerichts-Verwalter*.

Adel.

Distinctio des hohen und niedern *Adels* quid ostendat? I, 1, 11. soll sich wehrhaft erklären lassen. I, 3, 16.

Adeliche Geschlechter / quæ? I, 12, 13.

Adel-Briefe / quid in his concedatur? II, 7, 3.

Administrator judicialis vid. *Gerichts-Verwalter*.

Adoptio.

An successerit ei unio prolium? I, 25, 3, 4. Romanis frequens fuit. ib. 5. plena & minus plena an hodie inutiles? ib. 7. an ea & unio prolium convenient? ib. 8. sq.

Advena.

in pretio victus non circumveniendi. I, 17, 14. symbolas non solventes an detinere hospiti liceat? ib. 15, 16.

Advenatus jus quid? II, 12, 4.

Aedificia extrema suburbiorum quomodo terminum milliaria constituant? I, 16, 12, urbana an ad allodialia referantur. c. 19, 17.

Aegrotus ipse ad articulos inquisitionales respondeat. I, 27, 60.

Agnatus tutor usufructu gaudebat. I, 26, 70. seq.

Agricultura vsus vicorum naturalis. I, 1, 22.

Ahn quid significet? I, 9, 8.

Ahna quæ? I, 9, 8.

Ahnen.

Quantus numerus majorum requiratur? I, 9, 7. eorum natales probare sequiorum seculorum inventum est. ib. 8. quænam computatio recepta? 9, 10. an solæ scemina adscendentes computandæ? ib. 11, 12. usus eorum ubi respicitur? ib. 13, sq. 16. *Ahnen* probare debet, qui in comitiis Sax. admitti vult. ib. 18. ab iis dependet, an filii ex matrimonio ad morganicam oriundi ad ludos equestres admittendi. I, 24, 15.

Aliga, leyde diese u. keine mehr quid? I, 3, 16.

Albani, Albini.

Qui? I, 22, 5. II, 12, 2. an libertis comparandi? II, 12, 10. quis iis succedat? ib. II, b. 12.

Albinagii jus. II, 6, 11. unde dictum? II, 12, 1, 2. an Gallis originem debeat? ib. 3. ejus synonyma. ib. 4, 5. ubi observatur. ib. 8. quid sit? 9, 10. quænam bona ei subjecta? 13, 14. quinam ab eo immunes? ib. 15. seq. an retorqueri possit. ib. 20. in imperio non est receptum. c. ejus affine. 21.

Albertus Dux Sax. fundavit curiam Lips. I, 7, 25.

Albertus Archiepiscopus tulit die Thal-Ordnungen. II, 5, 9.

Albion an Anglia? II, 12, 2.

Aldiones, Aldii qui? I, 22, 5.

Alienatio.

Jure Rom. libera est. II, 11, 1. jure Germ. restricta. ib. 2. *alienatio restricta* de quibus bonis intelligenda? ib. 3. seq. 7. quo modo restricta sit moribus? ib. 15. seq. *alienatio* bonorum feudalium *restricta* in Lusacia. ib. 25. *alienationis* prohibitio an differat a facultate retrahendi. ib. 28.

Allarm wenn geschlagen wird / usus armorum civibus conceditur. I, 13, 12.

Allodium.

Allodialium investitura an necessaria sit? I, 19, 4. seq. II, 4, 24. an proprie sic dicta investitura sit? I, 19, 10. seq. *allodia* an alium dominum habeant? ib. 17. eorum dominus ob omisam culturam fundo non statim privatur. II, 4, 25.

Altreissen qui? I, 15, 67.

Ambt unde nomen sortitum? I, 7, 46.

Ambacht / Ambtbarh unde? I, 7, 46.

Ambachemann / Ambtmann an derivetur ab ammodiatiore. I, 7, 48. dessen Bestallung. ib. 51. *Ambtmann zu Wolffenstein*. I, 16, b.

Ambt.

Ambfaffi, Ambfaffen.

Qui? I, 7, 2. an ad castra solum referantur?
ib. 4. cui hodie subsint? ib. 26. iis man-
data principis per praefectos exponuntur.
ib. 27. quomodo majores eos definie-
runt? ib. 28. olim in curiis cautionem
pro reconventionem praestare coactus fuit.
35. 36. an iurisdictione criminali gau-
deant? ib. 37.

Ambros-Vorspann. II, 1, 3.

Amitus ferreus Germanorum. I, 10, 5.

Ammannus

Quis & quotuplex? I, 7, 43. quando ei po-
testas comitis cessit? ib. 44. unde nomen?
ib. 46.

Ammodiator, an **Ambtmann** ab eo derive-
tur? I, 7, 48. fructus & commoda sibi
acquirat, ib. 50.

Ammodiatio an ad solas praefecturas refera-
tur? I, 7, 49. seq.

Animalia, eorum signa integrae nationes
in scutis ostentabant, I, 10, 12. quando
nobilitium scutis inseri ceperunt? ib. 13.

Anländungs-Zwang. I, 18, 8.

Annus probatorius opificum. I, 15, 43.
quando incipit? ib. 44. quid juris eo ex-
acto? ib. 45.

Annus reditus an pro immobilibus habe-
antur? I, 19, 28.

Anspanner / qui? I, 5, 7. ihre Dienste.
ib. 7.

Antipelargia, ejus jus inculcatur. I, 26, 32.

Applicationis jus quid? II, 12, 4. 5. an ab
Atheniensibus ortum? ib. 6. quantum pa-
trono cesserit? ib. 7.

Aqua, jus eam abducendi vel adducendi an
nobilibus competat? I, 2, 7.

Aquila, quando nobilibus competat jus
affigendi *aquilam* imperialem? I, 2, 15.

aquilarum ala ornabant *galeam* Germ.
I, 10, 4.

Aquisgranum an polleat jure detractus? I,
20, 30.

Archiofficiales ad quem clypeum referan-
tur? I, 10, 34.

Archiofficina Electorum an cessarint? I, 3
13.

Ardea, an eas capere liceat? II, 2, 18.

Arestum non conceditur durantibus nundi-
nis, I, 14, 9. eo extorquetur *gabella*. I,
20, 19.

Argentoratium.

Quando exstructum? I, 1, 14. an polleat
jure detractus? I, 20, 30. ibi foeminae ex-
tra territorium nubentes omni successio-
ne excidunt. I, 20, 32. quid ibi juris in
receptione canonicorum? I, 9, 14. quid
in Pfahlburgeris? I, 12, 23.

Armbrust-Schieffen. I, 13, 10.

Arma

Jus armorum quomodo penes nobiles &
burgenses sit? I, 1, a. competit nobilibus.
c. 2, 2. *armorum* ulus quo casu civibus
conceditur? c. 13, 9, 10. & quando? ib.
12. quando Germanis moris fuerit *arma*
sumere? c. 26, a.

Artha v. Muth Groschen.

Arrogatio an moribus nostris aliena? I, 25,
7. auctoritatem principis requirit, ib.
10.

Arx, an jus *arcem* exstruendi nobilibus
competat? I, 2, 6.

Assignatio bonorum an judicialiter fieri ne-
cesse sit? I, 26, 65.

vid. **Berathung.**

Asylum vid. **Freyheit.**

Attestatum,

eo instruitur valedicens. I, 15, 32. quid ei
subjungatur? ib. 33. quare necessarium?
ib. 34. ubi asservatur? ib. 34. quando
eo opus est boeto? ib. 35.

Aubanité, Aubaineté, Aubenage quid? II,
12, 3.

Auslagen / wie fern die Edelleute davon
befreyet? I, 2, 10.

Auslege Groschen. I, 15, c.

Augusta Trevirorum. I, 1, 14.

Augusta Vindelicorum. I, 1, 14. ejus patricii nobilibus æquiparati. I, 12, 11. 12. an potiores ex plebe a regimine civitatis arceant? ib. 15. eorum controversia cum Norimbergensibus. ib. 16.

Augustus quorum sumtibus cursum publicum instituerit? II, 1, 2.

Augustus postulatus administrator. II, 5, 9.

Aurea Bulla

Quid caveat de pfahlburgeris? I, 12, 22. 23. ejus explicationes difficiles. ib. 26. ad quos ejus prohibitio non pertineat? ib. 31.

Aurifabri an opifices? I, 15, 2.

Auriga, an iis liceat in via frumentum depascere? II, 8, 23. seq. an servilis conditionis fuerint? I, 19, 21.

Aurum coronarium Romanis frequentatum. I, 6, 55. quænam species? ib. 56.

Aurum decimarium quid? I, 20, 17.

Ausbeute/ da die Zeche nicht in Ausbeute stehet. II, 4, 5. quomodo dividatur? ib. 19.

Ausbürger quis? I, 12, 27. unde ita vocatur? ib. 28.

vid. Vsburgerus.

Ausläuffre quo casu dominus percipit? II, 5, 39.

Ausreuter quare aluntur? I, 14, 8.

Ausschuss quis? I, 8, 9. quinam & cujus consensu eligatur? ib. 10.

Ausstöcken. II, 3, 9.

B.

B*acchanalia*, in iis equestres ludi introducti certis solennitatibus. II, 5, 36.

Bach-Ofen ein Salk-Roth. II, 5, 8.

Badensis Marchionatus, quænam consuetudo, si homines proprii ibi bona alienare volunt. II, 11, 27.

Balneatores, an eorum filii in opificiis admittendi? I, 15, 13.

Bamberga, ibi decima detractus obtinet. I, 20, 17.

Bancruptores, an iis securitas concedenda? I, 14, 10.

Bannum imperii, si urbs id patitur, an id nobilibus fraudi sit? I, 2, 14.

Bannum ferinum & jus venandi an differant? II, 3, 2. *bannorum ferinorum* trium mentio ubi? II, 2, 5.

Bannarium molendinum vid. *molendinum*.

Barbitonsores chirurgiam simul callere debent. I, 15, 2.

Barones

Nominibus non re discrepabant. I, 3, 8. quinam clypens *baronibus immediatis* tribuendus? I, 10, 36. 40. *barones simplicitates* qui? I, 22, 5.

Bau.

Bau zu besichtigen est jus magistratus. I, 11, 26.

Bau-Dienste an salvis reliquis præstanda? I, 5, 8. ob sie nur vom Gebäude des Herrn zu verstehen? ib. 9. ob sie auf die Formerge zu extendiren? 10. was darunter nicht begriffen. ib. 11. uno die absolvantur. ib. 12.

Baufrohnen an in Saxonia determinata? I, 5, 18.

Baulebungs-Baulehnungs-Baude-lings-Recht quid? I, 6, 36.

Bauren vid. *Rustici*.

Bauer-Gütrin Kinder sind ihr nicht ebenbürtig. I, 9, 20.

Becker-Ordnung aufzurichten est ejus magistratus. I, 11, 26.

Belehnung geschiehet nicht vor denen Stadt-Gerichten/sondern vor dem Rath. I, 19, 13.

Bellum, an ad ejus indictionem dominus territorii Landsassorum votis decisivis indigeat? I, 8, 4, 5.

Beneficium cessionis bonorum quomodo bankruptoribus tribuitur? I, 14, 10.

Beneficium

Beneficarii qui? I, 22, 5.

Berathung.

Ad eam tenebatur pater. I, 26, 50. an etiam mater? 60. quanam quantitas bonorum assignanda? 62, 63. ea regulariter accedebat separationi. ib. 74.

Bergelohn / Bergegeld / Bargegeld quid? II, 6, 17. ejus quantitas. ib. 18.

Berg Gerichte woher sie so heissen? II, 5, b.

Besagung der Pfsanner in Halle. II, 5, 17. wenn sie ist? ib. 20.

Beschwerden cui praestantur? I, 13, 2.

Besegen quid? I, 22, 15.

Boetus

Boeti dictio a sociis peragitur. I, 15, 18. prerogativa. ib. 19. ei peregrinatio necessaria. ib. 21. quamdiu abesse debet? ib. 22, 23. boetis maritatis peregrinandi necessitas remittitur. ib. 25. boetorum officium quodnam? ib. 26. da er als Geselle gearbeitet / per trimestre abesse cogitur. ib. 36. advena ubi concedere tenetur? ib. 37. verus & factitius ad magisterium aspirare potest. ib. 41.

Bogenschiessen vid. **Armbrust-Schiessen.**

Bohemia plena hominibus propriis. I, 22, II.

Bombarda an comprehendantur sub Heergevvetta? II, 14, 6.

Böhnhaasen qui? I, 15, 64.

Bona

Bona avita quae? II, 11, 5. quando naturam amittunt? ib. 6. eorum donatio an licita jure Germ. ib. 9. seq. a patre judicialiter tradita an revocari possint? ib. 10. eorum venditio an prohibeatur? ib. 12.

Bona censitica, an in iis investitura admitenda? I, 19, 3, 4. de hodiernis solvitur laudemium. I, 23, 5. an in iis dominium utile transferatur? II, 10, 30.

Bona colonaria quae? I, 23, 18.

Bona emphyteutica, de iis solvitur laude-

mium. I, 23, 5. quo casu de iis laudemium debeat & quantum? ib. 6.

Bona feudalia, de iis debetur laudemium. I, 23, 5.

Bona materna pater liberis majorennibus assignare tenebatur. I, 26, 59. an illibata restituenda? ib. 84. in adventitiis parentes pro tutoribus habebantur. ib. 61.

Bordarii qui? I, 22, 5.

Boten / die ordentlichen Boten subsunt directorio magistri postarum. II, 1, 7.

Boten-Meister. II, 1, 6.

Brandenburgica Marchia

In ea quinam collectandi modus introductus. I, 8, 6. quid ratione gabellae observetur? I, 20, 9, 10. detractionem non patiuntur, qui ex urbe in urbem concedunt. ib. 25. plena hominibus propriis. I, 22, 11. an quis ibi molendina exfruere possit? II, 7, 5.

Bratwurst accipit ludimagister. I, 6, 42.

Braxatio. Jus braxandi.

Quibus competat? I, 16, 1. seq. an ad urbes pertinuerit? ib. 8. ab ejus prohibitione cauponae hereditariae eximuntur. ib. 16. an praescriptio & qualis in eo attendatur? 20. hujus probatio quibus injungitur? ib. 21. seq. b. an omnibus burgensibus liceat braxare. 24. quomodo adhareat domibus? ib. 24. seq. polentae quantitas praescribitur. ib. 27, 28. **braxatio clandestina** prohibetur. ib. 29. licentia extra ordinem braxandi. ib. 31. **braxandi jus** an absque praedio transferri possit? ib. 32. quid? 33.

Braxatores an opifices? II, 7, 40, 35.

Braxatoria domus est terminus milliaris ad quem. I, 16, 13. an competat omnibus aedibus? ib. 26.

Brauer-Ordnung aufzurichten est jus magistratus. I, 11, 26.

Brehma stapula pollet. I, 18, 14.

Bret-Meister quis? I, 15, 68.

Briefe vid. *Litera.*

Brief *Porto*, vid. *Post* *Porto*.

Lehr-Briefe vid. infra *Lehr-Brief*.

Briefträger in urbibus majoribus constituuntur. II, 1, 20.

Brunnen liegen im Thale. II, 5, b. der teutsche Brunnen läuft über. II, 5, b. 6. in quot portiones dividatur? ib. II.

vid. infra *Salina Halenses*.

Büchschießen ad id cives juniores obligantur. I, 13, 10.

Budtheil / Beudtheil quid? I, 6, 36.

Burdegala ibi habitantes pro civibus habentur. II, 12, 15.

Burg / Burgi.

Qua occasione exstructi? I, 21, 7. provida cura exstructi. ib. II. ubi burgi mentio fit? I, II, b.

Burg-Friede / Burgensis pax unde vocatur? I, 21, 2, 3. ejus significatus. ib. 4. sq. origo. ib. 9. seq. an sine principis confirmatione celebrari potuerit? ib. 13. bestätigter Burg-Friede. ib. 15. signa propterea erecta. ib. 17. voce *Burg-Fried* inscripta. ib. 21. ejus assinia. 24.

Burggravi parti provinciae praerant. I, 3, 7. eorum nomina noviter concedi desiderant. ib. 13.

Bürger / Burgarius, Burgensis.

Burgenses plebi Gallicae similes. I, 1, a. an ante Carolum M. fuerint? ib. 3. abusive cives vocantur. ib. 12. Edelleute sind nicht

schuldig Bürger zu werden. I, 2, II. an nobilitatis insigne usurpare possint? I, 10,

10. *burgarii* & rustici an solis muris distinguantur? I, II, 1. c. gladio accincti

incedere debebant, si donare vellent. ib. 19. an iis patriciatus cesserit? I, 12, 4.

burgenses in specie dicti ubi habitant? ib. 20. an iis promiscue usus armorum concedatur? I, 13, 12. an jus braxandi iis competat? I, 16, 1. seq. an servilis conditionis fuerint? I, 19, 21. an hodie liberi? I,

20, 6.

Bürgerliche Gerechtigkeit / an eam sola muri exstructio tribuat? I, II, 2.

Bürgerliche Nahrung / in vicis commorantes an ab eo excludantur? I, II, 14.

Bürgerliche Pflcht / ob Edelleute schuldig sind solche zu thun. I, 2, II.

Bürger-Schoß einzufordern est jus magistratus. I, II, 26.

Bürger-Sreuer / wie fern Edelleute davon frey sind? I, 2, 10. vid. *Civis*.

Aduci jus quid? I, 6, 36.

Calebs vid. *Lagefolgen*.

Cambium an foemina absque curatore contrahere possit? I, 27, 25.

Camera an jus optionis in ea observetur? II, 13, 21.

Cancellarius, Cancellaria.

Cancellarii dignitas olim eminuit. I, 2, 22.

an a curiis ad *cancellariam* appellari possit? I, 7, 12. in oppignoratione feudorum ejus consensus requiritur. ib. 15. ex ea schriftfällis mandata significantur.

ib. 27.

Cangley-Schrift. I, 7, 27.

Cangley-Sassen vid. **Schrift-Sassen**.

Canis scabiosi gestatio. I, 2, 41. a *canibus venatoris* dilacerari an justa poena? II,

2, 15.

Canon annuus an solvatur ex metallifodinis? II, 4, 29.

Canonicatus acquirunt nobiles. I, 2, 4. ibi conspicitur usus *der Ahnen*. I, 9, 13.

Capitanei. I, 13, 11.

Capitulares müssen stiftmäßig seyn. I, 9, 13.

Carolus M. an ad ejus tempora pfahlburgeri referendi? I, 12, 30.

Carolus V. ejus renovatio privilegii Lipsiae indulta. I, 18, 15.

Carnifex

Carnifem, eorum filii ab opificiis excluduntur. I, 15, 13. hodie heergevvetam relinquunt. II, 14, 10. dem Scharff-Richter untergeben. II, 2, 42.

Casales, *Casari* qui? I, 22, 5.

Cassis vid. *Galea*.

Castrum.

Jus *castrum* extruendi competit nobilibus.

I, 2, 6. an ad ea jus civitatis extensum?

I, 11, 24. *castrum commune* qua occasione extructum? I, 21, 1. II, 11, 53. quid in iis juris ratione braxationis? I, 16, 3.

Castratores porcorum an in rep. momentum faciant? II, 3, 23. an filii eorum ab opificiis excludantur? I, 15, 13.

Castratio equorum an ad jus foresti referenda? II, 3, 22.

Caupo, Caupona.

Cauponibus permittitur facultas pecunia metatas redimendi. I, 17, 18. recepta ab iis restituenda, ib. 20. *caupones* in pagis.

I, 11, 5. I, 16, c.

Caupona vulgares in pagis reperiuntur. I, 1, 5. eminentes in urbibus. ib. 23. nobiles eas extruere possunt. I, 2, 8. *caupona* est terminus milliaria ad quem. I, 16, 13. ejus differentia inter diversa. I, 17, 1. quatenus in vicis tolerentur? ib. 2. in iis observatur signorum affixio. I, 21, 21. *caupona hereditaria*. I, 16, 16. c.

Caupona privilegiata. I, 21, 6. an eas transferre liceat? I, 17, 3. seq. an jure prohibendi gaudeant? ib. 17.

Cauponaria libertis Germanis relicta. I, 1, 18.

Causa

Ad *causas* mercatorum certi senatores deputantur. I, 14, 23. summariter experantur. ib. 26, 28.

Causa debendi in chirographo mercatoris non exprimenda. I, 14, 34.

Causio evanescit comperta morte absentis? I, 27, 5. an eam constituat curator absen-

tis? ib. 57. an vidua ad eam obligetur ratione dotalitii? II, 10, 20. seq.

Census emigrationis vid. *Gabella*.

Census promobilis vid. *Rutscher Zins*.

Censuarium quali dominio gaudeat? I, 23, 5.

Censitica bona vid. *Bona*.

Censiticum jus an fit jus metallicum? II, 4, 32.

Censualis contractus an investituram admittat? I, 19, 4.

Cens Obrigkeit. II, 3, 6.

Cerarubra utuntur nobiles. I, 2, 9.

Cerevisia.

Cerevisia olim in Germ. frequentissima fuit. I, 11, 8. eam minutim vendere possunt *caupona* hereditaria. I, 16, 18. an etiam coctam, ib. 19. *cerevisia venali* certum pretium constituitur. ib. 30. ubi ejus mentio fit? ib. 34. qui eam per do-

lia integra vendunt, ib. 35.

Cerevisia coctores jurejurando constringuntur. I, 16, 27.

Cervus, an hominem ei illigare justum? II, 2, 15.

Chirographum, an causa debendi in chirographo mercatoris exprimenda? I, 14, 34.

Chirotheca regis fuit signum immunitatum. I, 14, 4.

Christianus Wilhelmus Archiep. II, 5, 9.

Chur-Meyde ubi obrinet? I, 6, 43. quoruplex? ib. h.

Curmadiala bona an ad feuda referenda? I, 6, 44.

Civis, Civitas.

Quis in urbe negotia civilia exercere possit? I, 11, 14. 15. *civis* pro receptione certam summam solvit. ib. 17. quid? si contumax? ib. 18. *cives* in specie dicti qui?

I, 12, 20. eorum munera. I, 13, 6. seq. 13. quo casu armorum usus eis conceditur?

ib. 9. 10. dispescuntur in centurias. ib. 11. quid juris, si domicilium transfert?

I, 20, 26. sq. qui exigua feuda possident, ad quem clypeum referendi? I, 10, 37.

Civitas

- Civitas*, ei pars metallifodinæ concedi solet. II, 4, 22. des engern und weitem Ausschusses. I, 8, 10.
- Civitates Schriftsassaica*. I, 7, 38.
- Civitates imperii* an postas instituant? II, 1, 8, 9.
- Civitas jus* an sola muri constructio tribuat? I, II, 2. in quo consistat? ib. 3. cui loco non impertiatur? ib. 24. eo concessio an iurisdicctio simul concessa? ib. 25. id denotat Weichbildum. ib. 43, 44. quodnam spatium concedatur ad id redimendum? 16. seq. an ejus impetratio necesse sit immobilia acquirentibus? I, 12, 36.
- Clerici* possidentes immobilia an sint immunes ab oneribus? I, 13, 4. an a gabela? I, 20, 8. an juris venandi capaces? II, 2, 66. seq. ad geradam admittuntur. II, 14, II. an heergevettam relinquunt & capiant? ib.
- Clevenner*. I, 12, 19.
- Clevenburgeri* qui? I, 12, 18, 19.
- Clypeus*, nobilium clypei quibus insigniis conspicui fuerunt? I, 10, II. non amplius usurpantur. II, 14, 5.
- Clypeus militaris* vid. *Zeerschild*.
- Cognatus* proximus fœminæ solutæ curator fuit. I, 27, 31.
- Collecta*, an nobiles eam imponere possint? I, 6, 53. seq.
- Collectandi modus*. I, 8, 5. perpetuus & uniformis. I, 8, 6.
- Collegia diocesana* vid. *Breyß-Lade*.
- Collegiorum jus* tribuitur opificibus. I, 15, 3.
- Collegen-Schneider*. I, 15, 65.
- Coloni* qui? I, 22, 5.
- Colonia Agrippinensis*. I, 1, 14.
- Colonia* stapula pollet. I, 18, 14.
- Comes, Comitatus*.
- Comites* principalis dignitatis qui? I, 3, 7.
- Comes* apud præcos Germ. superiori iurisdictioni præerat. I, 7, 42. jus hereditarium sibi arrogarunt. ib. 44. *comites immediati*. I, 10, 26. quem clypeum teneant? ib. 36, 40.
- Comites palatini*. I, 3, 7. an unio prolium coram iis fieri possit? I, 25, 18.
- Comitatus* plures in præfecturas mutati. I, 7, 41. XII. ad ducatum requirebantur. ib. quem nomen fortiti? ib. 46.
- Comitia provincialia*, an quilibet iis interesse possit? I, 2, 52. quis in Saxonia in iis admittatur? I, 9, 18.
- Commendatio* pro mandato habetur inter mercatores. I, 14, 30.
- Commercium* vid. *Mercatura*.
- Commodatum*, an rei vindicatio in eo locum habeat? II, 9, 4. seq.
- Communio pœstiva* quid? II, 10, 7.
- Communio rerum*, an jus optionis ad eam extendenda? II, 13, 20.
- Compagnien*. I, 13, 11.
- Concesso* venationis ad certum tempus an differat a præcario? II, 2, 36. sæpe restringitur. ib. 59, 60.
- Conductus* hodie omnibus præstat. I, 14, 7.
- Confraternitas* vid. *Palza*.
- Consensus* consanguineorum an necessarius in unione prolium? I, 25, 14. an liberorum uniendorum? ib. 17. *consensus* in matrimonium liberorum ad quem extenditur. I, 26, 35.
- Consiliarii* principum galeam perforatam obtinuerunt. I, 10, 19.
- Consuetudo*.
- Consuetudines* mercatorum iniquæ tollendæ I, 14, 36. *consuetudo* opificum irrationabilis. I, 15, 71. c. an ea jus optionis tolli possit? II, 13, 10.
- Consul*
- Consules* an ob oneribus eximantur. I, 13, 5. galeam perforatam obtinuerunt. I, 10, 19. *consules* in oppidulis an a scultetis paganis differant. I, 11, 13.

Conventus provinciales.

Jus in iis comparandi potissima prerogativa. I, 8, 1. eorum materia. ib. 2. 3. an derogent juri eminenti principis? ib. 6. quis ad eos convocet? ib. 7.

Conventio inter ordinem equestrem & urbes ratione juris braxandi, I, 16, c.

Convivia in vicis, I, 11, 11.

Convivium opificiale vid. *Meister Essen.*

Corium humanum in anatomia detractum an fordida materia? I, 15, 70.

Cornua cervina occupandi jus cui competat? II, 2, 70.

Corniculum vid. *Post-Horn.*

Cossaten / *Cossati* qui? I, 5, 6. I, 22, 5.

Cotaris qui? I, 22, 5.

Courtesie-Gelder quid? I, 6, i.

Creditor, cui pignus perit, an jus credi admittat? II, 9, 18.

Creuze / *Steinerne Creuze* quid significant? I, 11, 45. seq.

Cronen-Steuer vid. *Aurum coronarium*, *Cura*, *Curator*.

Cura absentis an ex legibus Romanis derivanda? I, 27, 44. seq. conditionalem successionem involvit, ib. 46. an inhabiles admittantur ad eam? ib. 48. cui ea demandata, penes ejus heredes permanet, ib. 53. quid si plures cognati? ib. 55. seq.

Curator absentis an teneatur ad rationes reddendas? I, 27, 47. an alienare possit? ib. 25. an cautio ab eo praestanda? ib. 57. quando cesset? 51. absentem redeunti bona cum fructibus restituit, ib. 58.

Cura maritalis olim absque confirmatione sufficit? I, 27, 14. an hodie sufficiat? ib. 9. an alienatio uxoris valeat absq; mariti consensu, ib. 35. an solus mariti consensus? 36.

Cura muliebris, ejus necessitas, I, 27, 1. 19. an foemina simul comparere in judicio teneatur? ib. 6. seq. quas causas foemina in judicio absque curatore agere possit? ib. 12. 18. seq. 23. an mulier absque

curatore obligetur? ib. 24. seq. *cura muliebris* hodie in ludibrium abit, ib. 39.

Curator in genere & in specie ubi constituitur, I, 27, 15. an jurare teneatur? ibid. 16. b. an absque speciali consensu mulieris in judicio comparere possit? ib. 10. an conveniri ob damnum possit? ib. 37. an cogi ad consentiendum? ib. 39. an statim in ipso negotio consentire debeat? ib. 41. quo casu majorennibus constituitur? ib. 56. 60.

Curatorium curatori ad legitimationem exhibetur, I, 27, 16. an in quacunque causa producendum sit, ib. 17.

Curia.

Curia Witteb. & Lipsiensis fundatio, I, 7, 25. habent concurrentem jurisdictionem cum cancellaria, ib. 12. quare instituta? 29. 30. in iis solis processus inhibitorium obtinet, ib. 33. *curia privilegiata*, I, 21, 6. an pace burgenli ipso jure gaudeant, ib. 20. 21.

Cursus publicus, Cursor.

Cursus cur publicus & fiscalis dicatur, II, 1, a. quis eos instituit? ib. quanam cum eo hodie comparanda? ib. 3. eum impedire non licet, ib. 31.

Cursor, cur iis non liceat arma gerere? II, 1, 16. quis eorum damnum refarcire teneatur? ib. 17. 18. quanam eorum poena, si res concreditas surripuerint? ib. 19. an res viatorum ad domum deferant? ib. 20. in alieno territorio corniculum inflare iis non licet, ib. 30.

Cursorius equus, quanam moles iis imponenda? II, 1, 32.

D.

Decima *Ellen*, II, 11, 18. b.

Decima.

Decima quatenus ad pensiones referenda? I, 6, 17. sunt inventum cleri, ib. 18. an dentur alia? ib. 19. 20. *decima secularis*, ib. 21. 22. *decima ecclesiastica* an in manus laicorum pervenerint? ib. 23. quotuplices?

tuplices? ib. 24. sq. 29. *decima* ex novilibus cui cedant? ib. 30. g. ex frumento & animalibus ubi offerendæ. ib. 31. seq. an pro immobilibus habeantur? I, 19, 28. ex metallifodinis *decima* principi relinquuntur. II, 4, 5. 6.

Decima detractum quid? I, 20, 17.

Deciso ex collegio Jctorum quando obtinuit? I, 4, 6.

Decretum magistratus, an eo curator absentis opus habeat? I, 27, 52. an necessarium in unione prolium? I, 25, 10. II, 12.

Decessor, an ei securitas concedenda? I, 14, 10.

Defensio privata ex more Germ. permittitur. I, 8, 16.

Derelictio prasumpta, an acquisitio ex naufragiis ex ea derivanda? II, 6, 7.

Detractio

Jus detractio adversus quos exerceatur. I, 20, 2. cui competat? ib. 3. 4. unde descendat? ib. 5. 6. quinam ab eo immunes? ib. 8. seq. 12. in quibus rebus obtineat? ib. 11, 12. ejus quantitas. ib. 16. 17. quid juris, si quis domicilium mutat? ib. 20. seq. ejus affine. ib. 32.

Dienstleute Manne qui? I, 10, 39.

Diffidationes quo tempore usitate fuerint? I, 14, 7. I, 21, 1.

Dignitas, earum præstantia. I, 2, 21. sq.

Diplomata nobilium. I, 2, 3. seq. iis familie sibi prospexerunt. I, 12, 9.

Dippoldswalda ist eine Salz. *Niederlage*. II, 5, 32.

Diversoria siehe *Wirthshäuser*.

Divisio

masculus & foemina quomodo dividant?

II, 13, 9. quomodo dux foeminae? ibid. quid si frater ante divisionem moriatur? ib. 14. si uterque. 15. an contra eam L. 2. C. de rest. vend. locum habeat? ib. 19.

Doctores juris

Quaestionem movent nobilibus. I, 2, 20. galeam perforatam obtinuerunt. I, 10, 19. *Doctores legentes* an senatui subjiciantur. I, 12, 34. 33. eorum frustranea disputatio. I, 9, 6.

Domicilii mutatio an detractio subdit. I, 20, 23, 26. seq.

Dominium, Dominium

Domini quotuplices fuerint? I, 3, 8. *Domini liberi* qui? I, 10, 26. *domini pristini* an omne in servos jus abdicarint? I, 19, 23. *domino directo* mutato an laudemium solvatur? I, 23, 9.

Dominium immobilium an citra investituram transferri possit? I, 19, 5. 6. *dominium directum* an hodie omnibus effectibus destituatur? ib. 19. *utile* semper præsupponit laudemium. I, 23, 4. *dominii* effectus primarius quis? II, 9, 1. *dominium* quid? II, 10, 1. quænam ad ejus essentialia non pertineant. ib. 2. 3. 4. 5. 6. quomodo dividatur? ib. 7. 8. *dominii directi & utilis* conceptus unde? ib. 8. cur hi termini inventi? ib. 9. an retinendi? ib. 10. 11. in quibus contractibus *dominium utile* conspiciatur. ib. 12. sq. 28. 30. 32.

Donatio

Donatio inter patrem & filium jure Rom. nulla. I, 26, 15. an filius sine consensu patris donare possit? ib. 18. *Donatio* inter patrem & filium an hodie rata? I, 26, 42. seq. *Donatio* an licita jure Germ. II, 11, 9. seq. *Donatio restricta* statutis. ib. 15. seq. 24. *Donatio mobilium* quibus ceremoniis competeat. ib. 18. seq. *donatio m. c.* Germanis ignota erat. ib. 21. seq. *donatio* ab ægroto facta an valeat. ib. 23. 29. *donationis* prohibitio an differat a facultate retrahendi. ib. 28.

Don gratuit. I, 6, 1.

Dos, Dotalitium

An foemina extraneo nubens de dote gabelam

- lam solvat? I, 20, 10. quale dominium maritus in ea habeat? II, 10, 14.
- Dotalium** an sit dominium utile? II, 10, 15. quo sensu usufructus vocetur? ibid. 16. 17. 21. **dotalitii** & dotis jura sunt paria. ib. 18. an vindicatio competat ejus ratione? ib. 19. an vidua de eo caveat. ib. 20. sq. an in eo mutatio licita? ib. 23. durante **dotalio** laudemia viduæ cedunt. ib. 24. an facultatem alienandi contineat. ib. 26. 27.
- Dotales servi** qui? I, 22, 4.
- Dorffs Gebrauch** subditis prælegenda. I, 4, 26.
- Dorff Richter** vid. *Scultetus*.
- Dorff Schmiede**. I, 11, 4.
- Dorff Schneider**. I, 11, 4. I, 1, 5.
- Dorff Strasse**. II, 8, 1. 4.
- Dorff Strassen Gerechtigkeit** quid. II, 8, 6. cui competit? ib. 7, 20.
- Dresda**, da ist eine Krenß-Lade. II, 15, 58.
- Droit d'aubaine**. II, 12, 3.
- Druides**, eorum officium. I, 1, a.
- Dux, Ducatus.**
- Duces** toti provincie præerant. I, 3, 7. usurpabant augustiora animalium signa. I, 10, 12. quem clypeum teneant? ib. 40.
- Dux Lunenburgicus** electoratu excidit. I, 10, 34.
- Ducatus**, ad eum constituendum XII. comitatus requirebantur. I, 7, 41. seq. in iis comitis titulus paulatim abolitus. ib. 44.
- Ducatus Anhaltinus**. I, 20, 16.
- Ducatus Mecklenburgicus** plenus hominibus propriis. I, 22, 11. testamenti factio ibi hominibus propriis denegatur. ib. 20.
- Ducatus Wurtembergicus** plenus hominibus propriis. I, 22, 11.
- E.**
- Erbssteinensis comitatus**. II, 11, 27.
- Ecclesia.**
- An immunis a gabella? I, 20, 8. ei servi dotales in dorem concessi. I, 22, 4. ei partes metallifodinæ conceduntur. II, 4, 22.
- quanam quantitas laudemii in *ecclesiasticis bonis*? I, 23, 8.
- Edele**. I, 3, 8. 9. I, 10, 28.
- Edele Herren**. I, 2, 22. I, 3, 8.
- Edelleute** vocantur Turniers-Genossen und Rittersmäßige. I, 2, 2.
- Edelstein-Schneider**. I, 15, a.
- Ehescheidung** vid. *Pacta inter conjugas*.
- Ehni** quis? I, 9, 8.
- Eichel-Wast** cui competit? II, 3, 10.
- Eigen Lehner** quis? II, 4, 35.
- Einfindschafft** vid. *Unio prolium*.
- Einquartirung** davon sind Edelleute frey. I, 2, 10.
- Electores.**
- Ad quem clypeum referantur. I, 10, 34. an jus stapulæ absque eorum suffragio concedi possit. I, 18, 13. iis salinæ permittæ. II, 5, 27.
- Elle** ob die Weile nach der Werck-Elle zu rechnen? I, 16, 7.
- Emancipatio.**
- Germanis ignota fuit. I, 26, 44. an liberi tacite emancipentur, si cum patre contrahunt. ib. 46. 47. quid hodie *emancipationem tacitam* involvat? ib. 50. *Romana* an hodie in usu? ib. 53. *emancipatio Anastasiana & Justiniana*. ib. 54. quanam hodie introducta. ib. 55. 56. *emancipatio judicialis* an præster? ib. 57. seq. 85.
- Emigrationis census** vid. *Gabella*.
- Eminentiores** quinam Aristotelico conceptu. I, 8, 8.
- Emphyteuta, Emphyteusis.**
- Emphyteuta** an sine præscitu domini vendere possit? I, 19, 27. quale dominium ei competit. II, 10, 12.
- Emphyteusis** an investituram admittat? I, 19, 2. an ei jus metallicum annumerandum? II, 4, 26. seq.
- Emphyteuticus contractus** in regno Lusitanie. II, 10, 31.

- Emphyteutica bona* vid. *Bona*
Emporium.
Emporium & metropolis an specie differant?
 I, 11, 12. *emporium* an portubus instructa
 esse debeant? I, 18, 18. accessus ad ea li-
 ber esse debet. ib. 20, 21. *emporium*
 quid? ib. 17, 18. seq. 22, 23.
Encania vid. *Kirchmessin*.
Episcopus.
Episcopi sunt causa urbium German. I, 1,
 13, 17.
Episcopus bey den Canonicis auf hohen
 Stiftern. I, 9, 13. die gefürstet sind ad
 quem clypeum referantur? I, 10, 31.
Equites.
Equites marchionatus superioris Lusatiae.
 I, 2, 54. *equites religiosi* ceremoniis in-
 augurantur. I, 3, 17. an nobiles vasalli
equites vocandi? ib. 18.
Equestres ludi v. II, 5, 36.
Erbgüt. II, 11, 16.
Erb- und Gerichts- Herr / Princeps als
Erb- und Gerichts- Herr ambifallius
 imperat. I, 7, 54.
Erb- Herr alius, alius *Gerichts- Herr*.
 I, 19, 15.
Erb- Breuschmar. I, 16, 16, 17, 18, 19.
Erb- Ruckfuß domino fundi assignatur.
 II, 4, 12. ab impensis libera. ib. 22.
Erb- Register subditis prælegendi. I, 4,
 26.
Erb- Schöß. I, 13, 3.
Erb- Vereinigungen. II, 11, 51.
Erb- Zins- Herr. I, 4, 14.
Ernestum Archiepiscopus Thal- Ordnungen
 tulit. II, 5, 9. ei quadrans scaturiginum
 & sartaginum cessit. ib. 12, 22.
Erg- Hemter. I, 2, 22.
Excoriator vid. *Schinder*.
Excubia, excubias agens peculiari sanctimo-
 nia munitus. I, 13, 6.
Excusationis beneficium inter mercatores
 non obtinet. I, 14, 30.
Exercitia, ea extorquetur gabella. I, 20,
 19. *executionem paratam* tribuit die
 Ehestiftung. II, 11, 45.
Exhereditatio locum hodie habet, si liberi
 sine consensu parentum matrimonia in-
 eunt. I, 26, 36.
Exercitium religionis, si ob ejus defectum
 subditi migrant, an gabella præstanda?
 I, 20, 22.
Exercitia jaculatoria vid. *Armbrust-*
Schießen.
Expeditoria res vid. *Heergewette*.
 F.
Abbaum. II, 7, 16.
Sahnen; Lehen. I, 10, 41, 42.
Sahrrecht. II, 6, 5.
Sahrweg. II, 8, 1.
Falcidia, legata ab ea libera an sub sint ga-
 bella. I, 20, 14.
Fall- Bürger qui? I, 12, 24.
Falsche Bürger qui? I, 12, 24.
Fehde / Befehdungen olim usurpata.
 I, 21, 1.
Feld- Marken quid? I, 4, b.
Feld- Weg. II, 8, 1.
 Fera.
Fera in forestis constituta an principum do-
 minio sub sint? II, 2, 16. *ferarum* occisa-
 rum poena. ib. 17. *feram vulneratam* per-
 sequi licet. ib. 74, 75. *feras nocivas* an
 capere liceat? ib. 22, 27. seq.
Ferdinandus. II, 11, 25.
Festivitas. II, 2, 21.
 Feudum.
Feuda acquirunt nobiles. I, 2, 46. eorum ac-
 quisitio an libera? ib. 52. eorum aliena-
 tio in burgenses in cassum impedita. ib.
 53. investituram admittunt. I, 19, 2. qua-
 nam laudemii quantitas in *feudis*. I, 23,
 8. *feudi titulo* magistri postarum con-
 stituuntur. II, 1, 12. *feuda* officii non sunt
 transmissibilia. ib. 13. *feudum* an sit jus
 metallicum? II, 4, 33. *feudi titulo* jus
 salinarum ad privatos derivatur. II, 5, 35.
feudum antiquum quod? II, 11, a.
 Feuer.

Seuer-Ordnung. I, 11, 26.

Fideicommissa hodie valent. II, 11, 54.

Fidicinum filii an in opificiis admittendi? I, 15, 13.

Filius.

Filii adolescentes Germ. armis garendis inhabiles erant. I, 26, a. **filii** cui acquirat. ib. 17. an donare possit? ib. 18. an testamentum facere permittente patre? ib. 19. 20. an patrem cogere possit ad sumtus studiorum? ib. 48. quomodo emancipetur? ib. 75.

Filia minorennis ex patris potestate per nuptias exit. I, 26, 86.

Sinder/ inventor metallifodina defecta vena nihil juris in ea habet. II, 4, 10. **der erste Sinder** ist der erste Muther. ib. 11.

Fodus, ad eorum pactionem an Landsassiorum votis dominus indigeat? I, 8, 4. 5.

Famina

Peregrino nubens an gabellam solvat? I, 20, 10. **famina emigrantes Halenses**. ib. 32.

Hamburgenses. ib. libera homini proprio nubens sit serva. I, 22, 19. per nuptias ex parentum potestate exit. I, 26, 67. an in integrum restituitur damnum passa ex negotio curatoris? I, 27, 37. causas matrimoniales & criminales absque curatore agere potest. ib. 11. donanti quid observandum? ib. 19. an absque curatore obligetur? ib. 24. seq. **extranea famina** in Saxonia contrahens quid? ib. 42. an possit esse curator absentis. ib. 48. **famina illustris** an ad curatorem adstricta? ib. 5.

Fontes salina vid. **Salina**.

Fora an pace burgenfi gaudeant? I, 21, 20. 21. **forum privilegium**. ib. 6.

Forst/ Foresta.

Wie weit der Forst gehet? II, 2, 68. **forestarum** trium mentio. ib. 5. **foresti jus** quid? II, 3, 7. ejus capita. ib. 4. an differat a jurisdictione forestali? ib. 5. an a jure vendendi? ib. 1. quid comprehendat? ib. 6. sq. 22. an castratio equorum ad id pertineat?

ib. 22. quibus modis acquiritur? ib. 24. quando in fenda dari ceepit? II, 2, 7. pro eo in dubio praesumendum. ib. 11. an ejus confusio ex persecutione ferae metuenda? ib. 75.

Forst-Haber. II, 3, 12.

Forst-Knechte. II, 3, 18.

Forst-Knechts-Häuser. II, 3, 17.

Forestalis jurisdictio & jus forestae an differant? II, 3, 5.

Forst-Meister. II, 3, 18.

Forstliche Obrigkeit. II, 3, 1.

Forestalis praefectus remunerat ungulas accipitrum. II, 2, 23. ei cadavera luporum exhibenda. ib. 27.

Forst-Säulen. II, 3, 21.

Fortalitia an jus civitatis ad ea extensum? I, II, 24. an porta eorum postis aperiantur? II, 1, 33.

Franco vid. **Literat.**

Francofurtum ad Moenum, ejus patricii. I, 12, 11. 12. stationes exponit. I, 14, 8. emporiorum compendium est. I, 18, 19. ibi decima detrahius obtinet. I, 20, 17.

Fräulein-Seuer quando praestatur? I, 6, 50. 52. 46.

Freter quis? I, 15, 64.

Freye. I, 3, 8.

Frey-Herrn. I, 2, 22. I, 3, 8. I, 10, 27.

Frey-Herrn-Manne. I, 10, 31.

Frey-Häuser. I, 19, 24.

Freyheit. I, 21, 24.

Frey-Meister. I, 15, 54.

Freye-Pürsch vid. **Pürsch.**

Freye-Recht quid? I, 6, 45.

Freyssprechen. I, 15, 17. 18.

Friberg, ibi est arca dicecesana. I, 15, 58.

Friberg in **Wetteravia** quatuor nundinis quotannis gaudet. I, 18, 15.

Fridericus I. II, 2, 7.

Frilasse qui? I, 22, 54.

Frohn quid? I, 5, 2.

Frohnen quid? I, 5, 3.

Frohn-Bothe quis? I, 5, 2.

Frohn-Dienste quid? I, 5, 1. quotuplices? ibid. 4. rem rusticam respiciunt. ib. 7.

Frohn-Feste. I, 5, 2.

Frohn-Feste. I, 5, 2.

Frohn-Leichnam unde? I, 5, 2.

Fürsten-Heimter. I, 2, 22.

Furtum, ejus poena in venationis temerato-ribus. II, 2, 16. *furti molinarii* poena. II, 7, 43.

G.

Gabella.

A quo praestetur? I, 20, 1. cui competat? ib. 3, 4. unde descendat? ib. 5, 6. magistratus invicem cedunt. ib. 7. qui eximantur ab ea? ib. 8. seq. 12. cui detrahatur? ib. 13, 14. de quibus bonis praestetur? ib. 15. ejus quantitas. 16, 17. in quam moneta pendatur? ib. 18. sponte non praestita extorquetur. ib. 19. ejus jus & quantitas probandum. ib. 20. quo casu praestanda. ib. 22, 23.

Galea.

Galea coriacea caput tegendi mos. I, 10, 3. ejus ornamentum. ib. 4. *Galea aperta seu clatrata* nobilibus tribuitur. I, 10, 19.

Gallia, ibi jus albinagii frequentatur. II, 12, 3. *Galliarum rex* monopolium salis exercet. II, 5, 33.

Galli, eorum quatuor genera. I, 1, 2.

Galli, *Gallina* praestantur a rusticis. I, 6, 5. *gallina* ratione praediorum praestita an praesumptionem laudemii inferant. ib. 6.

Ganerbinatus.

Ganerbinatus pactum pacem perpetuam firmabat. I, 21, 3. 11. an sine principis confirmatione celebrari potuerit? ib. 13. ejus auctores. II, 11, 52. occasio ejus. ib. 53.

Gassendi qui? I, 22, 5.

Gasthäuser / Gasthöfe vid. *Wirthshäuser*.

Gasthen. I, 6, b.

Geburths-Brief tyro producere tenetur. I, 15, 12.

Geld-Pacht a rusticis praestatur. I, 6, 3.

Geleite quid? II, 8, 12. an deficiat? ibid. 12.

Gemelli, quis inter eos pro primogenito habeatur? II, 13, 16. seq.

Georgius II. Elect. Sax. I, 2, 54.

Gerada.

Gerada donatio coram notario an absque curatore fieri possit? I, 27, 22. *geradam* foeminae praecipuum habent. II, 14, 2. eam res expeditorum non exaquant. ib. 5. clerici ad eam admittuntur. ib. 11. an jure singulari relinquatur? ib. 13.

Geranium.

Geranium quid? I, 18, 3. *jus geranii* an ad regalia pertineat? ib. 1. *jus geranii* & stipulae quomodo differant? ib. 2. quid? ib. 3. quid inferat? ib. 4. juri vetigalium annexum est. ib. 6, 7.

Gerichte.

Gerichte sind mit Edelleuten zu besetzen. I, 2, 5. sub nomine der *Gerichte* an jurisdictionis criminalis veniat? I, 4, 7. 8. 9. **Gerichts-Banck / besetzte Gerichts-Banck.** I, 4, 15.

Gerichts-Essen praebent subditi. I, 4, 27.

Gerichts-Frohn quis? I, 5, 2.

Gerichts-Herr und Erb-Herr an alius? I, 4, 14. I, 19, 15.

Gerichts-Verwalter / Actuarius & administratore olim nemo indigebat. I, 4, 16. quare administrator constituendus? 17. obstringitur juramento. 18. a duplicem personam sustinet. 19. qualis eruditio in illo requiratur? ib. 21. an notarius sit? 22. an ejus praesentia necessaria? 23. ejus officium? ib. 24. seq. an pro arbitrio dimitti possit? ib. 29.

Germania, Germani.

An in *Germania* ante Carolum M. urbes fuerint? I, 1, 3. qua occasione urbibus reple-

repleta? ib. 16. in *Germania magna* nullæ urbes fuerunt. I, 11, 8. *Germania superioris* patricii. I, 12, 15. an *Germania* servos habuerit? I, 22, 1. seq. quis ejus status hodiernus? I, 1, 2. quando servitus in ea desit? I, 22, 12. seq. *Germani* priscis temporibus vel liberi vel servi erant, I, 1, 1. venationi ac rei militari incumbentes, ib. 9. 10. b. penes peditem *Germanum* plurimum roboris, c. 3, 14. eorum judices. c. 7, 42. nudi pugnant, c. 10, 1. eorum figura & amictus ib. 2. 3. seq. insignia. 8. juris publici studiosi. ib. 33. mercatura plane abstinebant, c. 14, 1. eis pensitationes annuæ consueta. c. 16, 2. an adoptio apud eos frequens fuerit? c. 25, 5. 6. eos ad nuptias invitare non erat opus. c. 26, 26. ad jus naturæ accedebant, ibid. 28. prærogativa patris præ matre apud eos perstitit, ibid. 29. eorum moribus venatio libera fuit, II, 2, 3. 7. seq. an origo des *Strandrechts* iis tribuenda? c. 6, 4. donationes m. c. & testamenta iis erant ignota, c. 11, 21. 22. an sexus rationem habuerint in successione? c. 14, 1. 2.

Germanicum jus, quænam pacta hoc jure valuerint? I, 21, 14. hoc jure licuit propria voluntate servum fieri, c. 22, 6. an licentia vendendi liberos hoc jure comprobata? ib. 11. quid obtinuerit ratione patriæ potestatis? ib. 26. an donatio inter patrem & filium rata sit? ib. 42. seq. quid de jure postarum moris? II, 1, 2. 3. hoc jure vindicatio restricta est, c. 9, 2. seq. alienatio restricta, c. 11, 2.

Geschlechre / ehrbare Geschlecht, I, 12, 13.

Geschenke apud opifices. I, 15, 19.

Geselle / gemachter Geselle. I, 15, 41. *zum Gesellen sprechen*. ib. 18, 19.

vid. *Boerus*.

Gesellschaffter quis? II, 4, 21.

Gewehr / mit Ober- und Unter-Gewehr. I, 11, 17.

Gewerb's Schöß de quo præstetur? I, 13, 3.

Gewercken qui? II, 4, 21.

Gladii gestatio an civibus competat? I, 17, 12.

Gläß quid? I, 6, 36.

Glewenner qui? I, 12, 18.

Gnade olim donum significavit. I, 24, 25.

Gnaden-Jagten. II, 2, 34.

Gnaden-Meister. I, 15, 53.

Goldammer. II, 5, 8.

Grafones varii generis erant. I, 3, 8.

Grafen. I, 8, 8.

Grängen-Beziehung. I, 4, 28.

Grund graben. I, 5, 11.

Grundruhe-Recht quid? II, 6, 5.

Grundstück. I, 19, 10.

Güther verhandensten quid? I, 20, 16.

Guths-Herrn qui? II, 5, 10.

Gutjahr. II, 5, 6. 11.

Gülde siehe *Geld-Pacht*.

Gülten qui? I, 22, 5.

Gypsus an decimæ subjaceat? II, 4, 5.

H.

Haberstolanne. II, 12, 31.

Hackeborn. II, 5, 6. 11.

Hadrianus cursum publicum fecit fiscolem? II, 1, 2.

Haesh / Hah quid? II, 12, f.

Hagen cui competit? II, 3, 2. 19.

Hage quid? II, 12, 23. d. e.

Hagens-Hölger. II, 12, d. e.

Hagestolrii, Hagestolgen / Haverstolten.

Qui? II, 12, 21, 23. d. e. 24. quot anni in iis requirantur? ib. 26. 27. sufficit modo quis cælibatum professus. ib. 28. an vidui eis accensendi? ib. 29. & fæminæ? 30. qui ob vitium a conjugio abstinent, non sunt hagestolrii, ib. 34.

Hage

- Hagestolzen-Recht** unde? II, 12, 22. quid? 25. an ad foeminas extendendum? 30. quanam bona auferantur? 32. seq.
- Halbbauren** qui? I, 5, b.
- Halle in Sachsen.** I, 20, 31. II, 5, 3.
- Halle in Oesterreich** etc. II, 5, 3.
- Hallorum** unde orti? II, 5, 6.
- Halvris** quid? II, 8, 13.
- Hamburgum**, an liberi jure civitatis patris ibi fruuntur? I, 11, 21. pollet stapula. c. 18, 14. ejus potentia unde? ib. 23. foemina extra territorium nubentes successione excidunt. I, 26, 32.
- Hand** muß **Hand** wahren. II, 9, 2.
- Hand-Frohnen** quid? I, 5, 4. qui praestat? 6.
- Hand-Lohn** vid. **Lehnwahr.**
- Handmahl** beweisen. I, 9, 19.
- Handwerker** vid. *Opifices.*
- Handzeichen.** I, 11, 42.
- Hanseatica societas** regibus formidabilis fuit. I, 14, 20.
- Hanseatica urbes.** I, 12, 1.
- Hastia** plena hominibus propriis. I, 22, 11.
- Hasta** non amplius usurpantur. II, 14, 5.
- Hauer.** I, 6, d.
- Haupt-Recht** quid? I, 6, 36. 40.
- Haupt-Salz-Casse.** II, 5, 32.
- Hauß-Fried.** I, 21, 24.
- Haußierer** qui? I, 15, 64.
- Haußler.** I, 5, 7. 6.
- Hauung der jungen Gehäue.** II, 3, 14.
- Häyn** quid? II, 12, e.
- Häzscheln** unde? II, 12, f.
- Heckstädt.** I, 17, 5.
- Heergeräthe / Heergewette.**
- Quanam *res expeditoria* vocentur? II, 14, 3. hodie ludibrio habentur, ib. 4, 5. an instrumenta bellica sub iis comprehendantur? ib. 6, 7. quibus debeantur, ib. 9. seq. quid senior praecipuum habeat ex eis? ib. 12. testamento mutari non possunt; ib. 13. tempus mortis in iis respicitur, ib. 14. quando praescribantur? ib. 15. seq. an cognati admittantur? 17. 18. masculus eas relinquit, ib. 19.
- Heerschild.**
- Das freygebohrne Kind behält seines Vaters **Heerschild.** I, 9, 20. *septem heerschildi* quibus tribuantur? I, 10, 22. seq.
- Heerschild** hebt an dem Könige an/ und endet sich an dem siebenden Schild. ib. 30.
- Heer-Strasse.** II, 8, 1.
- Hege-Säulen.** II, 3, 21.
- Heiden/in den Heiden** ist den wilden Thieren Friede gewürcket. II, 2, 22.
- Heimbürge** vid. *Scultetus.*
- Helm.**
- Von alters her ererbten **Helm** auflegen. I, 9, 12. **ungeschlossener Helm.** ib. b. ein **offener Helm** nobilibus tribuitur. ib. 19, b.
- Henne.**
- Die **Henne** trägt das **Hand-Bohn** auf dem Schwange. I, 6, 6. 1, 23, 1. keine **Henne** fliegt über die **Mauren.** I, 6, 7. I, 11, 6.
- Hennebergicus Comitatus.** I, 26, 37.
- Henricus Auceps** an burgenses nobilium ordini adscripserit? I, 12, 2.
- Henricus IV.** an ab ejus avo origo pfalburgerorum? I, 12, 29.
- Henricus V.** an burgenses liberos esse voluerit? I, 19, 21. 22.
- Henricus VI.** ejus privilegium. I, 12, 17.
- Heres.**
- Heredum** vocabulum an de solis descendentibus alienantis exaudiendum? II, 11, 8. an inter tres pluresve *heredes* jus optionis obtineat? II, 13, 3. seq.
- Hereditas**, in ea jus detractiois obtinet, I, 20, 11. *hereditatis petitio conventionalis* datur in unione prolium, I, 25, 21. an *renunciatio hereditatis* judicialiter fiat? I, 26, 65.
- Herren.** I, 2, 22. I, 3, 8.
- Herren-

- Herren-Gefälle** cui præstantur? I, 13, 2.
Hintersatler / Hinterstiedler qui? I, 5, 6.
Hintersassen, I, 5, 6.
Hispania, quinam nobites in ea ad ordinem militarem admittantur? I, 9, 17.
Hochzeit-Bier, I, 16, 31.
Hoff-Gerichte, I, 7, 33.
 vid. *Curia*.
Holzhacker, I, 12, 35, 36.
Homagium præstare cogitur civis? I, 11, 17.
Homines proprii.
Præstatio dei seib: Hinc an indicium hominis proprii? I, 6, 7. an revera liberi sint? I, 22, 1, 3. in quibus locis hodie sint? ib. 11, 12. alienari possunt, ib. 14. & vindicari, ib. 15. sine consensu domini matrimonium inire nequeunt, ib. 17. quomodo nascantur? ib. 18. quomodo fiant? ib. 19. testimonii jus & testamenti factio iis denegatur, ib. 20. quomodo alienare possint? II, 11, 27.
Hosen-Böche qui? I, 15, 67.
Hospitia publica, *Hospes* vid. *Wirths-Häuser*.
Hufe / wieviel Hufen zur Pferde: Frohne gehörent? I, 5, 5, a.
Hufner quis? I, 5, 5.
Hunde zu knütteln, II, 3, 16. **Hunds-Haber** zu fordern cui competat? ib. 12.
Hypotheca an constitui possit a magistro postarum absque consensu principis? II, 1, 13. consensus in *oppignorationem* feudorum ex cancellaria requirendus ab ambtsalliiis, I, 7, 15.
 I.
Aggen vid. *venatio*.
Jahr-Gerichte, I, 4, 24. sumtibus subditorum instruitur, ib. 27.
Jahr-Gesellen qui? I, 15, 43.
Immissio an urgeri possit in officium postarum, II, 1, 13.
Immobiliar.
Immobiliarum alienatio restricta, II, 11, 2. Iq. qui ea acquirunt, jus civitatis impetrant, I, 12, 36. jus detrahendi in iis cui competat? I, 20, 12. de iis gabella præstatur, ib. 15. an virgo & vidua absque curatore ea alienare possit? I, 27, 21. sine mariti consensu uxor *immobilia* alienare nequit, ib. 32.
Imperator, an a solo imperatore jus civitatis tribuatur? I, 11, 23. ejus chirotheca dextræ manus fuit signum concessi mercatus, ib. 42. salinæ primitus ad eum spectabant, II, 5, 26.
Immunitas a muneribus competit nobilibus, I, 2, 10. a vectigalibus an perpetua? ib. 35.
Incarceratus procuratorem constituere necesse habet, I, 27, 59, 60.
Incolatus jura libertis germanis tributum, I, 1, 19.
Infantes an curatores absentis esse possint? I, 27, 48.
Ingenii.
Ingeniorum & servorum differentia, I, 3, 1. *ingenii* apud præcos Germanos an iidem cum nobilibus hodiernis? ib. 2. *ingenii* nulli erant præter nobiles, I, 9, 3. *nativitate ingenium* admittitur ad tyrocini-um, I, 15, 12.
Ingenium cur etiam ex parte matris requiratur? I, 9, 3, 4.
Ingolstadtium stapula pollet, I, 18, 14.
Ingratitudo an revocet adoptionem & unionem prolium? I, 25, 9.
Inhabiles an curatores absentis esse possint? I, 27, 48.
Inhibitionum processus in solis curiis obtinet, I, 7, 33, 32.
Injuria in via publica illata gravius coercetur, II, 8, 22.
Insignia.
Insignium jura, I, 2, 3. eorum origo, I, 10, 8.
insignium gentiliorum religiosa curia
 Ddd stodia

stodia Germanis fuit, ib. 9. an burgen-
sis insigne nobilitatis usurpare possit? ib.
10. simplicissima antiquissima habentur.
ib. 11. animalium signa principes usur-
pabant, ib. 12. quando nobilibus per-
missa? 13. seq. vanitas in excogitandis
insignis, ib. 16. seq.

Instrumenta bellica an sub heergevetra
comprehendantur? II, 14, 6. *instru-*
mentum guarentigionatum est pactum
inter conjuges. II, 11, 45.

Inventarium, ejus neglectus an unionem ir-
ritam reddat? I, 25, 15.

Investitura.

An *investitura* fiat de re plene propria? I, 19,
1. an solum in feudo & emphyteusi? ib.
2. 3. *investitura allodialium* an neces-
saria? ib. 4. seq. II, 4, 24. an sit pro-
prie sic dicta investitura? I, 19, 10. ejus
symbola, ib. 11. a quo iudice fiat? ib. 13.
cujus jurisdictionis sit? ib. 14. seq. an
exigatur de ædibus liberis? ib. 24. ju-
diciu de ea, 25. *inter investituram &*
confirmationem an distinctio? ib. 9.
est causa laudemii, I, 23, 12. eam preces
precedunt, II, 2, 35. sub generali sylvæ
investitura an comprehendatur jus ve-
nandi? ib. 50. seq. inventor metallifodi-
næ est potior in *investitura*, II, 4, 11. ejus
renovatio in precaria, II, 10, 29. *investi-*
tura simultanea requiritur in vasallis fa-
linarum. II, 5, 37.

Johannes Archiepiscopus tulit *Chal. Orde-*
nungen. II, 5, 9.

Johannes Elector fundavit curiam Witteb.
I, 7, 25.

Johannes Dux Bransu. & Luneb. equestres
ludi introducti ejus tempore, II, 5, 36.

Judai olim servorum genus. I, 22, 4. 9.

Judex, inter eum proprie talem & magistra-
tum differentia. I, 19, 13. an unio proli-
um coram *competent* fiat? I, 25, 18. qui-
nam constituat curatorem in genere & in
specie? I, 27, 15.

Judicandi potestas competit nobilibus. I,
2, 5.

Judicia mercatores instituere possunt. I, 14,
20. seq. *judicium mercatorum Lipsense*.
ib. 24. ejus singularia, 25.

Judicium possessorium an super venatione
recte instituat? II, 2, 49.

Justus Hall. II, 5, 3.

Jünger quis? I, 11, 41.

Jurisdiclio.

Jurisdiclio nobilium quid olim fuerit? I,
4, 3. difficultates in patrimoniali cum ea
quæ jure officii, 4. Romanorum extra-
ordinaria hodie est ordinaria. 8. *crimi-*
nalis an jure feudi concedatur? ibid. an
vasallus in quasi possessione *criminalis*
defendendus? 10. an nobilibus compe-
tat in filios? 11. *patrimonialis* an inha-
bilibus competat? 12. an alienari possit?
ib. an prædio colzreat? 13. *mit besetz-*
ter Gerichts. Banck quando cepit?
15. *criminalis* an presumat ex præsta-
tione *der Rauch. Hüner*? I, 6, 5. ea re-
gulariter ambtsallii destituuntur. I, 7, 37.
an ei jus venationis connexum? II, 2,
68. seq. *inferior* an concessa, concessio
jure civitatis? I, 11, 25. 26. ad quem per-
tineat in civitatibus *schriftfässicis*? I, 7,
33. 39. seq. ejus signum an Rolandus? I,
11, 39. *die Verleihung der tavernen* an a-
ctus probans *jurisdictionem*? I, 17, 11,
cui jurisdictioni gabella adhæreat? I, 20,
4. 5.

Jurisdiclio opificum exigua & restricta est.
I, 15, 72. d.

Jurisdiclio via publica ad quem spectet? II,
8, 18. 19. an privatis concedatur? 20.

Jurisdiclio territorialis, unde derivanda?
II, 2, 7. 14.

Jurisdiclio forestalis vid. *Forst.*

Jus braxandi vid. *Braxatio.*

Jus caduci quid? I, 6, 36.

Jus civitatis in quo consistat? I, 11, 3.
vid. *Civitas.*

- Jus civile Romanum*, eo non licuit servos propria auctoritate fieri. I, 22, 6. adauxit jura ex lege nat. competentia, I, 26, 11. ejus ratio pœna negligentiae an principem stringat? II, 2, 44. ejus modulo gentium negotia metiri non licet. II, 4, 34. hoc jure alienatio libera. II, 11, 1.
- Jus detractionis* vid. *Detraçtio*.
- Jus gentium*, an ejus rationes ad præscriptionem principis quadrent? II, 2, 44. an ex eo das Strand-Recht derivandum? II, 6, 7, 13. ejus primarius effectus est rei vindicatio. II, 9, 1.
- Jus Germanicum* vid. *Germanicum jus*.
- Jus metallifodinarum* vid. *Metallifodina*.
- Jus molendini* vid. *Mola*.
- Jus monopolii* vid. *Monopolium*.
- Jus mortuorum* quid? I, 6, 36. libertas ab eo in Badenfi Marchionatu. II, 11, 27. ei opponitur das Frey-Recht. I, 6, 45.
- Jus natura*, ad id mores Germanorum proxime accedunt. I, 26, 28. quae juris nat. permiffivi, an mutari possint? II, 2, 12. quid ostendat circa præscriptionem contra principem? II, 2, 41.
- Jus nobilium* vid. *Nobiles*.
- Jus optimi* caballi quid? I, 6, 36.
- Jus optionis* vid. *Röhr-Recht*.
- Jus postarum* vid. *Post*.
- Jus prioritatis* alicubi hospiti tribuitur. I, 17, 17.
- Jus prohibendi* tribuitur opificibus. I, 15, 3. præcis cauponis tributum an hodie locum habeat? I, 16, c. eo gaudent cauponæ privilegiatae. I, 17, 13.
- Jus protimiseos* an domino territorii competat in metallifodinis? II, 4, 31.
- Jus retorsionis* vid. *Retorsio*.
- Jus soliarum* vid. *Schillings-Recht*.
- Jus singulare* an extendendum? I, 14, 12.
- Jus testimonii* hominibus propriis denegatur. I, 22, 20.
- Jus venandi* vid. *Venatio*.
- Jus vendendi liberos* an hodie obtineat? I, 26, 34.
- Jus vita & necis* unde descendat? I, 26, 22.
- Jus vocatio*, absque venia in jus vocari parentes prohibentur. I, 26, 11. in jus vocatio hodie cessat. 30.
- Justitia protracta* quid juris hoc casu? I, 7, 30.
- J**üterbock. I, 13, 5.
- K.
- K**ampffjagen quid? II, 5, b.
- K**ammacher kaufen das Horn von den verreckten Pferden. I, 15, b.
- K**elch ein Koch. II, 5, 8.
- K**eller raumen ob unter den Bau-Diensten begriffen? I, 5, 11.
- K**essel-Bier brauen prohibetur. I, 16, 29.
- K**inder gehören zur ärgern Hand. I, 22, 18.
- K**irchmessen mundinarum vicem in pagis supplent. I, 11, 5.
- K**itzinga Franconica an polleat jure detractus? I, 20, 30.
- K**lenodia quid? I, 10, 20.
- Röhr-Recht / Rühr-Recht**.
- Quid? I, 6, 36. univèrse Germaniæ commune fuit. II, 13, 1. 2. an inter tres pluresve obtineat? 3. seq. 7. quid juris, si foemina cum masculo aut foemina solæ concurrant? 9. inter quos observetur? 10. consuetudine vel testamento tolli potest, ib. usus ejus hodiernus in Saxonia. 11. seq. quid juris inter gemellos? 16. an inter adscendentes & descendentes locum habet? 18. an inter viduam? 18. an extendendum? 20. ejus usus extra Saxoniam. 21. seq.
- R**önigs-Strasse / wie breit sie seyn soll? II, 8, 9.
- R**öche bekommen, II, 12, 1.
- D d d 2
- Roer.

- Born**: Pächte præstantur a rusticis, I, 6, 4.
Boch / *cota* liegen im Thal. II, 5, b. propriis nominibus insigniuntur. 8. plurimum cotarum dominus nonnisi in una coquerere potest. 16. ab initio 100. fuerunt, 22.
Bochfassen qui? II, 5, 8.
Börener / *cotarii*, qui? I, 22, 5.
Brahn-Recht vid. *Geranium*.
Breyß-Laden / iis pars sumtuum præstantur. I, 15, 57. der Seiffen, Sieder vier
Breyß-Laden. 58. in quibus urbibus sint? ib. & 59.
Briegischer Vormund quis? I, 27, 7. dessen Pflicht. ib. b.
Buckuß / *Bux* quid? II, 4, 19. halbe und viertel Buckusse habere licet in metallifodinis. 20. *Buxe* dividuntur in tot portiones als der teutsche Born. II, 5, 11.
Bundschafft / in die Bundschafft setzen quid? I, 15, 33.
Bürasß. II, 11, 25.

L.

Lade / an der Lade Theil nehmen. I, 15, 57.
Laso, an unio prolium ob eam rescindatur? I, 25, 22.
Lästerer qui? I, 15, 27.
Landgravi parti provincie præerant. I, 3, 7. noviter concedi desierunt. 13.
Land-Rutschen. II, 1, 6. cui subsint? 7.
Land-Posten. II, 1, 6.
Landfassen qui? I, 7, 3. alibi votis decisivis gaudent. I, 8, 4.
Land-Steine. I, 4, b.
Land-Strasse. II, 8, 1.
Land-Tage vid. *Conventus provinciales*.
Laqueyen = Schneider. I, 15, 7.
Lasß-Brieff quid? I, 11, 7.
Lassi, Lazzi, Lati qui? I, 22, 5.

Laudemium

Vnde dicitur? I, 23, 1. in quo consistat? 3. an de re propria præstetur? 4. de quibus bonis solvatur? 5. quotuplex? 6. 14. ejus quantitas quænam? 6, 8. quando solvatur? 9. seq. ejus causa est investitura. 12. cui incumbat? 13. cui præstetur? 14. quibus casibus? 15. qui ab eo immunes? 17. non debetur, nisi dominus utilis mutetur. 19. quo casu pristinus possessor *laudemium* iterum solvat? 18. cui debetur, si alteri proprietas, alteri fructus castri legatus? 20. an solvatur in jure metallico? II, 4, 29. an viduar cedat, durante dotalitio? II, 10, 24. an *laudemium* in precaria præstetur? II, 10, 29.
Laudare quid? I, 23, 2.
Legata an a gabella libera? I, 20, 11, 14.
Legati an immunes a jure albinagii? II, 12, 19.
Legitima an liberis ex matrimonio ad morganicam relinquenda? I, 24, 14. *legitima* etiam parentibus divitibus institutionis titulo relinquenda. I, 26, 11, 33.
Lehn / in Lehn und Würden reichen an differant? I, 19, 8. Lehn aufassen. ib. 10. wer die Lehn an seine Kinder erbett? I, 2, 51. Lehn siehet auf 6. Augen. II, 5, 37.
Lehn-Gerichte sind mit Edelleuten zu besetzen. I, 2, 5.
Lehner qui? II, 4, 27.
Lehn-Herr aliquando alius ac *Gerichts-Herr*. I, 4, 14.
Lehns-Recht / welche Lehns-Recht man geln. I, 2, 48.
Lehnschafft quid? II, 4, 21.
Lehn-Schulzen = Pferde. II, 1, 3.
Lehntrassel quid? II, 5, 13, 35.
Lehnträger quis? II, 4, 37.
Lehnwahr hohe und kleine. I, 23, 7.

vid. *Laudemium*.

Lehr-Braten. I, 15, 18.
Lehr-Brieff traditur tyroni. I, 15, 17.
Leib eigene qui? I, 5, 14.

vid. *Homines proprii*.

Leibgeding quid? II, 10, 25.

vid. *Dotalitium*.

Leib-Hüner vid. *Henne*.

- Leipziger Kauff- und Handels-Recht.**
I, 14, 24.
- Leporem** crudum cum pelle devorare an poena justa? I, 2, 15.
- Lauri, Liti, Litones** qui? I, 22, 5.
- Leyen, Fürsten** quem clypeum teneant? I, 10, 30, 31.
- Liebenwerda** qualis mos in investitura alodialium? I, 19, 11.
- Liberi** parentibus egenis succurrant. I, 26, 11. inconsultis parentibus matrimonium inire non possunt. 12. an eos vendere liceat? 34. plenam pubertatem ingressi pars reipubl. fiebant. 56. ex patria potestate egressi an in convictu paterno remanere potuerint? ib. 57. seq.
- Liberi mediasi** an barones? I, 10, 27.
- Liberi** homines an fuerint a prima urbium origine? I, 19, 20, 21. seq.
- Libertas** an servis Germ. pretii fuerit? I, 1, 5. an differentiam specificam a vicis supeditet? I, 11, 6. an eam statum Rolandina denotent? ib. 35. seq. **libertas** civium Rom. qualis. I, 26, 25. qualis Germanorum. ib. 28.
- Liberti** an temporibus Caroli M. fuerint? I, 1, 6. **libertis germanis** officia relicta. I, 1, 18. armorum usu non sunt gavisi. I, 3, 5. iis jus incolatus tributum. I, 1, 19.
- Libri consuales.** I, 4, 26. an consuetudines landemii probent? I, 2, 9, 10.
- Libri mercatorum,** an iis fides habeatur? I, 14, 31. an instrumentis publicis equiparentur? ib. 32.
- Licentiati** galeam perforatam obtinuerunt. I, 10, 19.
- Lictorum** filii an ab officiiis excludantur? I, 15, 13.
- Linteonum** filii an in officiiis admittendi? I, 15, 13.
- Lipsia** iure stapulæ gaudet. I, 18, 9, 15.
- Lis** an hodie inter patrem & filium esse possit? I, 16, 48. **lites** olim uno termino discutiebantur. I, 4, 16.
- Litholasp** quid? II, 10, 25.
- Litera** retinentur, usque dum porto solvantur. II, 1, 25. quid juris, si literis inscripta vocula: **franco**? ib. 26, 27, 28. ex qua causa quis literas respuere possit? ib. 29.
- Locationis** titulo magistri postarum constituuntur. II, 1, 12.
- Lohner** quis? I, 15, 41.
- Lubeca** decima detractus obtinet. I, 20, 17.
- Luder/ans dem Luder** sicut die Schinder-Knechte die Flehsen. I, 15, b.
- Ludi equestris** vid. **Tourniren.**
- Ludovicus Pius,** an ad ejus tempora pfalburgeri referendi? I, 12, 30.
- Lunenburgenses** potiores ex plebe ad regimen admittunt. I, 12, 15.
- Lupi,** eorum persecutioni subditi adesse tenentur. II, 2, 25, 26. an **lupos** promiscue venari liceat? ib. 27. ad quam venationem referendi. ib. 63.
- Lusatia** plena hominibus propriis. I, 22, 11. quanam ibi consuetudo in alienatione bonorum feudaliū? II, 11, 25.
- Luxu** causa primaria urbium in Germania. I, 1, 12, c.
- Lynces** ad quam venationem referendi? II, 2, 63.

M.

- Mase** quid in fodinis? II, 4, 16.
- Magdeburgi** an Rolandinarum statuarum prima erecta? I, 11, 37, 38.
- Magister opificum** vid. **Meister.**
- Magister postarum** vid. **Post-Meister.**
- Magistratus** non recipiunt nisi testimonio manumissionis instructum. I, 11, 7. inter eum & judicem an differentia? I, 19, 13, 16. cedunt gabella datis reversalibus. I, 20, 7. cui jus detractionis competat? ib. 12. probare debet jus detractionis. ib. 20.
- Magistratus jus** quodnam? I, 11, 26.
- Mahl.** I, 7, a.
- Mahl, Gäste.** II, 7, 9.

- Majoratus** possessor an sit dominus plenus? II, 10, 32. seq. II, 11, 55.
- Majorennitas** filiorum an liberet a potestate patria jure Rom. I, 26, 22, an jure German. ib. 57, 79.
- Majorensem** filium an pater dimittere cogatur? I, 26, 82.
- Mallus** quid? I, 7, 45. a.
- Malmanni, Maselmanni** qui? I, 22, 5.
- Manne** qui? I, 3, 11.
- Mansionarii, Mansarii, Masarii** qui? I, 22, 5.
- Mantel-Bürger** qui? I, 11, 17.
- Manus amputatio** an hodie exerceatur? I, 21, 8. olim dictitata. I, 21, 22, 23. obtinet qui ardeas & phasianos capiunt, II, 2, 18.
- Manumissio** an ante Carolum M. frequentata? I, 1, 4.
- Marchiones** parti provincie præerant. I, 3, 7. noviter concedi desierunt. ib. 13.
- Marchia Brand.** vid. supra.
- Marckt** nicht zu bauen dem andern auf eine Weile zu nahe. I, 11, 24. **Marckt bauen** quid? I, 16, 3.
- Marckungen** zu sehen cui competat? II, 3, 21.
- Marckt Flecken.** I, 11, 33.
- Marckt-Gücher** quæ? I, 18, 8.
- Marckt-Ordnung** aufzurichten est jus magistratus. I, 11, 26.
- Marriage de conscience.** I, 24, 6.
- Maritus, ein Mann** ist seines Weibes Vormund. I, 26, 67. an ei potestas in uxorem competat? ib. 68. an a magistratu ut curator fœminæ confirmandus? I, 27, 9. quale dominium in dote habeat? II, 10, 14.
- Mater** gaudebat usufructu. I, 26, 70. sq.
- Materien-Essen** quid? I, 15, 51.
- Matrimonium** an sacramentum? I, 26, 39. consensus in *matrimonium* ad quas personas extendatur? ib. 35. propter parentum dissentium consummatum an irritum? 36. seq.
- Matrimonium ad morganicam** vid. *Morgantica*.
- Meile** soll haben 60. Gewende. I, 16, 6. 7. vid. *Milliare*.
- Meissen** ist eine Saltz-Niederlage. II, 5, 32. **Meister.**
- Magister** tyronem coram arca sistit. I, 15, 15. plures tyrones habere nequit. ib. giebt den Jungen ausgelernt. 17. boeto licentiam valedictionis impertitur. 28. quem dimittit, advenæ æquiparatur. 39. quomodo fit? 55. constituitur sodalis collegii. 57. *magistri duo* officinam communem habere nequeunt. 69.
- Meisterin/auf die Meisterin** muthen quid? I, 15, 56. iis continuatio officii permittitur. ib. 63.
- Meister-Essen.** I, 15, 50.
- Meister-Recht**/candidato *magisterii* quænam observanda? I, 15, 41. seq. 46. *magisterii* sumtus qui? 51. seq. quibus remittantur? 56. *magisterium* quamdiu retinetur? 61. quando amittitur? 63.
- Meister-Stück** quomodo elaborandum? I, 15, 46. defectus quomodo puniantur? 47. seq. ejus sumtus. ib. 51.
- Mercator.**
- Mercatores** galeam apertam ridicule usurpant. I, 10, 19. varia privilegia obrinuerunt. I, 14, 3. seq. ex Italia in Germaniam invitati. ib. 4. eorum privilegia. 5. seq. quid judicandum de privilegio de vectigalium & tributorum remissione? 13. quando mercis partem retinet? 19. integ eos commendatio pro mandato habetur. ib. 29. beneficium excussionis non obtinet inter eos. 30. eorum libris fides habetur. 31. eorum consuetudines iniquæ. 36. an ab eorum collegiis molitores exclusi? II, 7, 10. 21.
- Mercatores grossarii** qui? I, 16, 35.

- Mercatrix** sine curatore contrahit. I, 14, 33.
an ex contractu obligetur? I, 27, 28.
- Mercatura** libertis Germ. relicta. I, 1, 18.
mercatus liberi indicium an Rolandus?
I, 11, 41. ejus signum quodnam? ib. 42.
- mercatura** patriciatu amittitur. I, 12, 17.
ab ea Germani plane abstinere. I, 14, 1.
seq. ejus fulcrum. ib. 27. quid in ejus uti-
litate concessum? II, 9, 7. seq.
- Mercer prohibita** securitate non gaudent. II,
8, 26.
- Meritum** an personam excedat? I, 2, 17.
18.
- Meß-Güter** quæ? I, 18, 8.
Metallifodina.
- Earum** jus principes ad se traxerunt. II, 4, 1.
2. qua lege privati concessum? ib. 5.
an propria auctoritate liceat eas aperire? 8.
ejus inventor an jus habeat? 10. seq. ejus
partes. 13. seq. ejus jus quid? 23. seq. 33.
earum possessor quomodo vocatur? 35.
separata judicia. 36. seq. quo jure cedant
vasallis. 38.
- Metalla** an renascantur? II, 4, 26.
- Metrig.** II, 5, 6. in quot portiones divida-
tur? ib. 11.
- Metus** causa urbium Germ. I, 1, 12. c.
- Meyborge-Zinß** quid? I, 6, 14. c. 15.
- Meyer-Güter** quæ? I, 23, 18.
- Meygassen-Zinß** quid? I, 6, 13.
- Megger-Posten.** II, 1, 6.
- Milliaris** quantitas quænam? I, 16, 4. seq.
terminus a quo? 12. terminus ad quem?
13. quinam ejus ductus? 14. 15. quænam
ejus ulna? ib. 17.
- Minera** an regalibus annumeranda? II, 4,
39. seq. an salinæ ad *mineras* referri pos-
sint? II, 5, 1. 2.
- Ministri** principis scripti classis annumeran-
tur. I, 7, 4.
- Ministeria** republ. an nobilitas iis annexa?
I, 3, 3. *ministeria* principum varias mu-
tationes experta sunt. I, 3, 13.
- Ministeriales** cum quibus non confunden-
di? I, 3, 12. quo seculo desierint. ib. 14.
an nobiles mediati? I, 10, 28.
- Minorenes** an curatores absentis esse pos-
sint? I, 27, 48.
- Misogamus** vid. *Hagstolgen.*
- Mittler** quis? I, 15, 41.
- Mittelfreyen** qui? I, 10, 27.
- Mobilia**, cui jus detractionis in iis competat?
I, 20, 12. an virgo & vidua absque cura-
tore de iis disponere possit? I, 27, 18. seq.
uxor ea sine mariti consensu alienare
nequit? ib. 32. nec de iis testari. ib. 34.
mobilia donandi facultas quomodo jure
Saxon. competat? II, 11, 18. b. seq.
- Moguntia**, I, 1, 14.
Mola, Molendinum.
- Jus extruendi *molæ* competit nobilibus. I,
2, 7. an sint immobilia? I, 19, 28. II, 7,
36. 37. jus extruendi *molendina* an ad re-
galia referendum? II, 7, 1. 2. an quis in
fundo proprio extruere possit? ib. 3. sq.
princeps auferre potest libertatem extru-
endi. 6. an liceat juxta alterius molam
extruere? 9. an transferre? 10. quomo-
do judicetur? 13. distantia quomo-
do dimetienda? 14. seq. quid juris cir-
ca controversias? 17. ejus furtum quo-
modo puniatur? ib. 41. 43.
- Molendinum bannarium** quid? II, 7, 25. an
presumatur? 26. quomodo acquiratur?
27. seq. quando cesset? ib. 30. seq. an
transferri possit? ib. 12.
- Molendinum pneumaticum** in feudo extru-
ctum quibus heredibus cedat. II, 7, 38.
an prædiis rusticis accensendum? ibid.
39. seq.
- Molentes** quo ordine admittendi? II, 7, 18.
19. quot horas expectent in bannario? 32.
tesseram licentiæ impetrare debent. ib. 33.
- Molitores** quare jurejurando constringantur?
I, 16, 27. an filii eorum in opificiis ad-
mittendi? I, 15, 13. II, 7, 20. 21. an
quis filias ducere possit? ib. 22. ubi ad
controversias constituti? II, 7, 17. an opi-
fices

INDEX II.

- fices** ? ib. 40. eorum supellex tacite op-
 pignorata. 41.
- Moenia** urbis non constituunt terminum
 milliaria a quo. I, 16, 12.
- Monachi** an serui? I, 22, 10.
- Monopolium** salis ad principem spectat. II,
 5, 31, 33. quid si princeps sibi non vindi-
 cat? ib. 34.
- Moravia** plena hominibus proprius. I, 22,
 11.
- Morgengaba, Morganatica** quid? I, 24, 1.
 hodie frequentissima. ib. 2. **matrimoni-**
um ad morganaticam quid? I, 24, 3. 4.
 hoc familiae & conscientiae consulitur. 6.
 fit ad sinistram manum. 7. an impro-
 bandum? ib. 8. seq. an extendendum?
 11. an liberis ex eo generis legitima relin-
 quenda? ib. 14. ejus filii an ad ludos e-
 questris admittuntur? 15. an pactum
 in favorem liberorum mutari possit? ib.
 16, 17.
- Morgen-Gnade.** I, 24, 1.
- Mühlberg** ist eine Salz-Niederlage. II,
 5, 32.
- Munera** quotuplicia? I, 13, 1. 2. sq. perso-
 nalia in quibus consistant? ib. 6. 7. 8. 13.
munerum vacatio. I, 14, 11.
- Municipii** filius an jure patris fruatur? I, 11.
 19. seq. jurisdictio civilis **jus municipii**
 necessario consequitur. I, 7, 39.
 vid. **Civis.**
- Murarii** viduabus officii continuationem
 non permittunt. I, 15, 68.
- Muri** constructio an jura civitatis tribuat? I,
 11, 2.
- Muthgroschen** quid? I, 15, 45. 56. II, 4.
 29. ohne **Muthung** zu bauen non licet.
 II, 4, 25.
- Muther** / der erste Funder ist auch der er-
 ste **Muther.** II, 4, 11.
- Mutum** an foemina absque curatore acci-
 pere possit? I, 27, 25.
- N** **ativi** quid? I, 22, 5.
- Natus** an servilis conditionis fuerint? I,
 19, 21.
- Nelize** pagus. II, 5, 6.
- Neubrische** quid? II, 3, 20.
- Neubrich** : **Zehend** cui competit? II, 3,
 20.
- Niederlagen** **freye.** I, 18, 20.
- Nobilis**
- Nobiles** cur in urbes concederent? I, 1, 21.
 eorum jura. I, 2, 2. seq. 11. 12. transmit-
 runt dignitatem. ib. 16. major pro **nobili**
 quam plebeo stat praesumptio. ib. 31. seq.
 an mitius puniantur? 39. seq. an torque-
 ri possint? ib. 42. eorum privilegia. ibid.
 44. seq. an supersint pedites? I, 3, 14. an
 equites vocandi? ib. 18. eorum jura in
 subditos. I, 4, 1. seq. an iis jurisdictio in
 filios comperat? ib. 11. seq. iis praestatur
Fräuleins-Steuer. I, 6, 46. an collectam
 imponere possint? ib. 53. 54. sunt vel
 schriftfässii vel amtsfässii. I, 7, 1. sq. qui-
 nam pro schriftfässii habendi? ib. 17. sq.
 praeter nobiles nulli erant ingenui. I, 9, 3.
 certus majorum numerus requiritur. ib.
 4. seq. insignia. I, 10, 13. 14. 15. **neo-nobili-**
um vanitas. I, 10, 16. quem clypeum
 teneant? ib. 21. seq. 37. 40. in urbibus
 habitare ignominiosum putarunt. I, 12, 2.
 3. seq. ex antiquitate aestimantur. ib. 16.
 quid juris, wenn sie Bürger-Güter kauf-
 fen? ib. 33. seq. I, 13, 4. an jus braxan-
 di iis comperat? I, 16, 1. seq. quomodo
 rusticos investiant? I, 19, 15. eorum im-
 munitas a gabella. I, 20, 5. an matrimo-
 nium ad morganaticam ad eos extenda-
 tur? I, 24, 11. temeratores venationis in
nobilium saltibus quomodo puniantur?
 II, 2, 17. an commercium salis ad eos per-
 tineat? II, 5, 34. differentia in mediatos &
 immediatos unde? II, 11, 48. an jus optionis
 inter eos observetur? II, 13, 10. an iis
 solis Heergevetra debeatur? II, 14, 9.
- Nobilitas** an singulari beneficio concessa?
 I, 2, 2. 4. 6. 3. 3. 6. 10, 39. unde depen-
 deat?

deat? I, 2, 21. seq. quotuplex fuerit? I, 3, 6. seq. *generis nobilitas* quando innotuit? ibid. 4. cur ex parte matris requiratur? I, 9, 3. seq. quibus modis amittitur? I, 12, 17. *Nobilitas eminentior* quæ? I, 10, 36.

Nomina an gabellæ subfint? I, 20, 12.

Norimberga æmula Venetorum. I, 12, 15. e-
jus patricii, ib. 11, 12.

Nosocomio pars metallifodinæ conceditur.
II, 4, 22.

Notarius est vocabulum generale. I, 4, 22.
ejus præsentia in criminalibus requiri-
tur ib. galeam apertam ridicule usur-
pant. I, 10, 19. an unio prolium coram
eo fieri possit? I, 25, 18. an donatio ge-
radæ absque curatore? I, 27, 22.

Nundina, earum vicem in pagis suppleat
oncænia. I, 11, 5. securitas in via. I, 14, 8.
arrestum non conceditur iis durantibus.
ib. 9. *Francofurtensium* immunitas. I, 14,
14. *imperialium* jus an connexum cum ju-
re stapulæ? I, 18, 14. *nundina Campana*
Lugdunenses. II, 12, 15.

Nuptia irritæ quæ jure Rom. I, 26, 12. qui-
bus privilegiis Quirites ad eas invitati?
ib. 24. *nuptia sola* an a patria potestate
liberent? ib. 79.

O.

Ober: Aht vid. *Bannum*.

Ober: Salcken: Meister. I, 2, 27.

Ober: Jäger: Meister. I, 2, 27.

Ober: Küchen: Meister. I, 2, 27.

Ober: Post: Directores. II, 1, 11.

Ober: Post: Meister. II, 1, 11.

Ober: Stall: Meister. I, 2, 27.

Oblati qui? I, 22, 5.

Obligatio inter patrem & filium an subsistat?
I, 26, 45, 46.

Obnoxii qui? I, 22, 5.

Obstagnia. I, 2, 45.

Ohsen: Posten. II, 1, 8.

Oden Wald. II, 12, 28.

Oeconomia separata an a patria potestate
liberet? I, 26, 22, 79. in negotiis *eco-*
onomicis uxor curatore non indiget. I,
27, 33.

Officia aulica quænam? I, 2, 27. an no-
bilitatem contulerint? I, 3, 3, 5, 6. *offi-*
cia principum an cessarint? I, 3, 13. *offi-*
cium parentum quibus partibus absol-
vatur? I, 26, 3. seq.

Opera cui præstentur? I, 13, 2. quotuplicia?
ib. 3. quinam immunes ab iis? ib. 4, 5. II,
1, 22, 23.

Opera rusticorum quibus debentur? I, 5, 1.
quotuplices? ib. 13. *opera indetermina-*
ta quibus tribuendæ? ib. 14. seq. unde
sic dictæ? 16. an extendendæ? ib. 19. vo-
cantur *ungemeßene unendliche Dien-*
ste. ib. c. *determinata* an commutari
queant? ib. 20, 21. durantibus *operis* an
debeatur victus? ib. 22. an ab *operis* li-
bertorum Rom. ducendæ? 23. non præ-
sumuntur. 24.

Opifex.

Opifex elegantiore. I, 11, 4. *opifex* qui?
I, 15, 1. quotuplices? 2. iis jus collegi-
orum tribuitur. 3. 4. an indistincte ali-
is operam suam addicere prohibitum?
7. seq. injurias concoquere nequit. 71. si
crimen commisit, an a collegio puniri
possit? ib. d. eorum jura. 55, 57. an ser-
vilis conditionis fuerint? I, 19, 21.

Opificium quilibet exercere potest ad usus
proprius. I, 15, 5. qui in iis admittantur?
ib. 10. seq. qui excludantur? 13, 14. Das
Handwerck spricht den Lehr: Jungen
frey. 17. *geschenck Handwerck*. ib.
38. binis idem addictus esse nequit. 69.
in materia sordida an licitum. 70. *opifi-*
cia quædam in pagis exercentur. I, 11, 4.
sed tribus erigi nequeunt ib. an molito-
res eorumque filii ab iis exclusi? II, 7,
20, 21.

Opificiaria collegia. I, 15, 52.

Opilionum filii an ab opificiis excludantur?
I, 15, 13.

Oppignoratio vid. *Hypotheca*.

Orbeda, Orbede/Orwahr quid? I, 6, 47.

Ordo equestris s. Johannis. I, 9, 15.

Ordo equestris in Hispania. I, 9, 17.

Ordo equestris in Saxonia requirit 16 *Uhuen*.
I, 9, 8.

Originarii qui? I, 22, 5.

Osculum virgini in via ereptum quomodo
puniatur? II, 8, 22.

P.

P*acta* de carcere jure Germ. valuerunt.
I, 21, 14. *paeta* sunt strictæ interpre-
tationis. I, 25, 20.

Paeta acquisitiva quo jure valeant. II,
11, 39.

Paeta confraternitatis an rata? II, 11, 47.
de quibus bonis valeant? 48. an jure
Rom. valuerint? 36. seq. ad quid pro-
sint? 38. *paeta confraternitatis* Saxo-
nico - Brandenburgico - Hassiacæ. 49. 50.
ab iis differunt *die Erb-Vereinigungen*.
51.

Paeta inter conjuges frequentissima & an-
tiquissima. II, 11, 41. vocantur *Eheschiff-
tung*. ib. 42. an judicialiter fiant? 43.
quale jus superstiti tribuant? 44. paratam
executionem habent. 45. an revocari
possint? 46.

Paeta renunciativa hodie valent sine jura-
mento. II, 11, 56.

Paeta restitutiva hodie valent. II, 11, 54.

Paeta successoria eorum scriptores II, 11,
30. an valeant? 31. seq.

Paet: *Bürger* qui? I, 12, 32. 33.

Pagi, quaedam opificia in pagis exercentur.
I, 11, 4. in iis obtinet prohibitio juris bra-
xandi. I, 16, 3. *pazi* sepes an terminus mil-
liaris ad quem? ib. 13. an commercium
salis ad eos pertineat. II, 5, 34.

Palatia an pace burgenfi ipso jure gaude-
ant? I, 21, 20. 21. *palatia* principum *pri-
vilegiata*. I, 21, 6.

Palatinatus, quis collectandi modus ibi?
I, 8, 6. decima detractus ibi obtinet. I, 20,
17. 25.

Panner Herren. I, 2, 22. c. 3, 8.

Pantapoli qui? I, 16, 35.

Pangermäsig Schwerd. II, 11, 25.

Parabium quid? I, 10, 29.

Pares curie. I, 2, 52.

Partus quomodo æstimatur? I, 9, 2.

Passagiers an immunes a jure albinagii? II,
12, 19.

Passerum extinctio injuncta. II, 2, 24.

Pater, parentes an liberos vendere possint?
I, 26, 11. 34. *pater* & *filius* habentur pro
una persona. 14. an inter eos obligatio?
15. *pater* substituit liberis. 16. est usufru-
ctuarius bonorum filii. 18. quale domi-
nium habeat jure Rom. 23. qualis uni-
tas inter patrem & filium in Germania?
ib. 41. in quibus bonis pro tutoribus
habeantur? 61. *pater* moribus Romanis
filium ad dies vitæ in potestate retinebat.
ib. 82.

Patria potestas quomodo consideratur? I,
26, 1. quid jure Rom. ib. 2. quid jure
naturæ? 5. naturalis & Romanæ diffe-
rentia. ib. 9. seq. 17. seq. 22. causæ Ro-
manæ quænam? 23. 24. 25. quinam ho-
die ejus effectus? ib. 29. seq. quibus mo-
dis hodie solvitur? 53. seq. ex ea egressi
an in convictu patris remanere potuerint.
ib. 57. 58. an matri & agnatis competat?
69. differentia a tutela agnatorum. 73.
exitus ex familia unicus modus ex *patria*
potestate exeundi. ib. 74. an separatio
liberet? 77. *ob die väterliche Gewalt*
aufgehoben? I, 26, 27.

Patricii florent in majoribus urbibus. I, 1,
20. I, 12, 1. inter eos & nobiles conren-
tio unde? I, 1, 21. e. eorum origo. I, 12,
2. seq. eorum præminencia. ib. 5. seq.
vulgariter & legaliter tales qui? ib. 10. seq.
divisio in *Maths sähige* und *Maths un-
sähige*. ib. 14.

Patricii

- Patriciatu** quibus modis amittitur? I, 12, 17.
- Pax Lusitano - Belgica**. II, 12, 17.
- Peculium**, quando eorum distinctio habetur? I, 26, 17. diversitas Germanis ignota fuit. ib. 44, 50. **adventitii** usufructus cui competat? ib. 51.
- Pecunia magistralis** vid. **Meister Recht**.
- Pecunia** usus vicorum naturalis. I, 1, 22.
- Pensio**, **Pensitatio annua** Germanis consueti. I, 6, 2. an decimæ ad eas referenda? ib. 17. quinam eas solvant in urbibus? I, 12, 35.
- Peregrinatio** vid. **Wanderschafft**.
- Pfaffen mangeln Lehns = Recht**. I, 2, 48. seq.
- Pfahlburgeri** qui? I, 12, 21. quid de his eorum in A. B. 22. de etymo concertatio. 24. eorum species. 25, 26. eorum origo quam? 29, 30.
- Pfalg-Bürger** qui? I, 12, 24.
- Pfänner** qui? II, 5, 10. wie viel Lasten Salz sie jährlich debitorum? ib. b. eorum contentio, unde? 12.
- Pfänner = Gewinn** ad quem spectat? II, 5, 17. c.
- Pfannen** / wie viel jeder Quart Pfannen hat? II, 5, 11.
- Pferde Frohnen** quid? I, 5, 4. quis præster? ib. 5.
- Pflug-Bürger**. I, 12, 25.
- Pförtner** qui? I, 5, 5.
- Pfuscher** qui? I, 15, 64.
- Pisarios** an capere liceat? II, 2, 18.
- Pictores** sunt opifices artifices. I, 15, 20.
- Pæna**.
- Pænarum** genera quantum ad nobiles. I, 2, 36, 37, 38. **pæna** canis scabioli gestatio. ib. 41. **pæna** gravior amputatio manus. I, 21, 7. **pæna** corporis afflictiva quoad cursores quo casu obtinet? II, 1, 19. **pæna** in temeratores venationis quam? II, 2, 14. seq. **pæna commissi** quid? II, 8, 28.
- Polierer** qui? I, 15, 68.
- Polonia** mores quoad nobiles. I, 9, 17.
- Pomerania**, testamenti factio ibi hominibus propriis denegatur. I, 22, 20.
- Possessorium summarissimum**. I, 7, 32. an in jure braxandi adhiberi possit? I, 16, 23. c.
- Post/Posta**.
- Jus postarum** cuius juris? II, 1, 2, 3. **post** an lacinum? 4. quid? 5. distinctio **der Posten** unde? 6. quamnam differentia **der Posten und Landkutschens**? 7. denegantur civitatibus imperii. 8, 9. an principes de iis disponant? 10. iis quilibet cedere tenetur. 33.
- Postarum ministri** peculiari securitate gaudent. II, 1, 15. quatenus ab oneribus immunes? 22, 23. terminus ab iis literis franco notatis inscribi potest. 27, 28.
- Postarum** personæ quotuplices? II, 1, 11.
- Postiones**. II, 1, 11. securitate gaudent. ib. 15.
- Post-Horn** / an liceat corniculum inflare in alieno territorio? II, 1, 30. quare cursores eo instructi? ib. 33.
- Post-Meister**. II, 1, 6. locationis vel feudi titulo constituuntur. ib. 12. ejus officium quod? 13. refarcit damnum ministrorum. ib. 17, 18. locum peste inficiens an puniatur? 21. ejus immunitas. 22, 23. habet jus dirigendi relationes. 24. retentionis. 25. **Post-Meister** zum Hähnen. ib. 18.
- Post-Porto** nisi solvatur, literæ & fasciculi retinentur. II, 1, 25. quo casu denegatur? ib. 29.
- Post-Schreiber**. II, 1, 11.
- Post-Verwalter**. II, 1, 11.
- Potestas legislativa**, an acquisitio ex naufragiis ad eam referenda? II, 6, 8. b.
- Præcedentia jus**. I, 2, 19. an nobiles habeant? 20. seq.
- Præfecti**.
- Præfecti militares** schriftstallis annumerantur.

- rantur. I, 7, 4. *praefecti* vindicant sibi jurisdictionem crim. in praediis ambfaffiorum. ib. 37. an jurisdictio civilis in civitatibus schriftfafficis ad eos pertineat? 38. seq. omnia commoda domino acquirunt. 50. eorum officium. 51. 52. *praefectus* non est princeps. 54. eorum officium extraordinarium. 56. *praefectus Bitterfeldensis*. ib. 33.
- Praefectura*, in iis inhibitionis processus non permittitur. I, 7, 33. earum origo & indoles. ib. 41. sq. divisio. 47. incommoda. 55.
- Praeferentia*. determinatio ex aula quaerenda? I, 2, 29. 30.
- Prälaten* in Sax. convocantur ad conventus. I, 8, 8.
- Prærogativa* partus æstimatur ex patre. I, 9, 2. *prærogativa* patriciorum. I, 12, 15.
- prærogativa* patris præ matre apud Germanos perstitit. I, 26, 29.
- Præscriptio* in iure braxandi quænam? I, 16, 20. ea acquiruntur servi. I, 22, 7. 8. an *præscriptio immemorialis* contra principem locum habeat? II, 2, 38. seq. 47. an contra privatos? ib. 48. *præscriptio ordinaria* naufragium passis non permittitur. II, 6, 19. *præscriptio heergevyette* quænam? II, 14, 15. 16.
- Præstationes* quotuplices? I, 6, 1. seq. gallinæ præstitæ quid inferant? ib. 6. sq. *penuniaria* quando duplicantur? 8. ubi exigendæ ib.
- Præsul* auf hohen Stifftern inter status imperii refertur. I, 9, 13.
- Præcaria*, *Præstaria* an nudus ususfructus? II, 10, 28. 1. q.
- Precium* de mercibus solvendum. I, 14, 19.
- pretia* esculentorum & potulentorum determinantur. I, 17, 14. de pretio satisfaciendum hospiti. ib. 15.
- Primigenia*. II, 11, 15.
- Princeps*.
- Principes* provincie præerant. I, 3, 7. eorum officia an cessant? ib. 13. quorum opera nobiles ad servitia convocent? I, 7, 7. quomodo iusta exponat nobilibus? ib. 26. seq. 54. an præter, si ex solis redditibus vivant abdicatis œconomis? ib. 55. eorum collectandi modus. I, 8, 6. eorum insignia. I, 10, 12. laici an ecclesiasticis postponantur? ib. 25. quem clypeum teneant? ib. 35. sq. 40. citra ejus consensum subditis nihil de jurisdictionalibus statuere licet. I, 11, 28. ejus investitura quomodo vassallis fiat? I, 19, 15. an de matrimonio disponere possint? I, 26, 39. pro lubitu de postis disponunt. II, 1, 10. an postis cedere teneatur? ib. 33. quare libertatem venandi tollant? II, 2, 10. 12. 13. an præscriptio contra principem locum habeat? ib. 39. seq. 44. reserant sibi die Vorjagten. ib. 71. 72. jus metallifodinarum ad se pertraxerunt. II, 4, 1. sq. an iis jus salinarium competat? II, 5, 28. seq. 31. 33. libertatem extruendi molendina subditis auferre possunt. II, 7, 6. ad principem spectat reparatio viarum. II, 8, 16. 17. & jurisdictio viae publicæ ib. 18.
- Princeps de Taxis*. II, 1, 9.
- Principatus* a stiribus hæreditario jure reguntur. I, 8, 2. plures comitatus in principatum uniti sunt. I, 7, 47. seq.
- Privilegium* senatus Lipsiensis. I, 7, 34. *privilegia* mercatorum. I, 14, 5. seq. 13. *privilegium* Henrici VI. I, 12, 17. Caroli V. I, 18, 15. Sigismundi Imper. II, 5, 33. Ferdinandi. II, 11, 25. an privilegia revocari possint? II, 2, 45. senatus Schneebergensis. I, 7, 31.
- Probatio* consuetudinum laudemii quomodo fiat? I, 23, 9. 10. *probatio* juris braxandi an injungi possit deficiente licet contradictore? I, 16, 21. 22. b. necessitas curatoris an probanda? I, 27, 3.
- Processus* inhibitionum in solis curiis obtinet. I, 7, 33.
- Proedria* vid. *Prærogativa*, *Præcedentia*.

Professores an senatui subsint? I, 12, 33. 34.
an immunes a gabella? I, 20, 8.

Professores juris Witteberg. schriftfalsis an-
numerantur. I, 7, 4.

Provisor qui? I, 18, 68.

Pubertas plena quo anno incipiat? I, 26, 56.

Publicani galeam apertam ridicule usur-
pant. I, 10, 19. an eorum filii in opificiis
admittendi? I, 15, 13.

Pürsch Gerechtigkeit quid? II, 2, 6. ubi
adhuc servetur? *ibid.* 33. pürschen und
schießen. *ib.* 60.

Quastor nomen an ad praefectos appli-
candum? I, 7, 53.

Quartal = Gerichte. *vid.* Jahr = Ge-
richte.

Quart quid? II, 5, 7. 11.

Quatember = Geld. II, 4, 27.

Quedlinburgi obtinet das Hochzeit = Bier /
Hochzeit = Breyhan. I, 16, 31.

Radbrechen / die den Pflug beranben-
oder Mühlen / die soll man radbre-
chen. II, 7, 42.

Rademacher in pagis sunt. I, 11, 4.

Rathsfähige quinam? I, 12, 14.

Rationes reddere tenetur curator absentis.
I, 27, 47.

Ratisbona stapula pollet. I, 18, 14.

Rauch Hünner. I, 6, 5.

Recess = Geld. II, 4, 25.

Regalia, an iis iurisdictionis criminalis annu-
meranda? I, 4, 10. ad *regalia* pertinet
jus geranii & stapulae. I, 18, 1. an etiam
gabella? I, 20, 4. 5. an venationes? II,
2, 54. seq. an mineræ ac metalla? II, 4,
39. an salinæ? II, 5, 26. an acquisitio ex
naufragiis? II, 6, 7. 14. an jus extruendi
molendina? II, 7, 1. 2.

Rehe ad quam venationem referantur? II,
2, 65.

Reichen = Hall. II, 1, 3.

Reichs Adel qui? I, 10, 36.

Reise = Barbierer. I, 15, 7.

Reise = Coffres sollen mit Ketten zugezogen
werden. II, 1, 18.

Reitende muß weichen dem Wagen. II,
1, 33.

Rei vindicatio *vid.* *Vindicatio*.

Resignatio, an venditori liceat rem oppi-
gnorare *resignatione* nondum facta? I,
19, 7. *cujus* jurisdictionis? *ib.* 14. 15. 16.
ea demum dominium transfertur. 27. *e-*
jus objectum quodnam? 18. ad quid ten-
dat? *ib.* 26. quid olim in *resignante* re-
quirebatur? *ib.* 29.

Resitutio in integrum quo casu locum non
habeat? I, 27, 37. qui contractus ea non
indigeat? *ib.* 40.

Retorso an locum habeat in jure albinagii.
II, 12, 20. c. adversus quos magistratus
adhibeatur? *ib.* 21. quando ratione ga-
bellæ exerceatur? I, 20, 27. seq.

Retractus quousque obtineat? II, 11, 11. 12.
13. an differat a donationis & alienatio-
nis prohibitione? *ib.* 28.

Reverentia perpetua parentibus debetur. I,
26, 8.

Reversales jus retorsionis impediunt. I, 20,
27. seq.

Rex Germanorum primum clypeum tenet,
I, 10, 24. 40.

Rex Prussia monopolium salis exercet. II,
5, 33.

Reyher. II, 5, 8.

Riedesel venatione aprina singulariter in-
vestitur. II, 2, 59.

Ringe / in Ringe und Gedinge gehen. II,
11, 19.

Ritter / divisio in Ritter und Knechte
unde? I, 3, 11. qui? I, 10, 28. zum Rit-
ter schlagen qualis mos? I, 3, 15. 16. Rit-
ter vocantur nobiles Silesii, *ib.* 18.

Ritterschafft. I, 3, 18 c. 8. 8.

Robild. I, 11, 40.

Ecc 3.

Robwald

Robwald quid? I, 5, 1.
Rodr-Land quid? II, 3, 20.
Rodr-Zehend cui competat? II, 3, 20.
Roland / Rolandus.
 Male omnes statuae tribuuntur *Rolando*, I, 11, 34. an sit signum jurisdictionis? ib. 39. ejus etymologia inconcinna. ib. 40. an indicium liberi mercatus. ib. 41.
Rolandina statuae fabularum genitricis, I, 11, 32, 33. an denotent libertatem urbium? ib. 35, 36. an harum prima Magdeburgi erecta? 37, 38. an eas solas Weichbildum denoter? ib. 43.
Rostatt, I, 11, 49.
Rorbgieffer-Handwerck braucht Flechsen vom Luder, I, 15, b.
Rügen unde genuina origo? I, 4, 5. an inde *Roland*? I, 11, 40.
Rügeland, I, 11, 40.
Rügenmeister qui? I, 4, 25.
Rustici.
Bauren mangeln *Lehn-Rechts*, I, 2, 43, sq. domino denunciabant delicta, I, 4, 5. ex servitute se explicuerunt, ib. 15. eorum opera, I, 5, 1. seq. an ad excubias adfringendi? ib. 24. an dominum opibus lapsum alere teneantur? I, 6, 57. an muris distinguantur? I, 11, 1. non indigent elegantiorum opificum. ib. 4. eis libertas tribuitur, ib. 6. an jus braxandi iis competat? I, 16, 1, 2, 3. an hodie liberi? I, 20, 6, qui? I, 22, 5. eorum conditio an melior quam servorum Romanorum? ib. 21. an juris venandi capaces? II, 2, 66, sq. in donatione quid iis observandum? II, 11, 19. jus optionis inter eos obtinet, II, 13, 10. hodie heergevvertam relinquunt, II, 14, 10.
Rutscher-Zins quid? I, 6, 9, 10. an hodie observetur? ib. 11, 12.
 S.
Salaria quare tyroribus constituta? I, 26, 72.

Sal, Salina.

Sal quotuplex? II, 5, 2, 3. wie viel Lasten **Salz** in Halle können gesotten werden? ib. b. *Salis* pretium princeps determinat, ib. 31.
Salina an ad mineras referri possint? II, 5, 1, 2. Germaniae *salinae*, ib. 5. apud Romanos publicae vel privatae erant, ib. 25. moribus Longob. regalibus annumerantur, ib. 26. utrum ipse an vectigal *salinarum* ad regalia referenda? ib. 29, 30. ad privatos feudi titulo derivantur, ibid. 35.
Salina Halenses, earum antiquitas, II, 5, 6. quot? 7. earum tuguria, 8. ordinationes, 9. distinctae societates, 10, 11. ad solos masculos derivantur, ib. 37. salinarum fructus post mortem domini cuius? ibid. 39.
Salz-Junker / Salinator qui? I, 12, c, 36. ejus habitas, ib. 15. in una cota coquere potest plurium dominus, 16. quid promittat? 17. an promiscue coquere liceat? ibid. 19. 21. seq. in vassallis requiritur simultanea investitura, ibid. 37. quid juris circa fructus post mortem? 39.
Salz-Niederlagen, II, 5, 32.
Salutisdictio, wenn einem den **Gruss** zu bringen versaget wird qualis mos? I, 15, 36.
Salvaguardia quid? I, 21, 17.
Saponarii quatuor arcas obtinuerunt, I, 15, 58, 59.
Sasler kauffen die Haare von verreckten Pferden, I, 15, b.
Satz-Recht / Satzungs-Recht quid? I, 22, 15.
Scabini urbium an ab oneribus eximantur? I, 13, 5. *scabini Lipsenses* quam dimensionem milliaris probant? I, 16, 6. *scabinorum sententias* vid. I, 16, 6. I, 14, 35. I, 17, 5. I, 15, c, 2.

- Schachre** / putei quid? II, 4, 15.
Schulek synonymon servi. I, 22, 5.
Schandau ist eine Salg-Niederlage II, 5, 32.
Schauffel-Bürger quis? I, 12, 25.
Schätze unter der Erden begraben an de mineris exaudiendum? II, 4, 2. 3.
Schwerwerck quid? I, 5, 1.
Schencke ob sie binnen der Weile gelegen quid? I, 16, 13.
 vid. *Caupona*.
Schicht quid? II, 4, 17. nach der Schicht arbeiten. ib. 18.
Schied Steine. I, 4, b.
Schiffs-Zwang. I, 18, 8.
Schild / von alters her ererbten Schild auflegen quid? I, 9, 12. Schild und Helm. c. 10, 17. 19.
Schilling Güther / Schilling-Häuser quanam prædia? I, 6, 16.
Schillings-Recht ubi usitatum? I, 6, 16.
Schinder ziehen die Flechsen aus dem Luder. I, 15, b. eorum filii an ab opificiis excludantur? ib. 13.
Schieß Graben. I, 13, 10.
Schloß zu bauen competit nobilibus. I, 2, 6.
Schmiede in pagis. I, 1, g. kaufen von verreckten Pferden die Hufeisen. I, 15, b.
Schoppenbar Freymann muß 4. Abnen benennen in Kampff-Spielen. I, 9, 19. 20. quis? I, 10, 27. quem clypeum teneant? ib. 31.
Schoß quotuplex? I, 13, 3.
Schreibe Schilling quid? I, 23, 7.
Schrieffe Sassen, *Schriftfassi* qui? I, 7, 2. an ad castra solum? ib. 4. origo. 5. seq. 31. eorum nota. ib. 11. qua jurisdictione gaudeant? 17. 18. utrum in dubio pro schrifftfassio an amtsfassio habendus? 19. seq. 23. quomodo mandata iis significantur? 27. eorum commodo curie instituta. 29. cautionem pro reconventionem non præstat. 35. prærogativa. 39. I, 8, 1.
Schuhflicker in pagis. I, 1, g. I, 11, 4. dürfen nichts neues zu schneiden. I, 15, 8.
Schultheiß / **Schulze** / *Scultafius*, *Scultetus* an consules in oppidulis ab iis differant? I, 11, 13. *sculterus* ad actus judiciales requiritur. I, 4, 20. 23. subditorum delicta denunciatur. ibid. 25. *Scultetus* apud priscos Germanos inferiori jurisdictioni præerat. I, 7, 42. a comite proximus & vicarius civitatis erat. ib. 45.
Schürffen quid? II, 4, 8. an in fundo & ædibus alterius liceat? ib. 9.
Schurt aufstaden ob unter den Bau-Diensten begriffen? I, 5, 11.
Schuz Verwandren qui? I, 12, 32. a prærogativis civium excluduntur. I, 11, 15.
Sclavi qui? I, 22, 5.
Sclopeta an sub heegevetta comprehendantur? II, 14, 6.
Scotis consuetudo peregrinandi in naturam versa. II, 12, 2. 3.
Sculptores gemmarum sunt artifices opifices. I, 15, 2.
Scriptura an requiratur in unione prolium. I, 25, 13.
Scuta Germanorum quæ? I, 10, 6. 7. 12. 18.
*Securitat*is præstatio mercatoribus concessa. I, 14, 7. *securitate* peculiari gaudent postarum ministri. II, 1, 15. *securitas* viarum qualis? II, 8, 21.
Schmisch Gerber siehe Weißgärber.
Seiffensieder erhandeln den Talg von Abdeckern. I, 15, b.
Seiler kaufen die Schwänke von umgefallenen Pferden. I, 15, b.
Semper-Freye / **Semper-Leute** qui? I, 10, 27. 29.
Senatus Lipsiensis privilegium. I, 7, 34. *senatum* municipale collegia schrifftfassii

- falsis annumerantur. I, 7, 4. *senatus* Frisius, I, 16, 35.
- Senatores* galeam apertam obtinuerunt. I, 10, 19. an eximantur ab oneribus? I, 13, 5.
- Senatus consultum Macedonianum* foeneratoribus etiam post mortem patris obstat. I, 26, 21. ejus usus quis hodie? ib. 52.
- Sententia* in judiciis metallicis latae quam clausulam pra se ferant. II, 4, 36. *sententias* facultatum & scabinorum vide. I, 7, 33. c. 14, 35. c. 15, 2. 6. b. c. 15. c. 16, b. c. 10. c. 17, 5. 6. c. 20, 12. 14. II, 1, 18.
- Separatio liberorum* moribus Germ. introducta. I, 26, 55, 56. an tollebat spem succedendi? 64. unicus modus ex patria potestate exeundi. 74. quomodo peragebatur? 75. an judicialiter? 76. an liberi post eam statim liberentur? 78. an absque oeconomia sufficiat? 79. an invito patre fieri possit? 80. an minores a patria potestate eximat? 86.
- Servi* an iidem cum rusticis hodiernis? I, 1, 2. quid apud praeficos Germ. fuerint? I, 3, 16. armorum usu non gavisi. ibid. 5. ex Italia oriundi quo praetextu liberati? I, 1, 17. *servos veros* an Germania habuerit? I, 22, 1. seq. *servus* quis? ib. 3. *servorum* varia genera & nomina, ib. 4. 5. an propria voluntate fieri licuit? 6. acquiritur praescriptione. 7. 8. an Judaeorum numero addendi? ib. 9. armis gerendis inhabiles erant. I, 26, 2.
- Servitus* an desierit? I, 11, 6. quo tempore. I, 22, 12. seq. antiquae vestigium. I, 20, 6.
- Servitia* vid. *Opera*.
- Sez-Zeit*/innerhalb derselben venari non licet. II, 2, 20.
- Siede-Profitt* quis percipit? II, 5, 39.
- Signa* in tabulis affixis depicta. I, 21, 7. *signa* publica cur erecta? 17. eorum affixio in locis privilegiatis negligi coepit. ib. 21. ubi adhuc observatur? 22. *signum* venatores deponunt, cur? II, 2, 75.
- Signiferi* ex ordine civium constituuntur. I, 13, 11.
- Silber-Kauff* princeps sibi reservat. II, 4, 7.
- Silesia* wie viel Ahnen ad judicium equestre ibi requirantur? I, 9, 16. plena hominibus propriis. I, 22, 110.
- Smurdi* qui? I, 22, 5.
- Societas* an ad heredes extendenda? I, 14, 35.
- Sohle wer sie versiedet?* II, 5, 14.
- Soldner* qui? I, 5, 6.
- Solemnis* investiturae quae? I, 19, 11. adhibere quam omittere praestat in unione prolium. I, 25, 16.
- Sonderung* siehe *Separatio*.
- Spira Nemetur* quando exstructa? I, 1, 14.
- Spira Moguntia* pollet stapula. I, 13, 14. an polleat jure detractus? I, 20, 30.
- Stab-Herren*. I, 2, 22. I, 3, 8.
- Städte* convocantur ad conventus. I, 8, 8.
- Stadt-Tunckern* qui? I, 12, 6.
- Stadt-Recht* quid? I, 11, 23. vid. *Civitas*.
- Stamm-Güther* quae? II, 11, 54. & 17.
- Staffel-Recht* / *Fur stapula*.
- Fur stapula* an regale? I, 18, 1. minus plenum quid? ib. 4. cum vestigialibus nihil commune habet. 5. ad quas merces referendum? 8. 9. alicubi restrictum. 11. quid? 12. an absque electorum suffragio concedatur? 13. ejus connexum non est jus nundinarum. 15.
- Stapula* pollentes urbes. I, 18, 14.
- Staffel-Güther* quae? I, 18, 8.
- Statua* in confiniis erecta quid significent? I, 11, 45. seq.
- Statua Rolandina* vid. *Rolandina statua*.
- Stationes* an alienari possint? II, 1, 14. gaudent peculiari securitate. 15.
- Statuarii* qui? I, 15, 2.

- Status civilis* ex conceptu juris Rom. hodie nullius usus. I, 1, a. unde ejus differentia? ib.
- Status imperii* jus civitatis tribuunt. I, 11, 23.
- Statuta* genus maternum requirentia frustra disputata. I, 9, 6. *Statuta* an principis confirmatione indigeant? I, 11, 27. condunt mercatores. I, 14, 21.
- Stechhelme*. I, 10, b.
- Stegreiff halten*. II, 11, 18. b.
- Steinkohlen* an decimis subint? II, 4, 5.
- Stier-Gescht* in Hispania generosissimum. II, 2, a.
- Stiffter* / ibi usus der Ahnen conspicitur. I, 9, 13.
- Stifftmäßig* qui? I, 9, a.
- Stiffter* quid. II, 11, 42.
- Stipendiarii* nundinarum tempore aluntur, cur? I, 14, 8.
- Stollen* / *Cuniculi* quotuplices? II, 4, 14.
- Stöhrer* qui? I, 15, 4.
- Strand = Recht.**
- Acquisitio ex naufragiis* ab antiquis temporibus invaluit. II, 6, 1, 2. hodie ea obtinet. 3. origo quibus tribuenda? 4. ejus synonyma. 5. *Gotte wolte den Strand segnen*. 6. quid? 6. ejus fundamentum unde? 7. seq. 12. 14. an extendi possit? 15. cur in plurimis locis abrogata? 16. praescriptio qualis? 19.
- Strassen = Berenter* cur alantur. I, 14, 8.
- Stuben = Junfft* annehmen licet nobilibus. I, 2, 13.
- Studiös* an immunes a gabella? I, 20, 8. an a jure albinagii? II, 12, 19.
- Sturm-Glocke* wenn gerühret wird / usus armorum burgensibus conceditur. I, 13, 12.
- Subinfendatio* an licita? II, 2, 37.
- Substitutio pupillaris* an hodie rata? I, 26, 49.
- Succedendi jus* domino competit, et si rusticus liberos reliquerit. I, 6, 33. in qua parte dominus succedat? ib. 34. seq. diversis nominibus notatur. 36. an restrictum sit ad solos homines proprios? 37. quid domino praestandum? 39. seq. affine ejus. 42.
- Successio*, omni excidunt foeminae emigrantes, ubi? I, 20, 32. *Successionem ab intestato* an pater liberis ad morganicam assignare possit? I, 24, 16. *Successio* parentum an patriae potestatis effectus? I, 26, 33. conditionalem involvit cura absentis. I, 27, 46. universalis in superstitem absque traditione transit per pacta conjugum. II, 11, 44. *Successio* praediorum rustrium qua consuetudine observatur? II, 13, 6. in ea Germani sexus rationem habuerunt. II, 14, 1. 2. *Successio* heergevettae & verigeldi quae? II, 14, 18.
- Summus* magisterii qui? I, 15, 51. seq.
- Supplicium* in temeratores venationis crudelissimum an justum? II, 2, 15, 16.
- Suevia*, ibi viget libera venatio. II, 2, 8. 9.
- Symbola* in investitura. I, 19, 11.
- Symbola*, *Auflege Groschen* de ea controversia. I, 15, c.
- Symbolum* sollicitationis trina vice a candidato magisterii pendendum. I, 15, 51.
- T.
- T***aberna* duae opifici non conceduntur. I, 15, 69.
- Taffel-Schneider* qui? I, 15, 68.
- Tagelöhner* quomodo in urbibus tolerentur. I, 12, 35-36.
- Taxa* praescripta in postis. II, 1, 25.
- Telamones*. I, 10, 20.
- Templa* privilegiata. I, 21, 6. 20. 21.
- Tergum subsidiarium*. I, 2, 43.
- Territoria* a fcaibus hereditario jure reguntur. I, 8, 2. *territorii dominus* an landfalliorum votis indigeat? ib. 4. 5. *territorium* metonymice designat vox *W eich bildig*.
- FFF

- bildi. I, 11, 44. per *territorium* alterius an accessus ad emporia liber? I, 18, 20.
21. si *territorium* non mutatur, an locus gabella? I, 20, 24, 25. in alieno equos mutare & corniculum inflare non licet. II, 1, 30. *territorii* dominus an viatoribus damnum resarciat? II, 8, 15.
- Territorialis superioritatis* pars est jus salinarum. II, 5, 23.
- Testamentum.**
- Testamenta* Germanis ignota fuerunt. I, 1, 7. II, 11, 21, 22. II, 14, 13. *testamenti factio* hominibus propriis alicubi denegatur. I, 22, 20. *testamentum* facere filius nequit nec permittente patre. I, 26, 19, 20. a Romanis in Germaniam translata. I, 26, 49. de mobilibus inxor testari nequit in Sax. I, 27, 34. an *testamenta* in praesudicium heredum facta olim valuerint? II, 11, 29. *testamento* an de hereditate tertii certi disponere liceat? II, 11, 34. *testandi* facultas jure Albinagii adempta est. II, 12, 9. an jus optionis *testamento* tolli possit? II, 13, 10.
- Testamentaria* dispositio restricta vid. II, 11, 15, 16, 17.
- Testes* plures quam tres an jus divinum arceat? II, 13, 4, 5.
- Testimonium* dicere an quilibet possit in causis equestribus? I, 2, 52.
- Testimonium*, manumissionis. vid. *Laß-Brieff*.
- Thal-Güter** / wer derselben unfähig? II, 5, 15.
- Thal-Ordnungen** quis tulit? II, 5, 9.
- Theatra privilegiata*. I, 21, 6.
- Theologus*, homo proprius, a domino revocatus. I, 22, 15.
- Tholosa* habitantes pro civibus habentur. II, 12, 15.
- Thonaces ferrei* non amplius usurpantur. II, 14, 5.
- Thum-Stifte** vid. *Canonicatus*.
- Tra, Tyro* per certos annos agere debet, I, 15, 10. quis admittatur? II, 12, 13. requisita. 15. seq. quando liber declaretur? 17.
- Tischrunch** in jure braxandi non prohibetur. I, 16, 2. c.
- Toga* apud Germanos qua? I, 26, 2.
- Tode Hand** quid? I, 6, 36.
- Codr. Fälle** quid? I, 6, 36.
- Todten-Zoll** an solutio justa? II, 3, 27.
- Toparcha* scripti factis annumerantur. I, 7, 4. quem significet? ib. 53.
- Torgavia* est arca dioecesana saponariorum. I, 15, 58. sq. investitura alodialium quomodo ibi peragatur? I, 19, 11. daselbst ist eine Galt = Niederlage. II, 5, 32.
- Torneamenta, Tourniren / Turniren** competunt nobilibus. I, 2, 2. wie viel Ahnen bey denselben erfordert werden? I, 9, 16. quinam a torneamenti excludantur? I, 12, 8. an ad ea ex matrimonio ad morganaticam oriundi admittantur? I, 24, 15.
- Tournier = Helm** nobilibus tribuitur. I, 10, 19.
- Torqueri* an Doctores possint? I, 2, 42.
- Tributa*, ad eorum impositionem alibi votis landsassorum decisivis dominus territorii indiger. I, 8, 4, 5. an mercatores ab iis immunes? I, 14, 13.
- Tuchmacher** kaufen das Hamm-Fett von umgefallenen Pferden. I, 15, b.
- Turba*, in turbis reprimendis quodnam officium civium? I, 13, 7.
- Turbones, Turbatores* ab opificibus indagantur. I, 15, 4. magistris legitimis opponuntur. 64. expelli possunt, ibid. 65. quomodo puniantur? 66.
- Tutela* an recte per potestatem definiatur? I, 26, 6. *tutela* agnatorum & maritalis an differat a patria potestate? ib. 73.
- Tutorum* consensus an necessarius in unionem prolium? I, 25, 17. quibus liberis a patre testamento constituantur? I, 26, 13. in *tutoris* datione an hodie ad patriam potestatem respiciatur? ib. 40. ratione adven

adventiciorum parentes pro *tutoribus* habebantur. ib. 61. *tutoribus* loco usufructus salaria constitui coeperunt. ib. 72.
Typographi sunt artifices. I, 15, 2.

V.

Vacatio munerum. I, 14, 11.
Valedictio vid. *Abschied*.

Vasalli quinam comitiis interesse nequeant? I, 2, 52. an in quasi possessione jurisdictionis crim. defendendus? I, 4, 10. sine consensu domini vendens, an re excidat ante resignationem? I, 19, 27. *vasallo* mutato laudemium solvitur. I, 23, 9. quod dominium habeat? II, 10, 13.

Vater auf der Herberge. I, 15, 37. advenas excipit. 38.

Vestigal, an mercatores ab eo exempti? I, 14, 13. ex salinis apud Romanos exigebatur. II, 5, 25. utrum ipsa salinae earum *vestigal* ad regalia referenda? II, 5, 29. 30. *vestigal* defunctorum an iustum? II, 8, 27. *vestigal* solvendum sub pena commissi. ib. 28.

Venatio.

Venatio proprie dicta quid? II, 2, 1. improprie dicta quid? a. *venatio* avenaria quid? a. an aucupium & piscationem comprehendat? ib. a. jure Romano & gentium libera. 2. an etiam jure Germano? 3. sq. *venatio* libera Germ. unde? 5. ubi conspicitur? 8. utrum pro libera an pro jure foresti in dubio praesumendum? 11. qualis poena in temeratores *venationis* statuta? ib. 14. 15. 16. *venatio* ferarum nocivarum an licita? 22. seq. quibus modis privatis competere possit? 33. sq. 33. seq. 50. seq. qualis comprehendatur sub nomine *der Jagten*? 52. sq. concessa superiori, an etiam

inferior concessa? 61. superior quae? 62. 63. inferior quae? 64. media quae? 65. an clerici & rustici ejus capaces? 66. seq. coharet fundis. 67. an cum jurisdictione criminali connexa? 68. seq. *venationes von Strick* quando incipiant? 73. an liceat in alieno? 74. an differat a jure foresti? II, 3, 1.
Venatio precaria quae? II, 2, 34. an alii concedi possit? 37.

Venatores in loco, unde bestiam persequuntur, signum deponunt, cur? II, 2, 75. an commiscendi cum castratoribus? II, 3, 23.

Veneti qui? I, 22, 5.

Venia impetratio jure Rom. necessaria. I, 16, 11. & jure Wurtembergico. ib. 31.

Venedarii quid debeant? II, 1, 7. civitatibus imperii in dubium vocantur. ib. 9.

Vermählung zur linken Hand. I, 24, 7.

Verschlag. II, 5, c.

Verschläger a quo constituentur? II, 5, 18.

Verschroten Bier. I, 16, 18.

Verstrafft werden qualis mos? I, 15, 24.

Verzapffen competit cauponis hereditariis. I, 16, 18.

Vexillis propriis uti cui competierit? I, 10, 21.

Via.

Via quotuplex? II, 8, 1. seq. *via agraria* jure servitutis competit? ib. 2. *via vicinalis* usus ad quem? 4. 5. *via publica* quomodo consideranda? 8. ejus usus omnibus patet. 9. an gratuitus? 11. seq. *viarum* reparatio ad quem spectet? 16. sq. jurisdictio *viae publicae* cujus? 18. 19. an privatis concedatur? 20. *viarum publicarum* securitas quanta? 21. sq. *via publica* necessario observanda. 28.

Viatores an mercedem exsolvant? II, 8, 14. an iis damnum refarciatur? 15. an frumentum in via depascere liceat? 23. seq.

- Vici**, eorum usus quis? I, 1, 22. etiam muro lateritio cinguntur. I, 11, 2. in *vico* ex vini venditione exiguus quaestus. ib. 10. convivia ibi celebrantur. II. *vici* & urbs an specie differant. ib. 12.
- Vidua** an de mobilibus absque curatore disponere possit? I, 27, 18. seq. 23. an immobilia absque curatore alienare? 21. qualis vindicatio ei competat ratione dotalitii? II, 10, 19. an ad cautionem obligetur ratione dotalitii? ib. 20. seq. an ipsi mutatio concessa? 23. an ei laudemia cedant durante dotalitio? 24. an iure oprandi fruatur? II, 13, 18.
- Vindicatio rei** primarius domini effectus est. II, 9, 11. iure Germanico restricta. ib. 2. seq. an contra tertium competat? 13. seq. an domino utili competat? II, 10, 6, 9. an viduae ratione dotalitii? 19. an vasallo? 13.
- Virgo** an de rebus mobilibus absque curatore disponere possit? I, 27, 18. seq. 23. an immobilia alienare? ib. 21.
- Wierthel** / in *Wierthel* cives dispescuntur. I, 13, 11.
- Vitrico** an ususfructus competat in bonis privignorum unitorum? I, 25, 20.
- Vna** patricii quales? I, 12, 11. 12.
- Umschauen** lassen zur Arbeit. I, 15, 20.
- Vnio prolium**, *Einkindschafft* quid? I, 25, 1. an in locum adoptionis successerit? 3, 4. Germanis frequentissima. 5, 6. an conveniat cum adoptione? 8, 9. an decretum magistratus requirat? 10, 11, 12. an scripturam? 13. an consanguineorum consensum? 14. an consensum liberorum uniendorum? 17. coram quo iudice fiat? 18. ejus effectus? 19. quanam bona eam afficiunt? 20. ejus actio. 21. an rescindatur oblationem? 22. est species pactorum. II, 11, 40.
- Unterämter**. I, 7, 47.
- Vocatio in jus** vid. *Jus vocatio*.
- Vogel-Strang**. I, 13, 10.
- Voigt** / der Mann ist des Weibes Voigt und Meist. I, 26, 67.
- Voigttheyen** quid? I, 7, 47.
- Voigttheiliche Obrigkeit**. II, 3, 6.
- Vorjagren** interdum principes sibi reservant. II, 7, 71. 72.
- Vorkauff** zu verbiethen est jus magistratus. I, 11, 26.
- Vorrite thun** quid? II, 11, 25.
- Vota decisiva** landsassorum alibi requiruntur. I, 8, 4, 5.
- Vibes*.
- Vrbes** an in Germania ante Carolum M. fuerint? I, 13. urbium causa quae? ib. 12, 13. quae Romanis nominibus hodie insigniantur? 14. suavis episcoporum sunt condita. 17. earum usus multiplex. ib. 22. propter opulentiam pravae fuerunt. 24. *urbes* pleraque scriptis annumerantur. I, 7, 4, 10. *urbium jura*. I, 11, 1. seq. an jus braxandi habuerint? ib. 8. an jus prohibendi cerevisiam? 9. urbs & vicus an specie differant? 12. in ea negotia civilia exercere nequit, nisi in civium numerum cooptatus. 14. *urbium* divisio. ib. 48. urbium patricii. I, 12, 1. seq. quo casu ibi excubiae agendae? I, 13, 6. in *urbibus* degentes an liberi fuerint a primiparum origine? I, 19, 20. seq. ex urbe in *urbem* concedentes an detractionem patiantur? I, 20, 24, 25. an dentur, quae jure detractus non pollent? ib. 30. urbium magnarum portae an postis aperiantur? II, 1, 33. ad eas pertinet commercium salis, quo casu? II, 5, 34.
- Vst** ad quam venationem referendi? II, 2, 63.
- Vsburgeri** qui? I, 12, 27.
- Vsura** besses & bessales inter mercatores permittuntur. I, 14, 17.

Ususfructus.

Ususfructus an competat vitrico in bonis unitorum, I, 25, 20. an pater eum retineat in adventitiis, si cum filio contraxerit, I, 26, 47. *ususfructu* gaudebat mater & tutor agnatus, ib. 70. seq. an pater dimidium consequatur in primum emancipationis? 81. seq. *ususfructum canonicum* quis? II, 10, 2. an sit pars domini? ib. 2. 3. quo sensu dotulium vocetur *ususfructus*, ib. 16. seq. 21. an *nudus ususfructus* sit in precaria? ib. 28. an in praeclis censiticis? 30. an in majoratibus? 32. *Exoradiis* mariti coruscet, I, 9, 1. praesens in iudicio cum marito an lites expedire possit? I, 27, 9. 10. nec mobilia nec immobilia sine consensu mariti alienare potest, 32. nec testamentum de mobilibus condere, 34. an ob negotia domestica sine curatore obligetur? ib. 33.

W.

Wache wird denen Edelleuten gesetzt.

I, 2, 44.

Wachs roth mögen Edelleute gebrauchen.

I, 2, 9.

Wachs = Geld quid? I, 15, 51.

Waffen hodie idem ac olim insignia. I, 10, 8.

Wagen wie sie einander weichen. II, 1, 33. II, 8, 10.

Wahren / Hand maß Hand wahren. II, 9, 2. aus seinen **W**ahren lassen. ib. 5.

Waldeck comitum conventio, I, 21, 16.

Wanderschaft.

Peregrinatio boetis necessaria est, I, 15, 21. ejus anni praescripti, 21. seq. ejus causa, 23. was ich nicht erlernet / das habe ich erwandert, ib. quid, si annis peregrinationis quid desit? 24. quo casu remittatur? 25. eam praecedit renunciatio, 26.

seq. terminus exeundi mutari nequit, 27. eam sequitur valedictio, 29. tempore peregrinationis exacto ad magisterium aspirare licet, 41.

Wanwein, I, 17, 13.

Wapen, I, 10, 8. quid comprehendant? ib. 17. seq. vid. *Insignia*.

Wehrhaft machen qualis mos? I, 3, 16, 15. I, 26, a. an ad manumissionem per vindictam referenda? I, 3, 15, 16.

Weib mangelt Lehns-Recht, I, 2, 48. 49.

Weichbild / *Weichbildum*, quae iura hoc nomine denotentur? I, 11, 30. quid? ib. 31. non solas statuas Rolandinas denotat, ib. 43. quid hodie? 44.

Weichfried quid? I, 21, 24.

Weichfried-Recht quid? I, 11, 29.

Weidmahl quid? I, 6, 36.

Weißgerber / ob sie aus denen Flechsen vom umgefallenen Bieh Leim sieden mögen? I, 15, b.

*W*erigeldi successio restricta, I, 14, 18.

*W*estphalia plena hominibus propriis, I, 22, 11.

Werschel-Becker qui? I, 15, 67.

Weydwerck vid. Forst.

Wildbann vid. Forst.

Wilde Schwein, II, 5, 8.

*W*ildfangt qui? I, 22, 7.

Wind-Brüche / **W**ind-Fälle cui competent? II, 3, 13.

Wittenberg ist eine Salk-Niederlage, II, 5, 31. 32.

Werthshäuser

Können Edelleute auf ihren Gründen aufrichten, I, 2, 8. *diversoria publica* & *caupona* quomodo differant? I, 17, 1. *diversoria nova* in urbibus instituire non licet, 6. *hospiria publica* signis indicantur, 17. origo, 8. seq. privatorum commercio ubique patent, 10. die Verleihung der taverne qualis actus? 11. jus erigendi

- gendi *diversoria* an regale? II, 11, 15.
 pretia esculentorum determinantur sus-
 pensis tabulis. 14. an a receptione mili-
 tum libera? 18.
- Hospiti* licet advenas detinere. I, 17, 15. an
 vestem detrahere? 16. an ei jus priorita-
 tis competat? 17. an jus pecora mactan-
 di? ib. 19.
- Wormatia* quando exstructa? I, 1, 14. ibi
 jus municipis cum persona extinguitur.
 I, 11, 22. an polleat jure detractus? I,
 20, 30.
- Wrogen*. I, 11, 40.
- Würden Lehn* quid? I, 10, 35. in Wür-
 den und in Lehn reichen an differant? I,
 19, 8.
- Wurtembergicus Ducatus* an polleat jure de-
 tractus? I, 20, 30.
- Z.
- Z**un = Gerichte. II, 8, 20.
- Z**eche/ da die Zeche nicht in Ausbeute
 stehet quid? II, 4, 5.
- Z**eddel Leute qui. I, 11, 15.
- Z**ehend vid. *Decima*.
- Z**eitungen, jus dirigendi relationes an com-
 petat postarum magistris? II, 1, 24.
- Z**eugmacher kauffen das Kamm = Fett von
 denen umgefallenen Pferden. I, 15, b.
- Z**inß zu seines Mannes Haus zu heischen.
 I, 6, 8.
- Z**inß, Hafer hodie a rusticis præstatur.
 I, 6, 4.
- Z**ober wieviel er Cymer hält? II, 5, b.
 wieviel ieder Brunnen wöchentlich Zo-
 ber giebt? ib. 11. 2. Schock und 20. Zo-
 ber bekommt wöchentlich der Pfänner.
 23.
- Z**ubusse impensa fodinarum. II, 4, 19.
- Z**ug Frohnen vid. *Pferde Frohnen*.
- Z**ünffte Zwang. I, 15, 3.
- Z**wang Schenken. I, 17, 13.
- Zwickavia* est arca dioecelana saponario-
 rum. I, 15, 58.
- Zythus* sub nomine vini non continetur. I,
 16, 34.
- Zythopolium*. I, 16, c. I, 17, 13.

ERRATA.

Pag. 92. l. 15. 16. lege *Ditber*. pag. 99. l. 8. leg. *Zythopolis*. pag. 169. l. 24. lege *Meichs-
 ner*. pag. 215. l. 26. lege *personarum*, leviora B. L. ipse corrigat.

